Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Vedel Simonsen, Lauritz Schebye.; af Vedel Simonsen.
Titel | Title:	Bidrag til Odense Byes ældre Historie
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Odense, 1841-1844
Fysiske størrelse | Physical extent:	3 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

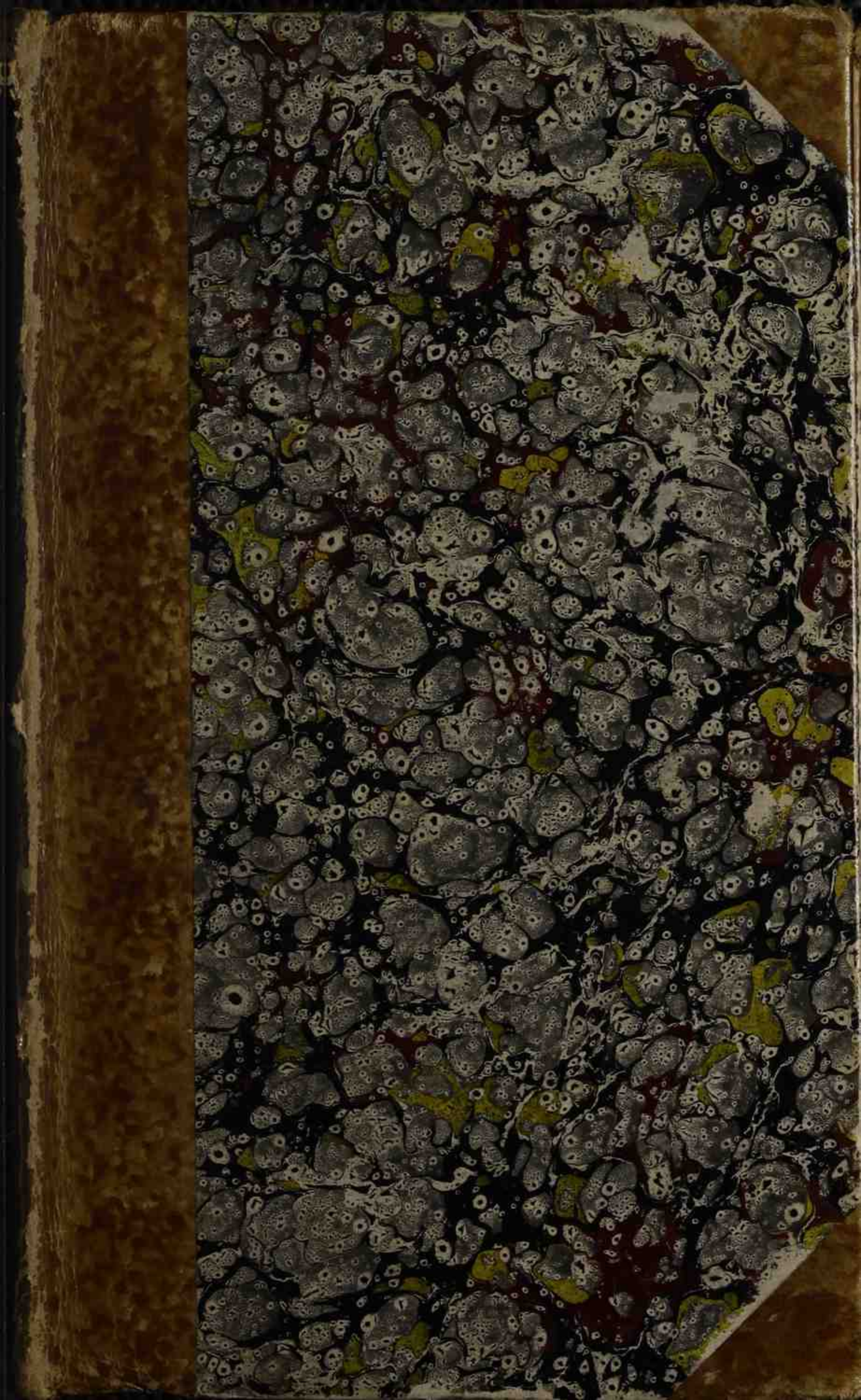

33.-225-8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 33 8°
1 1 33 0 8 02504 3

+REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Bidrag

til

Odense Byes

ældre

Historie

af

Vedel Simonsen.

Første Bind,

indeholdende

første og andet Hefte.

Odense 1842.

Trykt i Fyens Stiftsbogtrykkerie.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Tilegnelse.

Modtag min Hilsen, gamle Odins Stad
jeg tænkte kjærlig paa Dig, mens jeg sad
og ordned moiefuld og dog saa glad
Din Fortids dunkle Minder Blad for Blad
til, som en Krands for Dig, min Tolk at være.
Hav Tak for hver en Gang Du modtog mig
i Ungdoms Vaar, en kjærlig Moder liig,
og for hver Glæde, Du har skjenket mig!!
Den Tid svandt hen; — dog end ved Mindet riig
og fuld af Tak for det jeg ønsker Dig
Fred, Held og Kraft og Flor og Glands og Ære!!!

Bidrag

til

Odense Byes

ældre

Historie

i

chronologisk Orden

indsamlede

af

Vedel Simonsen.

Første Hefte,

som gaaer til Anno 1300.

Odense 1841.

Trykt i det Hempelske Officin.

Forord til Læseren.

Hvad jeg har sagt om mine Samlinger til Borgenes Historie, gjelder ligeledes med Hensyn til disse Samlinger om Odense By. Mit Helbred tillader mig ikke mere at fuldende dem; og — naar blive overhovedet Samlinger fuldendte? Jeg udgiver dem derfor af Frygt for, at de efter min Død skulle adspredes og ødelægges eller falde i urette Hænder, og derhos i det Haab, at de muligviis i Fremtiden ved en tilstundende Odense Beskrivelse kunne være af en eller anden Nytte og selv nu for enkelte Læsere have et eller andet Slags Interesse. Det er overhovedet ved slige Arbeider nødvendigt, at Een ligesom bryder Isen for de Andre; thi er hans Arbeide end

nok saa middelmaadigt, ville dog Andre derved foranleddiges til at gjøre det bedre og — ifølge det gamle Ordsprog: facile est inventis addere, — ogsaa lettelig kunne gjøre det; og det saa meget lettere, som man i Almindelighed langt snarere opdager Feilene i Andres Arbeider end i sine egne. Desuagtet erkjender jeg ret vel, at disse mine Samlinger (endogsaa Sprogform og Indklædning fraregnede, paa hvilke man vel neppe ved en Materialsamling vil kunne gjøre synderlig Fordring) ingenlunde ere, eller ifølge min isolerede Stilling kunne være, uden maaskee endogsaa væsentlige Mangler og Feil, dem ikke alene Enhver, hvem Archiver og Bibliotheker staae aabne, men selv enhver Beboer paa Stedet selv og især enhver af Byens Embedsmænd i sin Kreds vilde have saare let ved at rette og supplere; men det er jo noksom bekjendt, at jeg for flere Aar siden saavel privat, som offentlig har opfordret enhver dens Hjelp, der baade kunde og vilde hjelpe, eller, rettere sagt, tilbudt dem min Hjelp til med liden Møie (enhver i sin Kreds) at udrette noget stort og godt for Landets Historie; og jeg trøster mig altsaa nu ved alle mine Samlingers mulige Mangler og Feil med den Overbeviisning: non omnia

possumus soli ɔ: vi kunne ikke ene og uden Andres Bistand udrette alting selv. Imidlertid vil jeg heller ikke ved denne Leilighed undlade at opfordre saavel enhver Dyrker af Fædrelandets Historie, som enhver Byens Embedsmand eller Borger, der maatte have Lyst eller Interesse derfor, til at vise mig eller Sagen selv den Velvillie at tilmelde mig (eller allenfals Publicum) hvad de muligviis til mine Samlingers Berigtigelse eller Forøgelse maatte have Kundskab om; da det jo dog var muligt, at jeg kunde leve saa længe, at jeg kunde aflægge i det mindste disse mine Mangler og Feil ved f. Ex. i et Supplementbind at rette det Urigtige og supplere det Manglende. Ligesom jeg derfor i dette Haab og i dette Øiemeed har uddeelt Exemplarer af min Borghistorie til Landets Herregaarde ɔc., saaledes skal jeg ogsaa besørge et Antal Exemplarer af denne min Odense Historie blandt Byens Embedsmænd og Borgere uddeelte. Thi det har aldrig været min Hensigt, saavel ved det først-, som ved det sidstnævnte af disse mine Arbeider, at disse Samlinger skulde gjelde for mere end en ufuldstændig Haandbog og et Slags ufuldkommen Veiledning til videre Forskning og Undersøgelse paa egen Haand

og for eget Vedkommende; i det man nemlig her fandt samlet og chronologisk ordnet en stor Deel af hvad som findes i trykte Bøger, samt et og andet af hvad der findes i Haandskrifter og Documenter, og saaledes lettere kunde ledes paa Spor til en mere udstrakt Forskning i sin egen Kreds og ved sin egen Flid saavel med Hensyn til Archivdocumenter, som til de locale Forhold og de paa Stedet selv vedligeholdte saavel skriftlige, som mundtlige Efterretninger, paa hvis Værdi man neppe i den Grad vilde være opmærksom, naar man ikke alt forud ved en slig ufuldstændig Haandbog i det mindste havde faaet et Slags overfladisk Begreb om det Hele og hvad der manglede til sammes Berigtigelse og Fuldstændiggjørelse. Dog, selv om endogsaa det Haab, jeg i denne Anledning nærer, skulde glippe, vil jeg med Roligheed kunne nedlægge min Pen i den trøsterige Overbeviisning, at jeg har gjort, hvad jeg som Enkeltmand kunde, og det er jo en gammel Regel: ultra posse nemo obligatur. Forresten har jeg blot den ene Bemærkning at tilføie, at disse mine Samlinger ogsaa i den Henseende fortjene Navn af antiqvariske, at de for største Delen hidrøre fra mit Ophold i Odense 1811, og

naar jeg derfor i samme taler om den nuværende Tid, da menes som oftest 1811 eller den Tid, da jeg indsamlede min Localkundskab om Byen: en Bemærkning, jeg har fundet nødvendig at gjøre, for at disse mine Udtryk ikke skulle foraarsage Misforstaaelse eller Forvirring. Endelig maa jeg endnu (foruden de mange Andre, hvis venskabelige Meddelelser jeg fra tidligere Dage, nemlig fra mit Ophold i Byen 1811, bevarer i et taknemmeligt hjerte) aflægge min offentlige Taksigelse til Copisten i Geheimearchivet, hr. Cand. Knudsen, hvis Godhed jeg for en Deel Aar siden har Meddelelsen af det i dette Skrift saa ofte benyttede Diplomatarium ecclesiæ Othoniensis at takke; samt til hr. Dr. Paludan-Müller i Odense, uden hvis Velvillie med hensyn til Correctur og andet mere til Udgivelsen henhørende nærværende Skrift vel neppe vilde have kunnet fremgaae for Lyset.

Elvedgaard, den 2 Juli 1841.

Vedel Simonsen.

Om Byens Elde og Navnets Oprindelse ere tvende meget ulige Meninger. Nogle — særdeles tydske Skribenter — udlede begge Dele fra Keiser Otto den Store, som i det 10de Aarhundrede (nemlig efter Suhm 972=73) ved et Indfald i Danmark tvang Harald Blaatand til at antage Daab og Kristendom; efter hvilken Seier han skal have stiftet Staden og i dens Navn sin Ihukommelse (**Cranzii Saxon. L. 3 c. 25. Chron. Brunsvicens. p. 66.** Hübners Geograph. B. 2 Pag. 21=22 ꝛc.); eller — som ogsaa Andre paastaae — Kong Harald selv skal have gjort det til Keiser Ottos Erindring (**Bring Mon. Scanens. I. p. 133.** No. 1. D. H. 3 Pag. 235.) Men endskjønt denne Keiser skal have navngivet Ottesund mellem Harsyssel og Thye, hvorhen han var trængt ind med sin Armee og hvor han skal have kastet sit Spyd i Limfjorden, fordi han nu, af Mangel paa Skibe, ikke kunde trænge videre frem (D. H. 3. Pag. 109. 4 Pag. 492.); ligesom ogsaa en Ø sammesteds efter ham skal have faaet Navn af Ottonia, hvilken senere efter Dronning Thyra kaldtes Thyrholm (gl. Saml. 2, 2, 114): er det dog paa den

anden Side af alle Beretninger klart, at han aldrig satte sin Fod over Beltet eller havde det mindste med Fyen eller Odense at gjøre (jfr. Pontan. Rer. Dan. hist. p. 271. Holbergs D. H. 1 Pag. 83 ꝛc.), endskjøndt det vel kunde synes rimeligt (forudsat at Beretningen iøvrigt er sand), at det ingenlunde var et Oddesund ved Limfjorden, men snarere et Oddesund ved Fyen, der gjorde Standsning i hans Marsch; thi ikke at tale om, at Oddesund ved Limfjorden allerede nævnes længe før Keiser Ottos Tid (nemlig Aar 371. Snorro 1 Pag. 33. D. H. 1 Pag. 178. jfr. 3 Pag. 109) og altsaa umuligt efter ham kan have Navn; ligesom man heller ikke kan vide, hvad han vilde ved Limfjorden og allerhelst ved Limfjordens vestligste Egne [1]); saa var det jo desuden høist usandsynligt, at han i 7 Dage (som det hedder D. H. 3 Pag. 109.) med sin hele Armee skulde kunne trænge frem fra Slesvig til Oddesund i Limfjorden. Langt rimeligere maatte det altsaa have været til det saa meget nærmere beliggende Oddesund ved Fyen; thi netop paa den fyenske Vestkyst [2]) finde vi et Næs eller en Odde, som endnu kaldes Tønnes Odde (maaskee

---

1) Da han paa denne Vei ikke engang kom til Vendsyssel, som Adam af Bremen antyder, men til Thye; paa hvilke Distrikter han dog selv gjør saa væsentlig en Forskjel, at han kalder dem særskilte Der. cfr. Nyerups Kult. Hist. Pag. 76.

2) Og derhos i Vendsherred, der ved sin Navnelighed saa let med Vendssyssel kunde forvexles; saa meget mere som de tillige have det tilfælleds med hinanden, at de begge ved et Sund blive adskilte fra Jylland.

oprindeligviis Ottonis Odde), og at Sundet ved samme i gamle Dage virkelig er kaldet Oddesund, see vi deraf, at den derpaa liggende Fonss (ɔ: Fyens-Næs) Kirke, der, vel at mærke, tillige foregives at være den ældste Kirke i Landet (Atl. 6 Pag. 646), i gamle Dage (f. Ex. i et Afladsbrev af 1478 i Pont. Annal. 2 Pag. 673) kaldtes Oddesunds Kirke. [1]) Dette passer ogsaa bedst til Theodorich de Niems Ord, naar han siger, at Keiser Otto den Store, da han begav sig personlig til Danmark, stiftede der en efter ham opkaldet Kirke, **Ecclesia ottoniensis in Nissia** (ɔ: paa Fyens-Næs), og at Sundet der den Dag i Dag efter ham bærer Navn af **fretum Ottensche** ɔ: **Mare Ottonis** eller Ottesund (jfr. Petersens D. H. 2, 1, 97). Hvortil endnu kommer, at netop her fra dette Sted var i gamle Dage det rette Færgested eller den sædvanlige Overfart til Sydjylland, nemlig det saa kaldte Fonsfore (Atl. 3 Pag. 495 formodentlig over det saa kaldte Oddesund eller Fons—odde—sund) til Stenderup Hage i Jylland; paa hvilket sidste Sted jeg

---

[1]) Og naar derfor Adam af Bremen (cfr. D. H. 4 Pag. 492) siger, at Keiser Ottos Vei gik lige til det Yderste af Havet Vindele, hvilket endnu til denne Dag kaldtes Oddesunt; da maae han paa dette Sted, om ikke mene, saa dog med det virkelige Vendsyssel forvexle vort fyenske Vendsherred, da Forskjellen mellem hiints og dettes gamle Navn er saa ubetydelig; hiint nemlig Vændle og dette Vændeslet (S. R. D. 7, 523) Vendelhuus (D. H. X. Pag. 127) og Vendelsherred (S. R. D. 1 Pag. 289), ligesom endnu det ene bærer Navn af Vends-syssel og det andet af Vends-herred.

altsaa formoder, at Otto den Store er standset. Vel gav nu bemeldte Keiser Otto den Stores Sønneson, Keiser Otto den 3die, Aar 987 et Frihedsbrev for Biskopperne i Odense, ligesom han ogsaa alt forud havde privilegeret Bisperne i Slesvig, Ribe og Aarhuus, for derved at antage sig den nye i Norden plantede Kirke, og kalder ved denne Leilighed Byen Ottonesvig; men at desuagtet hverken han eller hans Farfader have havt Deel i Byens Stiftelse, er af troværdige islandske Aarbøger klart, som tillægge Navnet Odense en henved 1000 Aars høiere Elde (Atl. 3 Pag. 426=27.) Snorre Sturleson siger saaledes blandt andre i Ynglingasaga c. 5, at da (den af Suhm saa kaldte sidste) Odin forlod Saxen og drog mod Norden, udvalgte han sig ved Havet en Bolig (Bólstadr) paa Øen Odins=ey i Fyen; hvoraf altsaa skjønnes, at det var en Ø i Fyen og ingen Stad, langt mindre det heele Land (som P. J. Resen formoder), der fordum kaldtes saaledes; ligesom ogsaa samme har vedligeholdt sin oprindelige Benævnelse saavel i Byens som i Odense Amts og Odense Herreds nærværende Navn, skjøndt Benævnelsen af Ø i Grunden ikke mere kan tilkomme samme. Men at desuagtet den Deel af Landet, der nærmest omgav Byen, den Tid med Rette kunde kaldes saaledes, skjønnes endnu af Egnens nærværende Beskaffenhed; thi paa Byens søndre Side løber den store tilforn seilbare og i Knytlingasaga saakaldte Kalveaa [1]);

1) Det er forresten med Hensyn til denne Aa heel mærkeligt, at i det mindste den Deel af samme, der laa norden for Byen, i det 15de Aarhundrede synes at have baa=

og paa den vestre, nordre og østre Side den saakaldte Byens Bæk, der begynder fra Roes Kilde og har sit Udløb i Piente Dam, og som vel nu er ubetydelig, men den Tid maaskee kan have været en betydelig Strøm (Atl. 3, Pag. 428=29). Eller med andre og tydeligere Ord: paa Byens søndre Side løber ikke blot den store Aa, som tilforn var bredere og større end nu, hvilket den flade og brede Engbund paa begge dens Sider noksom udviser; men paa den vestre Side, hvor nu den saakaldte Heede er, var tilforn næsten Vand overalt, hvilket de mange side og sumpige Steder bevise, som endnu strække sig fra den saakaldte Roes Kilde eller Dam tværs over Heeden til Dalum Mark, og som tilforn have forbundet samme med Aaen og havt sit Udløb i samme ved Heedehuset, hvor endnu en Deel af Bækken udløber; men da bemeldte Kilde blev inddiget og indpælet, og Vandet fra den igjennem Render blev indledet til Byen, forvandledes denne Strækning til Engbund og fastere Land. Paa Byens nordre og østre Side løber derimod endnu den saakaldte Byens Bæk, som ogsaa har sit Udspring fra bemeldte Kilde og omkringliggende Sumpe,[1]) hvor=

ret Navn af Ellemoseaa (Det literære Selskabs Aktstykker Pag. 26. 73.)

[1]) Det Sande af disse forskjellige Beretninger turde være, at de mange side og sumpige Steder omkring Roesdam og paa Heden, hvilke endnu foroges ved en tilløbende Bæk fra Sanderum Banker, har et dobbelt Udløb; det første nemlig mod Østen, hvilket ved Hedehuset omtrent lige over for Assistents=Kirkegaarden falder i Aaen, og det andet mod Nord, som danner den saakaldte Byens Bæk og omgiver Byens vestlige, nordlige og østlige Side.

fra den løber i Nordost mellem Vindegade og Vestergade, derpaa mod Østen mellem Graabrødre og S. Hans til Nørregade og der igjennem den gamle Oluf Baggers Gaard (nuværende Amtstue), hvorved den afskærer S. Hans Sogn, som ogsaa er meget yngre end det Øvrige af Byen og tilforn var en sand Sump; løber derfra bag om Sortebrødre Torv til Pientedam og overskærer atter her Byen for at falde i den store Aa; men ogsaa dette Bækløb er blevet betydelig formindsket ved det at Vandet fra Roes Kilde til Byen blev afledet (Od. Adress. Cont. Eftr. 1772 No. 45). Desuden kan den saakaldte Odins Øe vel ogsaa have været større af Omfang og ikke til Pladsen, hvor Byen nu staaer, alene have været indskrænket; Stigefjord, der stod i Forbindelse med Næsbyhoveds Sø, Sømosen og andre Enge, som den Tid vare Strand[1]) og ligeledes satte Heeden ud imod Vollbro til under Vand, kunde saaledes paa den ene Side[2]), og den store Sø, som i Følge Traditionen tilforn var der, hvor Piente Dam og Sortebrødrelykke nu ere, kunde paa den anden, ligesom den store Aa paa den tre-

---

1) Thi i Sømosen fandtes for 50 Aar siden et Skibsanker af Steen med en Dolk, til Beviis paa, at den i fordums Dage havde været seilbar Strand. (Borg Ruin. 1 Pag. 13.)

2) Og det saa meget mere som man ogsaa paastaaer, at St. Hans Sogn i gamle Dage stod under Vand, og at det af Byens Torve, som nu stedse kaldes Flakhaugen, skjendt alle ældre Documenter skrive Flachhaffn, og selv Pontoppidan i Atl. 3 Pag. 431 Flakkehavn og 6 Pag. 575 Flachavn, i Følge Navnets Betydning i hine Dage maa have været en flad eller grund Havn for den Tids fladbyggede og kun lidet dybtstikkende Farteier.

die Side have dannet en Øe[1]). Ikke at tale om andre Aaer, Bække og Strandvige, som den Tid kunne have dannet en større Deel af Landets nordlige Egne til en Øe og nu — ligesom saa mangt et andet Sted, — kunne være udtørrede og blot i Moser, Enge og Dale have efterladt Mindet om deres fordums Tilværelse.

Saaledes fik altsaa Egnen, og siden per Synechdochen eller i ængere Begreb Byen, Navn efter Odin og kaldes derfor i de ældste Efterretninger stedse Odins Ey eller Odins Øe (Snorro l. c. Knytlingasaga. Rolfs Saga. Torfæi Series reg. Dan. p. 103. 481. Eccard. orig. germ. § LVII p. 390). Ælnothus kalder den Othensia, Adam af Bremen (ed. Mad. p. 140.) Odanse, Knytlingasaga snart Odinsey og snart Odinsve (Cr. Hist. 2 Pag. 689 ɔ: maaskee Odins-vig eller vel snarest, ligesom det skrives, Odins-Ve ɔ: hans Helligdom eller hans Tempel).[2]) Først da Navnet af Middelalderens Munke blev latiniseret fik det et T i Stedet for det blødere D eller Th. og kaldtes og skreves af dem saaledes Othonia (Sv. Aages. Pag. 17. Saxo Pag. 219. 221) Ottonia, Ottonium, Othenæ (Saxo og Crantz) Othinia, Ottense, Otthense, Ottensehe, Ottinse, Ottinsøe, Othinesviga ꝛc. ei at tale om Odyssæa, samt andre større Fordreielser f. Ex. Othoniatz, Octonis eller Octonie, som den ogsaa i Middelalderens Munkeopteg-

---

1) Jfr. Borg R. 1 Pag. 12-15, hvor dette Æmne vidtløftigere findes omhandlet.

2) Jfr. S. R. D. 3. Pag. 363, hvor man finder disse Byens ældste Navne fuldstændigt opgivne.

nelser benævnes (Cr. Hist. 2 Pag. 11), ja! i Necrolog. Lundens. kaldes den saagar Uthenshoe (D. H. 4 Pag. 715) og i et Dokument af 1268 Høtønsøe (D. H. X Pag. 996). Dog var intet af alle dens Navne i Middelalderen saa almindeligt, som Othonia; maaskee fordi Munkene derved vilde udrydde Mindet om den hedenske Afgud Odin eller Othin, hvis Navn den forhen, saalænge den kaldtes Othinia, bar, og desaarsag omdøbte den til Othonia efter deres Velgjører Keiser Otto, hvem desuden mangen en baade da og i senere Tider (f. Ex. Resen) maaskee virkelig i sin Vankundighed kan have anseet for Byens egentlige Stifter. Men uagtet denne Navnefordreielse nu lettelig fra Munkene, som den Tid i Alt angave Tonen, overgik i det danske Middelalders-Sprog, fortrængtes den dog senere igjen af det rette oprindelige Navn og kaldes og skrives nu Odense; et Navn, der ved en Forkortelse i Almuens Mund lyder som Döns eller Dönse, ligesom Odinsdag endnu paa samme Maade forkortes til Onsdag.

Uagtet nu vel saaledes de Fleste ere enige i at derivere Byens Navn af Afguden Odins, saa har man dog ikkun sjelden været enig om, hvilken af vore nordiske Odiner (eller med andre Ord: hvilken af den Odinske Religions Hovedrepræsentanter) der kan have givet Anledning til Stedets Bebyggelse eller i det mindste givet Egnen Navn. Nogle have saaledes med Snorro i ham troet at gjenkjende vor sidste virkelige Odin; andre derimod vor Mit-odin (Cr. H. 2 Pag. 315) og atter andre den saa kaldte saxiske Othin (ibid. 1 Pag. 237. jfr. Pag. 507). Saxo siger saaledes

(Pag. 13) udtrykkelig, at det var Mit-othin eller den Person, der i den virkelige Odins Fraværelse falskelig havde tilsneget sig hans Navn og hans Værdighed, der nu ved den virkelige Odins Tilbagekomst flygtede til Fyen for at skjule sig, men blev der i et Folkeopløb myrdet, og at der siden udbredede sig saa svær en Stank fra hans Gravhøi, at derover opstod en Pest i Fyen, hvis Indvaanere derfor grebe til det Middel at grave ham ud af Høien igjen, hugge Hovedet af ham og slaae en spids Pæl igjennem Brystet[1]), og dermed var saaledes ogsaa Pesten til Ende. En Tildragelse, Suhms D. H. 1 Pag. 155 imidlertid henfører til Hugleik eller Angul, Dan Mikillatis Svoger, som han lader leve 330 Aar efter Christi Fødsel. Riimkrøniken siger derimod, at det var den Othin, som dræbte den sjællandske Kong Balder (altsaa Hother?), siden selv blev Konge, men dræbtes i Fyen og blev der begraven. En anden dansk Krønike siger blot, at Kong Othæn, som den lader regjere efter Friedleif (altsaa Odin, Friedleifs Søn eller den sidste virkelige Odin?) døde hastig i Odense og blev der begraven (Cr. H. 2 Pag. 323); hvorimod Annales Oddenses lade den virkelige Odin, som den imidlertid lader komme til Regjeringen 494 før Christi Fødsel og regjere i 8 Aar, ihjelslaaes og begraves i Odense (ibid. Pag. 869-70). Saa meget synes under alle Tilfælde vist, at i det mindste en af disse Odiner er bleven begraven i en Høi lige over for vor

---

1) En Procedure, man ligeledes, og det endnu 1252, skal have anvendt mod Kong Abels Liig i en Mose ved Gottorp. D. H. X. Pag. 211-12.

Frue Kirke i Odense, men paa hiin Side Aaen; hvorfor ogsaa den gamle Riimkrønike lader ham sige:

Jeg lagdes i en Høi der hos en Aa,
som Othens Stad han monne nu staae;

og Er. Lætus i sine Rer. dan. libr. p. 142 siger fremdeles:

— — — tum dives Othonia regem
cæspitibus texit, memorandam ubi Virginis ædem
Christiparæ rapidum propter spectaveris amnem;

saa at der næsten ingen Tvivl er om, at den Banke i Skriverløkken (mellem Bispeløkken og Munkemose), som senere af det derpaa opbygte Vor Frue Kloster kaldtes Nonnebjerg eller Nonnebanke, [1]) jo derved maa forstaaes; hvilket ogsaa v. Haven i sine Alderdoms Levninger fra Fyen, i Følge det almindelige Sagn, udtrykkelig bekræfter. Maaskee kunde imidlertid den hele Forvirring, disse forskjellige Efterretninger om Odins Forhold til Odense Bye foraarsage, paa den simpleste og letteste Maade lade sig opløse, naar vi antage, at den saa kaldte sidste og virkelige Odin omtrent 50 Aar f. Christus kom herind fra Saxen og opslog sin Bopæl paa den saakaldte Odins Øe i Fyen, opreiste der sit Tempel eller Offerhuus [2]) og

---

1) Jeg bruger som oftest i det Følgende den første Benævnelse og har min Hjemmel saavel i et Doc. af 1352, hvor det kaldes Nonneberg (S. R. D. 1 Pag. 308), som i det bekjendte Vers:

Mellem Nonnebjergets Høie
dreves lette Bold for dræie
Slag; — og korte Sorg med den rc.

2) Ligesom maaskee hans Drotter i sammes nærmeste Om-

foranledigede derved en Deel af Landets Indvaanere til at opføre deres Stolpehode og Træhuse i Nærheden af samme, hvorved saaledes Grundvolden lagdes til den senere Flække eller By, som blev opkaldt efter den i sammes Tempel dyrkede Guddom; en Gudsdyrkelse, der naturligviis maa antages for at have vedvaret, endskjøndt Odin selv (efter ved Gefions Hjelp at have bemestret sig Sjælland) drog fra Fyen til Sverrig og opslog sit Sæde i Sigtun, hvor han ogsaa døde og blev begraven. Hvad derimod den Odin er angaaende, der paa Nonnebjerg ved Odense blev begraven, da kan dette ingenlunde have været hiin foromtalte eller virkelige Odin, men maa enten efter Saxo have været en Mitothin ɔ: en Bedrager, der i Odins Fraværelse tiltog sig hans Værdighed, eller ogsaa — da den egentlige Mitothin eller Oller, som det synes, ikke i Fyen, men i Sverrig blev ihjelslagen og der paa Ullersakker begraven (D. H. 1 Pag. 22. 54) — maaskee snarere efter Suhm den nyere saxiske Odin (altsaa Hugleik eller Angul), der flere Aarhundreder efter den virkelige Odins Død, nemlig 330 efter Christi F., udgav sig for den ældre og altsaa igjen oplevede Odin. Der ligger virkelig ogsaa i den Maade, hvorpaa han i Følge Saxo blev begraven (nemlig heel og holden, uden forud at være brændt), et Beviis for, at han ikke kan have været den gamle eller af Suhm saakaldte sidste Odin, som Snorro egentlig tilskriver Byens første og egent-

---

egn, f. Ex. Thor paa Thorslunde i Næsbyhoved Sø, Freir i Fraugde, Balder i Beldringe, o. s. fr., jfr. Petersens D. H. 1, 1 Pag. 99.

lige Oprindelse; thi netop denne Odin var det jo, der indforte den saakaldte Brunna Old eller den Skik at brænde de Døde; medens derimod den saakaldte saxsiske Odin eller hans Svoger Dan netop afskaffede samme (D. H. 1 Pag. 111), saa at den hele Fortælling om den fra hans Gravhøi udbredte Pest maaskee endogsaa kan ansees for en Følge af Folkets Ækkelhed for denne nye Begravelsesmaade, hvorved man overlod Legemet til Stank, Orm og Forraadnelse, i Stedet for, at man før lod Ilden fortære det Forgjængelige og Urene. Men fordi der saaledes omtrent ligge 400 Aar mellem den Odin, der først opslog sin Bolig eller reiste sit Tempel i Odense, og den, der ved Odense Aa blev begraven, derfor kan begge Dele gjerne være skeete paa en og samme Plads, nemlig paa Nonnebjerget; thi man havde jo som oftest i den hedenske Tid [1]) sin Begravelse i eller omkring ved Landets Altere og Offerhøie, — de Fornemste nærmest og de Ringeste fjærnest fra samme; [2]) — og om man endskjøndt i dette Tilfælde ikke tør troe, at den sidst omtalte Odin, — der maaskee endogsaa snarest, som en Forræder mod den virkelige Odin, blev ofret paa den fortørnede Guddoms Alter, — just ved

---

1) Naar man ikke selv havde sin særskilte Familiegrav, der dog, selv i dette Tilfælde, med et Alter var forsynet, og altsaa i det Hele taget kunde lignes ved de adelige Slægters Huus- eller Familie-Capeller i den senere Middelalder.

2) Omtrent som i de christne Tider, hvor de Fornemste begroves foran Alteret i Choret, de Ringere i Kirkens Skib eller Sidegange og de Ringeste paa Kirkegaarden.

denne sin voldsomme Jordefærd turde gjøre Regning paa nogen udmærket Begravelse af dem, der forfulgte og dræbte ham, og altsaa heller ikke tør antage, hvad Traditionen har foregivet, at nemlig Nonnebjerget fra Begyndelsen af skulde have været en Kreds af Høie, med den største, der gjemte Odins Aske, i Midten, medens hans Kæmper hvilede i en Krands omkring ham i Bankens mindre Høie; saa er dog saameget vist, at dette Nonnebjerg i den hedenske Tidsalder ikke blot har tjent til Begravelsessted for een, men for flere; og dette er saaledes Aarsagen til, at de Hunderup Bymænd saa ofte ved Pløining og Gruusgravning have fundet Urner og andre hedenske Oldsager i disse mærkelige Høie; saaledes f. Ex. omtrent 1730 (ved at grave Leer til at dæmme for Aaen med ved Munkemølles Reparation) to meget store Steen og nogle Sølv-Urner, samt et Armbaand af samme Metal; [1]) og atter 1775 foruden en Urne og en stor Kampesteen, der var saa sælsom gjennemskaaren af hvide, gjennemsigtige Aarer, at man troede deraf ved Slibning at kunne frembringe de deiligste Bordblade, endvidere en oval Sølvring, som til en Arm, temmelig tyk, men simpelt forarbeidet,

---

1) Efter en Beretning i et Mskr. af Landsdommer Badens Bibliothek No. 196, 4to, som nu eies af Hr. Casserer Hansen, og som har til Titel: Adskilligt om Odense, og uden Tvivl er af Jacob Bircherod, der levede 1735; hvor det findes bagi paa et Blad mellem Pag. 238 og 239. Forudsat, at det ikke er et senere tilføiet Supplement og altsaa blot en lectio varians af den næstfølgende Beretning.

hvis tilspidsede Ender ved nogle forhøiede Knopper, som ved Sløifer, tilsammenføiedes, og som man naturligviis antog for Odins egen Armring (Ad. Cont. Eft. 1775 No. 30), skjøndt Odin vel ligesaa lidet tør tilegne sig den, [1]) som de opgravne Urner, da han, som sagt, ikke blev brændt, men heel og holden begravet; og man formodentlig ved den Operation, man i Følge Saxo foretog med hans Liig, har slæbt ham ud i den tilstødende Munkemose, da det gjerne var i Moser, Sumpe og andre Uføre, hvor man nedrammede sine Gjengangere med Pæle. [2]) Ved Christendommens Indførsel (c. 987) tilfaldt Pladsen, — nemlig den gamle Odins Tempelhøi og den yngre Odins Gravhøi eller nuværende Nonnebanke, — uden Tvivl, som en offentlig Eiendom, Kongen, og blev, formodentlig for sin dertil beqvemme Beliggenheds Skyld og som det eneste høitliggende Sted ved Byen, i Anledning af de norske Plyndringer fra 1043 til 1064 indrettet til et Slags Skandse eller Befæstning

---

1) Der maaskee endogsaa langt snarere var den hellige Ring, der stedse laae paa Gudernes Alter i de hedenske Tider, og hvorpaa man til Thinge svoer sin Ed, som ogsaa deraf kaldtes Baug-eidr eller Ring-Eeden.

2) Forresten er det mærkeligt nok, at der ogsaa i Jylland findes en Gravhøi over en Kong Huglet (D. H. I Pag. 155); men Navnet var jo ikke ualmindeligt i Norden, thi der levede endogsaa paa samme Tid en Kong Hugleik i Sverrig (D. H. I Pag. 167), og man behøver altsaa ikke med Suhm at antage, at Jyderne skulde have opreist en Æreshøi over den samme Odin, som Fyenboerne nedrammede med Pæle i deres Moser.

for at beskytte Aalobet mod Sørøveres Opseiling i samme; og saaledes blev da formodentlig ogsaa den ydre Krands af Høie (forudsat at en saadan nogensinde har existeret) i denne Anledning forenet til en ordentlig sammenhængende Skandsevold og den dybe Grav uden om samme, som endnu 1811 saa tydelig var at see, den Tid anlagt; ligesom formodentlig paa den midterste Høi selv opbygt et Slags Castell eller Borgfæstning, der maaskee fra den Tid af tjente vore Konger ved deres Gjennemreise til Residents; og derfra hidrører det saaledes formodentlig ogsaa, at Knud den Helliges Kongsgaard i Odense 1086 ikke synes at have ligget paa den nordre, men paa den søndre Side af Aaen, og at Svend Grathe, — der maaskee end mere i Anledning af Vendernes gjentagne Plyndringer kan have befæstet Stedet (Ad. Cont. Eft. l. c.) — 1154 kalder sin Kongsgaard her paa Egnen en regia apud Othenas, eftersom samme vel laa ved, men egentlig ikke i Byen. Thi at her paa Stedet virkelig i gamle Dage har været en Borg eller Befæstning, mener jeg, foruden af Stedets fordums derpaa hentydende Udseende, endvidere deraf at være indlysende, at da man senere hen (dog i ethvert Tilfælde før 1180) her paa Banken anlagde et Vor Frue Nonnekloster, kaldtes Stedet selv allerede Burgum Othoniæ (S. R. D. 1 p. 283, 7 p. 221) og Nonnerne, som en Følge deraf, fra Begyndelsen af stedse Noniales de Burgo ɔ: Borgnonner eller Nonnerne fra Borgen (see i det følgende under 1175, 1180, 1183, 1193), saa at man altsaa deraf kan slutte, at Stedet selv, allerede før denne sin Nonne-

periode, maa have baaret Navn af Odins Borg, Odense Borg, **Burgum Othoniæ**, Knuds Borgen, Svends Borgen eller andet deslige. Munkene havde nemlig i Almindelighed den politisk rigtige Maxime, at henlægge deres Kirker, Kapeller og Klostre paa de hedenske Afgudssteder, deels for derved at dæmpe det dermed forbundne Afguderi, og deels for at tilvende deres Helligdomme den samme Anseelse og det samme Tilløb, som Stedet i de hedenske Tider tilforn kan have havt. Kom nu dertil, at dette Sted havde været deres og Byens Skytshelgens, Kong Knud den Helliges, Residents, saa var det saa meget mindre at undres over, om de ved et Nonneklosters Anlæg søgte at hellige det Sted, der før havde været vanhelliget ved Odin, og tillige at hædre den Plads, der som deres Skytspatrons fordums Boelig maatte have væsentlig Interesse i deres Øine. Klosterbygningen afbrændte imidlertid uden Tvivl 1247 og blev vel neppe opbygt mere, [1]) eftersom Klosteret ved den Tid til Dalum blev henlagt; men Pladsen (der inden for Volden havde et Diameter af omtrent 150 Alen, samt Volden en Brede af omtrent 50 Alen og en dertil svarende Høide, saa at altsaa den hele af Graver indsluttede Plads omtrent havde et Diameter af 250 Alen, og altsaa neppe kunde anslaaes høiere i Areal end til en 2, høist 3 Tdr. Land) vedblev naturligviis, uagtet Klosterets Forflytning til Dalum, ligefuldt at være dette Klosters Eiendom og var formodentlig, som saadant, snart bortforpagtet, snart bortfæstet og

1) Om Sporene til den fordums Klosterbygning skal jeg imidlertid under 1193 give nærmere Forklaring.

snart pantsat til en eller anden Lægmand; thi 1295 see vi allerede Klosteret at maatte pantsætte adskillige af sine Eiendomme (S. R. D. 1 Pag. 295, jfr. 300, 301.) 1341 overlader det ligeledes adskillige af sine Eiendomme deels paa bestemt Tid og deels paa Livstid til Private (ibid. Pag. 304), og 1352 hedder det udtrykkelig, at Prior Andreas af Dalum Kloster skjenkede til Nonnen Margrethe Sunstorp det Gods (Bona) ved Nonnebjerg, som B. Schermer havde havt, og som var pantsat til Hennikin Fredæ og Albert Grote (hvilken sidste var Borger i Odense, S. R. D. 1 Pag. 308-9), men som hun nu, tillige med mere, havde erhvervet sig (S. R. D. 1 Pag. 308. D. H. XIII. Pag. 267.); ved hvilken Erhvervelse man imidlertid blot maa forstaae en Indløsning fra Panthaverne; ligesom man af S. R. D. 1 Pag. 312 og andre flere Steder seer, at ved Priorens Donation blot forstaaes en Overladelse af Stedets Indkomster paa Livstid, da Nonnens Gods ved hendes Død naturligviis igjen tilbagefaldt til Klosteret; saa at altsaa Meningen af det Hele er, at Nonnen ved sin Indtrædelse (thi efter den Tid havde hun jo ingen Privatformue mere) var riig nok til at indløse dette pantsatte Gods og gjorde sig en Fortjeneste af, paa Klosterets Vegne, at gjøre det imod at nyde Renten deraf paa Livstid. Og saaledes vedblev formodentlig Pladsen gjennem hele den catholske Periode at være Klosterets Eiendom, indtil den ved Reformationen 1536 tillige med Klosteret hjemfaldt til Kronen; men hvorledes den, — hvad som senere var Tilfældet, — kom til at udgjøre en Deel af Hunde-

rup Byes Marker, vilde være vanskeligt at afgjøre, dersom man ikke turde troe, at det var skeet i Anledning af at Hunderup Bye, som før havde henligget til S. Knuds Sogn, 1532 fik kongelig Ordre at henlægges til Hjallese ɔ: Dalum Kirke. Neppe har der imidlertid i al denne Tid været Bygning paa Stedet, men Pladsen er uden Tvivl bleven afbenyttet mere til Græsning end til Ploining; thi endnu 1593 stod, i Følge Byens gamle Grundtegning, den fulde Ring af Forskandsninger eller den fulde Voldkrands, og blot i Østen og Vesten var der en Indkjørsel gjennem samme; ja! hvad som endnu mere er mærkværdigt, det samme synes fast endnu 1775 at have været Tilfældet, saasom den ogsaa da kaldes en rund Jordvold, som en gammeldags Fæstning, med kjendelige Spor til Graver omkring (Ad. Cont. Eft. No. 30). Men ved Udskiftningen blev den ene af disse halvmaaneformige Volde udlagt til Gruusgrav og Veifylding og især anvendt til at sætte en Dæmning ved Munkemølles Sluse, og saaledes var der 1811 blot den nordlige, samt den sydlige Voldkams østlige Ende, og nu blot den nordlige af disse Volde tilbage, medens den sydlige aldeles er bortført og forsvunden. Forresten har denne Plads i en lang Række af Aar, formedelst sin behagelige Udsigt, især over Aaen og Odense By, tjent til Spadseregang for sidstnævnte Byes Beboere, men især været en almindelig Boldspilplads for Skolens Disciple, ja! er i denne Anledning, som en af Skuepladserne for deres Ungdomsglæder, endogsaa bleven besungen i Minerva 1788 Pag. 404 af en af de dimitterede Disciple med følgende Ord:

Mellem Nonnebjergets Høie
dreves lette Bold for dreie
Slag; — og forte Sorg med den.
Tollerlund fornam vor glade
Sang, som fjærne Ørende
strax lærvillig tog igjen.

Nu har endelig Hr. Procurator Rasmussen (som jeg troer 1834) tilkjøbt sig denne Plads og forskjønnet den ved et smukt Anlæg og en smagfuld Bygning.

Imidlertid er det, som sagt, ikke usandsynligt, at paa denne Odins fordums Grav i de ældste Tider Landets almindelige Offersted, Blothuus eller Tempel kan have været oprettet; og da slige Blot- eller Offer-Huse, maaskee deels for Gudstjenestens og det dermed forbundne Retterthings, men især for Markedets Skyld, der ved de store Fester i Nærheden af samme afholdtes, i Almindelighed lokkede Mange til at opslaae deres Boder og Vaaninger i Nærheden af samme, [1]) saa kunde dette ogsaa let have givet Anledning til, at den Flække, som blev Vuggen for den senere By, kunde være bleven anlagt i en Kreds omkring denne Høi og sammes Offersted eller Alter; thi at Odin virkelig med Grund, som Sagnet tilholder, kunde antages ogsaa her at have anlagt en By, er saa meget rimeligere, som netop han var den, der først lærte Nordboerne den Skik at flytte nær-

---

[1]) Jfr. om de forskjellige Anledninger til Kjøbstædernes Oprindelse Nyerups Kulturhist. Pag. 113-14.

mere sammen og den Konst at bygge Byer (Cr. H. 1 Pag. 23. 36); men Bygningerne vare naturligviis den Tid endnu kun af Træ, nemlig horizontalt paa hinanden anbragte Bjelker eller Tømmerstokke, omtrent som de nuværende svenske og norske Stolpeboder eller Staburer. En slig Byens Oprindelse synes derhos ogsaa saa meget rimeligere, som Sagnet ikke blot gaaer, at Frue Kirke skulde være den ældste af Byens Kirker (jfr. D. H. 8 Pag. 36), og Nedergade (det vil sige: det nedre eller sydligste Qvarteer) den ældste af Byens Gader og Qvarterer; men endydermere tilholder, at Byen i gamle Dage skal have ligget lige-saa meget paa den søndre, som paa den nordre Side af Aaen, og at der skulle være fundne umiskjendelige Spor til fordums Bebygning langs Aaens søndre Bredde; hvilket ikke blot har Rimelighed, naar man antager Nonnebjerg for, — som Odins Borg eller hans Afguds Tempel og Blothuus, — at have givet Anledning til Byens Anlæggelse, men endogsaa let kunde lede os til den Formening, at i den hedenske Tid havde blot den sydlige Side af Aaen, men ikke den nordlige været beboet, og at det først var de kristne Indvaanere, der lidt efter lidt trak sig over paa den nordlige Side og saaledes først anlagde Byen paa det Sted, hvor den nu er beliggende: en gradviis Forflyttelse af Byens Bygninger fra den ene til den anden Side af Aaen, der ligeledes ved Ribe (Atl. 5 Pag. 604-5. D. H. 2 Pag. 51) og maaskee ved flere Byer i gamle Dage har fundet Sted.

Dog — det er ikke nok med at Traditionen har anviist Odin en Grav og et Tempel ved Odense, men

den har endogsaa vovet at fremvise den Plads, hvor hans Residents eller hans Pallais i fordums Dage skal have staaet, nemlig en Gaard paa nuværende Korsgade (der desaarsag ogsaa blandt Byens Gaarde skal være No. 1 eller den, hvorfra Numereringen begynder), og at angive sammes oprindelige Architectur lige ved den, som paa Odense Byes nuværende Raadstuesegl findes udgravet (Atl. 3 Pag. 426 jfr. Grundtegningen), samt det Steenbillede, som endnu 1730 (Theatr. Dan. Pag. 152) stod i Gavlen paa denne gamle grundmurede, 1685 Raadmand Mule (nu, som man mener, Gjæstgiver Larsen) tilhørende Bygning paa Korsgaden, for Odins Billede (Atl. 3 m. 430. 6 Pag. 575) og Byens Vartegn (ibid. 6 Pag. 609). Dette Billede sad nemlig, i Følge v. Havens Alderdommens Levninger fra Fyen, over Døren til det saa kaldte Helliggeistes Hospital paa Korsgaden, som siden blev forvandlet til Raadhuus og af Gaardens senere Eier, Raadmand Niels Mule, repareret og Billedet bag paa med følgende Inscription forsynet: „Anno „1685 den 20 Aug. lod Niels Mule Raadmand og „hans Hustrue, Gunder Fochsdatter Witt, dette Kong „Ottings Effigies renovere og igien paa dette Sted „opsætte, hvor dette Huses første Bygnings Begyn„delse var, da dette Huus bygtes til Ottense Raad„huus." Men da Billedet aldeles ingen Lighed havde med den Forestilling, man sædvanlig pleier at gjøre sig om Odin; da det desuden, vel at mærke, var af Træ (og ikke, som forommeldt, af Steen) og desaarsag heller ikke gjennem ret mange Aarhundreder kan have modstaaet Tidens Tand; og da det endelig,

dersom man vil troe v. Haven, stod paa et Sted, som før havde været Helliggeist Hospital, hvor altsaa Munkene umulig vilde have taalt det, hvis det havde været et hedensk Afgudsbillede; synes Prof. v. Havens Mening i hans Alderdoms Levninger fra Fyen (dem jeg tillige med en Tegning af Billedet for flere Aar siden skjænkede til den antiqvariske Commission) at være langt sandsynligere, naar han formoder, at det enten har været Pave Sixti den 4des Billede, som paa Ny lod hiint forommeldte Hospital (1478) opbygge (saa at altsaa den ved hans Fødder liggende Stymper maaskee har skullet betegne de syge Pillegrimme, som til denne Pavens veldædige Stiftelse toge deres Tilflugt), eller ogsaa at det betegnede en eller anden af de om Petri Stol den Tid stridende Paver, paa hvis Parti Geistligheden i Danmark havde slaget sig, og hvis Contrapart desaarsag forestilledes ved hans Fødder, som en slagen og overvunden Fjende. Hvorhos jeg dog ingenlunde nægter, at dette Billede maaskee ogsaa kunde have Hensyn til den danske Geistligheds Patron Keiser Otto og hans Seier over Hedenskabet i Danmark; en Fortolkning, der i det mindste havde det Fortrin fremfor de andre, at den tillige forklarede os Grunden, hvorfor det kaldtes Kong Ottings Billede (Effigies Othonis). Senere eiedes forresten denne Bygning af Borgemester Jens Nielsen, og Billedet blev formodentlig 1740 ved Gaardens Ombygning nedtaget. Hvorhos jeg heel gjerne indrømmer, at den Beretning, at det i gamle Dage havde været et Helliggeist Kloster, maaskee endogsaa snarere maatte lade os formode, at det var nuværende Mode-

handler Mathows end Gjæstgiver Larsens Gaard, der herved meentes; eftersom hiin (i lang Tid under Navn af Grevinde Scheels Gaard bekjendte) Bygning endnu i sin hele Architectur har saa meget Klostermæssigt ved sig, det den endnu i ældre Dage i langt høiere Grad skal have besiddet. Ligesom den ogsaa foregives i gamle Dage at have været et Kloster eller, hvad som i Grunden er det samme, en Priors Boelig; og dens Bygning derhos er udmærket saavel ved de tydelige Spor, den paa begge Sider, — dog især ud imod Staalstrædet til, — fremviser paa smale og høie Kirke- eller Kloster-Vinduer, som ved de forskjellige Helgenbilleder, hvormed den tilforn skal have været prydet, og hvoraf endnu (1811) en qvindelig Steenfigur med Timeglas i Haanden, som tilforn sad paa det søndre Hjørne mod Gaden, sidder indmuret i den indvendige Gaard. Og da derhos denne Gaard en Tid lang var Postgaard, og Kurrelbaum, som Postmester, paa Grund deraf bebode samme, foretog han sig 1782 en Hovedreparation og traf da ved tildeels at fylde de svære, hvælvede, men yderst fugtige Kjældere paa mange hvælvede Gange og kjendelige Spor til flere; da han nedbrød en huul Steenpille i Værelserne, fandt han inden i samme en Drengefigur af Træ; og da han opbrød et Sted i en af de tykke Vægge, som forekom ham huult, traf han der paa et indmuret Skab, gandske fyldt med gamle Pergamenter og Brevskaber, som formodedes at have udgjort Klostrets fordums Archiv; kun Skade, at samme ikke noiere blev undersøgt, og at man ei engang kunde erfare, hvor det kom hen, da vel de Fleste

sagde, at Justitsraad Hedegaards Fader, men derimod Andre, at Byefoged Borring fik det. [1])

Hvad dernæst bemeldte saa kaldte sidste nordiske eller virkelige Odins Ophold i Odense, som af nogle Forfattere anslaaes til 8 Aar (Cr. H. 2 Pag. 869-70. D. H. 1 Pag. 155), er angaaende, da synes han under samme at have modtaget et Besøg af Hler paa Læsøe og igjen at have aflagt ham et lignende; men derpaa at have afsendt Gefion [2]) til Gylfe i Sver-

---

1) For nogle Aar siden læste man i de Odense Aviser, at der i Udlandet var opdaget en Deel Danmark vedkommende Documenter og blandt disse ogsaa et heelt Klosterarchiv fra Odense, som formodes med Christ. d. 2den at være emigreret, og som altsaa ingenlunde kunde være det ovenomtalte, saasom dette endnu 1782 var tilstede i Odense. Imidlertid har jeg dog ogsaa været paa Spor efter hiint Klosterarchiv, der hvad enten det saa angik det ene eller det andet Kloster i Odense, dog for Byens Historie maatte være af den væsentligste Interesse; men alt hvad jeg derom har bragt i Erfaring er, at den hele Samling, som blev forefunden i Baiern og havde tilhørt Christ. d. 2 eller de med ham Emigrerede, blev overladt den svenske Regjering, som siden igjen overlod en Deel deraf til Norge; hvilken sidste endnu skal henstaae paa Universitets-Bibliotheket i Christiania; men om der er noget Odense Klosterarchiv deriblandt, skal jeg naturligviis ikke kunne sige.

2) Som næsten synes at have været en Personification af Fyen, hvis Navn i gamle Dage skreves Fion, og altsaa lettelig ved en bledere eller forkortet Udtale af Gefion kunde være dannet, ligesom Danzig af Gedanum, Gedania og Gdansk. Cr. Hist. 1 Pag. 189-91. D. H. 3 Pag. 301-2.

rig (der ligeledes havde besøgt ham. D. H. 1 Pag. 34), af hvem hun fik Sjæland til Læn, hvorpaa han selv drog til Sigtun, medens hans Søn Skjold giftede sig med Gefion og fik med hende i Medgift baade Sjælland og Fyen (D. H. 1 Pag. 42 46.); saa at det altsaa er at undre sig over, at endnu ingen antiqvarisk Sværmer har vovet sig til at antage, at bemeldte Skjold under dette sit Ophold i Odense kunde have boet i den Gaard for den østlige Ende af Korsgaden, som endnu (og altsaa efter ham?) kaldes Skjolden, ligesom hans Fader, i Følge det foregaaende, tillagdes hiin Gaard for den vestlige Ende af samme Gade, hvorved saaledes Fader og Søn bleve Gjenboer og kom til at boe vis à vis, ligeover for eller lige for Øinene af hinanden. [1]) Min Mening er derimod, som af det foregaaende skjønnes, at hverken Odin eller hans Søn have boet paa den nordre, men derimod begge i Nærheden af Templet selv og altsaa paa den modsatte eller søndre Side af Aaen. I senere Dage synes dernæst Skjold at have opslaaet sin Boelig i Leire, som fra den Tid af blev Skjoldungernes eller de danske Overkongers Hovedsæde. Imidlertid synes dog ogsaa adskillige af disse for længere Tid at have valgt Fyen til Opholdsted, ja!

---

1) Hvad man i gamle Dage her i Norden kaldte: á augnastadr; og har formodentlig den urigtige Fortolkning af dette eller et lignende Ord forledet Adskillige til at troe, at Hegen i Ygdrasils Top i Følge Eddas Udtryk sad imellem Øinene paa den i sammes Grene placerede Ørn; i Stedet for det uden Tvivl burde hedde, at hiin sad vis à vis ɔ: lige for Øinene af denne.

dette Land endogsaa til forskjellige Tider at have havt sine særegne Regenter; og skjøndt man nu vel ikke med Vished tør paastaae, at disse just alle skulde have valgt Odense, som Landets vigtigste Stad, til deres Residents, har jeg dog i Odense Byes Historie ikke villet undlade at gjøre opmærksom paa samme. Saaledes skal f. Ex., Fyen i Kong Vermund den Vises Tid, altsaa fra 175 til 210 efter Christi F. have havt sin egen Konge i Sumble eller, som han ogsaa kaldes, Humble (Cr. H. 2 Pag. 108. 116), hvis Datter den jydske Kong Gram bortforte (Saxo Pag. 8-9. Cr. H. 2 Pag. 102-3. 111-12. 139. D. H. 1 Pag. 85. 97), og som selv skal ligge begraven paa Langeland (Atl. 3 Pag. 608. 6 Pag. 825).[1])

c. 330 skal dernæst Don Mikillatis Svoger Hugleik eller Angul, som udgav sig for den saxiske Odin og derfor kaldes Angeltheau eller Saxenote ɔ: Anglernes Gud eller Saxernes Odin, være flygtet til Fyen og der, efter i 8 Aar at have beherskket Landet (D. H. 1 Pag. 155), som jeg i det foregaaende har berettet, være bleven dræbt (l. c.)

c. 375 flygtede ligeledes Kong Hiarne til Fyen og skjulte sig der paa et Sted, som efter ham menes at være opkaldt (Meurs. T. 1 p. 49. Cr. H. 3 Pag. 124), altsaa formodentlig Jærshauge i Revninge, Jærstrup i Grindløse eller Jærsore i Klinte Sogn

---

1) Dog maa man vel hellere med Suhm D. H. 1 Pag. 129 henfore dette sidste til den Humble, der var Dan Mikillatis Søn.

(dog omtaler D. H. 1 Pag. 185 aldeles ikke dette hans Ophold i Fyen.)

c. 415 nævnes en Fyn, der var Fader til 5 Kæmper (Cr. H. 2 Pag. 522. D. H. 1 Pag. 205); dog tør det vel neppe tages i den Betydning, som om disse 5 Kæmper vare Fyenboer, siden Skjoldmøen Rusla, de tjente, var fra Norge (D. H. 1 Pag. 234).

c. 461 skulle Slaverne have gjort et Indfald i Jylland og under deres Konge Ismar, eller maaskee rettere Vismar, tillige have bemestret sig Fyen (Cr. H. 3 Pag. 480. D. H. 1 Pag. 266.)

c. 475 maatte Kong Halfdans Sønner Roe og Helge skjule sig for deres Farbroder Kong Frode d. 5te hos deres Svoger Sævil, som da var Jarl i Fyen (Saxo Pag. 121 Cr. H. 3 Pag. 196. D. H. 1 Pag. 275), og det er et Spørgsmaal om den Vifilsøe, hvor de forhen skjulte sig, ikke snarest kunde være Vikkelsøe i Odense Fjord? samt om Roes Kilde paa Odense Heed ikke efter denne Kong Roe kunde være opkaldt, ligesom hiin Kilde, der gav Roeskilde Navn?

c. 487 døde Jarl Sævil og hans Søn Hrokur fulgte ham i Jarldømmet (D. H. 1 Pag. 311). Denne Hrokur drog 506 med en anseelig Hær fra Fyen til Brittanien (ibid. Pag. 320), hvor han dræbte Leirekongen Roe og igjen blev lemlæstet af dennes Broder Helge (ibid. Pag. 321), saa at altsaa her den ene Fosterbroder dræbte den anden og blev igjen af den tredie lemlæstet.

c. 509 var dernæst Guitlach eller Cochilach Underkonge i Fyen (Cr. H. 2 Pag. 404. 373. 381. 1 Pag. 262. D. H. 1 Pag. 329) og gjorde et Tog til Brit-

tanien, samt et andet til Frankrig, paa hvilket sidste han 512 tilsatte Livet.

c. 512=542 var den Foregaaendes Søn Estild, som krigede med Kong Arthur af Brittanien, fyensk Underkonge. (Cr. H. 2 Pag. 381. sq. 405. D. H. 1 Pag. 337. 343.)

c. 585 blev den fyenske Underkonge Svend Seiersalig dræbt af Hrok den sorte og begraven paa Lyse (Cr. H. 3 Pag. 317. D. H. 1 Pag. 408=9.)

c. 590 dræbes den fyenske Jarl Thorir af Vikingerne Sote og Snækol (Cr. H. 2 Pag. 254=55. D. H. 1. Pag. 406).

c. 625 erfarede den norske Prinds Sorle, at Kong Hogne af Ringsted (der var en Søn af Leirekongen Halfdan d. 4de, som Sorle havde dræbt) var kommen hjem fra et Søtog og laa med sin Flaade ved Odense i Fyen, hvisaarsag han drog did for at byde ham Bod for hans Fader; men da Hogne afslog det, kom det til et stort og blodigt Søslag i Odense Aa, hvor Sorle dræbte Hognes Broder og Hogne Sorles Fader og endelig Sorle selv blev overvunden, hvormed Hævnen var slukket, Fjendskabet ude og begge svore sig i Fostbrødrelag med hinanden (Cr. H. 3 Pag. 245. 306. D. H. 1 Pag. 449=50. Ganske vist den samme Historie, som Torfæus Ser. p. 480=81 henfører til det 3die Aarhundrede og kalder Sorle Halfdan i Stedet for Halfdans Bane. Atl. 3 Pag. 427.)

c. 630 var dernæst Hane Konge i Fyen og sloges med den russiske Sørøver Rotho (Saxo. Pag. 135. D. H. 1 Pag. 454=55.)

c. 730 sattes Skjoldmøen Hetha til at regjere over Fyen og flere danske Provindser. D. H. 1 Pag. 517.

c. 737-45 var dernæst den norske Oluf Regent saavel over Skaane som Sjælland og Fyen (ibid.)

c. 750 holdt Sigurd Ring et Slag med Kong Alf af Thye, hvori den sidste faldt for Regnar Lodbroks Haand (D. H. 1 Pag. 525); og skeete dette uden Tvivl i det lille Belt, som før hed Sotevog, men nu blev kaldet Alfasund (Cr. H. 3 Pag. 265). [1])

815 trængte Keiser Ludvigs Tropper, for at understøtte Harald Klak den Ældre mod Godefrieds Sønner, ind i Danmark, men maatte standse i Egnen af Haderslef (eller maaskee ligesom Keiser Otto den 1ste paa Stenderup Hage), fordi de af Mangel paa Skibe ikke kunde komme over til Fyen, hvorhen Godefrieds Sønner havde trukket sig tilbage, og hvis Kyster de med 200 Skibe bevogtede; efter 3 Dages Ophold ved Haderslef saae derfor den keiserlige Armee sig nødsaget til med uforrettet Sag at vende tilbage (D. H. 2 Pag. 32.)

849 blev Gorm den Rige Konge i Jylland (D.

---

[1]) Thi selv naar det i det 11te Aarh. i Anledning af et Slag mellem Gyrdr Jarl og 2 Islændere kaldes Midelfarsund (D. H. 3 Pag. 785) kan derved godt forstaaes Mid—alfar—sund eller Alfasundets Midte, skjøndt Svend Aagesen Pag. 97 oversætter det som Medel—farsund ved medium transitum med Hensyn til at det laa, midt imellem de 2 andre Overfarter til Jylland nemlig Strib paa den nordre og det i det foregaaende omtalte Fyensfere paa den søndre Side af samme.

H. 2 Pag. 159 nemlig, som man mener, i Omunger Syssel.); 854 blev han Leirekonge (ibid. Pag. 193.); 859 blev han derfra fortrængt (ibid. Pag. 223.); 866 bekrigede han England (ibid. Pag. 266.); 878 blev han døbt og derhos Konge i England (ibid. Pag. 332), og endelig døde han 890 (ibid. Pag. 414). Om ham hedder det nu ogsaa, at han skulde have eiet en Borg ved Middelfart, der hed Gormborgen, og at hans Søn Harald Klak den Yngre med Tilnavn Gamp, som 895 blev Gorm den Gamles Svigerfader og 916 lod sig døbe, skulde have givet en anden fyensk Borg, nemlig Gamborg, sit Navn (see mine Borg. N. 2 Pag. 83. 101; og om begge disse Konger see mere i den christelige Periode under 878). Men

883-900 undertvinger endelig Kong Gorm den Gamle alle de smaae Konger, der regjerede hist og her i de danske Provindser (D. H. 2 Pag. 399), og fra den Tid synes den bekjendte Palnotokkes Forfædre at have været Statholdere i Fyen eller som Landværnsmænd og Jarler paa Overkongens Vegne at have forestaaet Landet (min Udsigt 2, 1 Pag. 76 sq.)

Hvad dernæst Odense og dens nærmeste Omegns Udseende og Beskaffenhed i denne Hedenskabets Periode er angaaende, da har jeg allerede med Hensyn til Strandens større Nærhed og Egnens større Vandrigdom i det foregaaende udtalt mig vidtløftig og kan endnu med Hensyn hertil tilføie, at næsten alle Egnens Stednavne ogsaa synes at hentyde paa det samme; nemlig alle de paa den østre Side (hvor Aaen løber) paa det færske, og alle de paa den ven-

ſtre Side (hvor Stranden løb ind) paa det ſalte Vand. Saaledes f. Ex. paa den øſtre Side eller Færſkvandsſiden af Odenſe: det nu nedlagte Kaletorp af **Kál** ɔ: et Søle; Kilderup af **Kélda** ɔ: et Kjær, Sump eller Morads; Hunnerup, eller ſom det i gamle Dage ſkreves, Unitorp af **Unnur** ɔ: Væde, eller **Und** ɔ: Kildevæld; Blangſted eller, ſom det i gamle Dage ſkreves, Blanſvet og Blanſtved (ſee 1497) af **blána** og **svædi** ɔ: den blaae Sump, eller maaſkee rigtigere af **blankstr vædr** ɔ: det blankeſte Vand eller Vadeſted, Eiby eller, ſom det i gamle Dage ſkreves, Egby af **ægir** og **agi** ɔ: los, ſid og ſumpig Jord; Korup (nemlig Bis-Korup eller Biſpens Korup) af **Kiorr** ɔ: Morads og Sump, eller **Korgr** ɔ: grumſet og plumret Vand. Ligeledes paa den venſtre Side eller Saltvandsſiden Bollbro (hvor der, vel at mærke, ingen Bro er) af **Bylgia-brot** ɔ: Bølgebrud (fordi Strandvigen der ophørte eller ſtandſedes; Tarup af **thari** ɔ: Strandgræs eller Tarre; Somoſe af **Siomosar** ɔ: Strandmos; Kluſet af **Klusa** ɔ: en Sammenføining eller en Dæmning (men ogſaa en ſnæver Paſſage jfr. D. H. 3 Pag. 618); Særſlef af **Særsleif** ɔ: Strandſkum; Niſted af **hnúsa** ɔ: et Marſviin; Tanggaard af **Thång** ɔ: Tang; Hauge af **Haf-gya** ɔ: en Havfrue, og Stige af **Sæ-diki** eller **Stika** ɔ: en Stranddæmning. Dog — foruden den større Vandrigdom tør man vel ogſaa her, ſom andenſteds, forudſætte større og tættere Skove; endſkjøndt jeg blot derom veed at fortælle, at Munkeriis bag Kragsberg [1]) ſkal have ſtaaet i Forbindelſe med Hun-

[1]) En Gaard, hvis gamle Navn af Rodegaard maaſkee

derup Kohauge og have strakt sig langt ind mod Odense til; at Marienlunds Skove før den svenske Krig skulle have været mange Gange større end nu; hvilket formodentlig ogsaa med Aalykkegaards og Næsbyhoveds var Tilfældet, siden den saa kaldte Galgeskov i Lumby Sogn, som ogsaa tilhørte S. Knuds Kloster, i den svenske Krig paa faa Træer nær aldeles blev omhugget (see Lumby S. B. 1658. 1661). Om forresten de af Moserne opgravne Træstammer her, som saa mange andre Steder i Landet, bære Vidne om, at disse Skove i hiin Tidsalder for en Deel have bestaaet af Fyr, Gran og Birk, tør jeg ikke med Vished afgjøre; kun har jeg hørt den Formodning yttre, at Tollerlund ved Odense (som i gamle Dage aldrig skreves Tolderlund og heller aldrig vides at have været eiet af nogen Tolder), skulde have sit Navn af det gamle Thøl eller Thol ɔ: Fyrretræ; en Formodning, der i det mindste vinder et Slags Medhold ved den Omstændighed, at det ligeover for samme beliggende Næsbyhoveds Slot paa den gamle Tegning, man har over samme, findes omgivet af Gran- eller Fyrtræer. Ogsaa til adskillige vilde Dyr, som nu for lang Tid siden, paa Grund af vore Skoves fra Aarhundrede til Aarhundrede tiltagende Oplysning, har forladt vore Lande, vil man upaatvivlelig ligeledes i Moserne paa Odense Omegn have fundet talrige Spor; thi uagtet jeg blot med Vished veed, at der under

---

endogsaa kan hidrøre fra de Oprødninger af Skov, der vare nødvendige for dens Anlæg og fornødne Agerlands Opdyrkning.

Kanalens Gravning bleve fundne Elsdyrsbeen og Elsdyrstakker, betvivler jeg dog ingenlunde, at der jo ogsaa ere fundne Levninger af den vilde eller saa kaldte Ur-Oxe, da samme paa andre Steder her i Fyen saa jevnligen ere opgravne; og det saa meget mere som jeg i det mindste veed, at der i Nærheden af Odense er opgravet et colossalt Ryghvirvelbeen, hvoraf jeg har Tegning, og som i Gjennemsnits-Breden er $4\frac{3}{4}$ Tom. og i Høiden 5 Tom. samt de ved Siderne fremstaaende Ribbeensstykker $3\frac{1}{2}$ Tom. brede, hvilket formodentlig altsaa har tilhørt en saadan Ur-Oxe eller et af Oldtidens øvrige Kjæmpedyr. Ogsaa Ulve og Bjørne ꝛc. forekomme ofte i de ældre Perioder af den danske Historie (f. Ex. D. H. 1 Pag. 102. 173. 221. 271. 275. 285. 289. 293. 348. 441. ꝛc. ꝛc.); saagar Losser synes i Valdemar d. 1stes Tid (D. H. 7 Pag. 443), og Bjørne saavel da (D. H. 7 Pag. 443), som i Valdemar d. 2dens Tid (D. H. 9 Pag. 50. Nyer. K. H. Pag. 195), at have været her i Danmark. I Graverne mellem Blangstedgaards Borge- og Ladegaard vil man have fundet et heelt Læs Vildsvinekjæbebeen med deri siddende Hugtænder; og i det til Odense grændsende Aasumherred har endnu saavel Navnet paa de saakaldte Ulvegrave som Sporet af samme vedligeholdt sig (Bendz Røn. B. Pag. 123). Saavel af Frygt for disse vilde Dyr, som paa Grund af de uigjennemtrængelige Skove og ufremkommelige Sumpe, Moser og Lyngheder i samme steete Communikationen den Tid for største Deel til Søes og især paa Bøigdens den Tid formedelst det stærkere Tilløb større og for hine Tiders Fartøier seil-

bare Aaer; saa at Odense Aa omtrent kunde ansees for Provindsens Landevei; og en anden Aa, der fra Vesterlandet falder ud i samme og som endnu bærer Navn af Stavis Aaen, fik formodentlig dette sit Navn, fordi den i hine Dage var **Stadvegr** eller den almindelige Kjøbstædvei for Landets vestlige Beboere. Hvad forresten Egnens Bebolelse af Mennesker i den hedenske Periode er angaaende, da kunne vi saa meget mindre derom være i Tvivl, som Byen selv jo indeholdt Odins Tempel; ja! maaskee endogsaa lignende Templer for andre Guder f. Ex. Thor, Freier, Balder ꝛc. i Byens nærmeste Omegn vare oprettede (Petersen l. c. Pag. 99). Af hedenske Gravhøie var der foruden Odins og Palnatokkes endvidere et Par i Tollerlund (Alm. nyt. Saml. B. 27 Pag. 133. B. 15 Pag. 404) og uden Tvivl en imod Aasum til, en anden ved Bollbro og en tredie ved Rullekroen. Af Oldsager ere der adskillige herfra Egnen indsendte til den antiqvariske Commission (see f. Ex. Ant. An. 2, 2 Pag. 331-35. 337-38. 347 (en sleben Glasurne fra Killerup) 4, 1 Pag. 256 (en paa Næsbyehoveds Slotsbanke opgraven Kobbersigur, hvoraf en Tegning i Borg N. 1 Pag. 6. jfr. 54-55.) Ant. An. 4, 2 Pag. 550 og N. Tidsk. 2, 2 Pag. 262). Desuden havde Boghandler C. Iversen en Samling af de ved Kanalens Gravning, og Møller Trolle har endnu af de paa Næsbyhoveds Slotsbanke, ligesom Procurator Rasmussen af de paa Nonnebjerg, og Proprietær Lüders af de ved Blangstedgaard opgravne Oldsager. — Hvad derimod Byen selv var angaaende, da bestod formodentlig Odins Tempel, som udgjorde

dens vigtigste Pryd, kun af et Steenalter i Østen og en aflang Steenkreds uden om samme, hvorpaa Tommerhuset eller Brædeskuret, der tildækkede det Helligste, hvilede, og hvorpaa deels Afgudsbilleder vare anbragte og deels Præsterne havde deres Sæde; dernæst igjen uden om denne indre Kreds en ydre Steenkreds, der udgjorde Thingpladsen og tillige Kirkegaarden; thi de Fornemste begroves ved Alteret, de Næstfornemme i Templet eller inden for den indre, og de Ringeste paa Tingpladsen eller inden for den ydre Kreds. Ogsaa en hellig Kilde og et eviggrønt, det vil sige vintergrønt Træ turde sjælden ved vore hedenske Offersteder savnes (jfr. D. H. 4 Pag. 523). De som nu enten i Anledning af Gudstjenesten eller Thinget eller det dermed forbundne Marked opsloge deres Hytter og Fjælleboder i Nærheden af samme, maae rimeligviis have bosat sig paa den søndre Side af Aaen, hvor Templet var, og det saa meget mere som den nordlige Side af Aaen udentvivl den Tid var Vand eller Sump eller Uføre. Paa Bygningerne selv var der vel, paa Kongsgaarden nær, som dog ogsaa var en Røgstue (see min Borghist. Pag. 4. 5. 6), kun liden Forskjel; de vare samtlige af Træ eller Tømmerstokke (ibid. Pag. 3), ja! endnu 1043 var Husenes Vægge i Fyen kun af Egetræ og Taget beklædt med Næver eller Bark (D. H. 4 Pag. 100). Næringsveiene bestode i Fiskeri, Søroveri, Slavehandel, Tuskhandel, Saltkogeri af Tang, Jernvirkning af Myrer eller Mose-Erts, Kulbrænding, Jagt, Fædrift (Heste, Køer, Sviin, Geder og Faar) Biavl og Agerdyrkning; men fremfor alt vare Indbyggerne paa Grund af

Landets Beskaffenhed Sømænd og gik ogsaa idelig som saadanne klædte (Nyerups K. H. Pag. 139-40 [1]); og af deres — som oftest af hele Træstammer udhulede — Baade eller Kanoer, samt dertil hørende Steenankre, har man saavel i Canalen, som i Sømosen og ved Nonnebjerg opgravet fuldstændige Exemplarer. [2]) Hvad endelig Indvaanernes Bedrifter til Lands og til Søes er angaaende, da ere, som vi i det Foregaaende have seet, de historiske Efterretninger i saa høi en Tidsalder kun sparsomme og derhos yderst uvisse, men det staaer os frit for i Tankerne at lade dem tage saa megen Deel og indlægge saa rigelig Ære i de angelsariske og normanniske Tog, som Landets Ære eller egen Nationalforfængelighed maatte udfordre.

Og saaledes begive vi os da ned til den christelige Periode og kunne derved ikke undlade at bemærke

---

1) Ligesom man paa deres noksom bekjendte og i Følge Climatets Barskhed nødvendige Peltse ogsaa her paa Egnen har et Exempel, i det der ved at skjære Tørv i Roes Dam ved Odense omtrent 1800 er opgravet Liget af et ungt Fruentimmer, der bar en Kappe af raae, utilberedte Dyrehuder, der var sammensyet med Strimler af samme Slags Huder.

2) Om de ved Nonnebjerget opgravne haves udførlig Underretning i Hempels Avis 1836 No. 72 og i Iversens ditto samme Aar og samme No. Forresten vare slige af et eneste Stykke Træ udhulede Kanoer endnu (og det saagar blandt vore Konger) i Brug Aar 1016. D. H. 3 Pag. 175.

den gradvise Maade, hvorpaa Christendommen yderst langsomt og ligesom Skridt for Skridt rykkede Den nærmere.

Fra 596 til 690 (jfr. D. H. 1 Pag. 484) antoge saaledes de Danske, der havde nedsat sig i England, eller de saa kaldte Angelsaxer lidt efter lidt Christendommen (D. H. 1 Pag. 442); og strax begyndte Missionærer derfra at ville omvende det Land, hvorfra de selv nedstammede, eller hvorfra deres Forfædre vare komne (ibid. Pag. 488), saa at allerede den angelsaxiske Willibrod fra

701 til 739 ikke blot prædikede for Friserne og paa Helgoland, men ogsaa for de Danske i Sønderjylland og førte Børn derfra med sig tilbage, for, uanfægtet af de vilde Hedninger, i den christne Lære at kunne opdrage samme (D. H. 1 Pag. 489-90. 492-94); og saaledes vedbleve Angelsaxerne ogsaa i Fremtiden at fortsætte dette deres Omvendelsesværk i vort Norden, deels af Iver for deres Tro, deels af Kjærlighed til deres oprindelige Fædreland, og deels for at standse de idelige Indfald og Plyndringer, som derfra skeete paa deres nye Fødestavn, England (ibid. Pag. 490).

Fra 772 til 804 omvendes dernæst lidt efter lidt Saxerne ved Elben af Keiser Carl den Store (D. H. 1 Pag. 547 sq. 2 Pag. 6-7), og i denne Anledning blive nu ogsaa Frankerne ligesaa ivrige, som Angelsaxerne, i at udbrede Christendommen til vort Norden, hvor de hedenske Saxer forhen havde havt deres Tilflugt og en ikke uvæsentlig Understøttelse. Desaarsag see vi saaledes allerede Christendommen

782 at være trængt ind i Dithmarsken (D. H. 1 Pag. 553) og en Kirke i Meldorp (i det mindste før 789. D. H. 2 Pag. 36) at være oprettet (D. H. 1 Pag. 553).

790 omvendes Helgoland (D. H. 1 Pag. 561).

811 oprettes en Kirke i Hamborg (D. H. 2 Pag. 23).

812 lover den jydske Kong Harald Klak den Ældre at lade sig dobe (D. H. 2 Pag. 26).

818 prædiker Bisp Willerik for Nordalbingerne (D. H. 2 Pag. 36). Fra

822 til 824 prædiker Erkebisp Ebbo Evangelium i Sønderjylland (D. H. 2 Pag. 45. 46. 47. 48).

826 dobes den ovenomtalte Harald Klak, og Nordens Apostel Anschar tiltræder sit Omvendelsesværk her i Norden (D. H. 2 Pag. 57).

831 bliver Anscharius Erkebisp i Hamborg (ibid. Pag. 69) og det med Hensyn til Christendommens Udbredelse og Grundfæstelse saavel i Nordalbingien, som i Danmark og Sverrig.

851 bygges en Kirke i Slesvig (ibid. Pag. 168).

855 en ditto i Ribe (ibid. Pag. 203).

865 tiltræder Rimbert den afdøde Anscharii Embede (ibid. Pag. 255), og det er aldeles ikke usandsynligt, at saavel ved hans som ved hans Formands Bestræbelser allerede Christendommen kan have udbredt sig til Fyen; thi

878, eller da Vulnoth var Abbed for S. Albans Kloster i Herfordshire i det angelsaxiske Kongerige Mercien, skulle allerede de Danske, i Følge Mathias Parises Vidnesbyrd (og som det synes under Kong Gorm den Rige, der tillige med sin Søn Harald

Klak den Yngre eller Gamp, Thyre Danebods Fader og Gorm den Gamles Svigerfader, paa den Tid, eller fra 866 af, plyndrede i England, og af hvilke Faderen netop 878 blev døbt, men Sønnen først 916) derfra have bortført S. Albans Levninger og Helgenbeen[1]) og have ført dem med sig til Danmark (D. H. 2 Pag. 337-38), og, som det synes, til Odense i Fyen (see nedenfor under 937); ja! hvad end meere er, der er virkelig en Omstændighed, der taler for, at denne Beretning, — hvad man forresten mindst skulde have troet, — er sandfærdig; thi da den engelske Munk, Guldsmed og Myntmester Ankentil, efter at have opholdt sig 7 Aar i Danmark, omtrent 1129 vendte derfra tilbage til England, forefandt han vel i S. Albani Kloster denne Helgens Been, til hvilke han ogsaa forfærdigede en prægtig Kiste af ophøiet Arbeide, men siger derhos selv, at de Danske havde Krøniker, hvori (allerede da) fortaltes, at deres Forfædre i det 9de Aarhundrede havde bortført S. Albani Been fra England og taget dem med sig til Danmark (D. H. 5 Pag. 355-56). Saaledes skulde man nu vel synes, at dette var et Beviis ikke alene paa Christendom, men endogsaa paa christelig Iver;

---

1) Denne Helgen var fra Verulam, der siden efter ham blev kaldet S. Albans; han lod sig, blandt flere Helgenbedrifter, tilsidst endogsaa korsfæste for en Anden og blev saaledes sin Egns protomartyr (S. R. D. 3 Pag. 366); og Aarsagen hvorfor man i Danmark siden 826 gjorde saa meget af ham, var fordi han paa en vis Maade kunde ansees som Patron for de kristne Konger i Danmark. D. H. 4 Pag. 632.

men de kunde jo ligesaa godt have gjort det for at berove England dets Skytshelgen og forhverve deres eget Land den formeentlige Lykke, der fulgte med hans Besiddelse; ja! hvad endnu er mere, man har endog Exempel paa hedenske Sørøvere, der have stjaalet og ranet Reliqvier i et Land, for at sælge dem til de Christne i et andet (jfr. D. H. 2 Pag. 86). Derfor vilde disse hellige Been, — i det mindste efter Englændernes Foregivende, — heller ikke blive i vort Land, men vendte atter, formodentlig i Anledning af Gorm den Gamles Christenforfølgelse (maaskee fra 883 eller maaskee fra 916), tilbage til England igjen.

888 tiltræder Adalgarius den afdøde Rimberts Post som Erkebisp i Hamborg (D. H. 2 Pag. 406-7). 909 bliver Hoger i hans Sted Erkebisp (ibid. Pag. 484), 916 Reginvard (ibid. Pag. 509) og endelig

916 Unni (ibid Pag. 510), som døer 936 og under hvem der nu ogsaa

934 anlægges en Kirke i Aarhuus (ibid. Pag. 571); og endskjøndt saavel Anscharius som Rimbert vistnok paa deres Reiser til Sverrig af og til have besøgt de danske Øer, for der at forplante Christendommen, saa er dog Unni i dette Aar den første, om hvem det bestemt hedder, at han fra Jylland drog over til de danske Øer, for der at prædike Evangelium (D. H. 2 Pag. 571. 572). Det er derfor ogsaa rimeligt, at der ikke alene da, men maaskee allerede længe før, kan have været Christne saavel i Fyen som især i Odense, og derfor hedder det ogsaa, at

937 skulle danske Soldater, der havde deeltaget i

det Tog, den christne Underkonge Frode fra Jylland havde gjort til England, atter paa sidstnævnte Sted have stjaalet S. Albani Been og ført dem med sig til Odense, hvor maaskee en Deel af disse Fribyttere havde hjemme; men at Munken Egvin skal senere (som jeg formoder i Anledning af Svend Tveskjægs Christenforfølgelse 984 til 96) have stjaalet dem der og ført dem tilbage til England (Pont. Annal. 1 Pag. 198. D. H. 2 Pag. 590. jfr. 4 Pag. 589 5 Pag. 356). Dog — saavidt jeg skjønner er dette netop det samme, som ovenfor under 878 anførtes; thi begge Dele skulle være skeete da Vulnoth var Abbed i S. Albans; og han var uden Tvivl allerede død 878; thi da omtales en dansk Mand Ulf, der fra 878 til 940 skal have været Prior under Vulnoths Eftermand Lodfrid, der altsaa paa bemeldte Tid maa have været Abbed i S. Albani Kloster (D. H. 2 Pag. 338. 596). Imidlertid beviser saavel det ene som det andet (forudsat at Beretningen, som jeg formoder, er sand) dog temmelig sandsynligt, at der allerede da maae have været Christne i Fyen og især i Odense; dog havde de endnu ikke deres egen Bisp, men stode under Overopsyn af de jydske Bisper, hvis Bispestole virkelig fra Begyndelsen af ogsaa udstrakte sig over Fyen (D. H. 3 Pag. 43. 45). Dog allerede

946 skulde i Folge Svanningii Beretning den første Biskop være bleven udnævnt for Odense Stift (Pont. An. 1 Pag. 134). Man behage imidlertid derom at eftersee hvad under 970 og 987 i det Følgende desangaaende vil forekomme.

Fra 962 til 977 blev derimod Kronprindsen Svend

Tveskjæg opdraget i Fyen hos Palnatokke, der som Landets Statholder eller Landværnsmand sandsynligviis i Odense havde opslaget sin Boelig (D. H. 3 Pag. 141); men da han derhos var en Hedning og, som det synes, en ret ivrig Hedning, viser det ingen synderlig Iver for den christelige Tro hos Harald Blaatand, at han endnu, efter at baade han og hans Søn 972 vare blevne døbte, ligefuldt lod denne sin Søn forblive i Huset hos Palnatokke. Imidlertid tør det dog være temmelig sikkert, at den fyenske Bispestol under ham og, som det foregives,

970 (eller vel snarere 972-73 i Anledning af Keiser Ottos i det Foregaaende omtalte Tog, som havde baade hans og hans Søns Daab til Følge [1]), i Odense blev oprettet (Hvitf. Bisp. Kr. Pag. 36. Pont. An. 1 Pag. 126; skjøndt D. H. 3 Pag. 185 har 976), hvorved Fyen saaledes med Hensyn til Alderen kom til at udgjøre det 4de Bispedømme i Danmark; thi vel sandt, den fyenske Bispestol fik, saavidt man veed, først 987 sine Privilegier af Keiseren; men jeg indseer ingenlunde Grunden, hvorfor her ikke kunde være Bispestol, før Bispestolen havde keiserlige Privilegier (hvilket ogsaa, som mig synes, antydes i det keiserlige Privileg af 987. Pont. An. 1 Pag. 82); thi Slesvig, Ribe og Aarhuus Bispestole fik først 965 det keiserlige Privilegium, og dog havde den først existeret

---

1) Eftersom den hele Snak om Keiser Otto som Odense Byes Stifter vel bedst forklares ved at han var Stifter af Odense Bispestol, hvad naturligviis i Munkenes Øine gjeldte mere end hiint.

siden 851, den anden siden 855 og den tredie siden 934. Der kan imidlertid saaledes have været Christne i Fyen længe før nogen Kirke i Landet blev oprettet, og der kan ligeledes have været Kirke længe før der var Bispestol; thi fra Begyndelsen af vare, som sagt, Bispestolene i Jylland ikke indskrænkede til noget vist Stift, ja! ikke engang til Landet selv, men Sjælesorgen i Fyen henlaa ogsaa under disse jydske Bispers Pleie, indtil de Christnes Antal i Landet selv blev saa stort, at en egen Bispestol for samme gjordes nødvendig. Forresten seer man af den Omstændighed, at det var Odense, hvori Landets Bispestol blev oprettet, ikke blot at Byen allerede da maa have været gammel og anseelig, da Bispestolene, som naturligt, bleve anlagte i Landets ældste, anseeligste og folkerigeste Stæder; men man skjønner tillige, at der til den Tid maa have været een, om ikke flere, Kirker i Byen (hvilket ogsaa paa en vis Maade antydes i Keiser Ottos Privileg af 987. Pont. An. 1 Pag. 82-83); thi Bispestol uden Kirke lader sig naturligviis vanskelig tænke; og da vi nu af det Følgende skulle erfare, at baade S. Albani, S. Knuds, S. Francisci og, kort sagt, alle Byens øvrige Kirker vare yngere, saa maa det jo naturligviis have været Vor Frue Kirke, der allerede da, ja! maaskee længe forud havde existeret og altsaa fortjener Navn af Byens ældste eller tidligst anlagte Kirke; et Fortrin, jeg desuden af følgende Grunde saa meget villigere indrømmer den, som det ikke alene er et almindeligt Sagn (Atl. 6 Pag. 592, D. H. 8 Pag. 36), der saa meget mere derved bestyrkes, at vi, som sagt,

af Historien vide, at alle de andre vare yngre; [1]) men den desuden ogsaa er indviet til Vor Frue eller Moder Maria, til hvem, som den fornemste af alle Helgene, i Almindelighed den første Kirke i enhver stor By var dediceret; ligesom ogsaa Odense Provsti stedse og fra Arilds Tid henlaa til denne Kirke (man see derom 1162) og derhos stedse var i Strid med Knudsbrødrenes Prior om, hvilken af deres Kirker der skulde være Domkirke og som saadan vælge Bisp: en Paastand, der vilde have været aldeles ugrundet fra Provstens Side, dersom den ikke havde været støttet paa hans Kirkes høiereÆlde og at den oprindeligviis havde været Dom- eller Cathedral-Kirke ɔ: Stiftets eller Bispedømmets Hovedkirke. Til disse Beviser for Vor Frue Kirkes høieÆlde tør maaskee endnu dens eiendommelige Situation henregnes, saasom den ligger paa et af de høieste Steder i Byen, [2])

---

1) Hvilket naturligviis vilde have gjort ethvert andet Beviis overflødigt, naar ikke Talen paa Ny 1181 og 1189 var om Vor Frue Kirkes Opbyggelse, hvilket Flere have antaget for dens første Anlæg, i Stedet for at det efter al Formodning blot var dens, i hine Aaringer saa almindelige, Forvandling fra en Træ- til en Steen-Kirke, og altsaa snarere er et Beviis for end imod dens fortrinligeÆlde.

2) I Odense Adresse-Contoirs Efter. for 1773 No. 22 skal meddeles en interessant Udsigt over Forholdet mellem den høie og lave Beliggenhed af forskjellige Steder i Odense. Men jeg har forgjæves bestræbt mig for at erholde bemeldte Samling tillaans og har altsaa heller ikke kunnet afbenytte de deri meddeelte Efterretninger.

som altsaa, ikke blot fordi det var det meest anseelige, men ogsaa fordi den øvrige største Deel af Byen den Tid var Morads og Sump, kan have foranlediget Geistligheden til netop der (og altsaa ligeover for det fordums Odins Tempel hiinsides Aaen) at anlægge Byens første til den christne Gudstjeneste indviede Kirke. Ogsaa med Hensyn til dens Structur kunde man endelig (for saavidt det, — paa Grund af den sædvanlige Vedligeholdelse af den oprindelige Grundform, — er tilladt at slutte fra en saa mange Reparationer underkastet Kirkes Structur) maaskee ligeledes slutte til dens fortrinligeÆlde, da den udmærker sig ved en iøinefaldende Simplicitet, aldeles har Formen af de almindelige Landsbykirker, derhos intet Spiir, men blot takkede Gavle, som endogsaa vende i Syd og Nord, hvilket ansees for en ældre Structur end den, hvor de vende i Østen og Vesten.[1]) Hvad som i øvrigt ved denne Kirkes Historie især foraarsager Forvirring er det sælsomme Tilfælde, at af Odense Byes 3 ældste Kirker har den sidste stedse optaget den foregaaendes Navn eller er, foruden sin egen særskildte Helgen, tillige til den foregaaendes bleven indviet; af denne Aarsag har saaledes Frue Kirke blot Navn af Vor Frue, men S. Albani saa-

---

1) Imidlertid er dette altsammen Fortrin, den deler med S. Hans Kirke, hvis Bygning ogsaa er samtidig med Frue Kirkes Ombygning af Steen; da derimod S. Knuds Kirkes Architectur først skriver sig fra dens Ombygning under Bisp Gisico og altsaa er et heelt Aarhundrede yngre.

vel af Vor Frue som S. Alban, og S. Knuds baade af Vor Frue, S. Alban og S. Knud; hvoraf i den ældre Historie ikke andet end Forvirring maatte opstaae. Fremdeles var der, eller antages i det mindste for at have været, i ældre Dage 2 Slags Provster i Odense[1]); den ene var nemlig Provst til Vor Frue og den anden Domprovst eller Provst i S. Knuds Domkapitel; af hvilke den første havde sin egen Residents i nuværende Militærhospital (daværende Provstegaard), men den sidste formodentlig, ligesom de andre Domherrer, boede i S. Knuds Kloster; imidlertid var det først sildig, at Kanikerne eller S. Knudsbrødrene fik dem en Provst; thi 1288 protesterede de endnu formelig mod Provstetitelen (D. H. XI Pag. 40) som den, der aldrig i deres Capitel havde existeret; og det er et stort Spørgsmaal, om der nogensinde i ældre Dage har været meer end en eneste Domprovst ved S. Knud i Odense, nemlig Mag. Hans Urne, der 1475 fik denne Titel, fordi han vica-

---

1) Thi om de nyere Stiftsprovster, som boede lige over for Bispegaarden og hvis Værdighed allerede 1672 forekommer, er her ikke Talen, ligesaalidet som om den geistlige Administration paa Landet, med Hensyn til hvilken der virkelig existerede flere saa kaldte Officiales Episcopi, som kunde ansees for et Slags Herreds- eller rettere Districts- eller Amtsprovster (thi i Fyen var der i det Hele taget kun 4. Pont. An. 1 Pag. 216, hvoriblandt f. Ex. Provsten paa Langeland 1271 omtales D. H. X Pag. 662), men som derhos sjelden bare Provstenavnet og heller ikke havde det mindste med Stiftet i Almindelighed eller Odense By i Særdeleshed at gjøre.

rierede for Bisskop Rønnow, eller rettere i Anledning af den ved S. Knuds Kloster 1474 foretagne Reformation, hvorved Cononici regulares i de gamle Munkes Sted bleve indsatte; en Indretning, der imidlertid atter 1488 og 89 ophørte. Endelig er der endnu en Vanskelighed ved denne Kirkes Historie og det er nemlig den Beretning, at den fra Begyndelsen af skal have baaret Navn af S. Pauli Kirke (Atl. 6 Pag. 592. D. H. 8 Pag. 36), hvilket Arndt Berntsen endnu (Fr. Herl. 1 Pag. 92) 1656 kalder den; og som derhos ingenlunde (hvad man har forsøgt) ved det Foregivende lader sig forklare, at den først skulde have faaet denne Tilvæxt i sin Titel 1555, da S. Jørgens Hospital, hvis Kirke skulde have været indviet til S. Poul, med Vor Frue Kirke blev annecteret; thi deels forklarer dette ingenlunde den Omstændighed, at den fra Begyndelsen af til S. Poul skulde have været indviet, og deels var S. Jørgens Kirke neppe til S. Poul, men tvertimod til S. Laurentius indviet. Da nu derhos ikke engang noget eneste af Vor Frue Kirkes forskjellige Altre (Atl. 6 Pag. 598) til S. Poul var indviet, saa har man den størst mulige Grund til at betvivle denne Beretning om S. Poul som Kirkens oprindelige Patron, for hvilken Efterretning man desuden neppe har nogen ældre Hjemmel end A. Berntsen; og det er derhos høist sandsynligt, at Grunden, hvorfor den siges strax fra Begyndelsen af til S. Poul at have været indviet, ene og alene er den, at den fra Begyndelsen af var en Cathedral Kirke ɔ: en Kirke, ved hvilken en Bisskop var anstillet eller residerede, og som altsaa

var Hovedkirken i Stiftet; thi en slig Kirke, der havde sit Navn af Bispens ophøiede Sæde eller Bænk (καθεδρα), kaldtes af samme Grund paa vort gamle nordiske Tungemaal en Pal-Kirke (Pal-kyrkia) af Ordet pall ɔ: et Trin, en Bænk eller et ophøiet Sæde (hvorfor det ogsaa brugtes om det saa kaldte Høisæde i vore gamle Kongers Borge; D. H. 6 Pag. 248), og dette have formodentlig Munkene siden enten med Flid eller af Vankundighed gjort til en Pouls Kirke, og deraf er rimeligviis den hele Snak om Kirkens oprindelige Indvielse til S. Paulus opkommen.

984 falder dernæst Kronprindsen Svend Tveskjæg, som tilligemed sin Fader Kong Harald Blaatand 972 var bleven døbt, fra den christne Tro, forjager sin Fader og forfølger de Christne (D. H. 3 Pag. 167. 168), men flygter allerede næste Aar til England (ibid Pag. 173). Under denne Christenforfølgelse maatte ligeledes Odense første Bisp (D. H. 3 Pag. 185, som altsaa formodentlig havde beklædt dette Sæde siden 970 eller 73), Othincar Hvide den Ældre, som var af kongelig Slægt (Pont. An. 1 Pag. 149; det vil vel sige, af den Palnatokkiske Slægt, hvis Forfædre, i Følge Sagnet, skulle have været Underkonger i Fyen), forlade sit Sæde og flygte til Bremen, hvorfra han blev beordret til Sverrig for ogsaa der at udbrede Troen (Pont. l. c.)

987 fik den Odense Bispestol anseelige Privilegier af Keiser Otto den 3die, nemlig Skatte-Ledings (servitium) og Told-Frihed for Kirken og dens Gods, dog naturligviis alene for keiserligt Vedkommende eller for saavidt dette Gods enten allerede til-

hørte eller allenfals i Fremtiden kunde komme til at tilhøre Keiseren (Pont. 1 Pag. 82. 135. D. H. 3 Pag. 184, som henfører det til 988); hvilket Privilegium formodentlig udstededes i Anledning af de Ødelæggelser, Svend Tveskjægs Forfølgelser havde afstedkommet, og dernæst udstededes paa Biskop Folgiberts Anmodning, der dog neppe, — som Pont. Pag. 83 formoder, — var Biskop i Odense, men tvertimod efter D. H. 3 Pag. 185 Bisp i Ribe, men som derfor gjerne kan have ansøgt derom saavel paa sine, som paa de øvrige Bispers Vegne, hvorfor ogsaa Privilegierne ere almindelige for alle 4 Bispestole tillige.

991 blev derpaa Svend Tveskjæg Konge (D. H. 3 Pag. 207), men vedblev endnu i de første Aar at forfølge Christendommen (ibid. Pag. 243), og det var først fra 996 at han igjen begyndte at begunstige og befordre samme (ibid. Pag. 291). Det var altsaa ikke saa underligt, at der endnu vare mange Hedninger i Fyen, og at selv den berømte Palnatokke, da han 999, 1002 eller 1018 (min Udsigt 2, 1 Pag. 261. D. H. 3 Pag. 247) døde, lod sig i en Høi mellem Odense og Aasum, altsaa paa Hedningeviis, begrave (Udsigt l. c. Pag. 262); ligesom det altsaa heller intet Under var, at Munkene lode ham som Palle Jæger gaae igjen efter Døden. (Saavel denne hans Grav, som dette hans Gjengangeri omtales udførligt i Ant. An. B. 2 Pag. 193 sq.)

1005 var den Odense Bisp, Othincar Hvide den Ældre, som paa den Tid, — eller efter at Christenforfølgelsen var endt, — baade synes at have funge-

ret som Bisp i Skaane, Sjælland og Fyen (Pont. 1 Pag. 149. D. H. 3 Pag. 185), tilstede paa Concilium i Dortmund (D. H. 3 Pag. 361).

1019 skal bemeldte Biskop være død (Pont. 1 Pag. 149. see om ham i det foregaaende 984 og 1005), og i denne Anledning var det formodentlig, at Kong Knud den Store s. A. tilligemed den nye for Stiftet bestemte Biskop skulde have ført Benedictinermunke med sig fra England og nedsat disse ved Kirken i Odense (D. H. 3 Pag. 519. jfr. 419. 775 samt S. R. D. 7 p. 217, som dog nedsætte det til 1030). Dog maa man derhos ingenlunde troe, at dette var den første Begyndelse til det siden saa berømte S. Knuds Kloster (i Kammerherre Benzons eller senere Justitsraad Falbes Gaard) i Odense, men det var tvertimod en Præpositura eller et Slags Domprovsti, bestaaende af Provsten og forskjellige ham underordnede Prælater eller senere saa kaldte Chor- eller Dom-Herrer (om hvilke see Daugaards Klost. H. 7-8), der (ligesom i Dalby. Daug. Pag. 4. 162) bleve ansatte ved den daværende Dom-Cathedral- eller Stifts-Kirke ɔ: Stiftets eller Bispedømmets Hovedkirke, ved hvilken Bispen selv residerede; og altsaa rimeligviis, i Følge det Foregaaende, ved Vor Frue. Ligesom det tildeels ogsaa af det Foregaaende vil være indlysende, at ligeledes Bispen selv ogsaa den Tid maa have boet i Nærheden af denne Kirke; og det formodentlig Syd paa eller mod Aaen til (maaskee omtrent, der hvor Skolebygningen eller Klokkerboligen nu er beliggende), eftersom den i gamle Dage saakaldte og hiin Sides Aaen beliggende Bispelokke

formodentlig af denne Bispegaardens forbums Nærhed maa have sit Navn; medens derimod de nyankomne Munke under deres Provst toge deres Bolig i den mod Østen tætop til Vor Frue Kirkegaard beliggende endnu saakaldte Provstegaard, for saaledes at forrette Tjenesten ved Vor Frue, ligesom siden, som det synes, ved den senere hen opbygte S. Albani Kirke; hvorfor de ogsaa kaldes Marianer af hiin (**S. R. D. 7 p. 226.** Daug. Pag. 35-36) og Albaner af denne (**S. R. D. 1 p. 273.** D. H. 5 Pag. 580), hvisaarsag vi ogsaa endnu 1138 eller 39 finde Provster ved hiin og Munke ved denne omtalte, hvilke fidste ingenlunde med Knudsbrødrene maae forverles. Og har virkelig Piente Dam, Bro og Mølle, som man mener, Navn af S. Benedict (contr. Bendt og paa fransk **Biendit**), da har den, i Følge sin Beliggenhed, langt snarere disse end de senere Benedictinere ved S. Knud at takke for sin Benævnelse; skjøndt den derhos gjerne, — hvorpaa jeg dog vil tvivle, — i det 13de Aarhundrede kan have tilhørt disse (see derom under 1242 og 1288).

1020 blev Engellænderen Reiner Biskop i Odense, hvortil han blev indviet af Erkebiskop Ethelnoth i Canterbury (**S. R. D. 7 p. 217.** Pont. 1 Pag. 135. D. H. 3 Pag. 574 siger derimod 1022); men naar det ved denne Leilighed hos Pontop. hedder, at s. A. blev den Odense Bispestol først gjort uafhængig, da den før den Tid havde forteret under den roeskildske Bisp, da vil dette aldeles ikke sige mere, end at den forrige fyenske Bisp, Othinkar Hvide, i de senere Aar havde fungeret som Bisp baade i Sjælland og Fyen,

da derimod Sjælland nu fik sin egen Biskop, som det ikke før havde havt; saa at man altsaa med større Grund kunde sige, at Sjælland i dette Aar blev gjort uafhængig af Fyen, end vice versa.

1032 skal dernæst Munkenes Skat i Odense være bleven forøget med en høist forønsket Tilvæxt, i det de enten selv hentede eller nyankomne Benedictinere fra England igjen overbragte dem S. Albani og S. Osvaldi Reliqvier,[1]) dem de nu opstillede paa et kostbart Alter i Odense (og altsaa naturligviis i Vor Frue Kirke). Som oven anført havde den førstnævnte af disse Helgene alt engang forud været i Odense; men da han den Gang blev bragt did af Soldater, behagede dette tvungne Ophold ham ikke, men han vendte igjen tilbage til England (see 878 og 937), hvilket jeg, som sagt, tænker at være skeet enten i Gorm den Gamles Christenforfølgelse 883 og 916, eller i Svend Tveskjægs Christenforfølgelse fra 984 til 996; men da nu i indeværende Aar Kong Knud den Store lod ham ledsage ved en formelig Deputation af Benedictinermunke, tog han tiltakke med at blive i Odense (Pont. 1 Pag. 198 jfr. D. H. 3 Pag. 775). Saa meget kan i det mindste siges i Medhold af denne Beretning, at Knud den Store virkelig i det mindste 1030 eller 31 førte Benedictinermunke fra England til Danmark (S. R. D. 7 p. 217. D. H. 3 Pag. 775); dernæst, at han allerede 1027 havde tiltaget

---

1) S. Alban har jeg omtalt under 878; S. Osvald derimod var Konge i Northumberland 624 og blev martyriseret 612. S. R. D. 3 Pag. 368.

sig Ret til at bortskjænke disse S. Albans Levninger (D. H. 3 Pag. 61), og endelig, at man allerede 1045 ikke ret mere vidste, hvor de vare i England, skjøndt man ikke vilde bekjende at have mistet dem (D. H. 4 Pag. 132), hvilket ogsaa 1077 var Tilfældet (ibid. Pag. 589), ja! saagar 1129 (D. H. 5 Pag. 356). Imidlertid synes det Hele dog snarest, hvad Reliqvierne Transport er angaaende, at grunde sig paa en Forverling mellem Knud den Store og Knud den Hellige; thi Pontoppidan selv henfører det (Pag. 137) til 1073 og Suhm i sin Danm. Hist. snart til 1070 (4 Pag. 401-2) snart til 1075 (Pag. 632) snart til 1077 (Pag. 589) snart til 1083 (Pag. 632) og snart til 1085 (ibid), altsaa snart til Svend Estridsens, snart til Harald Heins og snart til Knud den Helliges Regjering. Saa meget er imidlertid under alle Omstændigheder vist, at 1045 troede man endnu at have dem i England og det saagar paa 2 Steder (D. H. 4 Pag. 132), ligesom det samme ogsaa var Tilfældet 1077 (ibid. Pag. 589), og dernæst, at Ælnothus (Cap. 29) siger, at først Knud den Hellige selv, og det saagar kort før sin Død, førte dem med sig fra England til Danmark (**S. R. D. 3 p. 372.** D. H. 4 Pag. 632). Men det Første beviser (netop derved at 2 Steder i England laae i Tvist om Besiddelsen) ligesaa snart for som imod, og Ælnothi Udsagn, at det skeete kort før hans Død, tør man vel ikke tage saa aldeles efter Ordene; thi heutede han dem selv i England, som Ælnothus udtrykkelig siger, da maa det enten være skeet 1070 eller 1075 (altsaa som Prinds og derhos 16 eller i det mindste 11 Aar

for hans Død); thi han var kun 2 Gange i England, nemlig 1069-70 og 1075, og den første Gang veed man bestemt, at han førte Reliqvier med sig tilbage (D. H. 4 Pag. 402. 404).

1043 havde Fyenboerne forresten i Kronprætendentstridighederne slaget sig paa Svend Estridsens Parti; i hvilken Anledning Kong Magnus den Gode ogsaa skændte og brændte i Fyen, ligesom han ogsaa der holdt flere Træfninger med Svend Estridsen [1]) (Snorro 3 Pag. 43. D. H. 4 Pag. 100. Og er der saaledes vel neppe noget Spørgsmaal om, at denne Skænden og Brænden jo ogsaa har strakt sig til Odense By, som Øens fornemste og rigeste Stad, der desuden den Tid saa meget lettere lod sig afbrænde, som Digteren Thiodolf lærer os, at Husenes Vægge i Fyen den Tid kun vare af Egetømmer og Taget af Næver eller Bark (Snorro 3 Pag. 43. D. H. 4. Pag. 100). Efter Magni Bortgang bemægtigede Svend sig imidlertid atter Fyen (Snorro Pag. 44), og

1044 plyndrede Kong Magnus desaarsag atter paa Øen (Snorro Pag. 48. D. H. Pag. 117).

1045 røve og brænde derimod Svend Estritsen og hans Bundsforvandte Harald Haardraade eller

---

1) Til hvis Ophold i Fyen man endogsaa har troet at finde Spor i et af Skovby Herreds Sogne; nemlig i Stednavnene Svenstrup efter ham selv, Estriteboe efter hans Moder Estrith, Ullerup efter hans Fader Ulf Jarl, Slagstrup efter det holdte Slag og Særslef efter den vundne Seier.

den Onde i Fyen og slæbe mange af Landets Piger som Fanger i Bolt og Jern ombord paa deres Skibe, saa at Almuen flygtede til Skoven for at skjule sig i samme (Snorro Pag. 74-75. D. H. 4 Pag. 134).

1048 maa Bisp Reiner være død (om hvem see 1020); thi da (dog Pont. 1 Pag. 136 siger 1065) blev Erkebisp Adelberts Klærk Eilbert, som havde omvendt Sørøverne paa Farria ɔ: Helgoland og derfor tillige kaldtes Helgolands Bisp (jfr. D. H. 4 Pag. 495)[1]), beskikket til Biskop i Odense (D. H. 4 Pag. 182, hvor det derhos ogsaa hedder, at det først var ved denne Leilighed, at den Separation, som vi alt under 1020 have omtalt, gik for sig).

Fra 1048 af plyndrede forresten Kong Harald Haarderaade, som nu var bleven Konge i Norge (ligesom Svend Estridsen i Danmark), hver Sommer snart paa et og snart paa et andet Sted af de danske Provindser (Snorro 3 Pag. 88. 90. 92. 93. D. H. 4 Pag. 181. 187. 194-92. 201); og saaledes gjorde han blandt andet ogsaa

1054 Landgang i det nordlige Fyen og satte en fornem Mand, Kalf Arnesen, til Anfører for sine Fortropper; men denne blev angreben af Fyenboerne, jaget

---

1) Thi at han virkelig skulde have været Bisp paa Helgoland og være vedbleven at være det efter at han var blevet Bisp i Fyen, er alt for usandsynligt til at man kan begribe, hvorledes Sum har kunnet antage det. D. H. 4 Pag. 183. Beskrev Adam Brem. os ikke Stedet saa nøie, maatte man desuden langt snarere ved hans Farria (ligesom D. H. 5 Pag. 426 ved en anden Leilighed) tænke paa Færøe end paa Helgoland.

paa Flugt og selv nedsablet (Snorro 3 Pag. 111. D. H. 4 Pag. 239), og skal dette være skeet i Odense, for den Tids Flaader seilbare, Aa [1]) og samme af denne Mands Nederlag have faaet Navn af Kalveaaen, som den i Knytlinga bærer; og hvoraf maaskee en fordums Landsbye ved Odense, der heed Kalæthorp, siden blev nedlagt og dens Jorder til Killerup henlagte, kan have arvet sit Navn. Forresten har jeg allerede i det Foregaaende yttret, at det efter min Formening var i Anledning af disse Kong Harald Haarderaades aarlige Plyndringer at Nonnebjerget blev befæstet, for at forhindre ham fra langs Aaen at trænge dybere ind i Landet; ja! maaskee var allerede denne Befæstning i indeværende Aar den sande Grund til, at Fyenboerne saa tappert kunde tilbageslaae hans Tropper.

Imidlertid vedblev Kong Harald endnu som før hver Sommer at plyndre paa Danmark (Snorro 3 Pag. 117. 119. 122. D. H. 4. Pag. 272. 279. 283), indtil Freden endelig 1064 blev sluttet mellem Danmark og Norge.

1065 hedder det om den Odense Bisp Eilbert, at han var indviklet i mangehaande Laster (hvilke opregnes i **S. R. D.** 7 Pag. 217=18) og i 3 Aar havde vægret sig ved at møde paa Synodet (D. H. 4 Pag. 322=23).

---

1) Thi af Snorros Udtryk, at han drog sudr til Fjóns, maa man ingenluude formode, at det var syd paa i Fyen han gjorde Landgang; nei! han siger sudr til Fjóns ligesom sudr til Danmerkr, fordi begge Dele vare Sydlande med Hensyn til Norge.

1070 har muligviis Knud den Hellige allerede som Prinds ført S. Albani og S. Osvaldi Reliqvier til Odense (see 1032), dem vi maatte hente saa tidt, som vi vilde, saa smuttede de dog altid fra os igjen; thi i bemeldte Aar var han ikke alene i England, men hans Tropper plyndrede virkelig Ely, hvor S. Albans Reliqvier opbevaredes (D. H. 4 Pag. 401), og maae ogsaa der have faaet fat paa S. Osvaldi Reliqvier, siden Munken Ivar kunde stjæle hans ene Arm fra dem (ibid. Pag. 401=2), ligesom de ogsaa virkelig førte Reliqvier fra England med sig tilbage til Danmark og nedlagde i det mindste nogle af dem der i en Kirke, som siden ved deres Skjødesløshed, i det mindste tildeels, afbrændte (ibid. Pag. 404). 1075 kom han vel atter tilbage til England, men man hører intet om Plyndringer, ja! som det synes, ikke engang om Landgang (ibid. Pag. 440). Dog vil jeg hellere gjøre denne Transport for ung end for gammel og derfor henføre den til 1075, tildeels af Grunde, jeg i det følgende nærmere skal anføre.

1072 døde den af Erkebisp Adelbert for sin ovenomtalte Gjenstridigheds Skyld suspenderede Bisp Eilbert af Odense (om hvem see 1048 og 1065) og døde derhos paa Reisen til Rom (**S. R. D.** 7 Pag. 218. Pont. 1 Pag. 137 som dog siger 1073. D. H. 4 Pag. 418. 501). Ham maa formodentlig den engelske Benedictiner Hubald have fulgt i det Odense Bispesæde, eftersom han alt omtales der før Knud den Helliges Død (Pont. 1 Pag. 137) og siges (altsaa 1070 eller 75) at have overbragt S. Albani og S. Osvaldi Helligdomme til Odense; imidlertid var det

jo ogsaa muligt, at han ikke strax var bleven Bisp, men at han f. Ex. først kunde have været Provst til Vor Frue, eftersom **S. R. D.** 7 Pag. 218 siger, at han først blev indviet til Bisp strax efter hellig Knuds Canonisation af Erkebisp Adzer, altsaa efter 1103; men hvo var da Bisp fra 1072 til 1103? og desuden var jo Hubald allerede Bisp da han 1100 fik S. Knuds Kloster oprettet (D. H. 5 Pag. 66), og 1101 administrerede han jo ligeledes som Bisp ved Kong Knuds Canonisation (ibid. Pag. 68); ikke at tale om, at Knud den Hellige selv siges at have gjort ham til Bisp, hvilket altsaa maatte være skeet mellem 1080 og 1086. I ethvert Tilfælde maa altsaa hans Indvielse af Erkebisp Adzer, — om den ellers virkelig er skeet, — blot have været en consecratio renovata eller en tidligere, og ved en udenlandsk Erkebisp foretagen, Indvielses Fornyelse af vor første indenlandske Erkebisp.

1073 siger Adam af Bremen om Danmark, at det var kun lidet beboet; det Indre for Skovenes, og Strandbredden for Sørøvernes Skyld (see 1043-45, men især 1048-64); men hvor Havet skyder ind (altsaa ved Enden af Strandvigene, hvor der var meest Sikkerhed for Sørøvere), der ligge meget store Stæder; ligesom han ogsaa tilføier, at paa Fiun, som ligger i Udløbet af den barbariske Bugt (ɔ: Østersøen) der er den store By (civitas magna) Odense (ligesom Gange Rolfs Saga siger, at Odins-ey er Hovedstaden i Fion, hvilket altsaa forudsætter flere Stæder paa Øen. D. H. 4 Pag. 491 sq. og især

Pag. 496).[1]) Forresten staaer den sørgelige Skildring, han gjør os af Landets Bebyggelse, i et Slags Modsætning til hvad han kort efter siger, at nemlig Fyen allerede da skulde have havt 100 Kirker (D. H. 4 Pag. 499), aldenstund vi i Landets Hovedstad endnu hidtil ikke have kunnet opdage mere end en eneste Kirke.

1075 bliver uden Tvivl det rette Aar, da Knud den Hellige (altsaa som Prinds) førte S. Albani og S. Oswaldi Legemer med sig fra England til Odense (D. H. 4 Pag. 632); thi Knud den Hellige var, som sagt, kun 2 Gange i England, nemlig 1069-70 og 1075, og dog hedder det (l. c.), at han selv førte dem hid, [2]) ligesom ogsaa Hubald, der var beskikket til Bisp i den 1072 eller 73 afdøde Eilberts Sted,

---

1) Adam af Br. skal forresten ogsaa, i Følge Bircherod, sige, at Bispesædet var der i Byen, og at det var den største Handelsstad paa Øen; men uagtet dette nu kan være meget sandt, har jeg dog ikke fundet disse Udtryk i Maderi Edition af Adam af Brem. Pag. 140.

2) 1070 førte han virkelig Helgenbeen med sig tilbage (D. H. 4 Pag. 402. 404); om han gjorde det 1075 veed man ikke; men 1077 vidste de i England ikke meer, hvor de egentlig vare (ibid. Pag. 589) rc., og skulde disse Reliqviers Hidflyttelse desuden nedsættes efter Suhm til 1083, og efter Bircherod og Langebek til 1085 (D. H. 4 Pag. 632), eller gar efter Pontoppidan 1 Pag. 137 til 1086, saa seer man ikke (selv Ætnothi Vidnesbyrd, at han selv bragte dem fra England, aldeles uanseet), hvorledes Knud den Hellige fra den Tid af ikke allene kunde faae Tid til at opføre en kostbar Trækirke over dem, men ogsaa at lægge Grund til deres Fremtids Steenkirke.

ved samme Leilighed skal være kommen til Fyen (Pont. 1 Pag. 137). Om denne Landets nye Bisp hedder det nu i D. H. 5 Pag. 90, at han var en Engelsk Benedictinermunk, som Kong Knud den Hellige selv (maaskee allerede som Prinds) skulde have befordret til Bisp i Odense (see 1072). Han var en nidkjær Bisp, der aarlig visiterede sit Stift og eftersaae om Præsterne forrettede deres Embede forsvarligt; men derfor modtog han ogsaa af hver Præst et saa kaldet Cathedraticum, der bestod i Halvdelen af deres Offer; og kaldtes denne Visitats og dette Gjæsteri Hospitalitas Episcopi, og bemeldte Cathedraticum vedvarede i 15 Bispers Tid indtil 1395 under Dronning Margrethe, da det blev afskaffet (Hvitf. Pag. 598. D. H. 5 Pag. 90); jfr. 1291, hvor man erfarer, at dette Cathedraticum i Grunden var bestemt til Domkirkens Restauration og Vedligeholdelse.

1076 døde Svend Estridson, og af ham har man en Mynt med Runer, hvis Omskrift lyder paa Gunthor i Atenso, hvilket man forklarer ved Myntmesterens Navn i Odense (Beskr. over d. Mynter Pag. 50. D. H. 4 Pag. 569), og som altsaa synes at være den første es bekjendte Mynt, der i Odense var præget; Skjøndt man ogsaa har 3 Bracteater af uvis Alder, der skulle være slagne af fyenske Bisper i Odense (D. Myntværk Pag. 27-8), hvoraf den ene synes at hedde Ofvit (Nov. Pecun. Dni. Ofviit), den anden Erik (Erici Ep. ioti), og den tredie Knud Ufsen (Cnut iot fil. Ufi ioti); men Udtydningen af Inscriptionen synes at være megen Tvivl underkastet; og desuden har man blandt de fyenske Biskopper in-

gen Ove (med mindre det skulde være Othviit eller Othincar Hvide; men i hans Tid var der jo intet S. Knuds Tempel, som dog afbildes paa Reversen med Omskrift: **Sc. Kan. Fionion. Templ.**); og af de andre 2 har man ingen Erik uden Erik Krabbe 1362, og ingen Knud uden Knud Gyldenstjerne 1529; og desuden hentyder Aversen paa dem begge paa et **Fion. officii S. Olf** (formodentlig **Olavi martyris**), som heller ikke vel vil passe paa vort Fyen. Endelig nævnes ogsaa i det danske Selskabs Mynt-Cabinet adskillige Bracteater ꝛc. af uvis Alder, som formenes slagne i Odense (D. Selsk. Tilv. Pag. 302. 303. 305. 309. 311).

1078 (Hvitf. Pag. 92. Bloch f. Geistl. Hist. 1 Pag. 581, altsaa endnu som Prinds), eller 1081 (Pont. 1 Pag. 230. Bloch 1 Pag. 582), eller 1083 eller 85 (D. H. 4 Pag. 632), [1]) skal dernæst Kong Knud den Hellige over S. Albani og S. Osvaldi Been, som hidtil formodentlig bleve opbevarede paa et Alter i Vor Frue Kirke (hvad enten de saa ere ankomne 1032, 1070 eller 1075), have ladet opføre en særegen Kirke af Træ, den han, formodentlig med Hensyn til den Forbindelse, hvori den stod til Vor Frue (af hvilken den rimeligviis var at betragte som et Annex eller et Filiale), saavel indviede til Vor Frue, som til S. Alban; ligesom han ogsaa havde i Sinde at opføre en anden og større Kirke af Muur til samme

---

[1]) Af hvilke forskjellige Angivelser jeg dog foretrækker den første, fordi det i **S. R. D. 3** Pag. 365, og 7 Pag. 218 hedder, at han byggede den 8 Aar før sin Død.

Helgenes Ære, hvortil han dog ikkun fik lagt Grundvolden for sin Død. Den gamle Trækirke laa derimod paa den sydlige Side af Byens store Torv, hvor i Pontoppidans Tid de Podebuschers og i Blochs Tid General Ahlefelds Gaard var beliggende (Bloch 1 Pag. 580); eller rettere, denne Gaard laa paa den foromtalte Kirkes Kirkegaard, og Kirken selv stod derimod nærmere ned imod Aaen (D. H. 5 Pag. 89). Eller med andre Ord: denne Kirke laa efter de Flestes Mening paa Odense nuværende Torvs sydlige Side, hvor forhen Podebusch og Sæbemester Mads Nielsen, men senere Frue Wind og Søren Mortensen boede; dog synes den, eller rettere sagt dens Taarn, efter Odense Byes Grundtegning af 1593, maaskee snarere at have ligget noget mere mod Vesten eller henimod Rectorboligen til, da derimod den øvrige Plads Østen for samme deels var Kirkens Skib og Chor og deels dens Kirkegaard, hvis Ringmuur man ogsaa ved Torvets sidste Brolægning vil have opdaget mod Norden i en Strækning fra Syd for Skrædernes Laugshuus og omtrent hen til det nuværende Frøkenkloster; medens derimod de, som ere af den førstnævnte Mening, antage Kirkegaarden at have været der, hvor Cancelliraad Lindved, Rector Heiberg og Kammerraad Holm (eller Dr. Ruge, Prof. Sartorph og Overlærer Brohm senere) boede; hvilket dog mindre stemmer med den Kjendsgjerning, at man saa ofte saavel i Søren Mortensens, som Frue Winds Gaard og Hauge har opgravet Dødningebeen. I alle Tilfælde maa Kirken have staaet Aaen meget nær; thi Sagnet tilholder, at en af dens Klokker ved hæf-

tig Svingning af sig selv skulde være udsloiet af Taarnets Lydhul og ned i Aaen (jfr. Thieles J. S. 2 Pag. 29), hvor man siden vil have hørt den synge:

Kobber og Messing kom i mig;
Sølvet, som skulde været deri,
stjal Mester Eskild med lumske Svig;
derfor mistede jeg min Lyd. [1])

Da nu dette Sted i Aaen endnu kaldes Klokkedybet og det Stræde, der fører til samme og løber ned mellem Søren Mortensen og Cancelliraad Lindved, ligeledes, saa maa jo Klokketaarnet, som Kirkens vestlige Deel, omtrent have staaet der og den øvrige Kirke altsaa have strakt sig Østen for samme (eller over S. Mortensens og Frue Winds Gaardsplads og Hauge). Der var desuden ikke mindste Rimelighed i, at Oprørerne 1534 kunde have brugt dette Klokketaarn til et Blokhuus mod daværende Bispegaard (nuværende Frøkenkloster; see min Grevefeide Pag. 22), dersom det endnu skulde have ligget længere mod Vest end ovennævnte Stræde. At Albani Kirke forresten fra Begyndelsen af var af Træ, derom synes alle at være enige, ja! saagar Saxo omtaler udtrykkelig Pag. 220 dens ligneos parietes; men Adskillige troe dog, at i det mindste Choret neppe kan have været af Træ, da Oprørerne 1086 beleirede Kong Knud den Hellige i samme; thi da det kostede

---

[1]) Det skulde dog vel aldrig være Erkebisp Eskild (see 1139), hvis Minde paa en saa vanærende Maade er blevet vedligeholdt af S. Albani Munke, fordi han 1139 betog dem Domkirkeherligheden og overdrog den til S. Knuds Klosters Munke?

dem saa megen Møie at bringe Kongen af Dage, havde de vist i dette Tilfælde grebet til det simple Middel at stikke Ild paa Kirken,[1]) hvis dette kunde have bragt dem lettere til Maalet. Saa meget er i det mindste vist, at den paa det af Dr. Paynk 1670 udgivne Kobberstik over Knud den Helliges Drab forestilles, som om den alt den Tid bestod af Steen; og ligesaa vist er det ogsaa, at den ved sin Nedbrydelse 1542 ikke var af Træ, men af Steen; thi Borgerne forpligtedes i den derom udgivne kongelige Befaling udtrykkelig til at aflevere Stenene til Lehnsmanden (Pont. 3 Pag. 273). Vel indskrænker Befalingen sig til Stenene af Choret; men neppe kan jeg troe, at Choret var af Steen og den øvrige Kirke af Træ; dog — det er jo ogsaa muligt, at Kirken senere end Knud den Helliges Tid fra en Træ- til en Steen-Kirke kan være forvandlet, og at denne Forvandling, som noget til den Tid sædvanligt, ikke engang i Annalerne er bleven anseet Optegnelse værd. Flere af de næstliggende Steder fik imidlertid Navn af denne Kirke; saaledes omtales i Byens gamle Breve et S. Albanistræde; ogsaa beholdt Sognet længe efter Kirkens Nedbrydelse Navn af S. Albani, og ved Reluitionen nævnes saa gar en S. Albani Abildhauge. Hvad nu især foromtalte S. Albanistræde er angaaende, da strakte det sig fra Albani Kirke eller Kirkegaard (ɔ: den sydlige Deel af nuværende store Torv), eller rettere fra Adelgaden, der løb fra Øster til Vester

---

1) Men det forsøgte de jo ogsaa virkelig (D. H. 4 Pag 699); dog Regnen forhindrede deres Forsæt.

langs hen forbi S. Albani Kirkegaardsmuur, til Korsgaden, saa at det nu saakaldte Skomagerstræde udgjorde den nordligste Deel af samme (hvilket sees af det Brev, Prioren Chr. Povelsen 1544 meddeelte Skræderlauget paa dets Laugshuus). Dette Stræde bestod nemlig paa den venstre Side af Hunderup Skræders og Dalin Malers Huse, samt Skomagernes og Skræddernes Laugshuse; hvilket sidste, som nu blot bestaaer af nogle faa Fag Huus, dog den Tid skal have strakt sig et godt Stykke længere ned mod Magazingaarden d: nuværende Rectorbolig og saaledes skal have havt en ligesaa stor Udstrækning, som Skomagernes nu. Hvorvidt nu dette Sagn indeholder Sandhed, skal jeg lade være uafgjort, men saa meget er vist, at der ligeledes paa den østre Side af Strædet vare Bygninger, der strakte sig ligesaa langt mod Sønden, som de paa den vestre Side, og saaledes naaede Strædets sydlige Ende den Tid, som sagt, lige til Albani Kirkegaard, eller rettere til den forbi samme løbende Adelgade; men da Forlehningshøitideligheden 1580 (altsaa 38 Aar efter at S. Albani Kirkegaard var udlagt til Torv) gik for sig, bleve nogle Gaarde af dem, der grændsede nærmest op til Torvets nordlige Side, og saaledes ogsaa nogle af dette Strædes sydlige Ende, efter kongelig Befaling nedrevne, for at gjøre Pladsen rummeligere (see derom mere i det Følgende), og derved fik Strædet sin nuværende (især paa den østre Side) forkortede Udstrækning. Hvad derimod Tvivlraadigheden med Hensyn til det rette Aarstal for S. Albani Kirkes Opbyggelse er angaaende, da troer jeg, at hele Striden derved lettest jævnes, naar man nem-

lig antager, at Kong Knud den Hellige, der havde udvalgt S. Alban til sin Skytshelgen (see Aarsagen dertil D. H. 4 Pag. 632), allerede som Prinds 1070 eller 1075 bragte S. Albani Reliqvier med sig fra England til Odense (hvor de alt engang forud havde været); men da han derpaa 1076 saavel af Faderen, som af Broderen var erklæret for retmæssig Successor, 1078 som Kronprinds har opbygt bemeldte Trækirke over hans Been, og da han nu endelig 1080 selv var bleven Konge, 1081, 83 eller 85 har lagt Grunden til den Steenkirke, han til hans ydermere Ære havde besluttet sig til at opføre. Hvad endelig denne nyopførte eller S. Albani Kirkes Bestyrelse er angaaende, da synes det i høieste Maade sandsynligt, at da der endnu den Tid ingen andre Munke vare i Odense, end de til Provstiet henhørende, saa forterede denne nyopbygte S. Albani Kirke vist ogsaa fra Begyndelsen af under Vor Frue og administreredes saaledes af de til Provstiet henhørende Munke, i det den saaledes var et Annex eller et Filial af Vor Frue; men desuagtet see vi, at S. Knuds Munke, formodentlig fordi de ansaae deres Kirke de facto for Domkirke, en Ret den dog først 1139 de jure erholdt, — allerede før 1138, eller i det mindste før 1141, havde anmasset sig Patronatet over samme: en tiltagen Rettighed, de dog i bemeldte Aar mod en Godtgjørelse for bestandig maatte frasige sig.

I Anledning af denne S. Albani Kirkes Opbyggelse, som, uagtet den i Grunden var afhængig af Vor Frue, dog stedse baade med Hensyn til sin Størrelse og Pragt, som med Hensyn til de Reliqvier, den

gjemte, maatte ansees for den fornemste Kirke i Byen, optoge nu saavel Provsten som hans Munke Navn efter samme (S. R. D. 1 Pag. 273. D. H. 5 Pag. 580. jfr. 1138. 1141. 1162); ja! hvad endnu er mere, Bispereſidentſen blev endogſaa enten ſtrax ved denne Kirkes, eller maaſkee forſt ved S. Knuds Kirkes Opbygning 1093 eller 1162 (ja! maaſkee endogſaa forſt i Anledning af Byens Ildebrand 1157 eller 1247) forlagt fra Vor Frue Kirkegaard til nærværende Frøkenkloſter eller, ſom det for ſammes Stiftelſe kaldtes, Jørgen Brahes Gaard; thi da Biſpegaarden der paa Stedet mellem Aarene 1466 og 1504 blev bygget, ſynes Talen ingenlunde at være om dens Opbyggelſe af ny, men blot om dens Ombyggelſe, Udvidelſe og Forbedring; hvilket endogſaa er ſaa meget viſſere, ſom man af et af Byens Dokumenter kan ſkjønne, at der allerede 1420 var Biſpegaard paa nærværende Torv (Actſtyk. Pag. 68). Da jeg imidlertid anſeer 1247 ſom den rette Tidspunkt for ovenmeldte Forflyttelſe, vil jeg ogſaa forſt under dette Aar omtale Sagen noget nærmere.

1081 (Pontop. 1 Pag. 230. Bloch 1 Pag. 582), 1083 eller 1085 (D. H. 4 Pag. 632) lagde ifølge det Foregaaende Kong Knud den Hellige ſom Konge den forſte Grundvold til den Steenkirke, ja! maaſkee endogſaa til det Kloſter, i Odenſe, ſom ſiden efter ham blev kaldet S. Knuds Kirke og Kloſter; endſkjondt den forſtnævnte af disſe forſt efter 12 Aars Forlob, altſaa 1091, 1093 eller 1096, og følgelig flere Aar efter hans Dod, i alle Dele blev fuldfærdig.

1083 ſynes den engelſke Munk Ælnothus, der

siden, som man mener, blev Prior over det ved S. Knuds Kirke anlagte Kloster, at være ankommen til Odense (D. H. 4 Pag. 633. 711 jfr. 1109), maaskee for at forestaae bemeldte Klosters første Anlæg og Indretning. Imidlertid kan han ogsaa være kommen et Par Aar tidligere til Byen f. Ex. 1081, da Knud maaskee lod hente engelske Bygmestere til sin kostbare Steenkirke i Odense; i det mindste er Aaret 1083 blot grundet paa, at man antager, han havde skrevet sin Bog 1109 og da efter sine egne Ord havde været 24 Aar i Danmark. Nu er vist nok denne Bog dediceret til Kong Niels; men han kom allerede til Regjeringen 1104; imidlertid er det vist nok, at han kalder Kong Niels sit Klosters Stifter (Fundator) ɔ: dets Hovedvelgjører, og viser altsaa derved, at Bogen er skreven efter 1107, da Kong Niels først saa rigelig begavede S. Knuds Kloster; men desmere maa man beundre Forfatterens Paatrængenhed, at han saa kort efter en saa betydelig Velgjerning endnu paa en saa nærgaaende Maade søger at opfordre Kongen til forøget Velgjørenhed mod dette sit Kloster.

1086 d. 10 Juli blev Kong Knud den Hellige selv med mange af sine Hofmænd i foromtalte S. Albani Kirke (hvis Helgen han paa saa udmærket en Maade og med saa store Omkostninger havde hædret) af oprørske Bønder, hvis Anførere vare leiede dertil ved engelske Penge,[1]) taget af Dage; og er ved Beretningen om dette Mord (D. H. 4 Pag. 689 sq.

---

1) En Sag, der var saa bekjendt, at man endogsaa skrev, at det var Englænderne der havde dræbt ham i Odense.

jfr. Atl. 3 Pag. 438) især med Hensyn til Odense at mærke, at Odense Aa, hvor den oprørske Almue holdt Thing [1]), kaldes Kalfaa (D. H. 4 Pag. 694), men at Kongen, saa længe han var paa sit Slot (som nævnes Pag. 699. 705 og af Ælnothus kaldes curia regalis & regia sedes), som det synes, var paa den modsatte (og altsaa sydostlige) Side af samme (l. c. p. 696); men at han nu, for at holde sin Aftensang, begav sig til den Jomfru Maria og S. Albanus indviede Kirke (Pag. 697) og altsaa paa Aaens nordlige Side; at derpaa Almuen uden for Byen (eller uden at komme igjennem dens formodentlig spærrede Porte), og altsaa maaskee ved Dalum, gik over Aaen (ibid.), for at søge ham paa Slottet (jfr. S. R. D. 3 p. 320 & 365), efter hvilket først citerede Sted det endogsaa synes, som om han ikke var flygtet til Kirken før Oprørerne vare ankomne for Slottet); men da de ikke fandt ham der, søgte de efter ham til Kirken, som var en stor Træbygning med store Glasvinduer i (D. H. 4 Pag. 698), og hvor der især var et stort Vindue over Alteret (Pag. 700). Desuden var der ogsaa et Chor og en Chorsdør (Pag. 701), og saavel S. Albani, som S. Oswaldi Reliqvier vare opstilte i 2 Skrin paa Alteret og midt imellem begge et Kors (Pag. 702). Blandt dem, der ved denne Leilighed

---

1) Hvilket formodentlig, — siden de rykkede frem fra Middelfart, — maae have været uden for Vesterport (eller som den rimeligviis den Tid kaldtes: Holsterthor, nuværende Holsedaare) og altsaa paa den nordvestlige Side af Aaen.

stred og faldt for Kongen, nævner saavel S. R. D. 3 Pag. 324, som Pag. 373 en Milo (et endnu i Odense bekjendt Familienavn), den daarligt afskrevne Inskription paa S. Knuds Kiste nævner ligeledes en Rosennulo (D. H. 5 Pag. 70): et Navn, der aabenbar er en Sammensmeltning af 2 (nemlig Rosten og Milo), saasom det sidste nulo meget let kan være urigtigt læst for Milo, da nu og mi have lige mange verticale Streger, og Tødler og Punkter den Tid udelodes; derimod læser D. H. 4 Pag. 705 Niels, hvilket dog ogsaa paa samme Maade lod sig forklare. En anden af dem, der faldt med Kongen, kaldes derimod Blake eller Blak-mar (hvilke Navne begge betyde en blakket Hest), og ham (eller allenfalls en anden af samme Navn) er det, Saxo gjør til Hovedoprøreren og Hamsfort immer kalder Forræderen (proditor Blakko), og have begge vistnok det for sig, at Ordsproget: at ride paa den blakkede Hest, i gamle Dage stedse betegnede Falskhed og Forræderi, hvorfor man endnu i vore Dage bruger Udtrykket: Din falske Blakke! — Da Oprørerne derpaa havde dræbt Kongen og hans Mænd, samt ødelagt Kirken, ved hvilken Leilighed S. Albani og S. Osvaldi Reliqvier bleve adsplittede og ødelagte;[1]) droge de, som det synes,

---

1) Thi Oprørerne nedkastede eller sønderslog ikke blot Skrinene, hvori de paa Alteret opbevaredes (S. R. D. 3 Pag. 323. 368. D. H. 4 Pag. 702); men gjennemsøgte og plyndrede siden efter den hele Kirke, ja! sparte ikke engang Alterne selv (S. R. D. 3 Pag. 321. 373. D. H. Pag. 705); saa man altsaa kan være forvisset om, at de ogsaa have sønderbrudt Skrinene, som formodent-

til Slottet (S. R. D. 3 p. 373-74), hvor de rimeligviis (saavidt man af Ælnothi Ord kan forstaae) myrdede Prinds Benedict, som efter Kongens Død havde hugget sig igjennem (D. H. 4 Pag. 705). Da endelig Oprøret var stillet og Oprørerne havde adspredet sig, bleve Kongens og Prinds Benedicts Liig, — hvilket sidste dog Bønderne havde lemlæstet og splittet ad (S. R. D. 3 p. 324. 374) — af Munkene begravne inde i Kirken selv, men de 17 andre af hans Hofmænd, der faldt i Indgangen til Kirken, i det nordvestre Hjørne af Vaabenhuset (S. R. D. 3 p. 324. 376. D. H. 4 Pag. 707-8). I S. Peders Kirke i Næstved skal fordum dette S. Knuds Drab, og som en Følge deraf ogsaa S. Albani Kirke, have været afbildet (D. H. 4 Pag. 715), ligesom

---

lig vare det Kostbareste i hele Kirken, og at Benene saaledes ved denne Leilighed ere blevne adspredte og sønder-traadte. I Odense hører man derfor siden den Tid intet videre til disse Reliqvier; men foruden det, at man endnu paa 2 Steder i England, nemlig i S. Albans og i Ely, vedblev at prale af deres Besiddelse, blev der endnu 1117 et S. Albans Kloster indviet af Bispen i Lincolnshire (Rod. de Diceto apud Twisden Pag. 502); 1145 nedlagdes Reliqvier saavel af S. Osvald som af S. Alban i Domkirken i Lund (D. H. 5 Pag. 625); i Roeskild roste man sig af at besidde den hele S. Osvald (D. H. 4 Pag. 702), ligesom i Celln S. Alban (Pont. 1 Pag. 198. D. H. 4 Pag. 589. 622), og i Namur hans Skulderblad (D. H. 3 Pag. 619); saa at disse Reliqvier foruden deres øvrige gode Egenskaber ogsaa synes at have besiddet den, i det Uendelige at kunne mangfoldiggjøre sig og ingensinde ganske at kunne forgaae.

man ogsaa har et italiensk Kobber over begge Dele (D. H. 5 Pag. 74=75), hvilket jeg selv har eiet og til National=Museum indleveret. Spørger man nu, hvor det Slot, som i S. Knuds Drabshistorie omtales, laa, da var vist intet rimeligere end at antage, at det havde været den Gaard, som siden til S. Knuds Kloster blev forvandlet, og at man netop derved havde søgt at hellige hans fordums Residents; men gjennemgaaer man Beretningen om Drabet ret nøie, da vil vil man letteligen skjønne, at den maa have ligget paa den modsatte Side af Aaen; og da vi nu før 1180 see et Sted ved Odense, der kaldtes Borgen, altsaa Borgen ved Odense eller Odins Borgen, til et Nonnekloster forvandlet, hvilket Sted vi i det Foregaaende have viist at være Nonnebjerg, saa kunne vi ikke vel undlade ogsaa her at søge Knudsborgen, og det saa meget mindre, som Ælnothus, der ellers f. Ex. **S. R. D. 3 p. 371** kalder Byen selv Othensia, derimod Pag. 363 siger, at det var til **Othens Wi** ɔ: Odins Wi eller Helligdom, eller hans Wiborg ɔ: hans hellige Borg [1]), at Knud den Hellige ved Ankomsten tog sin Tilflugt (jfr. forresten 1154). Ligesom ogsaa

---

[1]) Dette **Wi** er formodentlig en Contraction af Ordet vigi, der baade betyder en indviet Helligdom og en Indfredning, Indhegning eller Forskandsning, fordi disse, ligesom hine, i gamle Dage formelig bleve indviede (man see f. Ex. Inskriptionen paa den bekjendte Juulskovs Støtte i Fyen blandt Nyerups Mindesmærker fra Oldtid Pag. XX). Forresten behage man at eftersee en udforlig Forklaring om dette Ords Betydning af F. Magnusen i Annal. f. N. Old. 1839 Pag. 177 sq.

Saxo ikke blot Pag. 219 siger, at han søgte til Odense By, men til **Othoniensis pagi præsidia**, hvilket sidste Ord ikke blot betyder en Besætning eller en Garnison, men ethvert trygt Tilflugtssted og fremfor alt en Skandse, en Borg eller en Fæstning; hvorfor det ogsaa er muligt, at Saxo kan mene denne Odense Borg, naar han Pag. 220 siger, at Prinds Erik (Eiegod) var **seorsim ab hoste conclusus**, men slog sig igjennem; thi disse Ord kunne meget vel oversættes ved, at han var paa et fra Kongens Drabsted (altsaa S. Albani Kirke) særskilt og afliggende Sted af de oprørske Fjender beleiret; hvilket formodentlig netop var bemeldte Borg, som i Kongens Fraværelse til hans Varetægt var overgiven. Forresten har man foruden mange andre Minder om Kong Knud den Hellige endnu en Mynt, som man troer at være slagen i Fyen, og paa hvis Revers Suhm i D. H. 4 Pag. 714 læser **Je i Fuineii** ɔ: **Je in Fiun-ei**, maaskee **Sen** eller **Soen** paa Fyens De, medens Myntværket Pag. 62 læser: **Sei-vinei**; hvis Betydning allenfalls ogsaa kunde være Johannes **episcopus in Fionia**, skjøndt Johannes Jani, som derved maatte menes, først 1186 blev Biskop i Fyen.

S. A. Kongen døde, begav Enkedronningen Edel sig til Odense, for derfra at føre sin Mands Liig til Flandern, men hun stod fra sit Forsæt, da hun om Natten saae et usædvanligt Lys opfylde Kirken om Graven. **S. R. D. 3 p. 324. 376-77.** D. H. 4 Pag. 708).

S. A. blev Oluf Hunger blandt flere Steder ogsaa paa Thinget i Odense udvalgt til Konge (D. H.

Pag. 721), og kort efter, da denne Konge drog omkring paa Gjæsteri i Fyen, meldte Præsten ved Albani Kirke ham, at der ofte saaes Lys brænde over Kong Knuds Grav, og at der ved samme viste sig flere Tegn paa den Afsjæledes Hellighed, hvortil Kongen dog endnu den Tid ingen Lid vilde fæste, men svarede blot, at skeete der endogsaa Tegn til Hellighed i Kirken, saa vidste han dog langt sikkrere Tegn paa, at den Afdøde ingen Helgen havde været (ibid. Pag. 725); men

1087 aabenbarede Knud den Hellige sig selv (formodentlig paa den der tilstedeværende Enkedronnings Anmodning) for de danske Gidsler i Flandern, sønderbrød deres Lænker og aabnede deres Fængsel (ibid. Pag. 738); og da nu tillige kort efter Kongens Drab næsten hele Danmark, — som en samtidig Skribent, der synes at have været Præst i Odense, vidner, — var blevet hjemsøgt af Regn, Hunger og Pest, som varede i 7 Aar, forskaffede Kong Oluf det sørgelige Tilnavn af Hunger, og naturligviis af Geistligheden blev udtolket som en Gudsstraf for deres myrdede Velgjørers Drab (ibid. Pag. 732), og endelig derhos midt under alle disse Besværligheder, nemlig

1091 eller 1093, den af Kong Knud den Hellige 1081 i Odense paabegyndte Steenkirke var bleven færdig (Pont. 1 c. 230. Bloch 1. Pag. 582 [1]),

---

1) Hvorhos det dog ved denne St. Knuds Kirkes første Steenbygning er at bemærke, at den ingenlunde var saa stor som den nærværende, men at den i Følge Bisp Nicolfs og Bisp Gisicos senere Tilbygninger maa formodes

troede Bisperne og Præsterne i Jylland (som det Land, fra hvis Beboere egentlig Kongemordet var udgaaet), at det var høie Tid at forsone den fortørnede Martyr og droge derfor

1094 over til Odense, hvor de med Kleresiet der aftalte, at de, — den regjerende Kong Oluf uadspurgt, — vilde optage den myrdede Kong Knuds Been og vise ham den en Martyr og Helgen tilkommende Ære (**S. R. D. 3 p. 321.** D. H. Pag. 732. 774). Til den Ende blev

1095 en tre Dages Faste udskreven, Benene bleve underkastede Ildprøven, 3 Jertegn skeete ved Graven, Legemet blev optaget af samme og i høitidelig Procession fra S. Albani Trækirke henført til den nye, herlige og af Muur opførte Kirke, som laa sønder paa, og siden (da hellig Knud virkelig af Paven selv var bleven canoniseret) foruden Vor Frue og S. Alban, som den alt forud var indviet, nu ogsaa til S. Knud blev indviet og senere i Almindelighed blot efter ham benævntes; saasom han selv, som sagt, havde lagt Grundvolden dertil, skjøndt den nu først i disse Hungersaar for største Deel var blevet færdig. Her blev Liget nu nedsat i en Steenkiste under en Hvælving og i en muret Grav i et lille Capel paa Kirkens søndre Side, hvilket 1582 blev nedbrudt og Gymnasium paa samme Sted opbygt igjen. Ogsaa Prinds Benedicts Liig blev ved samme Leilighed forflyttet. Men paa den Plads, hvor den gamle S. Al-

---

den Tid at have savnet sit nuværende Chor og begge sine Sidegange (see infra **1117** og **1287**).

bani Kirke, som først 1541-42 blev nedbrudt, havde staaet, fandt man endnu, omtrent 1730, ved at grave en Brønd, en stor Hovedpande med et dybt Hug af en Øxe i; og omtrent 1760 blev paa samme Sted, ved atter at grave en Brønd, fundet 15 menneskelige Skeletter, som altsaa formodentlig vare Levninger af de tilligemed Kong Knud dræbte Hofmænd, som i Kirkens Vaabenhuus — (der efter al Formodning maa have vendt mod Byen til og altsaa, hvad som ellers er usædvanligt, ligesom S. Knuds have ligget mod Nord) — kort efter det paa dem begangne Mord vare begravne (**S. R. D. 3 p. 324. 322. 378. D. H. 4 Pag. 774-76**). Forresten vilde det ovenanførte Udtryk, at Kongens og Prindsens Liig bleve flyttede fra S. Albani Kirke til den ny opførte Steenkirke, der laa sønder paa, være vanskeligt at forstaae, dersom det skulde referere sig til S. Albani, thi S. Knuds Kirke laa egentlig Vester for S. Albani og naar noget skulde være, dog snarere i Nord- end i Syd-Vest. **Dr.** Paludan-Müller har villet forklare det af den Grund, at vore Forfædres Nord egentlig var vort nuværende Nordost eller i det mindste N. N. O; hvilket ogsaa, i det mindste tildeels, skjønnes af vore Thingkredse, Kirker og andre gamle Bygninger, og hvilket ogsaa Petersen i sin Sagnhist. 1 Pag. 7 berører; men dersom dette, som maa formodes, blot grunder sig paa vore Fædres Ubekjendtskab med Magnetnaalens Misviisning, da er Afvigelsen langt fra ikke saa stor, at deres Nord kunde blive vort Nordost, og selv om den var det, kunde S. Albani Kirke (helst hvis den, som jeg formoder, laa dybere ned mod

Aaen til, end Torvets nærværende Huuslinie i Syden) dog aldrig komme til at ligge i Nordost for S. Knud; Jeg formoder altsaa, at Udtrykket sydlig ikke skal tages med Hensyn til Albani Kirke, men blot betegner, at den laa sydlig eller Syd paa i Byen; eller allenfals, at det Capel i Kirken, hvori Liget blev bisat, laa Syd paa med Hensyn til Kirken selv, saasom det netop var en sydlig Udbygning af samme.

S. A. (1095) bleve allerede mange Syge helbredede ved S. Knuds Grav og mange begyndte allerede nu at paakalde ham som en Helgen (D. H. 5 Pag. 8).

1096 blev ifølge Atl. 6 Pag. 600 Fundamentet først lagt til S. Knuds Kirke; men da Hvitf. Pag. 92 derved som Hjemmel anføres, maa det være en Trykfeil for 1086 og Meningen blot være den, at da Kongen døde var Fundamentet blot lagt, men Kirkebygningen selv derimod ingenlunde fuldendt. Med mindre det skulde gaae paa det ved Siden af Kirken anlagte Kloster, som Knud den Hellige allerede projecterede, men Erik Eiegod først oprettede og Kong Niels først fuldendte (D. H. 5 Pag. 65).

S. A. begyndte Benedictinermunkene ved Domkirkerne at kalde sig Caniker, fordi de optoge S. Augustini Canon eller Regel (D. H. 5 Pag. 23); men snart blev Regelmæssigheden dem for byrdefuld, og allerede 1147 begyndte de at leve paa verdslig Viis, og kaldtes da verdslige Caniker, ligesom hine kaldtes regelbundne (D. H. 6 Pag. 8. 7 Pag. 191. 303).

1098 fik endelig Kong Erik Eiegod paa sin Romerreise Pavens Tilladelse til at skrinlægge Kong Knud som en legitim og formelig Helgen (D. H. 5

Pag. 43. 47); men forinden dette endnu kunde skee, døde Paven selv og Skrinlæggelsen maatte, som Følge deraf, for en Tid opsættes, skjøndt Jertegnene daglig toge til ved hans Grav, og Tilløbet som en Følge deraf voxte til en ny og ikke ubetydelig Indtægtskilde for Byen og især for dens Geistlighed (D. H. 5 Pag. 65).

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens Historie, for saavidt det 11te og den christelige Deel af det 10de Aarhundrede er angaaende, og overveie saavel det vi om Odense selv have erfaret, som hvad vi af andre danske Kjøbstæders Exempel tør slutte os til ogsaa her at have været Tilfældet, da see vi Christendommen lidt efter lidt indført og udbredt i Landet; Sørøveriet, som uforeneligt med den christelige Religion, lidt efter lidt afskaffet (Nyerups Culturhist. Pag. 89); men desaarsag ogsaa (paa Grund af Indbyggernes formindskede Stridbarhed og sjeldnere Krigsøvelse [1]) Landet selv angrebet og plyndret af udenlandske Fribyttere (man see f. Ex. 1043-64 om Kronprætendenten og den norske Harald Haarderaade, samt 1073 hvorledes Adam af Bremen udtrykker sig om Sjællandsfarernes Sørøverier; Nyerup l. c. Pag. 75), saa at Landets egne Indvaanere tilsidst maatte trække sig tilbage i Skovene og der gjøre Oprydninger eller forvandle Skov til Agerland, for nu at kunne leve af Jordens Afgrøde, i Stedet for at Søen forhen havde

1) Om disse Christendommens Virkninger see D. H. 2 Pag. 88-9. 7 Pag. 256.

været dem den rigeligste Næringskilde. Herved steg imidlertid de fredelige Sysler og især Agerdyrkningen (som før kun havde været Trællegjerning) alt meer og meer i Agtelse, hvortil Klosternes Anlæg og de vindskibelige Munkes Bestræbelser vel ikke bidrog uvæsentligt; helst da de tillige udsendte deres Emmissærer paa Landet, for at varetage Christendommens Interesse; hvisaarsag de som Eremiter eller Capellaner oprettede deres smaa Bedehuse eller Capeller [1]) paa de forskjellige hist og her bebvede og bebyggede Steder i Landet, [2]) og det i et saa rigeligt Antal, at allerede Adam af Bremen 1073 kunde anslaae Kirkernes (det vil sige Capellernes) Antal i Landet til 100 Stykker. Forresten vare disse vore første Landsbygeistliges Kaar vist lidet misundelsesværdige, thi foruden det, at de maatte vove deres Liv og Lemmer ved at prædike for en toilelos, raa og halv hedensk Almue, have vi i det Foregaaende ogsaa seet (1075), at de vare hviligen besværede af Bispens Gjæsteri eller den mod ham udøvede Gjæstfrihed (Hospitalitas), og at de end da maatte betale den dem derved beviste Ære med det saakaldte Cathedra-

---

1) Maaskee ikke sjelden af samme Slags som S. Thøgers ved Vestervig, nemlig af Riis og Qviste og tækket med Rør (D. H. 4 Pag. 377. Daugaard Pag. 831): noget der i det 11te Aarhundrede var ganske almindeligt paa Landet i England (D. H. 4 Pag. 438).

2) Hvad Saxo Pag. 189 allerede i Svend Tveskjægs Tid med Hensyn til hiint kalder cellæ ɔ: Eremitboliger og med Hensyn til dette sacraria ɔ: Capeller.

ticum, der beløb sig til det Halve af deres Offer. Hvad derimod Odense By selv er angaaende, da see vi den i ovenamtalte Periode lidt efter lidt (og formodentlig især i Anledning af Ildebranden 1043) forflyttet fra den sydlige til den nordlige Side af Aaen; idet det Hellige trak det Profane efter sig, eller Borgerne tyede did, hvor Kirkerne bleve anlagte; desaarsag ogsaa Bebyggelsen i denne Periode formodentlig meest var indskrænket til den nedre eller sydlige Deel af Byen og altsaa langs med Aaen, for saaledes ikke blot at ligge det ferske Vand desto nærmere, men ogsaa for at ligge desto beqvemmere for Søfart, Fiskeri og Handel (cfr. **Orig. hafn.** Pag. 42); hvorfor ogsaa Nedergade, det vil sige, det nedre eller sydligste Qvarteer af Aaen (nemlig langs Aaen mellem Pjente- og Munke-Mølle) ansees for det ældste og først bebygte: et Sagn, der har saa meget større Rimelighed, som alle Byens Bygninger, der nævnes før 1240, saa at sige laae langs med Aabredden i en fortløbende Række, nemlig Pjentemølle, Provstegaard, Frue Kirke, gamle Bisperesidents, Albani Kirke, Knuds Kirke, Knuds Kloster og Munkemølle; hvorimod paa den ene Side Sortebrødre Løkke endnu, ifølge Sagnet, stod under Vand, og paa den anden Flakhaven var en Havn og S. Hans Sogn et ubeboeligt Sump og Uføre, hvorfor ogsaa Dominicaner-, Johannitter- og Franciscaner-Klosterne først anlagdes 1279-80; og Sagnet gjør saaledes med Rette S. Hans Sogn til den sidst bebøede Deel af Byen, med Hensyn til hvis lave og side Beliggenhed man endnu har det Ordsprog, at Ligene, der begroves paa S.

Hans Kirkegaard, i Grunden druknede i Stedet for at jordes, fordi der fast stod Vand i hver en opkastet Grav [1]). Og da det desuden er noksom bekjendt, at Hovedgaden i enhver Bye i gamle Dage kaldtes Al- eller Adel-Gaden (via publica, platea communis), saa behøve vi jo blot at opsøge denne i Odense, for saaledes at vide, hvor Byen i de ældste Tider var anlagt og i hvor stort et Omfang den i hine Dage udstrakte sig. Men nu begyndte den ældste eller oprindelige Adelgade i Odense, som Skjøder af 1499, 1540, 1681 og 1702 udvise, fra S. Jørgens Kirkegaard (eller Byens daværende Østerport), overskar, — idet den gik forbi Frue Kirke og daværende Bispegaard, — den østlige Ende af nuværende Nedergade, strakte sig derpaa omtrent gjennem nuværende Adelstræde (skjøndt i en mere krum eller bøiet Direction), gik over Torvet, forbi den saakaldte Adelens Gaard og over S. Knuds nuværende Kirkegaard [2]) gjennem den endnu saakaldte Adelgade (skjøndt ogsaa her i en

---

1) En Spaadom om, at Kirken, fordi den er bygget i Vand, ogsaa engang skal nedsynke i samme, see Thieles F. S. 2 Pag. 83.

2) Thi der gik endnu 1420 et aabent Hærstræde (ɔ: en via publica eller communis og altsaa en Al- eller Adel-Gade) fra det Stræde, der løb Nord for daværende Bispegaard (altsaa Adelstrædet) og ind i S. Albani Stræde (ɔ: Skomagerstrædet), men derhos lige imod (ɔ: lige overfor) et andet Stræde, der løb Sønden frem for daværende Raadhuus (ɔ: Adelens Gaard eller nuværende Borgerskole, see 1280) og henimod (nuværende latinske) Skolen (see L. S. Aktstykker Pag. 68).

krum eller bøiet Direction) og faldt derpaa, som Skjøder af 1504 og 1564 udvise, ud i Vestergade omtrent paa det Sted, hvor Klaregaden nu med Vestergade forenes eller, med andre Ord, noget østligere end det Sted, hvor Holsedaare gjennem Smedestræ= det falder ud i Vestergade, paa hvilket sidstnævnte Sted den Tid Holster Thor eller den Port, der førte ud imod Holsteen, altsaa Byens vestlige Port, havde Plads. I denne efter Aaens Løb indrettede Direc= tion blev altsaa Byen i den christelige Periode oprin= deligviis anlagt; og skjøndt vi vel alt i det 11 Aar= hundrede finde Adam af Bremen give den Navn af en stor Stad, saa bestod dog de fleste Bygninger, — paa Vaaningerne nær, som dog endnu i denne Periode kun vare simple Stolpeboder med Bark= eller Næver=Tag (see 1045) — af Fiskerhytter, Kjøbmands= boder, Pakhuse og Qvægstalde; ligesom man heller ingenlunde tør tænke sig Pladsen eller de endnu ubro= lagte Gader tæt bebyggede, men paa god Landsbyma= neer med store Mellemrum, der tildeels udfyldtes af Tornegjærder og Plankeværk, og bag ved samme Hau= ger, Kaalgaarde (jfr. Orig. Pag. 42), Møddinger og Priveter (see Stadsretten). Derimod havde Byen allerede i dette Aarhundrede, foruden et Slot, der maaskee endogsaa tør antages for paa en vis Maade og efter hine Dages Leilighed at have været befæstet eller rettere forskandset, endvidere 3 Kirker og der= iblandt en yderst pragtfuld Trækirke med Glasvinduer i, samt en massiv og grundmuret Steenkirke [1]); frem=

1) Om Steenkirker i det 11 Aarhundrede see Nyerups C. H. Pag. 67 og min Borgh. Pag. 9. 15 ꝛc.

deles en Bisperesidents og endvidere et Provsti eller et Slags klostermæssigt Kanike-Etablissement med sine Prælater og Præbender, hvis Indflydelse tør ansees for i flere Henseender at have været velgjørende for Byens og Borgernes Opkomst. [1]) Ogsaa vare hellige Reliqvier anskaffede og opstillede i Kirkerne, hvilke ikke blot antoges for at bringe Velsignelse over Byen og afværge Ødelæggelse fra den, men som ogsaa vare en sand Lægedomskilde, hvorhen saavel de, der vare syge paa Aand, som paa Legeme, søgte og ved deres Offer og Gaver berigede Geistligheden og ved deres Ophold Byen; saaledes tiltog Næringen saavel herved, som ved det blomstrende Sildefisteri (jfr. Nyerup Pag. 87. Orig. Pag. 28). Sørøveriet var overgaaet i en fredelig Handel (især med Fedevarer Orig. Pag. 30. Nyerup Pag. 116. 62-63. 85. D. H. 3 Pag. 239-40. 415. 4 Pag. 477-84. 493. samt med Slaver, men især med smukke Slavinder D. H. 3 Pag. 240. 518. 4 Pag. 498), og saavel den, som Haandværkene (D. H. 3 Pag. 227, 415. 4 Pag. 481), og af Konster især Bygningskonsten (Nyerup Pag. 67 især ved de mange for Guds-

---

1) Om Klosternes forskjellige Nytte see Nyerup Pag. 88 sq. D. H. 4 Pag. 485. 621 ꝛc. Daugaard Pag. 90. 98. 101. Ogsaa var deres bekjendte Gjæstfrihed allerede i det 11 Aarhundrede saa stor, at alle omvankende Pillegrimme (paa andet Dansk: Landstrygere eller Løsgængere) bleve forede uden for Kirkederene med Mad fra Klosterets Bord; D. H. 4 Pag. 478. Omtrent ligesom Sognemændene nu putte Maden i Munden paa deres dovne og erkesløse Dagdrivere.

tjenesten opførte Bygninger f. Ex. Provsti og Bispegaard 1019, S. Albani Kirke 1078 og S. Knuds 1081 til 93) vare vistnok, ligesaafuldt som Agerdyrkning (Nyerup Pag. 53. 76. 87. 88) og Fædrift (Sviin og Geder, Nyer. Pag. 41, Oldensviin Pag. 87, Køer, Oxer og Heste Pag. 88) [1]) paa Grund af den ved Christendommens Indførsel forandrede Levemaade i en betydelig Grad tiltagne.

Det 12 Aarhundrede begynder dernæst paa en saare glimrende Maade for Byen; thi i Anledning af at Jertegnene ved Kong Knuds Grav, som sagt, Aar for Aar toge til og Tilløbet til samme dagligdags voxte (D. H. 5 Pag. 65), erhvervede Kong Erik Eiegod atter

1100 af den nye Pave Kong Knuds Canonisation eller Erkjendelse som retmæssig Helgen ɔ: at hans Legeme ikke alene maatte optages, skrinlægges og paa Alteret opløftes, men at han ogsaa maatte indskrives blandt Helgenes Tal og altsaa formelig canoniseres; hvorhos Kong Erik (foruden det S. Benedicti Provsti, som alt var i Odense) endvidere efter Bisp Hubalds Tilskyndelse lod et nyt Benedictiner Kloster eller Priorat for S. Knuds Tjeneste indr. tte, hvortil Knud den Hellige maaskee selv havde lagt Grundvold, lige-

---

1) Især vandt Hesteavlen ved de christne Missionærers strænge Forbud mod den før saa almindelige Hestekjøds Spiisning, hvormed der dreves en for Hesteracens Forædling fordærvelig Luxus.

som til Kirken, men hvortil nu Kong Erik Eiegod forskrev 12 Munke fra Evesham i England, dem han gav Plads i den for dem opbygte (see 1096) Gaard tæt ved S. Knuds Kirke, som endnu kaldes S. Knuds Kloster og i lang Tid af Kammerherre Benzon og siden af Justitsraad Falbe var beboet (D. H. 5 Pag. 64-66; jfr. Pont. 1 Pag. 239); og saaledes var formodentlig dette Kloster et af de 5 skjønne Mønstere (Monasteria) af Steen, Kong Erik Eiegod ifølge Knytlinga S. lod forfærdige med trygge Vægge og de bedste og smukkeste Tapeter (D. H. 5 Pag. 120).

1101 blev nu Kong Knud den Hellige (ifølge Pavens Tilladelse til hans Canonisation) ogsaa formeligen skrinlagt og opløftet; og til den Ende optagen af den Grav i S. Knuds, hvori han siden 1095 havde hvilet, under Lovsang baaren omkring Kirken, indviklet i Silke og Linned og nedlagt i en firkantet Kiste, der var beklædt med forgyldte og i Figurer udgravne Kobberplader, hvori blaae og gule Ædelstene vare indfattede (den derpaa anbragte og af Biskop Hubald forfattede Inscription læses i Nyerups Fodreise Pag. 63. jfr. D. H. 5 Pag. 705), og som derpaa blev opsat paa Kirkens Høialter for der at tilbedes.[1]) Ogsaa Prinds Benedicts Legeme blev ligeledes nedlagt i en mindre prægtig Kiste (man har

---

[1]) At iøvrigt denne Kiste eller dette Skrin ikke var udenlandsk Arbeide, synes deraf at kunne skjønnes, at Kongen og Bispen selv lod den gjøre, og at Dronning Edel blot sendte Ornamenter eller Prydelser og formodentlig især Ædelstene dertil. (S. R. D. 3 p. 325. 385).

endnu hos Nyerup l. c. et Kobberstik af S. Knuds Kiste, og af Bircherod ligeledes baade af S. Benedicts og S. Knuds), som derpaa ligeledes blev opstillet paa Hovialteret ved Siden af Knud den Helliges Skrin (S. R. D. 3 p. 324-25. 381 sq. 387 sq. Pont. 1 Pag. 232-38. D. H. 5 Pag. 68). Fra den Tid af kaldtes Kirken først med Rette S. Knud, til hvem den ogsaa ved denne Leilighed formelig blev indviet (S. R. D. 3 p. 325) og maa tillige i denne Anledning tacito jure være bleven Domkirke (hvad forhen Vor Frue havde været); thi udtrykkelig nævnes det intet Sted ved denne Leilighed, og dog synes Privilegiet af 1139 blot at være en Stadfæstelse paa en Ret, som S. Knuds Munke strax fra Begyndelsen af synes at have tilegnet sig; thi fra nu af fordunklede deres Kirke enhver anden af Stiftets Kirker og Capeller; der skeete idelige Jertegn og Helbredelser ved denne deres nye Helgens Kiste (D. H. 5 Pag. 71); der strømmede aarlig Folk til med rige Gaver (f. Ex. ikke blot det sædvanlige Offer, men de ved S. Knuds Grav helbredede Lemmers Efterlignelse i Sølv og Guld), og Landet, men især Odense By, fik derved en ny og betydelig Næringskilde. Kirken blev aarlig beriget og forskjønnet; Gudstjenesten forrettedes (allerede 1109 ifølge Ælnothi Vidnesbyrd) under Lyd af Orgler, Floiter og Harper; og Byen, som skyldte Kong Knud den Hellige en Deel af sin Velstand, valgte nu ogsaa ham til sin Skytspatron og til sit Vaaben og Segl hans Billede, staaende i fuld Harnisk med en Fane, hvori et Kors, i Haanden og en Sværdlillie (ɔ: den spydbladede og tveeggede Strids-

øxe, hvormed han blev dræbt) mellem Benene (D. H. 5 Pag. 68-73). [1]) Hvorfor dette Billede ogsaa saaledes med sine Couleurer fandtes indbrændt i en Rude paa det gamle Raadhuus, den jeg, — efterat den fra sin Plads var nedtagen, — 1811 forefandt hos en af Byens Glarmestere og indleverede til det Antiqvariske Museum; ligesom det ogsaa saaledes fandtes broderet paa en af Borgerskabets Faner (Atl. 6 Pag. 609); ja! selv Symbolet i Stadens mindre Segl, nemlig de trende Sværdlillier (eller Spydblade) eller, som Atl. 6 Pag. 609 siger, den gule Lillie i det blaae Feldt, — saaledes som Raadstueseglet og Guldsmedstemplet skulde være, — havde ligeledes, som der med Grund formenes, paa dette hans Martyrdom Hensyn (Dänische Bibl. 7 Pag. 409. 421. Atl. 3

---

1) Andre antage derimod denne Lillie for at betegne et Spydblad mellem tvende Bispestave (D. H. 5 Pag. 73), i det de sidste skulde betegne den ved det første Myrdedes Canonisation; ligesom det Hele lidt efter lidt kunde have faaet Form af en Lillie for derved at betegne hans Reenhed og Hellighed. Ved hvilken Fortolkningsmaade man (eller i det mindste jeg) ikke vel kan undlade at tænke paa en af Odense Skoles gamle Disciple Pastor Ostrups yndige, skjendt i et andet Øiemeed nedskrevne Stropher:

Er Dit Sind, som Kronen paa en Lillie,
hvidt og reent; er plettefri Din Villie;
boer i Hjertet Kjærlighed og Tro:
o! da have vi eet Haab, een Længsel,
ere Jordens Pryd selv i vort Fængsel,
og ved Banens Ende faae vi atter
vore Vinger og vor tabte Ro.

Pag. 434). Ogsaa var der ingen Kirke i Odense, der jo med Tiden fik et Kapel eller et Alter til hans Ære; og Kong Erik den Eiegode stiftede allerede i Odense[1]) et S. Knuds Gilde til hans Hukommelse. Dette Gilde bestod saavel af Byens Borgere, som Borgersker, eller, som det ogsaa kaldtes, saavel af Brødre, som af Søstre, og — underligt nok! — blot Byens Bagere vare udelukte af Broderskabet,[2]) hvis Hovedhensigt det iøvrigt var at understotte og forsvare hinanden gjensidig, fremme indbyrdes Enighed og Selskabelighed, befordre, — som det hedder, — Maadelighed og Høviskhed, forhindre Slagsmaal, Drab, Drukkenskab og Skjørlevnet, uddele Almisse til de Fattige o. s. v. (D. H. 5 Pag. 77); og hvis Medlemmer derhos havde deres egne skriftlige Vedtægter eller Skraa, holdt fælleds Gudstjeneste ved et eget dertil indrettet Alter i Kirken, offrede og lode synge Messer for alle Gildets Brødre og Søstre, saavel levende, som døde, og troede derhos for S. Knuds Forbøns Skyld desto lettere at blive bønhørte; begave sig derpaa, efter endt Gudstjeneste til deres Forsamlingshuus eller Gildestue, aade og drak der med hinanden og lode

---

1) Eller rettere, Borgerne synes at have stiftet det mellem sig selv indbyrdes og det saa tidlig, at Erik Eiegod allerede 1100 kunde confirmere dets Vedtægter (D. H. 5 Pag. 77.)

2) Hvortil ikke vel kan tænkes nogen anden Grund end den, der saa tydelig af de forskjellige Stadsretter fremlyser, at de andre Borgere nemlig stedse af Bagerne troede sig forurettede med Hensyn til Vægten og Prisen paa det af dem udsolgte Brød.

deres Helgens Skaal i pæglemaalte Kruse gaae om fra Nabo til Nabo ved Bordet (D. H. 5 Pag. 73. 76. 77. jfr. gl. Saml. 1, 1, 5 sq. hvor Gildeskraaen findes aftrykt). Efter Reformationen helligholdtes vel ikke mere noget Gilde eller nogen Festdag S. Knud til Ære, men dog er endnu paa denne hans Festdag (nemlig hans Dødsdag, den 10 Juli) et stort Marked i Odense, som varer i 3 Dage (D. H. 5 Pag. 74); og det var i gamle Dage Skik, at de Kjøbmænd og Haandværksfolk, som droge did, naar de kom forbi den Steen paa Assenbølle Mark mellem Gripsvad og Vissenberg, paa hvilken Kongen paa sin Flugt for Oprørerne havde hvilet, og som derved af sig selv havde antaget Form af et Sæde, kastede en lille Steen til Kongens store Steen for derved at tilvende sig Velsignelse og Held paa den ham indviede Markedsdag;[1]) hvorved saaledes Kongens Steen tilsidst kom til at staae i en stor Dynge mindre Stene (Pont. 1 Pag. 225-26); men nu er, i Anledning af Landeveisarbeidet, baade Stenen og Steendyngen borte, og man paastaaer, at førstnævnte skal sidde et Sted, — maaskee kløvet og sprængt, — i en

---

1) I Grunden troer jeg, at dette var en fra Ægypter, Græker o. s. v. hidledet Overtro, hvilke uden Tvivl ligeledes troede at hædre deres Thott, Hermes o. s. v. ved at kaste en Steen til hans Støtte; i det de derved symbolisk erkjendte, at ligesom han var Videnskabernes Gud, saaledes skulde ogsaa enhver af hans Dyrkere bidrage sin Skjærv til, at den Videnskab, han dyrkede, stedse maatte voxe og formeres.

Molledæmning. [1]) Hvad endelig S. Knuds Skrin er angaaende, da blev det, efter i mange Aar at have henstaaet paa Alteret, formodentlig ved Reformationen tillige med Prinds Benedicti Skrin indsat i det lille Kapel ved Kirkens søndre Side, som vendte ud til Gymnasium (altsaa omtrent der, hvor det for sin Opløftelse paa Alteret havde staaet; see 1095) og nedsat der i Kapellets Alterbord; der fandt Kantsler Kaas det ogsaa 1582, da han lod det brøstfældige Kapel nedbryde. Da havde Skrinet endnu sine Prydelser, og lod han da saavel dette, som Prinds Benedicti Skrin indmure i den østre Muur bag, eller rettere paa høire Side af, Kirkens Høialter; men uvist er det, om de da, eller først 1649, da det nye Alter opførtes, eller 1678, da Gesandten fra Biskoppen af Münster ikke blot fik Lov til at undersøge disse Levninger, men endogsaa at medtage deraf hvad han vilde, ere blevne deres Prydelser berøvede; men vist er det, at 1696, da Væggen i Bispens og Stiftamtmandens Nærværelse aabnedes, stode de over Ende uden Laag og næsten alle deres Prydelser berøvede (D. H. 5

---

1) Paa Grund af den fordums Beliggenhed af denne saakaldte Knuds Steen paa Asfenbølle Mark maa man formode, at S. Knud paa sin Flugt fra Slesvig til Fyen er gaaet over fra Stenderup Hage til det ovenfor omtalte Fensfere, fordi han af Frygt for Oprørernes Hidstimlen fra Nørrejylland ikke turde reise over fra Snoghøi til Middelfart (jfr. D. H. 4. Pag. 689); thi den ældste Landevei fra Middelfart gik, vel at mærke, ikke, som nu, om ad Vissenberg, men langt nordligere, nemlig om ad Ruggaard.

Pag. 75-76. Om den nyere Undersøgelse af 1833 i denne Anledning behage man at eftersee Dr. Paludan-Müllers Afhandling i N. T. f. O. B. 2. Pag. 193 sq., i hvilket Tidsskrift ogsaa B. 3 Pag. 339 sq. findes en Afhandling af P. W. Becker om Knud den Helliges Dyrkelse i Rom, og Pag. 351 sq. en ditto af F. Magnussen om de indenlandske Helgeners Skrinlæggelse blandt Nordboerne i Middelalderen).

1107 berigede Kong Niels S. Knuds Kloster i Odense og udvidede derhos i den Grad dets Bygninger, at man endogsaa, skjøndt med Urette, anseer ham for dets Stifter (Hvitf. P. 95. Pont. An. 1 Pag. 137. 345), ligesom man ogsaa af samme Grund tilskriver ham selv Klosterets Bygning (Atl. 6 Pag. 588. 600. Bloch 1 Pag. 582. 587). Forresten bestod ovenomtalte hans Gavmildhed egentlig deri, at han

S. A. skjænkede til Odense Kirke 20 Mk. af det, der betaltes til Kongen (af Byen, og altsaa formodentlig dens saa kaldte Sommerskyld; jfr. 1180), og 20 Mk. af den jydske Skat (D. H. 5 Pag. 158 jfr. 1116. 1117 og 1231).

1109 (om denne Tidsbestemmelse see 1083) skrev en af dette Klosters Munke, og som det synes dets Prior, Englænderen Elnothus en Levnetsbeskrivelse over S. Knud (D. H. 4 Pag. 711. 5 Pag. 164-65), hvori ligeledes han kalder Kong Niels sit Klosters Stifter (ibid. Pag. 165 jfr. Pag. 220); men at dette desuagtet kun er et Slags Smigreri, og at han derved kun mener dets principalis dotator eller Hovedvelgjører, maa man slutte af Bisp Nicolfs Brev af

1138, Kong Valdemar den 1stes af 1174 og Kong Knuds af 1193, hvor Erik Eiegod udtrykkelig kaldes dets sande og egentlige Stifter. Imidlertid er Ælnothus os stedse mærkelig, fordi han saaledes er den første navngivne Lærde i Odense, hvis Skrifter til vore Dage ere blevne opbevarede (i **S. R. D.** 3 p. 325 sq.), og som derhos ikke alene bære et eiendommeligt Mærke af Tidsalderens devote Tone, svulstige Sprog og fordærvede Munkelatin, men tillige indeholde et vigtigt Bidrag til Charakteristiken af Tidsalderens Klosteraand og Munkevæsen.

1116 skal dernæst Kong Niels have skjenket S. Knuds Kirke og dens Munke 40 Mark af de fyenske og jydske Skatter (D. H. 5 Pag. 216). Imidlertid er dette, som det synes, aldeles det samme, som alt under 1107 efter D. H. 5 Pag. 158 i det Foregaaende er anført.

1117 gav Kong Niels S. Knuds Kloster heel udstrakte Privilegier især med Hensyn til dets Godser, i det han skjenkede dets Munke alle kongelige Rettigheder over samme, paa de 3 Slags Bøder nær, der kaldtes wreck [1]), nemlig Ledings-Bøder, Drabs-Bøder og Fredbruds-Bøder (D. H. 5 Pag. 218. **S. R. D.** 1 p. 271. jfr. Bloch 1 Pag. 582. 587. 588. Atl. 6 Pag. 588. 600. Daug. Pag. 286).

---

1) De kaldtes saaledes, fordi de, der ikke betalte samme, bleve wreck ɔ: vragede, forskudte eller fredløse ɔ: udstødte af det borgerlige Samfund, saa at de ansaaes for alle Mands Fiende, ligesom Warg i veom ɔ: Ulven i Indfredningen eller Ræven i Faarestien.

S. A. confirmerede Paven paa Bisp Hubalds Anmodning S. Knuds Kloster og alle dertil skjenkede Gaver, ved hvilken Leilighed han ogsaa kalder Kong Niels dets Stifter (Thork. Dipl. Pag. 244. S. R. D. 1 p. 271. 7 Pag. 218-19. D. H. 5 Pag. 220).

S. A. hedder det, at Grundvolden først blev lagt til S. Knuds Kirke af Biskop Hubald, men at Biskop Nicolf, som sad fra 1138 til 1162 (og havde en Søn, der heed Rudolf, som var den første Præst til S. Knuds Kirke) fortsatte Bygningen i Erik Emunds og Erik Lams Tid og blev endelig forsaavidt færdig med Choret, at der kunde holdes Messe og Prædiken i samme (ifølge Atl. 6 Pag. 600, hvis Forfatter dog ikke siger os, hvorfra han har denne alle Andre ubekjendte Beretning). Da imidlertid Hubald, som vi vide, vedblev at opkræve Penge i Stiftet til Kirkens Bygning (see 1075), saa er det ogsaa rimeligt, at den endnu ikke har været fuldkommen færdig 1091 og 93, men at han, skjøndt det ikke i Annalerne omtales, efter Knuds Canonisation kan have bygget et og andet derpaa f. Ex. et Capel eller Sligt, og at han dertil først 1117 har lagt Grunden. Ligeledes var det ogsaa vel muligt, skjøndt det ligesaa lidet omtales, at Bisp Nicolf, — efter at Venderne 1157 havde afbrændt Byen, — igjen kunde have begyndt at bygge Kirken paa ny og inden sin Død 1162 med Choret kunde være bleven færdig; ligesom hans Efterfølgere siden kunde have fuldendt det Øvrige. Men Skade er det, at den ellers saa nøiagtige Langebek (thi det hidrører vist fra ham, skjøndt det bærer Hoffmanns Navn) ikke har opgivet os sin Hjemmel.

1120 skal endnu Biskop Hubald have levet, og kaldes han da tillige Canonicus i Lund.

1121 skjenkede Kong Niels i Anledning af sin Søns Død til S. Knuds Kirke (som her kaldes baade Christi, Mariæ, S. Albani og S. Knuds) $\frac{1}{6}$ Deel af sin Fædrearv i Fiskeriet i Løneborg (S. R. D. 1, p. 271. D. H. 5, Pag. 237), hvilket man antager at have ligget i Hesselager Sogn, Gudme Herred; men hvorved man dog let kunde fristes til at tænke paa det, netop for sit Fiskeri berømte, Lønborg i Jylland (Atl. 5, Pag. 768), siden vi vide, at S. Knuds Kloster allerede 1171 havde Besiddelser i dette Land.

1122 til 29 var den engelske Munk Ankentil Guldsmed og Myntmester hos Kong Niels og aflagde det under 878 og 937 anførte Vidnesbyrd om S. Albani Reliqvier (D. H. 5, Pag. 355).

1134 synes Biskop Hubalds høie Alder at have frelst ham fra at være med i Fodvig Slaget, hvori 5 Bisper og 60 Præster tilsatte Livet (D. H. 5 Pag. 438).

S. A. døde Kong Niels, og man har som et Minde om denne Konges Forkjærlighed for Odense Kirke endnu en, maaskee der i Byen slagen, Mynt, som forestiller et Tempel, og hvorpaa staae de 3 Bogstaver **T O T**, som man i Almindelighed læser: **Templum Othoniense** (D. H. 5 Pag. 458).

1136 døde uden Tvivl først Biskop Hubald (D. H. 5. Pag. 495. Om ham see 1072. 1075. 1100. 1101. 1117 og 1120). Man skulde næsten formode, at dette hans forommeldte Dødsaar neppe kunde være rigtigt; thi ifølge samme vilde han have væ-

ret Bisp i 64 eller i det mindste 61 Aar; men desuagtet tør man dog ikke antage, at hans Eftermand kunde være bleven nogle Aar tidligere Biskop i Odense, end man i Almindelighed antager; thi hvis denne virkelig, som det hedder, var den roeskildske Bisp Eskilds Capellan, da han blev Bisp i Odense, saa vil der paa denne Maade ikke være noget at vinde, siden Eskild først 1134 blev Bisp i Roeskilde og Hermann endnu 1135 kaldes Bispens Capellan (D. H. 5 Pag. 485). Derimod kan Hubald (see 1072) maaskee først være bleven Bisp under Knud den Hellige, altsaa mellem 1080 til 1086; men ogsaa dette er problematisk, saa længe man ikke veed, hvo der da fra 1072 til 1080 var Biskop i Odense.

S. A. blev, som det synes, Hermann, der var Capellan hos den roeskildske Bisp, i Hubalds Sted, Biskop i Odense (D. H. 5 Pag. 495); men allerede

1138 blev samme Bisp Herman af Odense igjen beskikket til Biskop i Slesvig, og ham succederede den daværende Prior Nicolf i S. Knud, som var en Adelsmand fra Laaland (Pont. 1 Pag. 310. D. H. 5 Pag. 542).

S. A. skal der ifølge D. H. 5 Pag. 543 have været Strid mellem Albani Menighed og Knudsbrødrene; men det Document, der angaaer samme, henføres uden Tvivl rettest efter Pag. 580 til 1141.

S. A., eller næstfølgende, stifter Bisp Nicolf og Prior B. en Confoederation eller et geistligt Broderskab mellem S. Knuds Kloster og Klosteret Evesham i England og kalder ved samme Leilighed Kong Erik Ciegod S. Knuds Klosters Stifter (D. H. 5 Pag.

561-62). Til dette Broderskabs Egenheder henhørte det, at de gjensidigen skulde vedligeholde hinandens Minde, og saasnart Munkene i det ene Kloster fik Efterretning om en Broders Død i det andet, skulde de slaae i Bordet (en underlig Maade at udtrykke deres Sorg paa!), læse en Vigilie eller Sjælemesse og lade Klokken (egentlig er Classicum en Trompet) gjenlyde, samt indskrive hans Navn og Dødsdag i deres Martyrologium og et heelt Aar igjennem holde Sjælemesse for ham (l. c.). Lignende Broderskab havde eller fik S. Knud ogsaa med S. Laurentii Kloster i Lund (ibid. Pag. 497). Og disse Broderskaber havde, ligesom de foromtalte Gilder, virkelig noget Rørende og tillige Opløftende ved sig, i det en af deres Hovedhensigter gik ud paa ikke blot i Livet at stifte en noiere og gjensidig Forbindelse med hinanden, men ogsaa efter Døden at vedligeholde hinandens Minde i en kjærlig Erindring.

1139 stadfæstede og forøgede Erkebisp Eskild i Lund Knudsbrødrenes Privilegier og gav dem derhos Ret til vælge Bisp, fordi de tjente ved Domkirken (og altsaa udgjorde Stiftets Domcapitel; Daug. Pag. 289) [1]; tillige klages der i bemeldte Brev over, at Brødrene forurolligedes af onde Mennesker, og det

[1]) Da nu saaledes derved Vor Frue eller S. Albani Munke bleve degraderede fra deres oprindelige Herlighed, saa er det rimeligviis denne Erkebisp, de under Navn af Mester Eskild have beskyldt for at have stjaalet Sølvet af deres Kirkeklokke (see 1078), for derved at tilkjendegive, at han havde besveget dem for det, der efter deres Formening med Lov og Ret tilkom dem.

fastsættes, at ingen tør formindske hvad Biskop Hubald (1072-1136) havde givet dem, som og hvad Bispen fik for Enigheds Skyld tilbage i Kong Niels Tid (1104-34). (D. H. 5 Pag. 559-60 jfr. S. R. D. 1 Pag. 273). Alt tilhobe Omstændigheder, som Historien i øvrigt med Taushed synes at have forbigaaet.

1140 erholdt S. Knuds Kloster af Paven Stadfæstelse paa dets Ret til at udvælge Bisper (S. R. D. 7 p. 219. Pont. 1 Pag. 364).

S. A. skjenkede Kong Erik Lam Klosteret de kongelige Indtægter af Den Sylt (Pont. 1 Pag. 366; hvilket dog efter Suhm først skeete 1141).

S. A. var Thomas, som før skal have været Prior i Ringsted Kloster, Prior i S. Knud (D. Mag. 1 Pag. 74. Bloch 1 Pag. 588. Atl. 6 Pag. 588. D. H. 5 Pag. 574 (som dog mener, at han s. A. skulde være død, hvilket imidlertid er urigtigt; see 1151) og Daug. Pag. 295) og solgte derhos s. A. noget Gods i Sjæland, som S. R. D. 1 p. 274 (der sætter det ned til 1145 og 46) kalder Svertetorp (maaskee Sorterup i Slagelse Herred), hvilket Georg Munk og Grev Eliv af Vestorp (jfr. D. H. 5 Pag. 627. 633. 641) havde skjenket Klosteret, til Bisp Nicolf i Odense, der igjen pantsatte det til Bispen i Roeskild (Hvitf. Pag. 103. S. R. D. 7 p. 219. D. M. 1 Pag. 74. Bloch 1 Pag. 74. D. H. 5 Pag. 558-59 (hvilken sidste dog anfører det under 1139). Man skulde derhos fast troe, at det ovenanførte Vestorp var Vistorp i Søllested Sogn ved Asens, som ifølge Atl. 6 Pag. 660 i gamle Dage var beboet af Adel;

eftersom Saxo i Følge Suhm skal kalde benævnte Greve Grev Eliv de vico Asingo (D. H. 5 Pag. 559), som muligviis kunde betyde: fra Egnen af Assens; men i min Saxo staaer de vico Visingo (Pag. 253), hvoraf formodentlig Vistorp, contract. pro Visingtorp, kan være kommet; derhos gjør S. R. D. 1 p. 274 dem ogsaa begge til Sjælændere, og saa kunde det jo godt nok passe, at Hvitf. kalder Stedet Bistrup i Stedet for Vestorp; hvorimod Suhm gjør det til Veistrup i Nyborg Amt og Gudme Herred.

1141 var det først, ifølge Suhm, at Kong Erik Lam skjenkede til S. Knuds Kloster 30 Mark aarlig af Den Sylts Indtægter. Var nu dette virkelig, som det 1140 hedder, den kongelige Indtægt af Den, da maa det have været 30 Mark puurt; thi 1231 ydede denne De 40 Mark puurt Sølv til Kongen (S. R. D. 7 p. 522); men desuagtet hedder det siden f. Er. 1180 og 1288, at Munkene kun fik 10, i Stedet for her staaer 30 Mk., fra Den. Forresten er Gavebrevet paa denne Indtægt udstedt i S. Knuds Kirke og derhos derved mærkværdigt, at det er underskrevet af flere Damer som Vitterlighedsvidner (S. R. D. 1 p. 273. D. H. 5 Pag. 578-79).

Ved denne saaledes Aar for Aar stigende Anseelse og Rigdom synes nu ogsaa Knudsbrødrenes Prætensioner at være stegne, og som Domcapitel synes de nu ogsaa at have villet tilegne sig S. Albani Kirke, i hvilken Anledning der opstod Strid imellem dem og Provstiets Munke, eller mellem Knudsbrødrene og Albani Menighed; i Anledning af hvilken Kong Erik Lam

S. A. ved et Brev til Provst Linus og S. Albani Sognemænd giver S. Albani fri for den Ret (— legitimum possessionis jus, som Hamsfort. **S. R. D.** 1 p. 273 kalder det), Knudsbrødrene før havde havt dertil (eller i det mindste som Domkirkens Kaniker tilegnet sig), hvorimod han skjenkede disse (nemlig Knudsbrødrene) 2 Pd. i aarlig Indtægt af visse Jorder, som før bleve betalte til Albani Kirke, samt aarligen 4 Mark af Midsommersgielden, som S. Albani forhen oppebar af Kongen, og desuden 16 andre Mark i Almisse, paa det de skulde afstaae deres Rettighed over S. Albani Munke og holde Fred, hvortil han ogsaa formaner Provst Linus (D. H. 5 Pag. 543. 580. **S. R. D.** 1 p. 273; efter hvilken sidste Knudsbrødrene dog kun i Alt fik 20 Mark, da de først omtalte 2 Pd. synes at være de samme, som de senere omtalte 4 Mk). D. H. 5 Pag. 543 henfører dette Brev til 1138, men Pag. 580 derimod til 1141, hvilket sidste ogsaa synes saa meget rimeligere, som man deraf vilde kunne slutte, at det først var efter at S. Knud 1139 var bleven Domkirke, at dens Munke tilegnede sig Ret over S. Albani eller i det mindste søgte at forvandle en usurperet Ret til en lovlig; ligesom man ogsaa deraf vilde kunne forklare sig, hvor forbittrede S. Albani Munke maatte være paa S. Knuds i Anledning af den dem saaledes berøvede Herlighed.

1142 stadfæstede Kong Erik Knudsbrødrenes Ret til Fiskeriet i Løneborg Sø (**S. R. D.** 1 p. 273-74. D. H. 5 Pag. 585 jfr. 1121). En Mærkvær-

dighed ved dette Diplom omhandles D. H. l. c. Pag. 586-87.

1143 tilskrev Kongen to Mænd (S. R. D. 1 p. 274 siger 2 kongl. Embedsmænd eller præfecti), som voldelig havde tilegnet sig bemeldte Fiskeri, der tilhørte S. Knuds Kloster, om at afstaae derfra under hans Unaade og Straf (S. R. D. 1 p. 274. D. H. 5 Pag. 599).

S. A. skulle de Vendiske Sørøvere første Gang have hjemsøgt Odense og have afbrændt samme (Borg. N. 1 Pag. 18 jfr. 1144. 50. 51. 52. 57. I det mindste forjoge de omtrent i dette Aar Kong Erik af Beltet, D. H. 5 Pag. 623; hvad de alt 1114 havde gjort ved Kong Niels, ibid. Pag. 207). Imidlertid grunder hiin Tidsbestemmelse for Odense Brand sig blot paa det urigtige Foregivende af Hvitfeld (Bispekr. Pag. 38), at Biskop Nicolf i Odense, — om hvem han siger, at han saae Odense Byes slemme og grumme Ødelæggelse af de Vender og Byens ynkelige Ildebrand, — allerede døde 1143, da han derimod først døde 1163.

1144 stadfæster Kongen S. Knuds Klosters Ret til Sagefaldsboderne af Den Sylt (Birckerod. Mscr.), hvilket dog formodentlig er en Forverling med det under 1141 anførte.

S. A. skulle Venderne have afbrændt Kirken, Klosteret og Byen (Atl. 6 Pag. 600. Bloch 1 Pag. 582 jfr. 1143. 50. 51. 52. 57), hvilket dog formodentlig er ligesaa urigtigt, som naar det hedder, at Elias

S. A. var Bisp i Odense (D. H. 5 Pag. 606); thi han var ikke Bisp der, men siden 1142 Bisp i Ribe.

1145 synes de svenske Biskopper at være i Besiddelse af S. Albani og S. Osvaldi Reliqvier og at nedlægge dem i Lunds Domkirke (D. H. 5 Pag. 624).

S. eller næstfølgende Aar skulde Kong Erik Lam have stiftet et S. Mariæ Kloster i Odense (see 1147 og 1150); men man er i Uvished om derved det paa Nonnebjerget anlagte Vor Frue Kloster, som ellers først nævnes 1175, skal forstaaes, eller maaske snarere (da Kongen endnu 1154 besad sin regia apud Othenas (formodentlig Borgen paa Nonnebjerg), og det ommeldte Kloster desuden ikke blot synes at have været et Munkekloster, men ogsaa at have været af Cistercienserordenen) — det senere (omtrent 1172) til Trolleborg forflyttede insula Dei eller Holmekloster, skjøndt man ikke veed, at ogsaa dette til S. Maria eller Vor Frue var indviet.

1147 skjenkede den fyenske Bisp Ricolf store Gaver til S. Knuds Kloster og da var endnu Linus Provst (D. H. 5 Pag. 641 jfr. 1163), men tillige en Hermann (S. R. D. 1 Pag. 274), der begge underskrive som Vidner og kaldes Provster; dog staaer der ikke, at de vare det i Odense, skjøndt Brevet der er udstedt; altsaa har den sidste formodentlig været den Provst Herman i Roeskilde, der 11 Aar senere brændte sin Næse saa slemt ved at aabne Biskop Wilhelms Grav (D. H. 7 Pag. 11-12); og saaledes gaaer det her ligesom 1183, at der gjerne kan nævnes to Provster paa en Gang og paa et Sted uden at de derfor behøve at være Provster i samme By.

S. A. sagde Kong Erik Lam (som var født i Fyen l. c. og formodentlig paa Hagenskov 1101 eller 1102,

D. H. 5 Pag. 63=64) sig i Odense offentlig fra Regjeringen, gav sig ind i det derværende S. Knuds Kloster, [1]) gjorde Klosterløfte, lod sig rage og døde den 27 Aug. som Munk i dette Kloster (D. H. 5 Pag. 641=42. Pont. 1 Pag. 369) og blev, som en Følge deraf, ogsaa i S. Knuds Kirke begraven, nemlig, ifølge Traditionen, ved Enden af den søndre Række korte Mandsstole, under det andet Vindue fra den vestre Gavl, — efter eget Forlangende i en Munkekappe og uden Gravmæle eller Liigsteen; og skal Aarsagen, hvi han valgte dette Sted, have været den, at en muret Gang eller Hvælving den Tid førte fra dette Sted til S. Knuds Kloster, og at altsaa Stedet var det første, han i Kirken betraadte, naar han fra Klosteret gik over i samme. Og saaledes maa man saavel af det Første, om Klosteret, som af det Sidste, om Kirken, slutte, at ingen af Delene den Tid kunne være brændte, og at altsaa Efterretningen om Vendernes Mordbrand 1144 maa være ligesaa urigtig, som den af 1143.

1150 skeete i Følge Pont. 1 Pag. 311 det under 1143 og 44 omtalte Indfald af vendiske Sørøvere, hvorved Odense blev brændt (jfr. 1151. 52 og 57).

---

1) Og ikke, som Henriqvez vil, i S. Mariæ Cistercienser Kloster i Fyen, som han selv skulde have bygget (D. H. 5 Pag. 613=41) og hvorved formodentlig, som sagt, Holmekloster maa forstaaes (Pont. 1 Pag. 369. jfr. 1145 og 1150); thi Vor Frue paa Nonnebjerg kan det vel neppe være, saasom dette baade var et Nonneklo= ster og desuden ikke af Cistercienser-Ordenen.

S. A. var Svend Grathe i Odense (D. H. 6 Pag. 55 jfr. 49).

S. A. skal et Bernhardiner-Kloster være anlagt i Odense (Bloch 1 Pag. 595), hvor virkelig Pontop. An. 2 Pag. 311 omtaler et saadant. Heller ikke kan dette være nogen Forverling med Holmekloster eller insula Dei ved Trolleborg, som først blev anlagt 1172;[1]) men snarere kunde det vel være en Forverling med den Omstændighed, at Abbeden i det franske Cistercium 1151 sendte Munke til Klosteret Granadium i Danmark, hvorved dog uden Tvivl Herisvad i Skaane forstaaes (D. H. 6 Pag. 105), som netop blev færdigt 1150. Forresten vare jo Knudsbrødrene selv paa en vis Maade Bernhardinere, eller rettere, disse, som ogsaa kaldtes Cistercienser, vare kun en Underafdeling af Benedictinerordenen, til hvilken S. Knuds Klosters Munke henhørte; men neppe kan Forvirringen deraf være opstaaet, og Ingen tilskriver desuden S. Knuds Kloster saa ung en Alder.

1151 synes vendiske Sørøvere atter at have voldgjæstet Fyen (skjøndt det neppe var ved denne Leilighed, at Byen, som Hvitf. Pag. 104. Theatr. Dan. Pag. 162 og Atl. 3 Pag. 433 ville, blev afbrændt), men af Fyenboerne tappert at være slagne tilbage i et Slag, der varede saa længe, at Værgerne (ɔ: Sværd og Landse) sled Kjødet af de Stridendes Hæn-

---

1) Med mindre samme først skulde have været anlagt i Odense og siden være flyttet til Trolleborg 1172. Man see derom 1145 og 1147.

der (D. H. 6 Pag. 95);[1]) og skal Svend Grathe derpaa, for at afværge deres idelige Tilbagekomst, have anlagt en Deel Kasteller langs Kysten (D. H. 6. Pag. 94), hvoriblandt ogsaa, efter min Formodning, et paa den Høi, hvor Odins Grav var og Knudsborgen siden havde været; hvilket Sted derfor ogsaa i lang Tid hed Borg eller Burg (D. H. 8 Pag. 36. 293), forend det af det derpaa anlagte Frue Kloster fik Navn af Nonneborgen og siden af Nonnebjerg eller Nonnebanke. (D. H. 6 Pag. 94-95. Borg. R. 1 Pag. 18).

S. A. blev Prior Thomas af Odense S. Knuds Kloster beskikket til Prior i Sorø (D. H. 6 Pag. 102. Daug. Pag. 295 siger derimod 1153).

1152 omtales atter et Besøg af vendiske Sørøvere i Odense (Hvitf. Pag. 104. Bloch 1 Pag. 582. B. R. 1 Pag. 19); men da de ogsaa derved skulle have opbrændt Byen (Bloch l. c. Atl. 6 Pag. 600), maa det formodentlig være en Forverling med et af de foregaaende, eller maaskee snarest det samme, som under 1157 nærmere skal omtales.

1153 siges Venderne atter i den Grad at have huseret i Fyen, at der bleve kun faa Indvaanere tilbage (D. H. 6 Pag. 163).

1154 forsamlede Svend Grathe sine Magnater i Odense, ved hvilken Leilighed et kongeligt Slot ved Byen (Regia apud Othenas) omtales (D. H. 6

---

1) I hvilken Anledning Traditionen derfor ogsaa vil, at Vendsherred skal have sit gamle Navn Vende-slet af dette Vendernes Slætt eller Nederlag; isl. Slátr.

Pag. 180. **B. R.** 1 Pag. 20). Dette var imidlertid reppe, som jeg forhen har meent, Næsbyhoved, da dette Slot sandsynligviis ikke kan være anlagt, før Stranden c. 1240 var inddæmmet, og desuden først nævnes 1337; langt snarere var det derimod, som jeg i det Foregaaende har viist, den saakaldte Odins- eller Knudsborg eller det senere saakaldte Nonnebjerg, der laa beqvemt for at formene dem langs Aaen at trænge dybere ind i Landet.

1156 skal Biskop Nicolf med Flere have bekræftet Forliget mellem de 3 Kronprætendenter Valdemar, Knud og Svend (**S. R. D.** 7 p. 220), endskjøndt det muligviis er det samme Forlig, som næstfølgende Aar omtales.

1157 skeete først, ifølge Suhm, det vendiske Søroovertog til Fyen, hvori Odense blev brændt (D. H. 6 Pag. 233);[1]) ligesom ogsaa Svend Grathe, hvem Suhm, og det uden Tvivl med Grund, synes at tilskrive dette Aars vendiske Indfald, i det han lader ham ved deres Hjelp søge at at indtrænge sig i Riget paa ny, (D. H. 6 Pag. 235) — kort efter skulde have forsoiet sig til Odense, for ved Fyenboernes Hjelp at forsvare sig mod sine Fjender Knud den 5 og Valdemar den 1 (D. H. l. c. Pag. 235-36.

---

[1]) Dog vilde jeg fast hellere henføre dette sidste til 1151, 52 eller 53, siden det saa bestemt 1157 hedder, at han blev saa vel modtagen i Fyen og at Venderne, som ledsagede ham, lovede alle hans Tilhængere, altsaa ogsaa Fyenboerne, Fred og Sikkerhed (D. H. 6 Pag. 235): et Løfte, det vist ogsaa var imod Svends Politik, hvis de havde brudt.

Saxo Pag. 272-73), af hvilke den Sidste ved denne Leilighed, efter at Stilstand var sluttet, begav sig til Odense for at bade sig (formodentlig i en af de da brugelige Badstuer jfr. D. H. 1 Pag. 230. 231. 503. 519. 6 Pag. 246. 7 Pag. 378. 8 Pag. 18 sq. see min Borghist. Pag. 125), og gik Svend Grathe ham da i Møde i Procession med Kors, Faner og Reliqvier og ledsagede ham til Sacristiet i Albani Kirke, for der at afgjøre de nærmere Fredsvilkaar (D. H. 6 Pag. 236-37 Atl. 3 Pag. 439); hvorved man er tvivlsom, om ved bemeldte Kirke skal forstaaes den virkelige S. Albani Kirke eller den ogsaa til S. Alban indviede S. Knuds Kirke; thi antage tør man naturligviis ikke, at Venderne skulde have brændt S. Knud, som var af Steen, og derimod ladet den tætved liggende S. Albani, som var af Træ, blive staaende. Maaskee tør man altsaa snarere antage, at Munkene i S. Knud ikke vare Svend saa gunstig stemte, som de af S. Albani, og at han desaarsag foretrak disses Kirke for hines.

Senere hen paa Aaret gjør derpaa Svend Grathe Landgang i Jylland med fyenske og sjælandske Tropper (D. H. 6 Pag. 263); men Sjælænderne forlade ham og blot Fyenboerne betale i Kolind Sund ved Grenaa deres Troskab imod ham med Døden (ibid. Pag. 264).

S. A. maa man forundre sig over, at Bisp Nicolf ikke efter Svend Grathes Død var tilstede hverken ved Valdemar den 1stes Hylding, Salving og Kroning (D. H. 7 Pag. 5), eller 1158 ved Udstedelsen af et kongeligt Diplom, som de andre Bisper have

underskrevet paa Synoden i Roeskilde (ibid. Pag. 8), eller 1159 ved Kongens i selve Odense By udstedte Diplom, som dog baade af Byens Provst og Prior findes underskrevet (ibid. Pag. 47-48). Var nu Bispen syg eller bortreist i alle disse Aar, eller var han, hvad jeg snarest vil troe, i Unaade, fordi Fyenboerne havde taget med al for stor Iver Svend Grathes Parti? Det forekommer mig virkelig som om man turde antage, at Fyenboerne, — der heller ikke vare med paa de vendiske Tog for 1160 (altsaa først paa det 4de af disse Tog, hvor de endda kun opførte sig lempeligt nok (ibid. Pag. 58 jfr. 220, hvor de anføres af Prinds Magnus, der siden indlod sig i en Sammenrottelse mod Kongen) — fra Begyndelsen af havde været i et Slags Unaade for deres mod Svend udviste Troskab; thi det er saavel med Hensyn til den foregaaende, som til den efterfølgende Tid paafaldende, hvor saare faa Benaadninger fra Kongerne, der under Valdemar den 1ste, Knud den 6te og Valdemar den 2den, men især i de første 17 Aar af Valdemar den 1stes Regjering, falder Odense Kirke til Deel.[1]) Overhovedet synes Kongenavnet Svend ikke at have været Fyenboerne gunstigt; 962-77 havde de saaledes opdraget Svend Tveskjæg, og han forfulgte de Christne iblandt dem og forjog deres Bisp; 1043 havde de taget Svend Estridsens Parti, og det var Skyld i Odense Brand og Landets Plyn-

---

[1]) Thi Kongebrevet af 1175 var dog i Grunden kun et Magestiste, det af 1180 kun Betaling af en Gjeld og det af 1203 kun en Godtgjørelse.

dring; og nu havde de endelig fra 1147 af slaget sig paa Svend Grathes Parti, og dette var atter Skyld i Odense Brand og Kong Valdemars Unaade. For øvrigt er det ret vel muligt og passer med de følgende Efterretninger, at denne Ildebrand kunde have givet Anledning til, at Kong Valdemar den 1ste nogle Aar senere flyttede ind til Byen og fik sig en curia Othoniensis eller en Kongsgaard i Odense, som i et Diplom af 1180 omtales; og at han derimod (maaskee i Mageskifte mod den Gaard eller Gaardsplads i Byen, han fik) overlod Knudsbrødrene sin afbrændte Slotstomt paa Nonnebjerg, som de derved fik Leilighed til i et Nonnekloster at forvandle; thi den paafaldende Maade, hvorpaa Kongen fra 1174 igjen træder S. Knudsbrødrene nærmere, lader os formode, at der er foregaaet en eller anden Forhandling imellem dem, som atter har tilvendt dem en Deel af den kongelige Naade, de før den Tid synes at at have savnet. Maaskee har denne Ildebrand endelig ogsaa været Aarsag til S. Albanis og Vor Frues (see 1184 og 1189) Ombygning af Steen eller Forvandling fra Træ- til Steen-Kirker, hvilken sidste Bygningsmaade netop i Anledning af disse, saa godt som fra Aar til Aar gjentagne, vendiske Mordbrænderier alt mere og mere kom i Brug.

1159 eller 62 holdt Valdemar den 1ste en Rigsdag eller et Danehoff (Comitia) i Odense (S. R. D. 1 p. 276) og udstedede paa samme et Skjøde (D. H. 7 Pag. 47), hvilket Stephanus underskriver som Prior i S. Knud og Lino som Provst i Odense (Pont. 1 Pag. 311. D. H. 7 Pag. 48).

1162 skal dernæst den Odense Biskop Nicolf, — som har ladet den bekjendte og i saa lang Tid for Marsk Stigs Liigtavle anseete Altertavle i Stubbedrup Kirke forfærdige (D. Mag. 3 Pag. 203. 194 sq. D. H. 7 Pag. 131) være død, (S. R. D. 7 p. 220. D. H. 7 Pag. 131. 148; om ham see 1138. 1140. 1143. 1147 og 1156) og have testamenteret S. Knuds Kloster i Odense sine fleste Godser, saavel dem, han havde kjøbt, som dem, Kong, Erik Emund havde skjenket ham (noget, hvorom Historien aldeles tier), og deriblandt ogsaa Gielletoft paa Laaland (S. R. D. 7 p. 219. D. H. 5 Pag. 542. Daug. Pag. 285); men da han før det 1120 udgangne pavelige Forbud mod Geistlighedens Ægteskab havde avlet en Søn, der hed Rudolf, som paa denne Tid var Præst, saa skjænkede han ham 16 Pd. reent Guld (?), paa det han frivillig skulde afstaae Knudsbrødrene sine forømtalte Fædrenegodser (D. H. l. c. Pont. 1 Pag. 310. Dog siger S. R. D. 7 p. 220 kun 16 Mark puurt Sølv, som altsaa gjør en uhyre Forskjel). Derhos er det ogsaa høist mærkeligt, hvad Langebek eller Hoffman om denne Bisp Nicolf i Atl. 6 Pag. 600 fortæller, at han nemlig, efter at Venderne havde opbrændt Kirken, opbygte den igjen og kom endnu før sin Død saavidt dermed, at han fik Choret færdigt, saa at deri kunde holdes Prædiken og Messe; og fristes man saaledes virkelig til at bifalde den Formodning i Danske Mag. 3 Pag. 201, at den stubbedrupske Tavle har været forfærdiget og bestemt til Altertavle for S. Knuds Domkirke (da den synes alt for pragtfuld, — nemlig af forgyldt Kobber med emaillerede

Figurer og en Indfatning af Ædelstene, — til at passe sig for det 12 Aarhundredes Landsbykirker); men at den i senere Feidetid er bortfort derfra og formodentlig gjemt, som paa et afsidesliggende Sted, i Stubbedrup Kirke, hvor den ifølge Pag. 195 for 1588 fandtes indmuret under en Steen i Alterbordet. Skade, at den ifølge Abildgaards Reisejournal af 1760 og Atlas 6 Pag. 572 af 1774 nu ogsaa synes at være forsvunden fra Stubbedrup Kirke. Den forestillede forresten den tornekronede Frelser, velsignende med den høire Haand og oploftende Evangeliet i den venstre, samt omgivet af de 4 Evangelisters Symboler; og i Randskriften omkring samme læstes efter den sandsynligste Gisning: **Dei & carissimi eius nati unigeniti Jesu & Jesu matris omniumqve Sanctorum devotæ recordationi Christi famulus Ricvolf in Dacia episcopus Othiniensis.**

S. A. blev Linus, som var Provst ved Albani Kirke, i den Foregaaendes Sted udvalgt til Bisp i Odense (Pontop. Pag. 311. D. H. l. c. Bloch 1 Pag. 596) og S. A. indviet dertil og salvet af Modpaven Victor (D. H. 7 Pag. 131) paa Concilium i Laune, som ogsaa Valdemar den 1ste bivaanede; hvorhos det kunde synes besynderligt, at Linus ved denne Leilighed kaldes Provst til Albani og ikke til Vor Frue; men S. Alban var et Navn, Vor Frue ogsaa med Rette kunde tiltage sig, deels fordi S. Albani Been rimeligviis der havde været opbevarede, for de opstilledes i den virkelige S. Albans Kirke, og deels fordi denne S. Albani Kirke de facto, og siden 1139- og 41 endogsaa de jure, henhørte under Provstiet eller

Vor Frue; hvorimod det kun var paa en indirecte Maade, at S. Knuds Kirke og Kloster kunde tilegne sig dette Navn; thi ingenlunde tør man af den Omstændighed, at Linus, der er den Første, der nævnes som Provst i Odense, ved denne Leilighed kaldes Provst til S. Albani, lade sig forlede til den urigtige Slutning, at Provste-Embedet først var opstaaet, da S. Albani Kirke blev anlagt, og at alle Odense Provster i Grunden havde været ansatte ved S. Albani og ikke ved Vor Frue: — en Formening, om hvis Urigtighed endogsaa Provstegaardens Beliggenhed uden videre kan overbevise os, og endnu mere den Omstændighed, at Odense Provsti og S. Mariæ Kirke ved samme omtales i Forening 1261 (D. H. X Pag. 429), ligesom ogsaa de under Provsten sorterende Munke ligesaavel f. E. 1307 kaldes Marianere, som f. Ex. 1241 Albanere. Men den hele Aarsag saavel til Provstens, som til hans Munkes Titulatur af S. Alban bestaaer, som sagt, blot deri, at S. Albani Kirke sorterede under Vor Frue, og at de altsaa administrerede saavel ved den ene, som ved den anden af disse Kirker, og altsaa ogsaa tituleredes snart efter den ene og snart efter den anden af samme, alt eftersom de snart vilde have den ene og snart den anden betragtet som Hovedsogn eller Anner.

1168 blev imidlertid Linus først indviet til Bisp af Erkebisp Eskild, som hidtil havde forkastet hans Valg, fordi han var indviet af Modpaven Victor (D. H. 7 Pag. 259); og allerede

1170 maa bemeldte Linus være død (om ham see 1138. 47. 62 og 68); thi da var Simon Sunesen

(som Pont. 1 Pag. 312 kalder ham) Biskop i Odense (D. H. 7 Pag. 324), der ogsaa

S. A. var nærværende ved Hertug Knuds Canonisation i Ringsted (D. H. 7 Pag. 324).

S. A. skjenkede denne Bisp Simon af Odense sit Eiendomssted Wæ eller Bekskov i Skaane til Præmonstratensermunkene (D. H. 7 Pag. 329), hvis Kloster Erkebisp Eskild havde stiftet; og at han ikke gjorde det for Intet, sees deraf, at

1171 stadfæstede bemeldte Erkebisp Eskild Knudsbrødrene i Odense deres Eiendomme og Rettigheder mod enhver den, der forfulgte og efterstræbte dem samt derhos deres Ret til at vælge Bisp ꝛc.; og seer man af denne Stadfæstelse, at Klosteret alt da havde Eiendomme eller Indkomster saavel af Jylland, som Sjæland, Laaland og flere Øer (**S. R. D. 1 p. 278. Pont. 1 Pag. 437-39. Tork. Dipl. Pag. 253-54. D. H. 7 Pag. 383-84**).

1172 skulde dernæst Hertug Erik af Jylland paa sit Yderste have erklæret sig for Medlem af S. Knuds Kloster (Daug. Pag. 294); men dette er aabenbar en Trykfeil for 1272.

1173 underskriver Biskop Simon Erkebisp Eskilds Confirmation paa Esrom Klosters Privilegier (D. H. 7 Pag. 425).

1174 kom Munken Wilhelm fra Evesham i England til Odense og blev der Prior i S. Albani eller S. Knuds Kloster (hvoraf man altsaa seer, at S. Knuds Klosters Munke, uagtet de 1141 havde tabt Retten til S. Alban, dog vedbleve at føre Titel af samme), hvortil Kong Valdemar den 1ste selv indførte

ham og udstedede i denne Anledning et Diplom, hvori han siger, at hans Farfader Kong Erik (Eiegod) havde stiftet dette Kloster i Othenesei ved Munke fra Evesham ꝛc. (Pont. 1 Pag. 442. D. H. 7 Pag. 433-34. Daug. Pag. 295).

1175 skal allerede Vor Frue Kloster paa Nonnebjerg ikke alene have været til, men ogsaa af Bispen være blevet beriget med Hiallese Kirke (see 1180); thi Talen er i det derom udstedte Brev aldeles ikke om Klosterets Stiftelse, men om dets Eiendommes Forøgelse; og den Omstændighed, at dets Eiendomme allerede da stødte op til Dalum Sogn, er ikke alene et Beviis paa, at det allerede den Tid i nogle Aar maa have existeret, men ogsaa et ikke ringe Bidrag til Beviserne for, at det virkelig var Nonnebjerg, hvorpaa det laa; saa at man altsaa let kunde falde paa den Tanke, at det var det af Erik Lam før 1147 i Odense stiftede Mariekloster, hvis dette, som sagt, ikke kaldtes et Cistercienser eller Bernhardiner Kloster, og hvis Svend Grathe ikke endnu 1154 havde havt regia apud Othenas, eller sin Kongsgaard ved eller uden for Byen, hvorved formodentlig ingen anden end det senere saakaldte Nonnebjerg forstaaes. Denne sidste er altsaa vel før 1175 bleven overladt til Nonnernes Brug (see 1180), men desuagtet, som sagt, ikke alene efter 1154, men ogsaa efter Ildebranden 1157 og formodentlig, som ovenfor anført, netop i sidstnævnte Anledning; og dette Kloster er altsaa en Deel Aar yngre, end det eneste Nonnekloster af samme Orden, vi havde her i Danmark, nemlig Asmild Kloster ved Viborg, som allerede var til før 1133.

S. A., nl. 1175, lod Kong Valdemar for Knudsbrødrenes Skyld (Atl. 6 Pag. 588) holde et Møde i Sollested (en Kirkebye i Baagherred; dog er der ogsaa paa Laaland en Kirkeby og en Herregaard af samme Navn. Atl. 6 Pag. 460), som Bisp Simon bivaanede (Pont. 1 Pag. 312. 442), og stadfæstede Kongen paa samme et Mageskifte mellem sig og S. Knuds Kloster i Odense, angaaende den Landsby Hetby (Heden?), som han overlod Munkene tilligemed 3 Boel (hvert af sin Beskaffenhed, nemlig det ene Ornum ɔ: en Tofte, det andet Rep ɔ: Agerland og det tredie Gasetunge ɔ: Gaasefælled) samt mere; og vedføiede tillige det Forbud, at Odense Borgere ikke maatte føre deres Korn til andre Møller end til Munkenes, — altsaa den saakaldte Munkemølle (S. R. D. 7 Pag. 220. 1 Pag. 279. D. H. 7 Pag. 448; om disse ved Dæmninger anlagte Møller og deres Mølledamme see forresten Nyerup Pag. 195); hvilket Forbud s. A. Biskop Simon under Bandstrudsel stadfæstede (D. H. 7 Pag. 449). Formodentlig tør man altsaa vel af denne Munkenes Frygt for, at Borgerne skulde lade male paa andre Møller end deres, drage den saare naturlige Slutning, at der allerede da maae have været flere Møller i Byen; og hvilken skulde det da vel være uden Pientemølle, som jeg i det Foregaaende har antaget for at have tilhørt Provstiets Munke? thi man tør vel neppe antage, at Borgerne, for at slippe for Munkenes Mølle, skulde have kjørt ud af Byen med deres Korn; desuden existerede den Tid hverken Dalum eller Næsbyhoveds Mølle; og om Eiby Mølle er det i det mindste saare

problematisk. Det kommer imidlertid herved an paa, om Munkene i S. Knud allerede den Tid (ligesom 1242) eiede 2 Møller, og om disse vare Munke- og Piente-Møller; thi i saa Fald menes ved Forbudet 1175 bestemt Eiby Mølle, som altsaa allerede da maa have existeret. Ogsaa er det i denne Henseende mærkeligt nok, at Strædet fra Over- til Nedergade (nuværende Frue Kirkestræde) i gamle Dage f. Ex. 1677 kaldtes Eibystræde, ligesom Porten for Enden af samme formodentlig kaldes Møllebroport med Hensyn til Eiby Mølle, hvilket altsaa viser en nøie Forbindelse i gamle Dage mellem Byen og Møllen.[1]) I modsat Fald kan derimod Pientemølle menes, som da maa antages for ikke at have tilhørt S. Knuds, men Provstiets Munke.

1176 holdt Kong Valdemar den 1ste offentlig Taffel i Fyen, formodentlig paa sin nys indrettede og ovenfor under 1159 omtalte Kongsgaard i Odense (see 1180), og opdagede ved denne Leilighed en Sammensværgelse (D. H. 7 Pag. 457), hvis Medlemmer allerede Aaret forud vilde have dræbt ham i Fyen (ibid. Pag. 443).

1177 omtaler D. H. 7 Pag. 494 nogle Friheder,

---

1) Det sidste Argument er imidlertid nu, som det synes, kuldkastet ved et i Aktstykkerne meddeelt Document af 1534, hvor Broen kaldes Møglebro (ɔ: formodentlig den store Bro) Pag. 72 og Porten Møglebro Port Pag. 73, altsaa Porten ved den store Bro; desuagtet vil jeg dog ikke raade til, helst paa Grund af et eneste Document, at stole alt for udelukkende paa det 16 Aarhundredes Orthographie, der undertiden var vaklende nok.

som Erkebisp Eskild skulde have givet S. Knudsbrødrene af Odense, og hvorved man skulde have formodet, at de foromtalte af 1171 forstodes, hvis ikke et Diplom af 1255 lærte os, at de bestode i en Tilladelse for S. Knudsbrødrene til aarlig at hæve en vis Afgift til Klosterbygningerne af Jylland, Sjæland, Laaland, Falster og andre Øer (D. H. 10 Pag. 271).

1180 stadfæster Kong Valdemar fra Hiulby (ved Nyborg) alle den Odense S. Knuds Kirkes Herligheder og Friheder; og det saa meget desto hellere, som Munkelevnet var heel gammelt der og dets Regler saavel for Munke, som for Nonner derfra vare udspredte (ved hvilket sidste naturligviis ikke kan menes andet end det af Knudsbrødrene anlagte S. Mariæ eller Vor Frue Kloster paa Nonnebjerg); giver dernæst Munkene fri for alle kongelige Afgifter og Byrder (hvilket hans Søn Kong Knud den 6 1183 kalder, at hans Fader Kong Valdemar gav S. Knuds Brødrene fri for alt Trældoms Aag. D. H. 8 Pag. 34) og skjenker dem endelig 3 og 40 Marks Sagefald; hvorimod de skulde overlade ham 4½ Fjerding Jord i Øvarstathe (ɔ: Øveresta i Skaane, D. H. 8 Pag. 34) og den Landsbye Sunderus (ligeledes i Skaane [1]) og holde ham 10 Heste til Tjeneste, naar han opholdt sig paa sin Gaard i Odense (propria

---

1) Den kaldes D. H. 8, Pag. 34 Sundrup og siges at være Munkene skjenket af Saxo Griis; altsaa uden Tvivl den Saxo, som 1180 var Embedsmand i Skaane. D. H. 7, Pag. 585.

curia Othoniensis, jfr. 1279); men deres Foged (Tutor) skulde derimod aarlig hæve 10 Mark Sølv af Den Sylt og Sommerskylden af Odense (Proleg. Saxonis p. 16. S. R. D. 1 p. 280. Thork. Dipl. Pag. 261. Pontop. 1 Pag. 453-55. D. H. 7 Pag. 572. B. R. 1 Pag. 20). Ved dette Document er det forøvrigt mærkværdigt, at Munkene altsaa, i det mindste ved denne Leilighed, afkjøbte Kongen det dem forundte Privilegium, hvilket, saavidt skjønnes kan, heel ofte var Tilfældet; men Munkene stode sig immer godt ved disse Handeler, fordi de som oftest vare bedre Speculanter, end vore Konger. Forresten var hiin foromtalte Afgift af Den Sylt, der allerede var dem tilstaaet 1141, den Tid anslaaet til 30 Mark, men bliver siden igjen 1288, ligesom her, kun anslaaet til 10. Bisp Simon af Odense har, foruden Flere, underskrevet bemeldte Gavebrev, men med det Tillæg, at han gjorde det propria manu ɔ: paa sin egen Haand og uden at være afhængig af nogen Anden (D. H. l. c. Pag. 573 hvor Suhm tillige gjør opmærksom paa Munkenes besynderlige Omgang med Seglet Pag. 574, i det de synes at have taget Kong Valdemar den 2dens Segl fra et Diplom af 1203 og hængt det under dette, hvis Segl enten var blevet borte, eller som maaskee ingensinde havde været beseglet). Endelig maa endnu ved ovenmeldte Diplom bemærkes, at naar Kongen ved denne Leilighed omtaler sin curia propria Othoniensis, saa maa man formode, at han allerede da havde en egen Gaard i Odense selv, og ikke mere, som Svend Grathe 1154, en regia apud Othenas eller en Gaard uden for

Byen; hvoraf man altsaa atter tør formode, at sidstnævnte (eller Odinsborgen paa Nonnebjerg) mellem 1154 og 1180, og derhos, ifølge det Foregaaende, rimeligviis efter 1157 og før 1175, er bleven skjenket til et Nonnekloster; men Spørgsmaalet, hvor den førstnævnte, eller den 1180 af Valdemar omtalte, Kongsgaard i Odense selv kan have ligget, er saa meget vanskeligere at besvare, som den Kongsgaard, Erik Glipping 1279 eiede paa Graabrødre, neppe var bygt før 1240. Imidlertid bilder jeg mig ind, at naar Kongen vilde residere i Byen selv, saa valgte han helst Torvet og den derover løbende Adelgade, saa meget mere som han tillige der var baade Kirken og Raadhuset nærmest; og altsaa formoder jeg, at han mellem Aarene 1157 og 1175 er flyttet ind fra Nonnebjerg og har opslaget sin Residents i nuværende Frøkenkloster (see 1179 og 1180), hvor han formodentlig ved sine Reiser gjennem Byen og under sit Ophold i samme residerede indtil Ildebranden 1247, da han først flyttede ud paa Graabrødrepladsen og derimod overlod de fyenske Bisper, der formodentlig gjerne vilde være S. Knuds Kirke noget nærmere end deres oprindelige Residents ved Frue Kirke, sin Slotstomt paa Torvet; thi da Bisp Erik Krabbe der paa Stedet opbygte Bispegaarden fra 1466 til 1474, var det, som det synes, blot en Ombygning og en Udvidelse af en allerede længst der paa Pladsen existerende Bispegaard. (See mere derom ved Slutningen af 1157).

S. A. stadfæstede Erkebisp Absalon Kong Valdemars ovenanførte Privilegium og siger ved denne

Leilighed, at det Gods, Odense Munke besadde i Fyen, beløb sig til 30 Boel (S. R. D. 1 p. 280. Thork. Pag. 263. D. H. 7 Pag. 574=75 jfr. 448), altsaa efter Beregningen i S. R. D. 7 p. 555 omtrent 60 Tdr. Hartkorn eller 600 Tdr. Land. Formodentlig er saaledes dette de Privilegier, som D. Mag. 1 Pag. 75 siger, at Erkebisp Absalon i dette Aar meddeelte Odense Kirke.

S. A. var vel allerede, som sagt, Vor Frue Kloster stiftet i Burg ved Odense (altsaa paa Nonnebjerget, som uden Tvivl 1086 og 1154 havde været Kongeborg); dog var det efter Nogles Beretning først enten i dette Aar (D. H. 7 Pag. 575) eller 1183 (D. H. 8. Pag. 35, skjøndt Thorkel. Pag. 257, som vi ovenfor have anført, siger 1175. D. H. 8 Pag. 690), at den Odense Bisp Simon skjenkede disse Nonner Hiallese (nu Dalums) Kirke [1]) med dens Tiende, hvilken stødte op til deres øvrige Eiendomme (saa at de altsaa allerede da eiede Hunderup o. s. v.); dog paa Vilkaar, at de skulde besørge Gudstjenesten i samme (jfr. om disse Nonner D. H. 8 Pag. 36. 293).

1182 skjenkede Kong Valdemar den 1ste ved sit Testament (D. H. 7 Pag. 660, jfr. 1183 og 84) Halvdelen af sit Arvegods, man veed ikke ret om til S. Knuds Kloster allene eller til (Rigets) Klostere i Almindelighed; men da den Deel, der tilfaldt Odense

---

1) Thi Dalum Sogn kaldtes i gamle Dage af sin ældste, men længst nedlagte, Kirke i Byen af samme Navn Hjallese. See min Grevens Feide Pag. 48.

S. Knud Kloster, var saa saare ubetydelig (nemlig 6 Tdr. Hartkorn og nogle Enge), kan man vel deraf med Rimelighed slutte, at han ikke blot har indsat det, men alle sit Riges Klostre til Arvinger, og at disse saaledes have deelt sig i denne hans halve Hovedlod.

1183 var Andreas Provst i Odense (**S. R. D. 1 p. 281. 7 p. 221.** D. H. 8 Pag. 35). Den Esger derimod, der tillige med ham underskriver et Document og tilligemed ham kaldes Provst, var derimod Provst i Lund og ikke i Odense (jfr. 1147 og 1285).

S. A. skulde forommeldte Bisp Simon først, efter Hvitfeld 1 Pag. 143, have stiftet Vor Frue Kloster i Odense og da tillige, som sagt, have skjenket dets Nonner Hjallese Kirke (D. H. 8 Pag. 35. 690, hvor det derimod siges allerede 1175 at være skeet) Dette er nu, hvad Stiftelsen angaaer, aldeles urigtigt; thi hvorledes kunde Bispen i Donationsbrevet sige, at dets Eiendomme allerede strakte sig til Dalum Sogn, da han skjenkede dem dette, dersom Klosteret ikke havde været stiftet en Tid lang før Gavebrevet udstedes? Forresten var dette Kloster af S. Augustini Orden, synes først at have ligget paa Burg (eller det senere Nonnebjerg), men kort efter (1183?) at være flyttet til Dalum, hvilket sidste dog ikke maa tages strængt efter Ordene; thi denne Forflytning skeete formodentlig først i Anledning af Ildebranden 1247, eftersom Nonnerne endnu 1193 kaldes Borgnonner og først 1249 Nonner af Dalum. Der skal baade have været Munke og Nonner i dette Kloster (hvilket dog neppe kan forstaaes anderledes end forsaavidt det, ligesom

andre Nonneklostre, ogsaa har havt sine visse til Gudstjenestens Besørgelse fornødne Munke. Daug. Pag. 310-11), og regnedes det derhos for det bedste (det vil vel sige rigeste) i Fyen (Pont. 1 Pag. 458. Bloch 1 Pag. 592. D. H. 8 Pag. 35-36). Om dets hele Indretning vil man endelig bedst kunne gjøre sig en tydelig Idee ved at læse hvad Daugaard saavel om dette, som om Asmild Kloster ved Viborg, der var af samme Orden, har samlet.

S. A. skjenkede Kong Valdemars Søstersøn, Hertug Knud (Pritzlaus Søn, som havde anlagt Nyborg), til S. Knuds Kloster i Odense, hvor han havde udvalgt sin Begravelse lige ud for S. Mariæ Alter, og hvor han havde givet sig ind som Munk, 2 Boel (ɔ: omtrent 4 Tdr. Hartkorn eller 40 Tdr. Land) i Tandslette og alle sine øvrige Eiendomme paa Als, imod at de skulde holde Messer, uddele Almisser og gjøre Tjeneste over ham som over en afdød Medbroder; derpaa blev han indklædt til Munk i Odense og døde kort efter af Tæring (S. R. D. 1 p. 281. Pont. 1 Pag. 459-60. Atl. 6 Pag. 588. D. H. 8 Pag. 37-38. 690). I Anledning af det ved denne Leilighed udstedte Diplom lære vi endelig ogsaa S. Knuds Capitels derfor vedhængte Segl at kjende (D. H. l. c. Pag. 38), som forestiller S. Knud paa sin Throne med Æblet i høire og Sceptret i venstre Haand, samt Randskrift: **Sigillum Sancti Kanuti Regis & martyris de Othense.**

S. A. skjenkede Kong Knud den 6te ved et Brev fra Hiulby (ved Nyborg) til S. Knuds Kloster, for at indløse den halve Deel af Kong Valdemars

Gave (see 1182), adskilligt Jordegods, nemlig i Unætorp 1 Mansio, i Astertorp 6 Fjerdinger og i Esetoft ½ Boel (altsaa i alt 6 Td. Hartkorn) af 20 Mark Guldes Værdi (D. H. 8 Pag. 34; jfr. S. R. D. 1 p. 281). Ved Navnet Unætorp kunde man let falde paa Tanken om det ved Odense beliggende Hunnerup, dersom det ikke 1184, — til hvilken Tid denne Indløsning af Andre henføres, — kaldtes Burotorp. Astertorp kunde maaskee ogsaa findes i Nærheden af Odense; thi mellem Skibhuusveien og Risingsminde er en Dam, som kaldes Astrup Dam, hvorved skal have staaet en stor Gaard, som siges at være sunken, og altsaa kunde have været den sidste Levning af en Oldtids Thorp (Dorf) eller Landsby. Men da neppe noget Østofte findes i Fyen, er det vel bedre at søge dem alle paa Laaland, hvor man virkelig gjenkjender Unætorp eller Burotorp i Underup (Atl. 6 Pag. 482), Ourebye (Pag. 475) eller Orrebye (Pag. 467), Astertorp i Adserstrup (Pag. 454), Aadserup (Pag. 473) eller Østerby (Pag. 481), og Esetoft i Ørstofte (Pag. 474): alle, paa Adserstrup nær, i Sønderherred. Andre sige derimod, at det først var

1184 at Kong Knud den 6te erklærede, at han for at tilbageløse den halve Hovedlod, som hans Fader Kong Valdemar havde skjenket Knudsbrødrene i Odense, herved skjøder dem sin Vaaning (mansio ɔ: Boel) i Burotorp, 1 ditto i Syndrup (her menes formodentlig Syndrus, som 1180 nævnes i Forening med Qvarstathe), som Saxo Griis til sin Sjæls Frelse havde skjødet Munkene, og 1½ Fjerding i Byen Qvarstate, som Munkene forud havde overladt Kong Val-

demar (see 1180); eller i Stedet for samme, nemlig for de 2 sidste eller for Syndernp og Qvarstate (thi Qvarstate kan ikke ene menes, da der kun var 1½ Fjerding og der derimod gives 6 Fjerdinger i Gjengjeld), 6 Fjerdinger Jord i Arstegtorp; dernæst ½ Manse (ɔ: et ½ Boel) i Osetoft, samt endelig nogle Enge; ialt 20 Mark Guld's Værdi (Thork. Pag. 269. Pont. 1 Pag. 461-63. D. H. 8 Pag. 691). 20 Mark Guld skulde efter sædvanlig Regning være 160 Mark Sølv, disse igjen 1280 Rdl. Courant og disse igjen 1024 Specier eller 2048 Sølvdalere; men hvorledes kunde dette passe med hine Tiders Priser, da den hele Gave kun var 6 Tdr. Hartkorn? thi det vilde jo udgjøre 341 Rbd. af vore Penge for 1 Td. H. K. og altsaa 34 Rd. for 1 Td. Land. Langt snarere maatte man derfor formode, at der burde læses 20 Mark Sølv og ikke 20 Mark Guld, eller, med andre Ord, at der er skrevet eller læst auri i Stedet for puri (sc. argenti), altsaa 256 Sølvdalere i Stedet for 2048; thi det vilde omtrent udgjøre $\frac{1}{10}$ af vore Nutids Priser, og vi skulle under 1231 erfare, at netop dette (nemlig 1 mod 10) omtrent var Forholdet mellem Datidens og Nutidens Priser. Desuden er det ogsaa af **S. R. D.** 7 p. 555 indlysende, at 1 Mark Guld omtrent maa udgjøre 3 Tdr. Hartkorn; og saaledes vilde hine 20 Mark Guld omtrent blive 60 Tdr. Hartkorn, i Stedet for Diplomet udtrykkelig siger, at det var kun 6 (nemlig 6 Fierd. og 1½ Boel) altsaa netop $\frac{1}{10}$, ligesom det foregaaende. Overhovedet kan der i de gamle Documenter meget let læses auri for puri og vice versa, da de skreve deres p

meget kort, hvorved det let fik Udseende af et o eller a.

S. A. (Hoff. F. 5 Pag. 217), eller efter Andre 1189 (Atl. 6 Pag. 596), skal Vor Frue Kirke i Odense først være bleven bygt (D. H. 8 Pag. 68); men det er af det Foregaaende indlysende, at derved blot forstaaes, at den i ovenmeldte Aar, maaskee fra 1184 til 1189, fra en Træ- til en Steen-Kirke er bleven forvandlet; da det netop var paa den Tid sligt fast i alle Kjøbstæder skeete (D. H. 7 Pag. 696. 702 rc.). Saaledes havde f. E. Aarhuus Domkirke, der allerede var bygt 934, lige til 1197 været af Træ, da der først i sidstnævnte Aar blev begyndt paa at ombygge den af Steen (D. H. 8 Pag. 400), hvilket endnu ikke 1209 (l. c. 9 Pag. 157), ja! neppe engang 1216 (ibid. Pag. 277) var bragt til Ende.

S. A. var Andreas endnu Provst i Odense (Pont. 1 Pag. 463. Bloch 1 Pag. 596. Atl. 3 Pag. 445. 6 Pag. 592; jfr. 1183).

1186 døde Bisp Simon af Odense (om ham see 1170, 75 og 83), forhen Canik og første Provst i Lund, som skrev sig sanctæ Othoniensis ecclesiæ humilem ministrum, endskjøndt han var en stræng og alvorlig Mand, ærgjerrig, overtroisk, stolt og let til at udelukke Sognefolkene af Menigheden. I hans Sigil forestilles han velsignende med høire Haand, havende Bispestaven i den venstre; paa hans høire Side forestilles et Kors, og paa den venstre en Kalk. Han satte Friserne i Sønderjylland (hvorved her formodentlig Indvaanerne af Den Sylt forstaaes, jfr. 1140. 41. 80 og 1288) i Band, fordi de ikke svarede

deres aarlige Afgifter til St. Knudsbrødrene i Odense (S. R. D. 7 p. 221. Pont. 1 Pag. 313. D. H. 8 Pag. 124). — Ham fulgte Johan Jani eller Jensen i Embedet, som 1180 havde bivaanet Thinget i Hiulby og kaldtes da Magister (D. H. 7 Pag. 573); thi han var artium magister ɔ: kyndig i den canoniske Ret, og havde forhen været Kanik i Lund (Pont. 1 Pag. 313. D. H. 8 Pag. 124).

S. A. var denne Odense nye Bisp paa Concilium i Lund (Pont. 1 Pag. 466), eller 1187 ifølge D. H. 8 Pag. 151, eller 1188 ifølge S. R. D. 1 p. 282, hvor det hedder, at han mødte med de Præster Peder og Godifred fra Odense, for at ordne Kirkesangen og Ritualet (S. R. D. 7 p. 221); og blev ved denne Leilighed med Hensyn til det sidste et almindeligt Breviarium eller den saakaldte Farebog (ɔ: Reiseledsager) for Danmarks Geistlighed udstedt.

1187 (D. H. 8 Pag. 153), 1188 (ibid. Pag. 164), eller 1189 (Pont. 1 Pag. 477) holdt Kong Knud den 6te en Rigsdag eller et Dannehof i Julen med sine Magnater i Odense, paa hvilken pavelige Gesandter opmuntrede til et Korstog paa det hellige Land, som ogsaa af en Deel Magnater besluttedes og virkelig senere gik for sig. Om disse Forhandlinger i Odense og den der i denne Anledning af Esbern Snare holdte Tale, samt den der tagne Beslutning læses udførligt i S. R. D. 5 p. 346 sq.

S. A. skrev Abbed Wilhelm et Brev til Bisp Johannes i Odense, hvilket efter Andres Tidsbestemmelse under 1198 skal anføres.

1188 underskriver den Odense Bisp Johannes Erke-

bispens Privileg for den slesvigske Bispestol (D. H. 8 Pag. 171-2).

1189 synes Ombygningen af Vor Frue Kirke i Odense først at være bleven færdig (Atl. 6 Pag. 596; jfr. 1184).

1190 overlod Sorøe Kloster Knudsbrødrene i Odense Godset i Rimma (S. R. D. 1 p. 282. D. H. 8 Pag. 211), maaskee Godset paa Romøe; jfr. 1226, hvor denne Ø netop i S. R. D. 1 p. 286 kaldes Rimo og svarer Afgift til St. Knuds Kloster i Odense.

1193 stadfæstede Kong Knud den 6te Knudsbrødrene i Odense det Gods, som hans Oldefader, Kong Erik Ciegod, havde skjænket dem, dog forbeholden den Herlighed, som Kong Valdemar havde udvirket af Brødrene i Odense for Nonnerne af Burg (cfr. 1180), som havde faaet deres Orden og Vielse fra bemeldte Munke, at de nemlig 1 Time om Ugen maatte male paa Munkenes Molle uden Afgift i Meel eller Told, men tvertimod af Munkene nyde en fastsat Kornindtægt, for hvilken Rettighed Nonnerne havde skjænket Munkene deres By Ihuse (altsaa formodentlig Eydshuse ɔ: Hedehusene, hvor Vandet fra Roes Kilde og Heeden i det mindste tildeels i gamle Dage havde sit Udløb i Aaen) med hosliggende Vand (altsaa Roes Kilde eller Dam) ved Odense (D. H. 8 Pag. 293-4. 699. jfr. S. R. D. 1 p. 283. Atl. 6 Pag. 588). Den væsentligste Indvending, der mod denne Forklaring kunde gjøres, vilde allenfalds være den, at Heeden, som vi have sagt, efter al Formodning i gamle Dage stod under Vand, og at der kun er liden Sandsynlighed for, at den for Inddæm-

ningen 1240 skulde være bleven beboet. Kunde det altsaa ikke være Eydshusin eller Heedehusene, da maatte det formodentlig være Ægishusin eller Egbyhusene ved Odense og det derved omtalte Vand være det blankstr-vædr eller blankeske Vandsted, hvoraf vi i det Foregaaende have seet Blangstedgaard at have sit Navn, hvilket maaskee ogsaa i den Henseende bedst kunde passe, at disse Steder laae Sydost for Aaen, ligesom Klosteret selv, da derimod Heedehusene laae paa den vestlige Side af samme. Man seer imidlertid af det Foregaaende, at der virkelig har herskret en Slags Forbindelse mellem St. Knudsbrødre og Nonnebjergets Søstre, hvilken Sagnet ogsaa, — til liden Ære baade for hine og disse, — i den Grad forhøier, at der endogsaa skal have gaaet en muret Løngang under Aaen fra St. Knuds Kloster og til Nonnebjerget, skjøndt Andre paastaae, at det var fra Graabrødre Klosterkirke til Nonnebjerg [1]), hvilket med Hensyn til Tvetydigheden omtrent kom ud paa eet. Endskjøndt nu disse underjordiske Gange, der skulde have ført fra Byen til Nonnebjerg, sandsynligviis turde ansees for Fabel, antager jeg det dog for Pligt i Korthed at omtale samme. Det Sagn, at der fra Beldenaks (nuværende Kammerherre Holstens) Gaard paa Flakhaugen, eller, efter Andre, fra Grevinde

---

1) Jfr. Thieles F. S. 2 Pag. 41, hvorved blot er den lille Omstændighed i Veien, at Graabrødre Kloster først 1279 blev oprettet, og da vare Nonnerne allerede længe borte fra Nonnebjerg og derimod i Dalum etablerede (see 1249).

Scheels (nuværende Mathows) Gaard paa Korsgaden, eller endelig efter Andersens O. T. 2 p. 164 fra St Albani Kirke paa Torvet skulde have gaaet underjordiske Gange til Nonnebjerget, hidrører vist ene og alene fra de dybe Hvælvinger og øvrige hemmelighedsfulde Indretninger i bemeldte Gaardes Kjældere, som man ikke anderledes har vidst at forklare end ved at sætte dem i Forbindelse med det fra umindelige Tider herskende Sagn om underjordiske Gange til Nonnebjerget. Sagnet om en underjordisk Gang mellem St. Knuds Kloster og Nonnebjerg havde allenfalds dog større Rimelighed, da man veed, at Klosteret paa Nonnebjerg var stiftet af Brødrene i St. Knud, der vistnok ogsaa forestode Gudstjenesten i samme; men til videre Beviis for Sagen har jeg forresten ikke fundet fjerneste Spor, og saaledes staaer endnu blot Gangen mellem Graabrødre og Nonnebjerg tilbage at omtale; thi vel sandt, jeg har i det Foregaaende beviist, at den ikke har kunnet finde Sted imellem Graabrødre, som Munkekloster, og Nonnebjerg, som Nonnekloster; (da hiint først blev anlagt 1279, og dette allerede 1249 var forflyttet); men derimod havde Graabrødre før 1279 været Kongeborg (hvor længe veed man vistnok ikke, dog neppe før 1247), og Nonnebjerg havde uden Tvivl fra 1086 eller i det mindste fra 1154, som det synes, været Byens eneste Fæstning og dernæst omtrent fra 1175 til 1247 været Nonnekloster. Har altsaa Sagnet om denne underjordiske Longang nogen historisk Grund, da er den vistnok anlagt, da Graabrødre 1247 blev Kongsgaard eller en kongelig

Residents og man muligviis havde det Forsæt atter at forvandle det nu af Nonnerne forladte Nonnebjerg igjen til en Fæstning, som det forhen havde været, og altsaa i dette Øiemeed dannede en underjordisk Communication mellem hiint og dette, for i de den Tid saa jevnlige Ufredstider at kunne have en sikker Retirade fra det ene til det andet af disse Steder, eller for ved et pludseligt Overfald enten derigjennem at flygte fra Slottet til Fæstningen, eller fra hiint Sted at forsyne dette med en forøget Besætning, eller fra dette at gjøre Udfald paa Fjenden gjennem hiint. Slige Løngange vare nemlig den Tid heel almindelige (see min Borghist. Pag. 126-27), og da man ved deres Anlæg stedse afledede Vandet, medens man opførte Hvælvingen under samme, havde dens Gang under Aaen heller ingen uovervindelig Vanskelighed; saa meget mindre som man endogsaa har Beviis for, at de i Tydskland have ført hen under formelige Floder f. Ex. Neckar og Mulde (Gottschalks Ritterburgen 1 Pag. XLIII jfr. 2 Pag. 296 rc). I alle Tilfælde vil det ved nærmere Undersøgelse befindes, at de fleste Sagn og de talrigste Spor af denne saa jevnlig omtalte Løngang netop hentyde paa Graabrødre (jfr. Pont. Theatr. Dan. Pag. 157. Thiele 2 Pag. 44). Saaledes formærkedes engang for mange Aar siden den af de sydlige Piller i Graabrødres nu nedbrudte Kirke, der laa nærmest paa venstre fra Chorets Nedgang, ved en Kirkestols Nedbrydelse at være huul, og ved Undersøgelsen i denne Anledning befandtes den at indeholde en Trappe, der førte op til Hvælvingen, men som derhos tillige mod

venstre havde en (senere tilmuret) Dør, som aabnede Nedgangen til en Vindeltrappe, der førte til en dyb underjordisk Gang, som ifølge Traditionen strakte sig hen under Aaen til Nonnebjerget. For mange Aar siden lode engang 2 af Skolens Disciple sig af Nysgjerrighed forlede til med en Lygte i Haanden at forsøge denne berygtede Nedfart; men, — formodentlig qvalte af den usunde Luft, — de kom aldrig mere tilbage, og Døren blev, for at hindre flere Forsøg, fra den Dag af tilmuret; i hvilken noksom kjendelige Tilstand jeg ogsaa 1811 forefandt samme. Andre fortælle derimod, at den rette Indgang til Løngangen (thi den forommeldte var blot fremstaaet ved at bryde Hul paa Pillen), var et lille firkantet Hul eller en yderst lav og smal Dørsaabning udvendig paa Kirkens søndre Side og lidet østen for Vaabenhuset; den var knap af et Menneskes Høide og derhos saa smal, at man skulde være meget klein for at kunne trænge sig derigjennem; inden for samme førte Veien først opad, derpaa lige ind og endelig nedad i Muren (hvilket ret godt kan forenes med det først anførte Sagn), og man forevise da tillige en Liigsteen i Choret, hvorunder 3 Studenter (formodentlig Skolediscipler eller Studenter in futuro) skulde ligge begravne, der havde forsøgt at gaae ind i den foromtalte Løngang, men fandt der deres Død af den forpestede Luft, idet den ene døde strax og de 2 kort efter. Ikke at tale om, at en anden Gang og efter en anden Beretning ikke mindre end 12 Studenter (Skolens Disciple?) forsøgte at krybe ind igjennem Indgangshullet, hvilket ogsaa lykkedes for de 11, men ikke for den 12te, fordi

han ikke var lærd nok; det vil vel sige, at han havde det mere i Maven end i Hovedet og derfor var for tyk til at slippe igjennem, hvorved han altsaa undgik den Risiko, som ellers de, der gik i den sorte (ɔ: latinske) Skole i Odense, ifølge Sagnet i gamle Dage skulle have været udsatte for, nemlig at Fanden immer af hvert Dousin tilegnede sig den sidste, for at lade de 11 første passere. Endelig fortalte de Karle, der vandede Heste i Aaen, endvidere, at der paa eet Sted i samme var et dybt og næsten bundløst Hul, som de ved slige Leiligheder nøie maatte vogte sig for, og det var den Tid en almindelig Tro iblandt dem, at paa det Sted havde Løngangen gaaet, og at Hullet var opstaaet ved det at Gangens Hvælving paa det Sted var styrtet ind; ligesom Andre igjen berettede, at Løngangen ikke kom op eller havde sin Udgang i det første Nonnebjerg (eller den endnu staaende nordlige Vold), men i det bageste eller saakaldte gamle Nonnebjerg (ɔ: den nu afgravede og sløifede sydlige Deel af Volden), hvilket — dersom det var rigtigt — end mere vilde svække Troværdigheden af det Hele; thi da netop den ene Deel af Nonnebjergets Voldkrands for lang Tid siden er afgravet og planeret, saa maatte man jo ogsaa være truffen paa Spor til Opgangen, dersom nogen saadan paa dette Sted havde existeret. Efter at Klosteret iøvrigt ved Forflytningen til Dalum her paa Stedet var nedlagt, saaes der paa Byggetomten, — der indtil vore Dage vedligeholdt sit Navn af Nonnebjerg eller Nonnebanke, — endnu i lang Tid umiskjendelige Spor af den paa Stedet forhen værende Bygning, ligesom den utrolige Mængde

store deels Kampe-, deels Muursteen, der samme Sted deels oppløiedes og deels opgravedes, noksom bare Vidne om en fordum betydelig Bygning, skjøndt man om sammes Struktur og Størrelse ingen videre Underretning deraf kunde uddrage, end at Klosteret med sin Gaardsplads, Hauge og Kirkegaard omtrent havde indtaget den inden Volden indsluttede Plads, altsaa en Cirkel af omtrent 150 Alens Diameter. Naar det derimod hed, at de Hunderup Mænd, i Anledning af at en af dem havde hørt som et Kistelaag slaae i under Banken, bleve enige om at opgrave den Skat, der i Anledning af dette Varsel der paa Stedet troedes nedgraven, og virkelig ogsaa fik Kisten udgraven og opdragen til Randen af den i denne Hensigt kastede Grav, men umulig kunde faae den op af samme, og derfor efter mange frugtesløse Forsøg omsider maatte lade den synke tilbage i Jorden igjen; da troer jeg sikkert, at Munke og Nonner vare for forsynlige Folk til at glemme deres Pengekiste ved Flytningen, og at bemeldte Kiste, dersom Nogen igjen skulde være saa heldig at komme over den, snarere vil findes at have tilhørt Odin end Nonnerne. Derimod fandtes der i Efteraaret 1834 i den, Nonnebanken i Vest-Nord-Vest omgivende, Grav eller Rende et saakaldet Christusbillede af Bly, der veiede $3\frac{1}{2}$ Pd., var 7 Tommer langt og over Brystet 2 Tommer bredt, samt omtrent $1\frac{1}{2}$ Tomme dybt fra Brystets Forside til Ryggen, og som derhos havde den Sjeldenhed, at det var forestillet ikke alene med optrukne eller bagtil opbøiede Been, men ogsaa med Armene paa en aldeles unaturlig Maade, fast i Form af et 8 Tal, omdreiede, og

havde det dernæst kjendelige Spor til at have været malet med hvid Oliefarve, men derhos med bruunt Haar, Skjæg ꝛc. (Dette Fund omtales kortelig i Hempels Avis for 1835 No. 21). Man har, som sagt, udgivet det for et Christusbillede, men da der hverken fandtes Spor til Tornekrone eller Sidesaar, skulde man dog snarest troe, at det var en af Røverne, og at Nonnerne ved deres Forflytning havde taget Christus med, men ladet Røverne blive tilbage; imidlertid formener en agtet Mand i Odense, der i Frankerig vil have seet over hundrede Christusbilleder paa forskjellige Maader korsfæstede, og blandt dem ogsaa nogle med bagbundne og om Korset slyngede Arme, at det virkelig skulde være et Christusbillede, og at det havde været anbragt paa et Kors af et Kistelaag, hvorimod dog den efterfølgende Beretning strider, der synes at bevise, at i det mindste dette Steds Nonner ikke have drevet Overdaad med Liigkister. 1835 er der nemlig ved at planere en Vei og tilplante en Allee tværs over Nonnebanken fra Vest til Øst, omtrent midt paa samme opdaget 2 murede Grave for Enden af hinanden og den ene noget større end den anden; de bestode af 3 Lag store røde brændte Muursteen paa Siderne og med muret Gulv og Loft eller Hvælving, netop store nok til at rumme Liget selv, hvis Skelet ogsaa fandtes med Hovedet mod Østen; men derhos, da de kun havde 3 Qvarteers Brede, ikke store nok til ogsaa at kunne rumme en Liigkiste, hvoraf heller intet Spor opdagedes; derhos var den større af disse Grave, der var lidt over 3 Alen lang, med en slig i Dine faldende Oeconomie ind-

rettet, at det indvendige Rum aldeles var afpasset efter Legemet, saa at den altsaa var snæver om Fødderne, bredere over Skuldrene og atter indknebne omkring Hovedet (en Opdagelse, der kortelig omtales saavel i Hempels Avis No. 21, som i Tillæget til Iversens No. 21). Da nu disse Grave vistnok antyde det Sted, hvor Klosterets Kapel eller Kirkegaard har været, og det derhos er bekjendt, at Klosterhaugen sædvanlig laa mod Syden, saa maatte man egentlig deraf slutte, at da Kapellet havde ligget midt paa Banken og Haugen formodentlig i Syd for samme, saa maatte den egentlige Klosterbygning have ligget Nord paa Bakken, eller imod Odense til, hvorimod dog den Omstændighed strider, at man ved at planere den Plads, hvor Stedets nuværende Eier, Hr. Procurator Rasmussen, vilde opføre et af sine Udhuse og som laa tæt Sønden for den foromlalte, tværs over Banken løbende, Allee, ikke alene har truffet paa store Kampestene i Grunden, som man anseer for den foregaaende Bygnings Grundstene, men ogsaa fundet Jorden paa dette Strøg blandet med Muursteensbrokker og Kalk, saavel som ogsaa Teglsteensbrokker og en Mængde smaa Beenstykker, samt et lille Stykke Glas og hvidt Porcellain; hvilket sidste dog ogsaa kunde være udført med Gjødningen, da Pladsen i saa lang en Række af Aar havde været Pløieland; ligesom Beenstykkerne muligviis kunde være Levninger af Kirkegaardens Skeletter og Stenene af Kirkegaardsmuren. Imidlertid turde det maaskee være rigtigst at antage, at Klosteret aldeles ingen Kirkegaard har havt, men at Ligene ere blevne begravne i selve Capellet, og at

dette har udgjort en af Klosterets Hovedsøie. Dog, vi vende fra denne lange Conversation med Klosterets Nonner igjen tilbage til Byen og Byens Borgere og have da med Hensyn til det 12 Aarhundrede endnu blot at tilføie, at

1198 (see 1187) tilskrev Abbed Wilhelm af Eskildsø Bisp Johannes i Odense om en af sine Munke, der havde slaaet sig til Verden og levet liderlig, derpaa givet sig til S. Hans Hospitals Brødre ɔ: Johannitterne og tilsidst vogtet Sviin i fremmede Lande efterat han havde tilsat alt, hvad han eiede; og da nu Abbeden havde hørt, at bemeldte Munk opholdt sig i Odense Stift, saa bad han Bispen om at anholde ham og sende ham over til Erkebisp Absalon (D. H. 8 Pag. 437 jfr. 435-36).

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens og Byens Historie, hvad det 12te Aarhundrede er angaaende, da see vi Christendommen befæstet, men derimod Landets Kyster plyndrede af hedenske Vender, — dem man kunde kalde det 12te Aarhundredes nordiske Algierere og Tunesere,[1]) — og det i en Række af Aar fra 1143 til Aarhundredets Slutning; som en Følge deraf Landets Kyster forladte, men derimod dets Indre alt mere og mere ved Op-

---

[1]) Orig. hafn. p. 43.; ligesom man ogsaa, da Adam af Bremen kalder Østersøen mare barbaricum, med Grund kunde kalde dem hine Dages og hine Egnes Barbaresker.

rydning bebygget og den ene Kirke (ikke blot af Træ, men selv af Steen, Borghist. Pag. 10. 16) opbygt, og den ene Thorp eller Landsby fremkommen efter den anden. Foruden Jagt og Fiskeri (om sidstnævnte see Nyerup Pag. 124. 139) var saaledes ogsaa Agerdyrkningen i Tiltagende, Fædriften udvidet (Nyerup Pag. 139, især ypperlige Heste, ibid. Pag 168), Biavlen florerede [1]) og flere nu nedlagte Næringsveie den Tid i Drift f. Ex. Kulbrænding, Saltkogning af Tang, Jernvirkning af Mose-Erts ꝛc. (Nyerup Pag. 168). Hvad derimod Odense selv er angaaende, da bliver samme (især paa Grund af at Landmændene af Frygt for de plyndrende Vender, ja! endog af Frygt for Landets egne Røvere [2]) tye did som til et sikkrere Sted og en tryggere Bolig) — alt tættere og tættere bebygget, skjøndt neppe meget — i det mindste imod Landsiden til — udvidet, hvilket skjønnes af et Dokument, vi i det Følgende under 1285 skulle anføre; og skjøndt endnu selv Adelens Huse i denne Periode siges at være lave og slet bygte (Nyerup Pag. 139), beriges Byen dog lidt efter lidt med flere store og solidere Bygninger, f. Ex. S. Knuds Gildeshuus (1100), det udvidede S. Knuds Kloster (1107), Ca-

---

1) Thi Honning og Vox, Mjod og Voxlys ere blandt andet i S. Knuds Gildesskraa en staaende Artikel. Nyerup Pag. 131 ꝛc.

2) Eftersom Landets Skove nu ikke engang vare sikkre mere; thi i S. Knuds Gildesskraa omtales saavel Søsom Skov-Røvere og de, der slog sig i Ledtog med samme. Nyerup Pag. 134.

pellet ved S. Knuds Kirke (1117), Badstuen (1157), den ombygte St. Knuds Kirke (1162), Vor Frue Nonnekloster og adskillige Vandmøller (1175), et nyt Slot (1180) og den ombygte Vor Frue Kirke (1184). Endelig omtales for første Gang Gadernes Brolægning (Nyerup Pag. 123); men endnu seer man Spor til de hæslige Riis- og Torn-Gjærder langs med de tildeels ubebyggede Gader (ibid. Pag. 123). Dernæst begyndes der, i Anledning af Vendernes Plyndringer, at sørges bedre end hidtil for Byens Forsvar og Varetægt; og skjøndt Scheel i sin Krigens Skuepl. Pag. 258 synes at antage, at først Christian den 4de havde ladet Odense befæste (1628), er dog vist mange Aarhundreder forud Byens Bæk bleven benyttet til Befæstning af dens aabne Udsider mod Norden, hvorfor ogsaa allerede 1477 Byens Vern og Haffvelverk (Aktstykker Pag. 25) og dens Vold og Graver (ibid. Pag. 70) omtales; og da derhos disse Befæstninger i gamle Dage kaldtes fossatæ, fordi de kun bestode af en Grav (fossa) og en derfra opkastet Grøftevold (fossatum), hvilken sidste derhos som oftest var besat med et Værn af Palissader, Stakitter, Planke-Bolværk eller andet deslige, som i gamle Dage kaldtes et Hagelværk eller Haffvelværk (et Ord, der dog egentlig betyder en Indhegning af krydsviis nedsatte Pæle, i hvis øverste Kløft er anbragt en Mængde Grene eller Riis, omtrent som de nuværende svenske Gjærder): saa er der vistnok intet Spørgsmaal om, at den Gade i Odense, som endnu kaldes Graverne, jo bærer Navn af hine foromtalte Fossatæ eller Grøftevolde; ligesom man ogsaa igjen finder Navnet

Hagelværk i et Skjøde af 1499, hvor der tales om „en Gaard inden den yderste Vesterport Sønden næst „Adelgaden langs ud med det Stræde (ɔ: Smedestræ= „det) næst Hawelværket, som løber ud til Holstzedoræ= „Strædet," hvoraf man altsaa seer, at denne Befæstning har begyndt i Vesten ved Aaen og strakt sig langs Holsedore= og Smedestrædet til Vestergade. Og naar der derhos i et Skjøde af 1588 bortsælges „en „Byens Jord imellem Vindegade og Byens Grav „og et Fortog ved Hospitalets (ɔ: Graabrødres) „Muur til Færsel over Byens Grav, dog med Forbe= „hold, at Kjøberen sig intet videre befatter med Byens „Grav eller Vold," saa viser dette ogsaa tilstrækkelig, at de nuværende saakaldte Graver have udgjort en Deel af denne Befæstning og den Tid ikke blot bestaaet i en Grav, men ogsaa i en Vold og altsaa fuldkommen svaret til Begrebet af de ovenomtalte fossatæ, hvorfor vi ogsaa tør antage denne Grav at have staaet i Forbindelse med hiint foromtalte Havelværk, der gik fra Aaen til Vestergade, derpaa formodentlig tæt uden om Byen og inden om eller Sønden for Graabrødre, og saaledes forenedes med hine foromtalte Graver [1]), hvorfra den siden fulgte Byens

1) Skjøndt andre mene, at Befæstningen fra Vestergade af skulde have fulgt Byens Bæk, og at Vindegaden, (der maaskee oprindeligviis ikke har havt saa stor en Bøtning som nu, men mere indskrænket sig til Bækkens Løb) saavelsom Vindegadesport skulde have sit Navn af den Vindebro, der her (eller omtrent paa samme Sted, hvor Broen mellem Slagterbodene og Amtstuen er), skulde have været over disse Byens foromtalte Graver.

Bæk indtil sammes Udløb i Aaen bag Piente Mølle, idet den formodentlig blot har bestaaet af et Hagelværk i Vesten, langs Adelgade og Holsedore, men siden, hvor den stødte til Byens Bæk, er formodentlig langs sammes videre Fremløb bemeldte Hagelværk af en Grav og Grøftevold afløst, hvorfor ogsaa i et Document af 1495 Byens Vold ved Piente Mølle omtales (Aktstyk. Pag. 69). Imidlertid vil det af den indskrænkede Plads, denne Befæstning saaledes har omgivet, tillige være os indlysende, at bemeldte Befæstning ikke alene 1477, 1495 og 1499 har været til, men at den maa hidrøre fra den Tid af, da den nye By (det vil sige S. Hans Sogn), der laa udenfor samme, endnu aldeles ikke existerede, og altsaa fra en Tidspunkt, der er ældre end 1280; og hvad var da vel i dette Tilfælde rimeligere, end at den allerede hidrørte fra Perioden af de vendiske Sørøverier, i hvilken, som bekjendt, saa mangen anden af Rigets Byer ligeleder med Befæstning blev forsynet? (Nyerup Pag. 139. Borghist. Pag. 9. 10. 14. 19. jfr. Orig. hafn. p. 57. 60). Derhos blev Byens Borgfæstning (**Burgum Othoniæ**), som paa den modsatte Side skulde beskytte Aaen, uden Tvivl i denne Anledning stærkere befæstet (see 1151), og Steenbygningerne begyndte derhos at træde i Træbygningernes Sted, f. Ex. Vor Frue Kirke (1184), ja maaskee endogsaa enkelte af Steen opførte Privatbygninger (jfr. Borghist. 10. 17); thi Vendernes Mordbrænderier maatte naturligviis tilsidst lære dem at bygge af Steen; men disse Steenbygninger vare fra Begyndelsen af blot Kirker og andre offentlige Bygninger, og selv da det

udstrakte sig til Byens private Bygninger, var det dog kun enkeltviis, og det gik dermed langsomt og gradviis til, ligesom senere med Straatagenes Afskaffelse eller Forvandling til Tegltag. Kirkernes Gudstjeneste var dernæst bleven pragtfuldere; Klokker (som vel allerede 855 vare indførte i Danmark, D. H. 2 Pag. 203, men dog først i det 12te Aarhundrede bleve almindelige, D. H. 5 Pag. 77. 562. 584. 7 Pag. 532. 8 Pag. 15. 259) vare anskaffede, og Vorlys brændte paa Alterne (Nyerup Pag. 131). Klosternes Privilegier udvidedes, deres Rigdom tiltog, og deres Magt forøgedes (ved indbyrdes Forbindelser og Confoederationer); og skjøndt Munkene og de øvrige Geistlige just ikke altid levede saa aldeles ordentlig, men stundom vare liderlige (Pont. 1 Pag. 247. 249. 264. D. H. 7 Pag. 191. 8 Pag. 259), og stundom sloges indbyrdes (D. H. 7 Pag. 303. 8 Pag. 287=8), hvorhos deres Anmasselser, f. Ex. Møllemonopolet af 1175,[1]) ikke sjelden trykkede Borgerne, saa skaffede de dem dog ogsaa ikke blot ved deres Reliqvier og Pragten af deres Gudstjeneste, men ogsaa ved deres Driftighed og Vindskibelighed megen Næring og gavnede dem desuden ogsaa paa andre Maader, f. Ex. ved Anviisning til Haugeanlæg og nyttige Træers og Urters Opelskning (Nyerup Pag. 166). Handelen [2])

---

1) Af de slette Følger, en slig til en Klostermølle paalagt Molletvang kunde medføre for Egnen, har man blandt andet en ret humoristisk Skildring i W. Scotts das Kloster. B. 2 Pag. 66 sq.

2) Om Slesvigs Handel saavel i det 9de som 11te Aarh., der endogsaa dreves paa Rusland, see Nyerup Pag.

var derhos, saavidt Sørøverierne vilde tillade det, i Tiltagende (Nyerup Pag. 117. 149); flere Næringsveie (f. Ex. Slagteri, Bageri, Krohold, Viinsalg ꝛc. Nyerup Pag. 122) og Haandværkere (f. Ex. Feldberedere, Skomagere ꝛc. Nyerup Pag. 115. 120. 122. Vorghist. Pag. 9) ligeledes; ja, selv Konsterne florerede, paa hvilket sidste man især har Beviser i S. Knuds Skrin af 1101 og Bisp Nicolfs Altertavle af 1163, ikke at tale om de mange ogsaa i denne Periode opførte Bygninger (see f. Ex. 1100. 1107. 1117. 1162. 1175. 1180). Men hvad der især i dette Aarhundrede gav Borgerstanden mere Sammenhold og vakte en liveligere Aand og et freidigere Mod i samme, var unægtelig det til S. Knuds Ære oprettede og til ham indviede Gilde; thi disse Gilder var det egentlig, der gjorde Borgerne til en egen Stand i Staten (D. H. 5 Pag. 79. 112-22); og hvad disse havde begyndt, det fuldendte allerede i samme Aarhundrede de i det mindste paa flere Steder indførte Stads- eller Kjøbstædretter (D. H. 6 Pag. 58), hvorved Borgerne fik deres egen Jurisdiction, ikke mere henhørte under det almindelige Landsthing, men under det specielle Bythings Forum, og saa at sige domtes af deres egne Jævnlige eller Pairs. Hvorhos Gilderne tillige i saa raa en Tidsalder (hvor Magistrat og Nattevægter — som dog alt nævnes i dette Aarhundrede, Nyerup Pag. 122. 123. — vel ikke altid vare til-

116. 117. D. H. 4 Pag. 493, ligesom om Vinetas, Visbyes og Bergens i det 12 Aarh., see Nyerup Pag. 117. 149.

strækkelige til at holde Orden) kunde ansees for en høist gavnlig og derhos høist nødvendig moralsk Tvangsanstalt eller borgerlig Politieindretning (Nyerup Pag. 130. 133), der rensede Sæderne i samme Grad fra de groveste Laster, som de i dette Aarhundrede indrettede varme Badstuer (Borghist. Pag. 5. 7. 10 rc.) rensede Legemet og befordrede den for Sundhedens Vedligeholdelse ikke blot gavnlige, men endog saa høist nødvendige Udduastning, for hvis Pleie det i hiin Tidsalder blev saa meget mere fornødent at sørge, som man allerede i dette Aarhundrede finder Spor til den paa Indvaanernes megen Fiskespise og deres forsømte Reenlighed baserede og i sine Virkninger saa frygtelige Spedalskhed her i Landet (D. H. 5 Pag. 65), hvoraf den norske og vestjydske Radesyge endnu er en sørgelig Levning.

Det 13de Aarhundrede begynder dernæst for Odense By, ligesom det 12te endte, nemlig med forøgede Privilegier for S. Knuds Brødres Munke; thi allerede

1201 eller 2 stadfæstede Erkebisp Andreas Kong Valdemar den 1stes Privilegium for S. Knud (D. H. 7 Pag. 575 jfr. 1175 og 1180).

1203 stadfæstede Kong Valdemar den 2den Knudsbrødrene i Odense det Privilegium, at alle deres Bønder skulde være frie for kongelig Afgift og Tjeneste (jfr. 1180), samt bekræftede dem Sommerskatten af Odense og 10 Mark Sølv af Den Sylt, som deres Foged (Tulor) skulde oppebære (jfr. 1180), og tilstod dem endelig, fordi de af Kjærligheds Pligt

vare forbundne til at beværte næsten alle dem, der reiste igjennem Riget (jfr. 1241. 1341. 1315. 1360), det dem af Valdemar den 1ste (jfr. 1180) forundte 3 og 40 Marks Sagefald, samt at Odense Byes Borgere ikke maatte lade male uden paa deres Mølle (D. H. 9 Pag. 9. 775. **S. R. D. 1 p. 284.** jfr. Atl. 6 Pag. 589. See 1175).

1206 holdt Erkebisp Andreas med sine Lydbisper et Concilium i Odense og stadfæstede paa samme de Privilegier, Kong Valdemar den 1ste og Erkebisp Absalon havde givet til Odense Kirke (D. H. 9 Pag. 99. 775. jfr. 1180).

1207 tillod Paven ved sit Brev til Odense Bisp, at den Præst i Stiftet, som havde mistet en Finger i et Slagsmaal, desuagtet maatte forblive i sit Embede, da han var kommen uforvarende til sin Skade (D. H. 9 Pag. 125. 741).

1210 (rettere 1213) døde Biskop Johan Jensen af Odense (om ham see 1186. 87. 98 og 1207), som havde været Kanik i Lund (D. H. 9 Pag. 182).

1211 blev, efter Pont. 1 Pag. 571, Loyus i den Foregaaendes Sted Biskop i Odense; dog er det uden Tvivl rettere, som det paa et andet Sted hedder, at

1213 døde den Odense Bisp Johannes, og s. A. blev Abbed Loyus i Ringsted i hans Sted udvalgt og indviet til Biskop (D. H. 9 Pag. 220).

1218 var denne Bisp, formodentlig med Landets øvrige Bisper, tilstede i Slesvig ved den unge Prinds Valdemars Kroning (D. H. 9 Pag. 309) og ligesaa

1222 paa Concilium i Slesvig, hvor det paa ny

blev Præsterne forbudet, saavel at have Koner som Friller (D. H. 9 Pag. 407).

1225 confirmerede Paven Knudsbrødrenes Privilegier i Odense og gav dem navnligen jus Asyli, eller deres Kloster Ret til at være et Fristed for Gjeldbundne eller andre af Loven forfulgte Flygtninge (Pont. 1 Pag. 641. jfr. 517. Atl. 6 Pag. 589).

1226. Til dette Aar henfører S. R. D. 1 Pag. 286, Thorkel. Pag. 101 og D. H. 9 Pag. 526 og 766 det næstforegaaende Privilegium, hvor Kirken bærer Navn baade af S. Maria, S. Knud og S. Albanus, og Munkene siges at have Eiendomme baade i Fyen, Laaland, Ærrø, Als, Jylland, Romøe og Siland ɔ: Sylt og deriblandt Viingaarde (vineæ), hvorved formodentlig Æblehauger (af hvis Frugt persedes Most, den danske Viin eller Cyder), eller maaskee rettere, efter Suhm, endogsaa Humlehauger forstodes; fordi Humlen netop, ligesom Viinranken, opbindes til Stænger og Humlehaugen altsaa derved faaer en fjern Liighed med Viingaarden.

1227 udbredte Dominicanerne sig over Landet og byggede sig ogsaa i Odense et (saa kaldet Sortebrødre) Kloster (Pont. 1 Pag. 642. Bloch 1 Pag. 594). Dog er dets Stiftelse her sat for hoit op i Tiden; thi det nævnes ikke blandt de danske Dominicaner-Klostere 1246 D. H. 10 Pag. 64, hvor dog Holme Kloster i Fyen opregnedes blandt Dominicanerne, (skjøndt det var et Bernhardiner og intet Dominicaner Kloster); desuden var der endnu 1268 kun et eneste Kloster i Odense (D. H. 10 Pag. 996). Blot saa meget er vist, at bemeldte Dominicaner Kloster var

stiftet før 1286 (vide infra), og Stiftelsen maa altsaa falde mellem 1268 og 1286 (see i det Følgende under 1280 og 1283).

1228 maatte Kongen jevne en langvarig Strid mellem Odense Bisp og Fyenboerne angaaende Helligdagsbrøde og hvo der skulde beedige samme (D. H. 9 Pag. 572. 768), ved hvilken Leilighed Bispens Officialis ɔ: Herreds- eller Districts-Provst, omtales.

1231 hedder det i Kong Valdemar den 2dens Jordebog, at Byen Odense staaer for 20 Mark puurt eller 150 Mark Penge [1]), og Lumbye med sit Fang ɔ: det senere Næsbyhoveds Birk, for 60 Mark Guld (S. R. D. 7 Pag. 524) [2]); og sammesteds Pag. 530 regnes Othænsø atter blandt Konunglef eller de kongelige Domainer. Da nu 1 Mark puri argenti efter almindelig Regning var 8 Rd. Courant og 1 Mark Penge kun 3 Mark Courant (S. R. D. 7 p. 557), saa var det efter den ene Opgave 160 Rd. Courant, men efter den anden kun 75 Rd. Courant; hvoraf man altsaa skjønner, at Ordet vel paa dette Sted ikke skal oversættes ved eller, men ved endogsaa eller fremdeles; hvorfor ligeledes S. R. D. 7 p. 616 slaaer begge Summer sammen til een, men regner desuagtet det Hele kun for 190 Mark Penge; fordi Andre kun

---

1) Om de forskjellige Beregningsmaader af Mark puurt Sølv eller Mark Penge see S. R. D. 7 Pag. 557. D. H. 9 Pag. 415 (hvor hele Fyen med Smaaøerne siges at svare 4463 Rd.) 729. 9 Pag. 81. 13 Pag. 54. 773.

2) En Mark Guld var 8 Mark Sølv. S. R. D. 7 Pag. 556.

regne 2 Mk. Penge paa 1 Mark Sølv, alt som de beregnede denne sidste efter pondus maius (ɔ: til 8 Rd. Courant) eller pondus minus (ɔ: 1 Rd.) jfr. S. R. D. 7 p. 557. 616. Til denne Beregningsmaade har Forfatteren formodentlig ladet sig forlede ved den Omstændighed, at 1254 angives den kongelige Indtægt af Odense kun for 167 marcas denariorum ɔ: Mark Penge; men Sagen var, at de 1231 omtalte 20 Mark Sølv ɔ: 160 Rd. Courant, allerede 1107 eller 1116 vare overladte til S. Knuds Kloster og svaredes altsaa vel af Byen til Kongen, men kom desuagtet ikke i den kongelige Kasse, hvorfor de vel 1231 omtales, men derimod 1254 aldeles udelades. Altsaa svarede Byen i Grunden saavel 20 Mark Sølv ɔ: 160 Rd. Courant, som 150 Mark Penge ɔ: 75 Rd. Courant, altsaa ialt 245 Rd. Courant eller 196 Specier eller 392 Sølvdalere til Kongen (uagtet S. Knuds Kloster igjen oppebar de $\frac{2}{3}$ Dele af disse kongelige Intrader), og ihvor ubetydeligt dette endogsaa kunde synes at være, maa man dog stedse erindre sig, at 392 Sølvdalere efter den Tids Priser omtrent vilde beløbe sig til 3920 Rd. efter vore nærværende Priser; thi 1107 kostede en almindelig Hest kun 3 Mk. Penge ɔ: 9 Mk. Courant eller 2 Rd. 2 Mk. 4 ß. Sølv, som nu i det mindste vilde koste over 20 Rd., og 1295 kostede en stor Stridshingst 20 Mk. ɔ: 10 Rd. Courant, 8 Spec. eller 16 Rd. Sølv, som nu i det mindste vilde koste 160 Rd., altsaa begge Dele kun $\frac{1}{10}$ af nærværende Priser. Det samme var ogsaa Tilfældet med Kornet; thi 1095 kostede under Erik Eiegod 4 Skjep. Korn 20 ß. Courant ɔ: 2 Mk.

i vore Penge, men under Oluf Hunger 12 Gange saa meget (D. H. 5 Pag. 4. 115); og 1196 kostede under den høieste Hungersnød (thi ellers kunde den kjøbes for $\frac{1}{10}$ Deel), 4 Skp. Hvede 1 Mk. Penge ɔ: 3 Mk. Courant eller 77 ß Sølv (D. H. 8 Pag. 392-93), altsaa en Td. fra $1\frac{1}{2}$ til 9 Mk., og nu koster den det 10-dobbelte eller fra 3 til 15 Rbd. Jeg veed derfor ikke, hvorledes det skal forstaaes, naar det i Stadsretten af 1269 hedder (D. H. X Pag. 637. Nyerup Pag. 213), at 1 Skp. Hvede kunde koste 1 Mk., altsaa lige saa meget som $\frac{1}{2}$ Td. kostede i den høieste Hunger 1196; hvorfor jeg ogsaa formoder, at der 1269 i Stedet for Skjeppe bør læses Skippund ɔ: 2 Tønder, hvorved Prisen saaledes blev 38 ß. for hver Tønde, hvilket kunde ansees for en Middelpriis: en Formodning, der rimeligviis ogsaa er anvendelig, naar det hedder, at 1273 kostede 1 Skp. Rug 28 ß. i nærværende Penge, altsaa Tonden 2 Rd. 2 Mk. og havde forud under Hungeren kostet 8 Rd. (D. H. X Pag. 689), hvilket aldeles ikke vilde passe til de øvrige Datidens Priser, dersom man ikke forklarede Sk. ved Skippund i Stedet for ved Skjeppe.

Ved denne Tid omtrent maa dernæst den Deel af Stranden, der gik ind til Odense fra Fjorden af, være inddæmmet; thi i den foromtalte Jordebog nævnes aldeles ikke Stige By i Lumby Sogn, der, paa Grund af sin Beliggenhed, af det oldnordiske Sædiki ɔ: et Stranddige, eller, om man hellere vil, af Stika ɔ: et Pæleværk eller Bolværk af nedrammede Pæle [1]),

[1]) Hvisaarsag vi ogsaa af Privilegiet for S. Knuds Klosters Fisteri saavel af 1242, som 1288 erfare, at Ud-

har faaet sit Navn og saaledes betegner et Sluseværk eller en Dæmning, som der i fordums Dage maa være anlagt; hvorimod de brunsvigske Hertuger allerede 1300 havde denne By i Besiddelse (D. H. X 1 Pag. 369) som en Arv efter Valdemar den 2dens Søster Helena, der blev gift 1202, omtrent 1233 havde oprettet et Kapel i Lüneborg for Kong Knud den Hellige (D. H. 5 Pag. 74) og døde omtrent 1240. Denne Prindsesse Helena kan nu hverken have arvet Byen 1182 ved hendes Faders Kong Valdemar den 1stes Død, eller (hvad som dog allenfalds kunde synes rimeligere, D. H. X Pag. 158) have faaet den med flere Godser i Udstyr, da hun 1202 blev formælet; thi den nævnes i hiint foromtalte brunsvigske Skjøde, i Forening med Liungby ɔ: Lumby, i hvis Sogn den ligger; og dog tilhørte Liungby cum attinenciis suis ɔ: med dens hele Fang, ifølge ovenomtalte Jordebog, endnu 1231 Kongen (S. R. D. 7 p. 524). Den maa altsaa først efter Helenas Død (omtrent 1240) være bleven hendes Arvinger udlagt, enten i Stedet for andet Gods eller for en Pengesum, der maaskee endnu paa det med hende udlovede Udstyr stod til Restance. Men deraf er det, som mig synes, en temmelig sandsynlig Følge, at den Dæmning, der ifølge

---

trykket; postes figere ɔ: ramme Pæle ned (som i det gamle Sprog kaldtes stika), var aldeles synonymt med at dæmme for Vandet, gjøre Dam eller opkaste Dæmning; ligesom ogsaa af dette Ord vort nu brugelige Stigbord har sin Oprindelse og altsaa egentlig betegner det Bord eller den Fjæl eller Planke, der dæmmer for Vandet.

det Foregaaende, gav Stige dens Navn, maa være sat mellem 1231 (hvor den endnu ikke nævnes) og 1240 (hvor den rimeligviis blev udlagt til Helenas brunsvigske Arvinger); thi havde den ikke været til i Helenas Tid, saa kunde de brunsvigske Hertuger jo heller ikke siges at have arvet den efter hende, og desuden paatage vist ingen udenlandske Hertuger sig et saa bekosteligt Arbeide til Fordeel for en fremmed og dem uvedkommende By, som Odense den Tid var dem. Jeg antager altsaa, at denne Dæmning er sat under Kong Valdemar den 2dens Regjering, mellem 1231 og 1240 (da hun dode), og det saa meget hellere, som Inddæmningsværket i Almindelighed under bemeldte Konge først ret kom i Gang her i Landet, hvilket skjønnes af de mangfoldige Anordninger i skaanske, sjælandske og jydske Lov (af hvilke han udvidede og forbedrede de 2 første, Nyerup Pag. 194, men fra nye af udgav den sidste) om Dæmninger og Sluser ved Mølleværker og inddæmmede Vande til Fiskedamme; ligesom det ogsaa først er under ham at de sønderjydske Diger eller Inddæmninger omtales (D. H. 9 Pag. 727). Dog hvad enten min Formodning med Hensyn til Anlægstiden er rigtig eller ikke, saa er under alle Tilfælde saa meget vist, at en slig Inddæmning virkelig engang i Tiden her ved Stige har fundet Sted, og at dens Anlæg for Odense By har været af den uberegneligste Indflydelse og Nytte; thi nu maatte jo alt det flade Vand, som havde oversvommet der Norden for Odense beliggende Lavland, lidt efter lidt forsvinde og Landet selv Aar for Aar grøde op og til Ager og Eng forvandles, medens blot

det dybere Vand blev tilbage og dannede sig til en færsk Sø, hvis Levninger endnu ere tilbage i Næsbyhoveds Sø, der vistnok den Tid havde et betydeligt Omfang og en vidtløftig Udstrækning, men siden bestandig har aftaget, deels ved Naturens Kraft og deels ved Kong Valdemar den 4des ved Kluset anlagte Dæmninger (Borg. R. 1 Pag. 24), men især i vore Dage ved Kanalens Anlæg og de derved foraarsagede Indskrænkninger (Borg. R. 1 Pag. 13). Den umiddelbareste Indflydelse, denne Inddæmning imidlertid havde, og hvis Virkninger af denne Grund ogsaa snarest i Byen maatte yttre sig, var upaatvivlelig den, at Byggepladsen eller Byggeleiligheden blev udvidet for den stigende Folkemængde, idet nu Flakhaugen, S. Hans Sogn og Sortebrødre Løkke, som før havde staaet under Vand, bleve tørre og lidt efter lidt bebyggelige. Ogsaa spore vi ret strax i Historien denne paafaldende Virkning; thi i Stedet for at alle Byens i Historien forekommende Bygninger før den Tid laae mellem Over- og Vestergade paa den ene Side og Aaen paa den anden, saasom Piente Mølle, Provstiet, Vor Frue Kirke, Bisperesidentsen, S. Albani Kirke, S. Knuds Kirke, S. Knuds Kloster og Munke Mølle, saa see vi nu i den sidste Halvdeel af nærværende Aarhundrede baade Graabrødre, S. Hans og Sortebrødre, tilhobe i de Egne af Byen, som efter al Sandsynlighed før den Tid stode under Vand.

1232 kom saaledes Franciscanerne eller Graabrødrene allerede herind i Landet og nedsatte sig, som det hedder, i Odense (Bloch 1 Pag. 594); dog bør dette formodentlig blot hedde i Odense Stift, nemlig

i Svendborg, hvor de virkelig nedsatte sig 1236 (Daugaard Pag. 309); ligesom det ogsaa ved Svendborg i Odense Stift maa forklares, naar Odense 1260 anføres som en af de 8 Cathedrer ɔ: Lærestole eller Kirker, Franciscanerne til den Tid allerede havde i Danmark (D. H. 10 Pag. 417); thi 1268 var der, som sagt, kun et eneste Kloster, nemlig S. Knuds, i Odense (D. H. 10 Pag. 996), og Franciscanerne forekomme ikke som bosatte i Odense før 1279, da deres Kloster blev indviet.

Men endskjøndt Graabrødrene saaledes ikke bleve bosatte i Odense 1232, bilder jeg mig dog ind, at deres senere Bolig omtrent ved denne Tid (dog formodentlig først i Anledning af Ildebranden 1247) er bleven opbygt, idet uden Tvivl Kongen var den Første, der benyttede sig af Inddæmningens Fordeel til at bygge sig et Slot paa den Plads, hvor Graabrødre siden kom til at ligge, idet han 1279 skjenkede disse Munke denne sin Residents til deri at anlægge deres Kloster (see derom mere under 1247).

1235 blev et Mariebillede ved en Matrone baaret fra S. Knuds Kirke i Odense og lagt paa Brystet af en Syg, som derved blev aldeles helbredet (D. H. 9 Pag. 652).

1236 døde Bispop Loyus (om ham see 1211, 13 og 28) og Ivar blev i hans Sted Bispop i Odense (Pont. 1 Pag. 571), om hvilken Sidste det hedder, at han viste sig gunstig mod Franciscanerne (ibid.), hvorved maaskee skal forstaaes, at han i dette Aar tillod dem at opbygge et Kloster i Svendborg, eller maaskee ogsaa derved menes hans for dem udstedte og

i det Følgende under 1240 anførte Anbefaling, eller muligviis ogsaa andre af Historien med Taushed forbigangne Begunstigelser.

1238. Under dette Aar anføres i det haandskrevne **Diplomatarium Ecclesiæ Othoniensis p. 71** det Brev fra Ribe Kapitel, som indeholder Prioren af S. Knuds Protest mod Provstetitelen, hvilket jeg efter Pontoppidan og Suhm i det Følgende under 1288 skal anføre; thi da Diplomet aldeles ingen Navne indeholder, er det vanskeligt at vide, hvo der har læst Aarstallet rigtigst, enten Langebek, som har ladet Diplomatariet afskrive ved Jon Mortensen, eller Bartholin, af hvis Annaler Pontoppidan formodentlig har hentet sin Kundskab; thi Suhm citerer blot Pontoppidan alene.

1239 gav Paven (vistnok paa Bisp Ivars Anbefaling) overflødigt Aflad til Frangde Kirke (**S. R. D.** 1 Pag. 287. D. H. 9 Pag. 697), der formodentlig da til en Steenkirke skulde forvandles og altsaa behøvede alle de milde Gaver, Tidsalderens Overtro vilde yde.

1240 giver Hertug Abel af Sønderjylland Brødrene af S. Knuds Kloster i Odense deres Gods og Eiendele (forsaavidt samme laae i hans Hertugdom Slesvig) fri for al Tjeneste til sig og Sine og for al anden Rettighed, saa at de ei skulde staae under hans Fogeder ɔc. (D. H. 9 Pag. 707. 779); hvorhos det imidlertid tillige er at mærke, at denne Hertug ogsaa eiede Svendborg, Arreskov og mere Gods i Fyen (D. H. **X** Pag. 1), der i det mindste 1232, som

Fædrenearv var blevet ham tildeelt (D. H. IX Pag. 617-18).

S. A. bekjendtgjorde Bisp Ivar af Odense en pavelig Bulle til hele Landets Geistlighed, ved hvilken Paven paa det bedste anbefaler dem Minoritterne eller Franciscanerne (D. H. IX Pag. 708).

S. A. var bemeldte Bisp tilstede paa Herredagen i Vordingborg, hvor jydske Lov blev givet (S. R. D. 1 p. 288. D. H. 9 Pag. 713).

S. A. blev der holdt et geistligt Concilium i Odense, paa hvilket Erkebisp Uffo præsiderede (Bircherod); dog er dette maaskee blot en Forverling med 1245.

1241 skjenkede Kong Valdemar den 2den i sit Testament enhver af sine Domkirker en casula pretiosa ɔ: en kostbar Chorkaabe (Pont. 1 Pag. 655. D. H. 9 Pag. 722); og fortjener det derhos ogsaa at bemærkes, at Fyen i hans Tid var inddeelt i 2 Sysler (D. H. 9 Pag. 735), hvoraf der siden sees tydelige Spor i Landets Pantsætning til de holstenske Grever i det 14de Aarhundrede, under hvilken det f. Ex. 1330 hedder: Hinsgavl med det halve Land og Nyborg med den anden Halvdeel (Borg. R. 1 Pag. 22), hvilket endnu 1348 noget noiere bestemmes, saa at man seer af Borg. R. Pag. 23 eller især Pag. 83, at til Hinsgavl hørte Middelfart, Assens, Faaborg og Svendborg, altsaa det Sydvestlige; men til Nyborg: Nyborg, Kjerteminde, Odense og Bogense, altsaa det nordøstlige Fyen; saa at den gamle Sysselinddeling ikke ganske synes at have svaret hverken til det 17de Aarhundredes Lænsinddeling, eller til den nærværende Amtsinddeling; thi 1656 indbefattede Nyborg Slots-

læn, ifølge A. Berntsen: Nyborg, Svendborg, Kjerteminde og Faaborg; Odense Gaards Læn: Odense; Hagenskov Slotslæn: Assens; Hinsgavls Slotslæn: Middelfart, og Rudgaards Læn: Bogense; og efter den nærværende Amtsinddeling indbefatter Svendborg (eller forhen Nyborg) Amt blot Nyborg, Svendborg og Faaborg, men Odense Amt saavel Odense, som Assens, Middelfart, Bogense og Kjerteminde.

S. A. (1241) stadfæstede Kong Erik Plougpenning de Odense Knudsbrødres Friheder og Rettigheder og deriblandt 3 og 40 Marks Sagefald, fordi de næsten maatte beværte alle dem, der droge igjennem Riget (D. H. 10 Pag. 4. 961-62. jfr. 1203).

1242 stadfæstede samme Konge atter i Odense Knudsbrødrenes Privilegier, men især med Hensyn til de dem tilhørende Møller (molendina) samt Fiskeriet i Aaen mellem begge disse Møller; med Hensyn til hvilket det samme bestemmes, som 1288 gjentages (S. R. D. 1 p. 288. Thork. Pag. 135. D. H. 10 Pag. 20. jfr. Atl. 6 Pag. 589); og seer man altsaa heraf tydeligt, (hvad som i Diplomerne af 1175 og 1193 ikke er fuldkommen klart), at S. Knud eiede begge Møller ved Aaen, altsaa formodentlig saavel Munke- som Pientemølle; hvad enten de saa selv havde anlagt denne sidste eller af Provstiets Munke tilkjøbt sig samme. Og naar de altsaa endnu vilde gjøre Brug af deres gamle Privilegium, ifølge hvilket de kunde forbyde Byens Borgere at lade male paa andre Møller end deres, saa maatte det jo nødvendigviis være den under 1175 omtalte Eiby Mølle, de derved meente; (dog lyder nærværende Diplom blot paa, at de skulde

have deres Møller ab omni impetitione libera og Fisseri mellem begge) med mindre man vilde troe i Diplomets Udtryk at finde Grund til den Formening, at begge deres Møller skulde have ligget umiddelbart ved selve Aaen; thi i dette Tilfælde maatte det altsaa have været Munke- og Eiby-Mølle, de eiede, og altsaa kunde Provstiets Munke endnu som før have været i Besiddelse af Piente-Mølle.

S. A. gjorde ogsaa Hertug Abel af S. Jylland Knudsbrødrenes Bønder frie for al Tjeneste ꝛc. (Thork. Pag. 136. D. H. 10 Pag. 20); altsaa ganske det samme Diplom som det under 1240 anførte.

1244 bekræftede Paven alle S. Knuds Klosters Friheder og Indkomster og gjorde derhos dets Kirke til en Cathedralkirke (S. R. D. 1 p. 288), hvilket sidste vel ikke vil sige andet, end at han ogsaa bekræftede dens Rettigheder som Cathedral- eller Domkirke, hvad den alt siden 1139 havde været.

1245 holdtes et National-Concilium i Odense af Erkebispen i Lund (S. R. D. 7 p. 222), hvor alle danske Bisper vare nærværende og der udgave nogle Constitutioner, som det af S. R. D. 1 p. 288 synes, med Hensyn til Kirkeritualet og Ceremoniellet (jfr. D. H. 10 Pag. 47), men efter Suhm for at true dem med Band, der forfordelede Kirken og Kirkens Godser: en Trudsel, der ogsaa paa alle Provstemoder (Synodal-Concilier) skulde forkyndes, og som Suhm endogsaa mener at skulle sigte til Fordringer, Kongen gjorde paa Geistlighedens personlige Krigstjeneste og Krigsstyr af Kirkens og Geistlighedens Tjenere (Hvitf. Pag.

213. Pont. 1 Pag. 571. 657 sq. D. H. 10 Pag. 45. jfr. 12 Pag. 277. Atl. 6 Pag. 585).

S. A. havde den Odense Bisp Ivar en Coadjutor ved Navn Mag. Petrus Dacus (Pont. 1 Pag. 571. D. H. 10 Pag. 45). Vistnok nævnes en saadan M. Petrus Dacus Coadjutor i **S. R. D.** 1 p. 288; men da han nævnes foran den Odense Bisp og bag efter den slesvigske, maatte han dog snarere være dennes end hiins Coadjutor. Imidlertid kan det ikke nægtes, at ogsaa den Odense Bisp enten allerede havde eller i det mindste attraaede en Coadjutor; thi

S. A. forbød Paven ved en Bulle, at den Odense Bisp ikke uden Priorens og Capitelets i S. Knuds Klosters Samtykke maatte antage sig nogen Coadjutor (Thork. Pag. 148=51, som dog henfører det til 1244. Pont. 1 Pag. 661. D. H. 10 Pag. 52).

S. A. meddeelte Paven S. Knuds Kloster sin Beskyttelses=Bulle (ll. cc.) og

S. A. maa ogsaa Bisp Ivar (om ham see 1236 og 1240) være død (D. H. **X** Pag. 51); thi

1246 beretter Paven i sin Skrivelse, at Provst Nicolaus i Odense (som formodentlig paa Grund af sin Kirkes høiere Alde endnu stedse troede sig berettiget til at styre for Bispevalget, som ellers siden 1139 blot tilkom Knudsbrødrene; jfr. 1300), havde efter Bisp Ivars Død med mange Lægfolk trængt sig ind i (S. Knuds) Kapitel og ved mange Trudsler tvunget Kanikerne til at vælge sig til Bisp, ja! at Erkebispen endogsaa havde ladet sig true til at indvie ham, endskjøndt han var født af en Concubine, blev ved verdslig Magt udvalgt paa en ucanonisk Maade

og nu holdt offentlig en Focaria (ɔ: egentlig en Kokkepige, men betyder her en Frille, af det Slags man ellers i Almindelighed kaldte Munkedeier) [1]) og begik mange andre utilladelige Ting, hvorfor han eiheller turde straffe sine Undergivne, som heller ikke bivaanede Messen, naar han holdt den (D. H. 10 Pag. 66-7). Dette Brev er især ogsaa derfor mærkværdigt, fordi det, saavidt jeg veed, er det første Sted, hvor Benedictinermunkene i Odense kaldes Kaniker (maaskee paa Grund af Pavebrevet af 1244), uagtet de Benedictinere, som havde deres Klostre nær ved Domkirkerne og i mange Dele assisterede Bispen, allerede her i Danmark fra 1096 af skulle have begyndt at kalde sig **Canonici regulares** (eller Kaniker følgende S. Augustini Regel), eller, hvad som er det samme, Domherrer (Pont. 1 Pag. 230-1. D. H. 5 Pag. 23).

S. A. blev derfor ogsaa, ifølge den foranførte Klage, Bisp Nicolaus fortrængt og i hans Sted Jacobus Biskop (Pont. 1 Pag. 572. D. H. 10 Pag. 67 har derimod 1247).

S. A. opregnes Dominikaner-Klosterne i Danmark (D. H. 10 Pag. 64); men der nævnes endnu intet saadant i Odense, uagtet Holmekloster i Fyen ved en Feiltagelse opregnes blandt samme.

1247 faldt Kongens Brødre, Hertugerne Abel og Christopher, ind i Fyen, og den Første afbrændte ved denne Leilighed Odense (**S. R. D.** 7 p. 222, eller som **S. R. D.** 1 p. 289 udtrykker sig: **Teutones**

---

[1]) Jfr. om dette Slags Væsener Pont. An. 2 Pag. 27-28 og Giessings Jubellærere 1 Pag. 81.

milites exurunt Othiniam), hvis S. Knuds Kirke alt kort forud ligeledes var afbrændt (D. H. 10 Pag. 78. Atl. 3 Pag. 433) [1]); og er det derhos, som mig synes, høist mærkværdigt, at Odense By saaledes er afbrændt 3 Aarhundreder i Rad og stedse ved eller i det mindste henimod Aarhundredets Midte, f. Ex. mellem 1042 og 54, mellem 1143 og 57 og endelig nu 1247. Skjøndt man nu med Grund kunde spørge, hvad der egentlig, paa Taget nær, kunde brænde af en Kirke som S. Knuds, der beviislig var af Steen (thi Midtergangen kan dog vel neppe have været af Steen og derimod Sidegangene af Tømmer), saa er det dog derimod vist, at den øvrige Deel af Byen, der formodentlig endnu for største Deel bestod af Træbygninger, desto lettere kunde antændes og forteres; og formodentlig er det saaledes disse Byens forskjellige Ildebrande, der have foraarsaget, at den nuværende By ligesom staaer paa sin ødelagte og underjordiske Forgjænger, og ligesom en Phoenix er fremvoxet af disse sine Forfædres Aske, idet man ved enhver Ildebrand, — for at forhøie den i sig selv lave, side og fugtige Grund, — blot synes at have udjævnet de brændte eller brandlidte Materialier paa Pladsen og dernæst oven paa samme at have lagt Grundvold til den nye og solidere Bygning: en Frem-

1) Altsaa formodentlig ved Vaadeild, der saa let i de catholske Kirker kunde opkomme formedelst deres mange Lamper og Lys, deres megen Røgelse, deres mange Tapeter og deres mange tildeels af Træ forfærdige og saavel med Klæder, som med Flitterstads udzirede Helgenbilleder.

gangsmaade, hvorpaa jeg i Aaret 1811 hørte mange Beviser anføre [1]); thi da saaledes Søren Mortensen paa det store Torv grov 7 Alen ned, for at lede Vandet til sit Brænderi, traf han paa et heelt Torngjærde og derunder et dybt Lag af Koskarn; da Ørnstrup i Vestergade grov sig en Brønd ud imod Staalstrædet, traf han paa en eller flere Tønder med Menneskeskarn o. s. v.; da man grov ved Landsthingshuset, traf man paa en Trappe; da Borgermester Bendz ved Mageløs grov i Jorden, traf han under den første Brolægning en anden, og en Alen under den en tredie Steenbro; da han grov 6 Alen dybt i sin nuværende (1811) Gaard paa Korsgaden, traf han paa en heel Modding eller Møgdynge, som kunde stikkes op med Spader, og uden om den et Tornegjærde, som halv var brændt til Kul, samt derhos Enden af en Postestang; da de grove i Lahns Stiftelse, traf de paa en Bagerovn, hvori Ovnredskaberne endnu laa, samt ved Siden af denne Ovn, men flere Alen i Jorden, en Smede-Esse; da de grove i Bispegaardens Hauge, i Bisp Ramus's Tid, traf de et Par Alen dybt en Steenbro, og da Cancellieraad Hempel grov 6 Alen dybt i sin Gaard paa Vestergade, traf han paa 3 Steenbroer og under dem en Hestemødding med en Deel Kjæbebeen af Faar og Heste, samt et gammelt Trækrus ꝛc. ꝛc. (Lignende Ting fortælles ogsaa om Kjøbenhavn, see Orig. hafn. Pag. 34-6).

---

1) Hvoraf imidlertid flere naturligviis fra senere Tiders Ildebrand kunne hidrøre; hvilket ogsaa de mange Brolægninger synes at bevise, da Gadernes Brolægning neppe kom i Brug før i næstforegaaende Aarhundrede.

En af de væsentligste Følger af denne Ildebrand (1247) formoder jeg forresten at have været den, at den regalis curia Othoniensis, som omtales 1180 (altsaa Valdemarsborgen paa Torvet), brændte af, og at Kongen i den Anledning (nu da Egnen ved Dæmningen af 1240 var bleven fast og tør) flyttede ud af Byen og byggede paa Graabrødrepladsen en Gaard, som han 1279 skjænkede til et Kloster for Graabrødrene, efter hvilke den endnu bærer Navn. Maaskee overlod han tillige ved denne Leilighed sin gamle Gaard eller Slotstomt paa Torvet til Bispen, som rimeligviis ønskede at boe midt imellem Kirkerne, eller i det mindste S. Knuds Kirke nærmere, end hidtil var Tilfældet: en Formodning, der er saa meget rimeligere, som man allerede 1420 finder Bispegaard paa Torvet, hvor Frøkenklosteret nu er beliggende (Aktstyk. Pag. 68; jfr. 1078), ligesom ogsaa Gaarden paa Frue Kirkegaard, hvor han uden Tvivl før havde resideret, allerede 1308 til en Skole blev forvandlet.

S. A. (1247) skulde ogsaa Prioren i S. Knud, Jacob Grip, have tilladt Prioren ved S. Mikkels (nuværende S. Hans) Kirke, Offo Grip, at holde Skole, imod at han Ingen optog i samme af S. Albani Sogn, og heller Ingen, der vare yngre end 15 Aar, samt dernæst ikke tillod dem Dands eller Fastelavnsløben; et Brev, Borgermesteren (proconsul) i Odense, Johan Mule, skulde have underskrevet (Pont. 1 Pag. 662-3. Bloch 1 Pag. 231-2. D. H. 10 Pag. 86); men der er stærk Formodning, ja! endogsaa Vished om, at Aarstallet bør læses 1447, istedetfor 1247 (see Paludan-Müllers S. Hans Kloster).

1249 nævnes Dalum Kloster for første Gang i Anledning af en Stridighed, det havde med nogle Adelsmænd, der vilde forurette det (S. R. D. 1 p. 289. Daug. Pag. 311), og hvoraf man tillige seer, at disse gode Klosterdamer allerede da eiede Gods i Vends Herred, Baag Herred, Vinding Herred, Sunds Herred, Taasing, Langeland, Laaland, Ærøe, Als og Femern. Da iøvrigt dets Nonner før den Tid stedse kaldes Noniales de Burgo, og da man derhos veed, at dette Kloster først efter 1183, ja! saagar først efter 1193 blev forflyttet fra Burg til Dalum, saa er vel intet sandsynligere, end at det skeete i Anledning af Ødelæggelsen og Ildebranden 1247.

1251 var Bisp Jacob af Odense paa Herredagen i Nyborg (D. H. 10 Pag. 193).

S. A. indstævnede de pavelige Commissærer Fogeden og Borgerskabet af Lybek til at møde eller møde lade i Odense Tirsdagen efter Søndagen Lætare, at svare for sig imod Bispen af Roeskildes Klage over, at de havde plyndret og brændt Kjøbenhavn med omliggende Landsbyer (D. H. 10 Pag. 195).

1252 døde Biskop Jacob af Odense (S. R. D. 1 p. 289. Pont. 1 Pag. 572; om ham see 1246 og 1251), hvorpaa Kanikerne udvalgte Franciscaneren Peder til Bisp i Odense; men Kong Abel tvang dem til i hans Sted at udvælge hans Capellan, den tydske Franciscaner Reimer, Reiner eller Regner, — en af Tilskynderne til Erik Plougpennings Mord (D. H. 10 Pag. 141. 164), — til Biskop, da Peder, som han foregav, var hans Uven (S. R. D. 1 p. 289. Pont. 1 Pag. 572. D. H. 10 Pag. 202). Og viste denne Reiner

sig siden meget gunstig mod sine Ordensbrødre Franciscanerne (Pont. l. c.).

S. A. gav Kong Abels Enkedronning Mechtild sig i Kloster og aflagde sit Løfte til Bispen i Odense (D. H. 10 Pag. 218).

1253 havde Biskop Reiner en Strid med den Viborger Bisp (hvorom, vides ikke), som skulde afgjøres paa Concilium i Nyborg (D. H. 10 Pag. 234).

1254 hedder det, at Kongens Indtægter af Othænsø By den Tid vare 167 Mark (S. R. D. 7 p. 542), som skulde synes at være noget mindre end 1231 (idet det kun udgjorde 133 Sølvdalere, da det derimod 1231 udgjorde 152); men i Grunden er det en Forøgelse af 17 Mark (see 1231) ɔ: 8½ Rd. Courant, da de 20 Mark Sølv, som svaredes til S. Knud, ikke her, som under 1231, ere anførte.

1255 tog Paven S. Knuds Kloster i Odense under sin Beskyttelse; stadfæstede, at dets Brødre alene skulde have Magt til at vælge Bisper i Odense (see 1139); at til Klosterbygningen, efter Erkebisp Eskilds Forordning (see 1177), aarlig skulde hæves en Afgift af Jylland, Sjæland, Laaland, Falster og de andre Øer; at de Friheder, som Erkebisperne Eskild og Absalon, samt Kongerne Valdemar og Knud havde givet deres Kirke, skulde opretholdes, og at endelig deres Prior skulde have samme Værdighed og Rang som en Abbed (D. H. 10 Pag. 271).

S. A. synes Bisp Reiner at være bleven fortrængt af Kong Christoffer (hvorfor det ogsaa hedder om ham, at han blev forfulgt saavel af Kong Christoffer som af Kong Erik Glipping. D. H. 10 Pag. 383.

556), og Jens Bang i hans Sted at være bleven valgt til Biskop i Odense; men da ogsaa dette skeete med verdslig Magt, maatte derover baade Odense Stift og By over hele Riget høre ilde (Pont. 1 Pag. 573 710. D. H. 10 Pag. 271). Fra denne voldsomme Fremgangsmaade hidrører saaledes ogsaa den Forvirring, at Reiner kaldes Bisp i Odense paa samme Tid som Jens Bang (f. Ex. D. H. 10 Pag. 517=8. 556. 599); thi Reiner døde først samme Aar som Jens Bang, nemlig 1267 (ibid. Pag. 599. 604), og maaskee fungerede han endogsaa medens Jens Bang fra 1259 var i Landflygtighed.

1257 slog Bispen Jens Bang af Odense sig paa sin Morbroders, den mod Kongen oprørske Erkebisp Jacob Erlandsens, og sin med ham samvirkende Broders, Bisp Peder Bang af Roeskildes Parti (D. H. 10 Pag. 327), og det uagtet Kongen, som det synes, havde seet igjennem Fingre med, at han ved Magt havde indtrængt sig i Stiftet (see 1255) og siden i ingen Maade havde fornærmet, skadet eller forulempet ham (D. H. 10 Pag. 429), hvorfor han ogsaa ved Sagens endelige Afgjørelse hverken findes at have gjort Fordring paa, eller at have erholdt, den mindste Godtgjørelse, saa at man altsaa kan sige, at han gjorde Alt for Slægtskabs Skyld, uden Hensyn til Troskab eller Taknemmelighed mod sin Velgjører og sin Konge.

S. A. tilstod Tuko Lukki, hans Søn Peder og 4 Andre (som vare Raadmænd i Odense. S. R. D. 1 p. 290), at Akismath ɔ: Akis Eng (pratum Akonis) ved Aaen (altsaa uden Tvivl nuværende Munkemose)

tilhørte Knudsbrødrene (D. H. 10 Pag. 342), og kunde denne Eng saaledes muligviis have Navn efter Palnatokkes Søn og altsaa Svend Tveskjægs Fosterbroder Aki, om hvem see D. H. 3 Pag. 242. 248 ꝛc.

1258 lod Kong Christoffer den 1ste forskrive et Danehof eller en Rigsdag til Odense, for at krone sin unge Søn Erik; men Erkebispen udeblev ikke alene selv, men forbød ogsaa de andre Bisper, under Bans Straf, at møde, hvilket ogsaa Bisperne af Roeskilde og Odense, som Erkebispens Kreaturer, adløde (D. H. 10 Pag. 357 sq.), skjøndt det var i den Sidstnævntes eget Stift, at Kroningen skulde holdes.

1259 lod Bispen Jens Bang af Odense, i Anledning af Erkebispens Fængsling, Banbreve udgaae imod Kongen over sit hele Stift, hvorved han forbød al Gudstjeneste i samme, idet alle Stiftets Kirker bleve lukkede og paa deres Døre Banbrevet opslaget; ingen Gudstjeneste fandt Sted, ingen Prædiken blev holdt, ingen Messe sungen, ingen Klokke ringet og intet Orgel lød; blot Børn maatte døbes og de Døende berettes, men de Døde ikke engang i kristen Jord begraves (Pont. 1 Pag. 696. D. H. 10 Pag. 369). Denne Ban, eller dette Interdict, vedvarede i hele 16 Aar, indtil 1275; dog synes Dominicanerne i Landet, saavelsom Prioren af Dalum, ikke at have holdt sig samme efterrettelig (Pont. 1 Pag. 726, jfr. D. H. 10 Pag. 561-62. 597-78).

S. A. forlod Biskop Jens Bang sit Stift og begav sig til sit Slot paa Als, hvor han vedblev at oplægge Raad imod Kongen og at anvende sin Kirkes

Skat til at hverve Fiender imod ham (Pont. 1 Pag. 573. 696. D. H. 10 Pag. 373).

1260 udstedte Kong Erik Glipping en for Klosterne i Almindelighed og især for Odense Kloster (see 1175. 1203 ꝛc.) vigtig Forordning, der vel egentlig var stilet mod Luxus i Klædedragt og Udsalget af tydsk Øl [1]); men hvori han tillige befaler, at ingen mere, som hidtil, maatte søge Herberg hos Klærker (see hvad Odense S. Knuds Kloster angaaer 1175. 1203. 1241. 1315) eller Lægfolk, men at Kroer i tilstrækkeligt Antal skulde anlægges, hvor Enhver kunde faae det Fornødne for Betaling (D. H. 10 Pag. 402-3) [2]).

S. A. var Bisp Jens Bang igjen kommen tilbage til sit Stift (D. H. 10 Pag. 404).

S. A. nævnes et Franciscaner Kloster i Odense (D. H. 10 Pag. 417); men jeg har i det Foregaaende under 1232 gjort det sandsynligt, at derved ikke menes Odense By, men Odense Stift; og at Klosteret ingenlunde laa i Odense, men i Svendborg.

1261 tog Hertug Erik af S. Jylland (ligesom hans Formand Hertug Abel 1240 og 42) med Hensyn til den Deel af deres Besiddelser, der laa i hans

---

1) Fordi dette havde viist sig saa fordærveligt i sine Virkninger (Nyerup Pag. 222); men allerede 1269, aftsaa 9 Aar efter, var dets Salg igjen ved Stadsretten formelig sanctioneret.

2) Denne priselige Anordning blev imidlertid kun daarlig efterlevet (N. T. S. f. D. B. 3 Pag. 239), hvilket synes at være en Skjæbne, næsten alle priselige Anordninger have tilfælleds med hinanden.

Hertugdom, Knudsbrødrene i Odense under sin Beskyttelse og gav deres Brydier, Bønder og Gaardsæder frie for Leding og al anden Udgift og Tjeneste til sig og sine Fogeder (S. R. D. 1 Pag. 291. D. H. 10 Pag. 434).

S. A. giftede Enkedronning Mechtild sig, skjøndt hun var gaaet i Kloster og havde aflagt sit Løfte til Odense Bisp (D. H. 10 Pag. 430. jfr. 1252).

S. A. udstedte Kong Erik Glipping sine Besværinger mod Bisp Jens Bang af Odense, hvori det blandt andet hedder, at han havde afsat dem af Præsteembedet, som allerede dertil vare beskikkede, hvilket kunde sees af Odense Provsti og S. Mariækirken ved samme (Pont. 1 Pag. 710. D. H. 10 Pag. 429), til hvilken Kongen havde jus patronatus (S. R. D. 5 p. 614). Om nu ved denne saaledes, som det synes, af Bispen fortrængte Provst skal forstaaes den i det Foregaaende under 1246 omtalte Provst Nicolaus eller den i det Følgende under 1272 omtalte Provst Johan, er ved Historiens Taushed heel vanskeligt at bestemme.

1263 (D. H. 10 Pag. 470) eller 1264 (ibid. Pag. 517) var den Gisico, der siden blev Odense Bisp, tilstede i Rom, da Paven stadfæstede det af Prindsesse Agnes i Roeskilde stiftede Kloster (see 1296); dog er det uvist, om han allerede da var Dominicanernes Subprior: et Embede, han, da han blev Bisp, 1286 beklædte.

1264 opholdt Bisp Reiner sig paa Ørkel[1]) og

---

1) Der den Tid enten tilhørte Junker Abel — en Søn af

kalder sig endnu som før Bisp af Odense (D. H. 10 Pag. 517-18); dog angaaer hans derfra i dette Aar udstedte Brev blot hans egne Privatanliggender.

1267 gjorde bemeldte Bisp Reiner (om hvem see 1252, 53, 55, og 64) sit Testament og døde: begge Dele, som det synes, paa Orkel (D. H. 10 Pag. 599. 604).

S. A. døde ogsaa Bisp Jens Bang (om hvem see 1255. 57. 58. 59. 60 og 61) i Landflygtighed (Pont. 1 Pag. 573. D. H. 10 Pag. 599).

1268 blev den samme Franciscanermunk Peder, som alt 1252 var valgt, beskikket til Bisskop i Odense (Pont. 1 Pag. 573. D. H. 10 Pag. 599).

S. A. var der endnu kun et eneste Munkekloster (nemlig S. Knuds) i Odense, hvilket Esbern Vognsens Enke i sit Testament begavede med 2 Mark Penge ɔ: 9 mk. 9 ß. i vore Penge (en lignende Sum gav hun ogsaa til Klostret i Dalum og til Minoritterne eller Franciscanerne i Svendborg); og kalder hun ved denne Leilighed S. Knuds Kloster blot **claustrum monachorum in Hötönsön**, fordi det, som sagt, endnu den Tid ikke med noget andet der i Byen kunde forverles (D. H. 10 Pag. 996). Var nu den gode Frue endogsaa sparsom i Penge mod Klosteret, saa var hun det ikke mod Byen med Hensyn til dens

---

Bispens høie Patron, den afdøde Kong Abel (see 1252), — eller af ham til Bispen og Bispebordet var overdraget; hvilket sidste man snarest maa formode, da man ogsaa seer senere Bisper paa Orkel residere (see 1290 jfr. om endnu senere Tider Borg. R. 1 Pag. 87 sq.)

Navns Bogstavering; imidlertid kan man ikke undskylde hendes Orthographi paa den Maade, hvorpaa man undskyldte Kong Christian den 4de, da han havde skrevet Accademia Sorana i Stedet for Academia, i det man nemlig sagde, at han havde viist sig saa gavmild mod Academiet i Penge, at det ikke var at undre sig over, at han hellere vilde give den et C (som betegner 100) for meget end et for lidet.

1269 synes den Odense Bisp Peder at have været i Clarevalle og der bivaanet Cistercienserne's (man veed ikke, om de levendes eller de dødes) Forflytning (D. H. 10 Pag. 628).

S. A. blev den for Kjøbstædernes Opkomst saa vigtige Stadsret given, som kaldes almindelig for hele Landet, uagtet den blot gjeldte i Fyen og en Deel af Nørrejylland (D. H. 10 Pag. 636-37). Der tales blandt Andet i samme om Byens Frihed ɔ: den Indfredning, som udgjorde Byens Enemærke [1]), og forøvrigt Straf for dem, der begik Vold indenfor samme, eller brød den saakaldte Byfred. Ingen Borger turde dernæst bortskjenke eller bortsælge sit urørlige Gods i Byen til Kirker, Klostre, Bisper eller Riddere, men blot til Byens egne Borgere; dernæst indeholder den, foruden Politilove (hvoriblandt den, at Ingen maatte bygge Svinesti eller hemmeligt Mag nærmere Gaden end 5 Fod, og Ingen lægge sin Mødding paa menige

1) De Bække, som udgjorde dette Byens Enemærke, eller som det ogsaa kaldtes, Byens Birk eller Vibeld, opregnes i et Document af 1477 i Aktstyk. Pag. 26. jfr. om Enemærke i min Borghist. Pag. 54 sq.

Stræde ɔ: Al- eller Adelgade), fremdeles Anordninger angaaende Kjøbmandskab (især med Skind, Korn, Flæsk og Honning), Fiskeri, Bageri, Bryggeri, Viinsalg, Mjød- og Ølskjænk [1]), Overskjærere (pannicidæ) ɔ: Klæde- og Lærredshandlere, Kjødmangere ɔ: Slagtere, Haandværkere, saasom Sudere ɔ: Skomagere (af det latinske sutor), Skindere ɔ: Feldberedere o. s. v., og endelig om Byfoged, Magistrat, Nattevægter, Torvedag o. s. v. Ved denne Leilighed falder man altsaa lettelig paa det Spørgsmaal, hvor vel Byens Torv i hine Dage kan have ligget? et Spørgsmaal jeg under 1280, hvor Raadhuset omtales, noget nærmere skal besvare; her være altsaa den Bemærkning tilstrækkelig, at Raadhuset og Torvet stedse havde deres Plads paa Adelgaden og derhos som oftest i Nærheden af Kirken, og hvor der vare flere Kirker, da i Nærheden af den Kirke, der laa midterst i Byen, altsaa rimeligviis her i Odense i Nærheden af S. Albani og S. Knud, og følgelig omtrent paa sin nuværende Plads; og vilde man endog herimod indvende, at den nordre Deel af nærværende Torveplads i gamle Dage (nemlig før 1580) var mere indskrænket af Bygninger, og at derfor Albani Kirkegaard, som man formener, laa Nord for Kirken, saa hindrer dette dog ikke, at der paa den forbi samme løbende Adelgade jo

---

1) Og det saavel dansk som tydsk Øl, hvorved det er at mærke, at de, der holdt Kro eller havde Udskjenk af Mjød og Øl, som det synes, stedse vare Koner (Kroerster), men derimod de, der solgte Viin, Mænd (Viintappere) Nyerup Pag. 123. 214 ꝛc.

kunde være Plads nok til et Torv, da Kirken vist laa langt dybere ned imod Aaen til, end man i Almindelighed antager. Desuden er det, efter hvad under 1280 vil blive anført, endogsaa rimeligt, at Torvet i gamle Dage har ligget mere vestlig end nuomstunder, nemlig mellem daværende Raadhuus (nuværende Borgerskole) og S. Knuds Kirkegaard eller Kirke; og netop derfor var det formodentlig, at Kongen 1542 skjenkede Byen S. Albani Kirkegaard til et Torv, fordi den laa i Flugt med det daværende Torv og altsaa desto lettere kunde tjene til sammes Forøgelse og Udvidning.

1270 var en særdeles agtet og anseet Mand ved Navn Valdemar Prior i S. Knuds Kloster (S R. D. 7 p. 223-24. Bloch 1 Pag. 589. Atl. 6 Pag. 589), da en Borger i Odense, Henrik Crember (formodentlig Kræmer eller Kjøbmand) [1]), tilligemed en Kanik i Ribe overleverede noget Gods til Dalum Kloster, som af Nicolai Kammermesters Enke var det legeret (D. H. 10 Pag. 648. S. R. D. 1 p. 292).

S. A. vil Hamsfort i S. R. D. 7 p. 224, at Bisp Peder af Odense skulde være død; men rimeligviis er det først skeet 1276.

1271 gjorde Priøren Hennikin i Odense sig meget fortjent af Børneskolerne (S. R. D. 1 p. 292. D. H. 10 Pag. 661). Dog maa dette være ansat nogle Aar for høit op i Tiden; thi 1270 var Valdemar, og 1274 Wilhelm Prior, og Hennikin forekommer først som Prior 1277.

---

1) Det skulde dog vel aldrig være ham, af hvem Kræmermarken har sit Navn??

S. A. vil Hamsfort i S. R. D. 7 p. 224, at Johan den 2den blev Bisp i Odense; men rimeligviis er ogsaa dette først skeet 1276.

1272 døde Hertug Erik af Sønderjylland som Munk og Convers i S. Knuds Kloster i Odense, hvilket han høiligen elskede og 1261 havde givet et Beskjermelsesbrev (D. H. 10 Pag. 667).

S. A. skjødede Ulf med Tilnavn Sab [1]) paa Odense Thing til Johannitterbrødrene af Antvorskov den halve Deel af det Gods, hans Hustrue havde arvet efter sin Broder i Kirketorp (maaskee Kirkendrup i Næsbyhoved-Broby) og Eseholt (maaskee Høisholt i Tommerup Sogn) D. H. 10 Pag. 671. jfr. 13 Pag. 210. Laa nu dette God virkelig i Fyen, da vilde det være et Beviis for, at Johannitterne endnu til den Tid intet Kloster havde i Odense, da han i modsat Fald snarere havde skjødet Godset til disse end til hine; men jeg maa tilstaae, at den Omstændighed, at det ifølge de citerede Steder skulde skjødes til Johannitterne paa Flakkebjerg Thing, leder os paa den Formodning, at det maa have ligget i dette Herred i Sjæland, og denne Formodning bliver Vished, naar man af Atl. 6 Pag. 274 erfarer, at der ligger et Ertzholt i Kirkerup Sogn, Vesterflakkebjerg Herred og Antvorskov Amt.

A. A. var Johan Provst i Odense (D. H. 10 Pag. 671).

S. A. udfærdigede Biskop Johan af Børglum i Odense

---

1) Som, mærkeligt nok, ogsaa paa Hebraisk og maaskee i flere østerlandske Sprog bemærker en Ulf.

et Vidnesbyrd om Prindsesserne Agnes og Juttas Klosterløfte (D. H. 10 Pag. 671); og dette kan saaledes muligviis have forledet Hamsfort til at troe, at Johan allerede 1271 var blevet Bisp i Odense, hvilket imidlertid ingenlunde var Tilfældet; thi

S. A. var Bisp Peder af Odense endnu ilive og udstedte et Brev paa Capitelet i Cistercium (D. H. 10 Pag. 674).

1273 indbød uden Tvivl Paven Bisp Peder af Odense, der, som sagt, var i Frankerig, til at bivaane Concilium i Lyon (D. H. 10 Pag. 691).

1274 siges Kong Valdemar (?) at have introduceret en Munk ved Navn Wilhelm fra Evesham i Engelland med egen Haand til Prior i S. Knuds Kloster (Bloch 1 Pag. 589); men af Pont. 1 Pag. 442 erfarer man, at dette ikke skete 1274, men 1174, paa hvilket ogsaa Kongenavnet bedst kunde passe. Imidlertid var der virkelig 1274 en Wilhelm Prior i Odense, som da var tilstede paa Concilium i Lyon (D. H. 10 Pag. 704. D. Mag. 1 Pag. 144).

1275 blev først Interdictet, som havde varet i 17 Aar, ophævet over Landet (Pont. 1 Pag. 737).

1276 døde Bisp Peder af Odense (Pont. 1 Pag. 574. D. H. 10 Pag. 732, om ham see 1252. 68. 69. 70. 72 og 73).

1277 blev Johan Bisp i Odense (et Valg, hvorpaa Kong Erik Glipping enten paa en positiv eller paa en negativ Maade maa have indvirket, see 1286). Han gav de Danske, der studerede i Paris, Underholdning eller Stipendier af S. Knuds Klosters Indkomster, eller anvendte maaskee en Deel af dets Indkomster

derpaa, tildeels dog af Godser, som de gudfrygtige Mænd Torkil Bonde, Carl og Jacob i dette Diemeed til Klosteret havde skjenket (S. R. D. 7 p. 224. jfr. 1321; om disse de Danskes Studeringer i Paris see forresten D. H. 8 Pag. 310-11. Nyerups Litteraturhist. Pag. 252-55, samt en egen Afhandling af Engelstoft i Skand. Museum for 1802). Dernæst anlagde han ogsaa efter Prior Hennikins Forlangende en Skole i Odense (som dog først kom i Stand under hans Efterfølger Gisico. Daug. Pag. 292. jfr. 1287). Han holdt ogsaa Præsterne til anstændige Sæder, gjorde Knudsbrødrene meget Godt og afskaffede adskillige unyttige Skikke (S. R. D. 7 p. 224. Pont. 1 Pag. 574. D. H. 10 Pag. 744).

1278 tilskrev Paven Bisp Johan af Odense (og ikke af Børglum, som Suhm vil) om at bringe igjen til S. Agnetis Kloster i Roeskilde alle de Ciendele, som derfra vare komne ved Prindsesserne Agnes og Juttas Udgang af samme (D. H. 10 Pag. 775. jfr. 1296).

1279 (jfr. 1232) blev Franciscaner- eller Graabrødre-Klosteret i Odense først oprettet og af Bisp Tucho i Ribe d. 9 Aug. til Jomfrue Maria indviet (S. R. D. 1 p. 292). Kong Erik Glipping gav dertil sin egen Kongsgaard eller sit kongelige Slot (curia sua regalis. S. R. D. 5 p. 515) i Odense (rimeligviis opbygt i Stedet for den 1180 omtalte Valdemars Borg paa Torvet; dog neppe før Inddæmningen 1240 og rimeligviis først i Anledning af Ildebranden 1247) med tilhørende Plads og Bygninger; ligesom han ogsaa lod bygge det store Alter

med en muret Grav derunder til sin egen Begravelse (see 1283); hvorhos Enhver, der paa Alterets Indvielses Dag besøgte denne Kirke (med Gaver) blev lovet 40 Dages Aflad (Pont. 1 Pag. 751. 755. D. H. 10 Pag. 790-91).

Som det nu er saare vanskeligt at bestemme vore Kongers Residents i Byen i de forskjellige Tidsperioder, saa er denne Vanskelighed især paafaldende i det 12te og 13de Aarhundrede; thi man finder ikke et eneste Kongebrev i Perioden fra 1175 til 1279, hvoraf man kunde slutte, fra hvilket Sted i Odense Kongerne havde udstedt samme (naar undtages Kong Valdemar den 1stes Diplom af 1180, som er dateret fra **curia propria Othoniensis** ɔ: Kongsgaarden i Odense, uden at man derfor veed, hvor den laa). Man kunde altsaa let falde paa den Formodning, at Kongerne her, ligesom i England, paa deres Gjennemreiser havde hospiteret hos Munkene, indtil de selv fik sig en Bolig i Byen; saasom de fleste af disse Breve (maaskee netop med Hensyn dertil) blot ere underskrevne: **datum Othoniæ.** Da man imidlertid dog af Diplomet fra 1180 seer, at de allerede da havde deres egen Gaard i Odense, har jeg under 1157 og 1180 vovet en anden, skjøndt maaskee derfor ikke paalideligere, Formening. Forresten var det en Følge af, at Kongen (see 1285) saaledes bortgav sin Gaard til Graabrødrene, at han nu maatte søge sig selv en anden Leilighed, og nu bygtes uden Tvivl først Næsbyhoveds Slot, som allerede nævnes 1336.

S. A. (1279) var endnu Nicolaus Provst i Odense (**S. R. D.** 1 p. 292. D. H. 10 Pag. 790).

Dog kan det ikke være den Nicolaus, der 1246 nævnes som Provst; thi siden hans Tid ere alt 2 Provster i Odense omtalte, nemlig en ubenævnt 1261 og Johan 1272.

S. A., og maaskee længe forud (see 1076. 1086. 1134), synes Odense By at have havt sin egen Myntmester, nemlig Henrik Somar (der, skjøndt han 1285 kaldes qvondam monetarius Othoniensis, dog neppe den Tid endnu var død, men blot forflyttet; i det han formodentlig er den samme Somar, som 1293 var Myntmester i Roeskilde. D. H. 11 Pag. 139), som boede Østen for de Franciscaner Munkene eller Graabrødrene s. A. af Kongen inden for Byens Hegn eller Befæstning overladte Grundstykker, der mod Norden begrændsedes af Byens Bæk og mod Syden af den saakaldte Adelgade (see 1285), saa at han altsaa, som det synes, maa have boet paa den Plads, der i flere Aarhundreder var bekjendt under Navn af Myntergaarden, og om hvis Tilværelse endnu Navnet paa et Stræde fra Overgade til Sortebrødre Torv (det saakaldte Mynterstræde) bærer Vidne. Denne Gaard, som Erik Pommer 1428 bortskjenkede eller bortsolgte fra Kronen, laa nemlig ifølge Resens Atlas af 1677 for Enden af bemeldte Mynterstræde paa Sortebrødre Torvs sydlige Side, saa at den spærrede Strædet aldeles paa en Port nær, der fandtes paa Midten af Gaarden.

1280 nævnes for første Gang Byens Magistrat in pleno [1]), og det bliver derved en Nødvendighed

---

[1]) Skjøndt vi allerede 1269 have seet Kongens Foged i

for os at undersøge, hvor Raadhuset omtrent den Tid kan have ligget. Fra Reformationen af laa det for den vestre Ende af Korsgaden (som 1478 havde været Hellig-Geisthuus, og hvor Kagen eller det saakaldte forum justitiarium ogsaa 1539 var beliggende); men før den Tid maa det, som en Følge af Bygningens fordums Bestemmelse, der ikke før Catholicismens Afskaffelse kunde ophøre, paa et andet Sted have været beliggende; og finder jeg da ingen rimeligere Plads for det end Torvet, som midt i den Deel af Byen, der den Tid var bebygget, og paa Midten af Adelgaden, som Byens fornemste Gade. Paa den søndre Side af Torvet kan det imidlertid ikke have ligget, thi der laa S. Albani Kirke; paa den østre vel heller ikke, thi der laa foruden det Elænde Huus eller Udlændingenes Hospital (see 1593), formodentlig ogsaa den foromtalte Kongsgaard eller senere Bispegaard, som dog i det mindste mellem 1466 og 1504 (altsaa før Reformationen) blev opbygt; paa den vestre kan det heller ikke have ligget, thi vel var der neppe som nu S. Knuds Kirkegaard, men dog aaben Gade; i Midten af Torvet heller ikke, thi der var S. Albani Kirkegaard, som først 1542 blev udlagt til Torv; altsaa maa det have ligget enten paa Torvets nordlige Side og ligeoverfor S. Albani, eller der, hvor nu

---

Byen ɔ: Byfogden, og 1257 Byens Raadmænd omtalte; ja, allerede i S. Knuds Gildesskraa saavel Kongens Ombudsmand ɔ: Foged, som Byens Skriver ɔ: Byskriveren omtalte (gl. Saml. I, 1. 13. D. H. 5 Pag. 442-3).

Borgerskolen (forhen Landsthinget og Adelens Gaard), altsaa ligeoverfor S. Knud (hvilket kunde være saa meget rimeligere, dersom det 1283 saakaldte Landsthing [placitum Fioniæ] paa samme Sted afholdtes); eller endelig mellem begge Kirkerne, hvor nu Rectorboligen er, som tilforn kaldtes Magazingaarden. Nu er imidlertid denne Tvivl omsider bleven hævet ved et i Aktstykkerne meddeelt Document af 1480, thi deri hedder det, at 60 Aar forud, altsaa 1420, løb Hærstrædet (ɔ: Al- eller Adelgaden, via vublica s. communis) Norden for daværende Bispegaard (altsaa i Flugt med nuværende Adelstræde) og ind i S. Albanistræde (nuværende Skomagerstræde) lige imod (eller lige overfor) det Stræde, som løb Sønden frem for Raadhuset og henimod Skolen (Aktstyk. Pag. 68); thi derved bevises, at Raadhuset den Tid og maaskee længe før samme laa mellem nuværende Skomagerstræde og den latinske Skole, altsaa hvor Adelens Gaard og Landsthinget forhen laa og nu Borgerskolen ligger, endskjøndt maaskee vel (for at give desto større Plads til det da formodentlig foran eller Sønden for samme beliggende Torv) noget mere tilbage eller noget høiere mod Nord, hvilket jeg deraf slutter, at det ifølge et andet Document af 1487 (ibid. Pag. 69) endogsaa synes at have strakt sig ud til Vestergade.

S. A. (1280) har man det første sikkre Vidnesbyrd om Johannitternes Etablissement i Odense (thi 1268 vare de der, som sagt, endnu ikke etablerede), nemlig et Diplom, hvorved Odense Magistrat meddeler Tilladelse paa Fægang i Aaløkken for S. Hans Brødres Kreaturer (Dr. Paludan-Müllers S. Hans Kloster i

i Odense Pag. 14 [1]). Efter Dr. Paludan-Müllers Formodning skulde Kirken, som i ældre Dage kaldtes S. Michael, være ældre end Ordenen og altsaa, som det synes, være bleven dem ved deres Ankomst overladt, hvorfor ogsaa Klosteret selv undertiden kaldes S. Michael (ibid. Pag. 7. 32). Efter min Formening have derimod Johannitterne selv indviet deres Kirke (som jeg ikke før 1295 finder omtalt) til S. Michael, med Hensyn til hans bekjendte Strid med Dragen, der var et saa aldeles talende Symbol for Riddernes hellige Øiemeed og deres mandige Færd til sammes Opnaaelse. Forresten findes følgende Eiendommeligheder ved denne Kirkes Bygning; udvendig sees nemlig paa det nordre Capel mod Vesten de Gyldenstjerners formodentlig senere anbragte Vaaben, nemlig en Stjerne; men mod Østen Johannitternes eget Symbol, nemlig et i Enderne tvekløftet Kors. Paa Kirkens østlige Gavl sees mod Norden en rund Steen med en deri indhugget Figur, der ligner et Hjul, derhos mod Sønden en 8-kantet mørkegrøn Steen uden Billede eller Inskription [2]), og tæt ved Siden af den en lille Steen med en Figur, der synes at skulle forc-

---

1) Et lille Skrift, i hvis historiske Efterretninger jeg har nogen Andeel, som findes omtalt ibid. Pag. 15.

2) Som bekjendt sad der ogsaa en lille grøn Steen indmuret i Muren paa Nielstrup ved Hvidkilde, men den forestillede en Mand, der knælede under et Træ (maaskee Christi Kamp i Gethsemane Hauge); jfr. Atl. 3 Pag. 577. S. Hanses grønne Steen er derimod formodentlig et Slags Reliqvie, nemlig en Steen fra Christi Grav, Oliebjerget eller andre hellige Steder.

stille Maria eller en anden qvindelig Helgen. Dog endnu mere mærkværdigt er det, at der indvendig i Kirken, nemlig i Kirkens søndre Gang og i Krogen, hvor Kirkens Hvælving i Sydøst tager sin Begyndelse, findes anbragt et Hoved, som skal forestille Klosterets Patrons, Johannes den Døbers; derimod hans Arme under Hvælvingens Begyndelse i Østen og saa fremdeles med hans øvrige Lemmer, der snart hist, snart her under Kirkens Hvælvinger ere anbragte; hvorhos jeg ikke tør undlade at bemærke, at Dronning Christine 1504 lod lægge 4 ß. paa S. Hanses Hoved i S. Hans Kloster i Odense (Nord T. S. 1 Pag. 566), og at jeg desaarsag formoder, at hine Afbildninger i Steen og Kalk maaskee kunde indeholde Reliqvier af de Legemsdele, de forestille, og at der altsaa foran samme i den catholske Tidsalder have været anbragte Altere, hvorpaa Enhver kunde nedlægge sin milde Gave eller sit saakaldte Offer. Johannitterklosteret selv laa derimod paa samme Plads, hvor Odense Slot nu er beliggende, og der er ogsaa her paa Stedet for en Deel Aar siden fundet en mærkelig Oldsag, som vidner om disse Ridderes østerlandske Færd og som nu er i Hr. Hofjægermester v. Teilmans Eie, nemlig en tveegget og slangeformig bugtet Dolk eller Jatagan (det formedelst sin som Ildsluen bugtede Skikkelse saakaldte flammende Sværd) med et Haandgreb af Kokusnød, der forestiller en paa Bagbenene siddende og Forbenene paa Brystet krydsende Abe; hvilken Dolk vist en eller anden Johannitterridder har hjembragt til Odense fra sine Tog paa det hellige Land.

S. A. (1280) eller omtrent ved samme Tid maa ligeledes Sortebrødreklosteret eller Dominicanerklosteret (hvorom see 1227) være blevet oprettet i Odense; ja, maaskee var det endogsaa det nye Huus eller Kloster, som Dominicanerne 1283 vilde oprette i Danmark (D. H. 10 Pag. 871); thi som vi i det Foregaaende have seet, var det endnu ikke til 1268, men derimod vel, som det Følgende skal vise, 1286.

S. A. var Kong Erik Glipping i Odense (D. H. 10 Pag. 799) og tog derfra Kjøbmændene, som fore paa Esthland, under sin Beskyttelse.

S. A. døde den lundiske Erkebisp Trugot, som siges at have gjort sig meget fortjent af Knudsbrødrene i Odense (**S. R. D. 1 p.** 293. 7 Pag. 224. D. H. 10 Pag. 802), uden at man veed, hvori saadant kan have bestaaet.

1282 var Biskop Johan af Odense tilstede paa det mærkelige Danehof i Nyborg (**S. R. D. 1 p.** 293. D. H. 10 Pag. 841) og siden paa Synoden i Ribe (D. H. 10 Pag. 849), hvor han blot kaldes udvalgt og stadfæstet til Odense, saa at man altsaa skulde troe, at han endnu den Tid ikke var indviet; hvilket maaskee kan grunde sig paa, at Erkebispen selv først 1282 blev indviet (ibid. Pag. 850). Forresten havde han været Bisp siden 1277, var en Benedictinermunk af S. Knud og hjalp i mange Maader paa disse sine forrige Brødre (Pont. 1 Pag. 574. D. H. 10 Pag. 744. Atl. 6 Pag. 589).

S. A. var en Synode eller et geistligt Møde i Odense med Hertugen af Slesvigs Kantsler, Bisp Jacob og Flere (Bircherods Mscr.)

1283 var Bisp Johan paa Danehof i Helsingborg (D. H. 10 Pag. 862) og s. A. paa Danehof i Vordingborg (ibid. Pag. 868).

S. A. lod Kong Erik Glipping sine Døttre Katharina og Elisabeth begrave i Choret af Graabrødre Kirke i Odense, hvor han lige for det store Alter havde udvalgt sig sin egen Begravelse (see 1279) og ladet denne sin Beslutning i mange Adelsmænds Overværelse paa Fyens Landsthing bekjendtgjøre. Ligeledes lod ogsaa han tillige med sin Dronning til denne Kirke forfærdige en Altertavle (tabula), som siden kaldtes den gamle og blev nedtagen, da en ny der paa Stedet blev opsat (S. R. D. 5 p. 516. D. H. 10. 873); og er denne sidste formodentlig den af Dronning Christine 1515 bekostede (hvorom see gl. d. Mag. 1 Pag. 24-25), fra hvem formodentlig ogsaa det kostbare Crucifix i denne Kirke, der omtales i gl. Saml. 1, 1, 85, hidrører.

S. A. blev uden Tvivl Dominicanerklosteret stiftet i Odense (see 1280). Det kaldtes ogsaa S. Petri Kloster og laa med sin Kirke paa den nordlige Side af det endnu saakaldte Sortebrødre Torv, omtrent midt for Mellemstrædet, men nede ved Byens Bæk, nemlig der, hvor i Begyndelsen af 18de Aarhundrede Poul Snedker, 1755 Handskemager Hans Pedersen og nu (1811) Snedker Valentin boer, hvor ogsaa i i Haugen skulde været forefundne Rudera af samme; ligesom en Mark bag ved samme, men hiinsides Byens Bæk, endnu af dette Kloster kaldes Sortebrødrelokken.

1284 var Bisp Johan paa Herredagen i Nyborg (D. H. 10 Pag. 878. 881).

S. A. var Kong Erik Glipping selv i Odense (ibid Pag. 882-83) og forbød derfra al Handel paa Norge efter de slaviske (Hanse-) Stæders Anmodning. Blandt Underskrifterne for dette hans Brev findes ogsaa Fyens Advocat, hvilket formodentlig vil sige saa meget som Landsdommer, Peter Jacopsen.

S. A. gav Bisp Tuko af Aarhuus alle dem, som vare gavmilde mod S. Knuds Brødre og Kirke i Odense eller paa visse Dage besøgte den (med deres Gaver) 40 Dages Aflad (**S. R. D.** 1 p. 293. D. H. 10 Pag. 886) formodentlig som Hjelp til Kirkens Opbygning, der, som sagt, 1247 afbrændte og hvis Gjenopbyggelse stod paa i 44 Aar.

1285 stadfæstede Kong Erik Glipping Minoritterne eller Graabrødrene i Odense Besiddelsen af den Grund, hvorpaa deres Kloster var bygget og som han selv havde afstaaet dem (D. H. 10 Pag. 897). Brevet, hvori Grunden, han havde skjenket dem, paa det nøiagtigste beskrives, findes i **S. R. D.** 5 p. 516, og siges den der at strække sig i Vester og Øster fra vicus occidentalis ɔ: Vestergade til forrige Myntmester Henrik Sømærs Grund, (som formodentlig er Myntergaarden) havende Bækken (rivus) mod Norden og vicus communis ɔ: Algaden (hvis Direction jeg i Overblikket eller Conspectus af 11te Aarhundrede har beskrevet) mod Syden (altsaa var hele den Plads mellem Graabrødre og Algaden, som det synes, endnu ikke bebygget), dog to Grunde undtagne, som ligge i det sydvestlige Hjørne af denne Plads, hvor begge Gader (Vestergade og Algade?) støde sammen, og som tilhøre S. Albani Kirke (altsaa om-

trent paa Hjørnet af store Graabrødrestræde); saa at det altsaa her gik med Franciscanerne, som det gamle Ordsprog lyder, at hvo der kommer først til Mølle ogsaa faaer først malet; thi de vare de første Munke, der efter Marianerne og Knudsbrødrene nedsatte sig i Byen, og derfor fik de ogsaa den hele ubebyggede Plads inden for Byens Hegn. Indfredning eller Befæstning (formodentlig det Samme, som siden udgjorde Graabrødre Sogn), og Johannitter og Dominicaner, der kom bag efter, maatte derimod nøies med det, der laa udenfor Byen; saa at man altsaa alene deraf, om aldrig af Andet, kan vide, at af disse 3 Ordener vare Franciscanerne de Første, der i dette Aarhundrede nedsatte sig her i Byen. Efter at saaledes Kongen paa ny havde bortskjenket sin Gaard eller sin Residents i Odense, er det, som sagt, ikke usandsynligt, at han er dragen længere mod Nord og har ladet Næsbyhoved anlægge, eftersom dette Slot allerede nævnes 1337, altsaa 58 Aar senere.

S. A. var Biskop Johan paa Danehof i Nyborg (D. H. 10 Pag. 898).

S. A. gave 3 svenske Bisper Aflad til dem, som (med deres Gaver) besøgte S. Knuds Kirke i Odense (S. R. D. 1 p. 293. D. H. 10 Pag. 902. Daug. Pag. 290. jfr. 1284).

S. A. indlagde i Odense Capitel Lygum Kloster sin Appel til Paven fra (imod?) Nicolaus, Prior i Odense, Nicolaus, Provst der (see 1279), og Ryko Tosten, Kirkens Provst [1]), i Henseende til det Ophold, de nu

---

[1]) Maaskee Officialis Episcopi eller Landsby-Provst, thi

næsten i et Aar, som beskikkede Dommere mellem Lygum Kloster og Ridder Johan Urne, havde foraarsaget dem ved ei at ville afgjøre en eneste Artikkel eller sidde (en eneste Gang) i Retten (D. H. 10 Pag. 903. jfr. Daug. Pag. 295, som paa 2 Steder kalder det Bygum Kloster).

1286 var Bispen paa Herredag i Nyborg, hvor Kongen blev forligt med Hertug Valdemar af Sønder-Jylland og denne blandt Andet gav ham kravslos fra Fyensskov og Gamborg, som til hans Forfædre havde været forpantet (D. H. 10 Pag. 924. 925).

S. A. døde Bisp Johan af Odense (om ham see 1271, 77, 82, 83 og 84) og blev begraven i Ribe, hvor han var født og til hvis Kirkes Bygning han havde skjenket nogle Jorder (D. H. 10 Pag. 926. Pont. 1 Pag. 574 siger 1287).

S. A. erklærede Kong Erik Glipping i Odense, at han herefter ikke vilde forhindre S. Knuds Kloster i dets, ifølge Pave- og Erkebispebreve tilkommende, Ret til at vælge Bispen (S. R. D. 1 p. 294. 7 Pag. 225. Pont. 1 Pag. 757. D. H. 10 Pag. 926). Da dette nu ikke kan hentyde paa Optrinet 1252, saasom Erik Glipping endnu den Tid ikke var Konge, saa maa man deraf slutte, at han maa have gjort nogle Hindringer eller Sligt ved Bisp Johans Valg 1277.

S. A. blev Kongen myrdet ved Viborg og saaledes forhindret fra, efter sit Forsæt, at lade sig begrave i

---

ved Kirken i Almindelighed forstaaes Bispestolen, og Kirkens Provst er altsaa det samme som Bispens Prorst eller Official.

Graabrødre Kirke i Odense, skjøndt Gl. Saml. 1, 1, 85 desuagtet paastaae, at det virkelig skeete. Forresten har man en Mynt af denne Konge med et Kirketaarn paa, hvilken man holder for at være slagen i Odense D. H. 10 Pag. 954).

S. A. (Pontoppidan siger l. c. 1287) blev Dominicanernes Subprior i Odense (jfr. (S. R. D. 7 p. 225), Gisico, udvalgt til Bisp, som igjen satte Domkirken og det dertil stødende S. Knuds Kloster, som havde lidt ved Ildebrand (formodentlig 1247), i Stand; stiftede dernæst 1287 (jfr. 1277) den første Skole i Odense, hvor han beskikkede Niels Fripp til første Lærer med aarlig Løn af 1 Mk. puurt Sølv (ɔ: 8 Rd. Courant eller omtrent 13 Sølvdalere), 2 Par Skoe, 2 Skjorter og 10 Alen Vadmel, samt tilstod ham og hans 16 Disciple Kosten i S. Knuds Klosters Omgang (ɔ: de saakaldte Korsgange [1]) af Levningerne, som kom fra Brødrenes Bord i Spisesalen (refectorium); hvortil Bispen selv henlagde 1 Mk. Korn ɔ: 12 Tønder (Pont. 1 Pag. 574. 758.

---

[1]) Af de forskjellige Forklaringer, man pleier at give over dette Navn, vil jeg anføre den, jeg finder rimeligst, nemlig, at de fleste Klostre sædvanlig i det indre Gaardsrum vare forsynede med et langs med Hovedbygningen fremløbende aabent Galleri eller en Buegang, der mod Gaardsiden til blot hvilede paa Piller (ligesom endnu i Christiansborgs og Frederiksborgs Slotsgaard er Tilfældet), og da Loftet i dette Galleri eller i denne Buegang derhos tillige var hvælvet, saa dannede disse Hvælvinger i enhver af Gallerietes Arcader eller Buefag et Kors, og disse Kors vare det saaledes, der gave Galleriet Navn af en Korsgang.

D. H. 10 Pag. 927. Bloch 1 Pag. 233. 332. 582. Atl. 6 Pag. 589. 601). Da denne Skole nu var oprettet efter Priorens Forlangende i S. Knud (see 1277), og saavel Lærer som Disciple skulde nyde deres Kost i S. Knuds Kloster, saa maa det have været nuværende latinske Skole, som ogsaa endnu 1593 kaldes **Schola trivialis**, hvorfor ogsaa Strædet langs med samme endnu kaldes Pugestrædet.

1287 stadfæster Kong Erik Menved et Forlig mellem Prioren af S. Knuds Kloster i Odense og (Brødrene) Michel og Nicolai Astretsøn i en Stridighed om en Eng, som laa Østen for Odense (altsaa formodentlig den saakaldte Helteeng udenfor S. Jørgensport), hvorved Klosteret beholdt de vigtigste (altsaa nærmest liggende) $\frac{3}{4}$ af Engen (**Dipl. Eccles. Oth.** D. H. 11 Pag. 7. jfr. **S. R. D.** 1 p. 294). Maaskee er det den samme Eng, som i et Document af 1476 kaldes Østermae ved Odense (Aktstyk. Pag. 66-67) og synes at have ligget ved Piente Mølledams Udløb langs hen med Aaen indtil S. Jørgens Jord (ibid. Pag. 73).

S. A. gav Bisp Gisico, der foregives at have været Munk af denne Orden (hvilket dog er urigtigt, see 1286), betydelige Summer til S. Knuds Kirkes og S. Knuds Klosters Reparation, som da af Ildebrand var lagt øde (see 1286), saa at de ikke blot derved bleve istandsatte paa ny, men endogsaa udvidede (Pont. 1 Pag. 574. 758. Atl. 6 Pag. 601). See nærmere derom 1291.

S. A. var Bispen tilstede i Lund ved Kongens Kroning (D. H. 10 Pag. 20).

Fra 1287 brænde og røve de fredløse Kongemordere og deres norske Allierede i en lang Række Aar snart hist snart her paa de fyenske Kyster (D. H. 11 Pag. 17=18. 43=45. 69. 83. 288=89. 366).

1288 var der Herredag i Odense (Birchherod), og saa meget er i det mindste vist, at Kongen

S. A. var i Odense og udstedede der et Beskjermelsesbrev for Benedictinermunkene i Odense, deres Gods og deres Tjenere (familia), paa Grund af deres Troskab i Gudstjenesten og for den gode Tjenestes Skyld, de havde udviist mod Kongen og hans Formænd, idet han gav dem Frihed for alle deres Bymænd og Bønder (villici & coloni), saavel i Kjøbstæder (in villis forensibus), som paa Landet (in rure), for Leding, Skatter, Byrder og Hoveri til Kongen, saa at de endog i 40 Marks Sager alene skulde svare for Klosterets Prior; ligesom dernæst Klosterets Værge eller Skytsherre (Tutor), den saakaldte Klosterfoged, og ikke Kongens Foged, skulde oppebære Midsommersgjelden af Odense (see 1180) og 10 Mark Sølv af Siland ɔ: Den Sylt, som fra gammel Tid var henlagt til Brødrenes Klædning (Dipl. Eccles. Othon. D. H. 11 Pag. 36=37; hvorimod, med Hensyn til det Sidste, Afgiften af Sylt 1141 var anslaaet til 30 Mark, men 1180, ligesom her, kun til 10).

S. A. befriede Kongen Klosteret af S. Knud og dets Tjenere (familiæ) fra at give Told, naar de gik over Beltet (Dipl. Eccles. Oth. S. R. D. 1 p. 294. D. H. 11 Pag. 37); men foruden dette Privilegium har Diplomatarium E. O. endnu et andet af s. A., hvor de sidste Ord aldeles ikke findes, og som altsaa

maa forstaaes om en almindelig Toldfrihed, som det hedder, ikke alene for Prioren selv, men for alle hans Bud (nuncii), som han i sine Ærinder udsendte omkring i Riget; hvorhos jeg dog maa bemærke, at Ordet Thelonium i Middelalderens latinske Documenter undertiden tages for Færgeløn.

S. A. erklærede Kongen, at Knudsbrødrene ikke alene skulde have alle de Friheder og Herligheder, de havde nydt af hans Formænd, men ogsaa have deres Møller frie for Afgift (ab omni impetitione libera), saa og Fiskeriet i Aaen mellem begge Møller, saa at Ingen der maatte fiske, gjøre Fiskedam eller nedramme Pæle (Dipl. Eccles. Oth. S. R. D. 1 p. 294. D. H. 11 Pag. 37. jfr. Atl. 6 Pag. 589. 601. jfr. 1242).

S. A. hedder det, at den forrige Bisp af Odense, som nu var død (altsaa Johan, see 1286), havde været beskikket til Voldgiftsmand i en Sag mellem Bispen af Roeskilde og Abbeden af Sorøe (D. H. 11 Pag. 40).

S. A. protesterede Prior og Capitel af S. Knud i Odense mod Provstetitel og Provsteværdighed, hvis Titel i Priorens Fraværelse havde indsneget sig i et Brev mellem hans og Capitularernes Navne, uagtet ingen Provst hørte til deres Capitel eller havde nogen Ret i samme (Pont. 1 Pag. 759-60. D. H. 11 Pag. 40), saa at man altsaa kan være vis paa, at den Tid endnu ingen Domprovst existerede ved S. Knud, og at alle før den Tid omtalte Odense Provster ikke vare Provster i S. Knud, men til Vor Frue, og at altsaa ingen af de 2 Provster der nævnes i Odense 1147, 1183 og 1285, kan have Hensyn til S. Knud, men,

som vi ogsaa ll. cc. have forsøgt, paa en anden Maade maa forklares.

1289 var Kong Erik Menved i Odense (D. H. 11 Pag. 58), hvor han stadfæstede det Aarhuus Capitels Privilegier.

S. A. holdt Bisp Gisico et Concilium eller en Synode i Odense, hvor han gav Præsterne Magt til at borttestamentere deres, men ikke Kirkens Eiendom (S. R. D. 7 p. 225. Pont. 1 Pag. 760. D. H. 11 Pag. 63), hvorhos han beklager de foregaaende Bispers Fremfærd i at tage alle Præsternes efterladte Midler, eller dog en god Deel deraf, til sig (cc. ll).

S. A. var Bispen tilstede ved den Troskabseed, den nye Erkebisp Jens Grand i Roeskilde Domkirke maatte aflægge Kongen (D. H. 11 Pag. 66).

1290 var Bispen (formodentlig paa Danehof) i Nyborg, hvor han med Flere undertegnede Kongens Privilegium for Wismar (D. H. 11 Pag. 79).

S. A. udstedte Bisp Gisico fra Alevath (nu en Bondegaard i Godsted Sogn, Musse Herred) paa Laaland, hvor han jevnlig opholdt sig (saavelsom paa Orbek i Fyen. S. R. D. 7 p. 226) et Brev om Dalum Kloster (D. H. 11 Pag. 81-82); og har man endnu et mærkværdigt Minde fra dette hans jevnlige Ophold paa Laaland, nemlig en lille Reliqvieæske af Blik, som er forefunden i en laalandsk Landsbykirke, og hvorpaa læses, — vel at mærke: med Runer, — hans Navn; saa at man altsaa seer, at Runerne endnu i Slutningen af det 13de Aarhundrede have været i Brug her i Danmark.

1291 udstedte Bisp Gisico fra foromtalte Alevath

et Brev, hvorved han stævnede Kammermester Andreæ Søn, Nicolaus (jfr. 1270), til at møde paa Thinget i Odense, for at svare for sig i en Strid med Dalum Kloster (D. H. 11 Pag. 82. jfr. 10 Pag. 790).

S. A. gav Minoriternes General-Capitel Aflad for deres Klostere i Custodiet [1]) Odense (D. H. 11 Pag. 108), nemlig saavel i Odense By, som i Svendbog og Nysted, eller alle de til Odense Stift henhørende Franciscanerklostre.

S. A. blev endelig Bispen, som det synes (thi Meningerne ere herom forskjellige), færdig med sin Istandsættelse eller Gjenopbygning af S. Knuds Kloster og Kirke, hvilken Hovedreparation ikke blot havde varet fra hans Tiltrædelse af Bispestolen 1286, men, som det synes, fra Ildebranden 1247. Han siges imidlertid ikke blot at have istandsat Kirken, men ogsaa at have tilbygt dens tvende Side- eller Lateral-Gange, hvorfor ogsaa udvendig paa sammes Muur, langs hen under det nederste Blytag og tæt over den underste Rad Vinduer, en latinsk Inskription er anbragt, som vidner om denne hans driftige Omhu. Denne Inskription, der altsaa egentlig blot angaaer Sidegangene (som Biskop Gisico bygte), men ikke Kirken (som han blot reparerede), hvorfor den ogsaa blot paa hine findes anbragt, tager saaledes først paa den nordre Side fra Kirkens nærværende Chor (som allerede Bisp Nicolf bygte 1162; see 1117 og 1162) sin Begyndelse

[1]) En Benævnelse, de med Hensyn til Inddelingen af deres forskjellige Kloster-Congregationer brugte om de til et og samme Stift henhørende Klostre, og som allenfalds kunde oversættes ved Sjæleforger-Distrikt eller geistlig Stationskreds.

og fortsættes derpaa igjen paa den søndre, indtil den, saasnart den ogsaa paa denne Side har naaet Choret, af Mangel paa Plads fordobles, medens den derimod i al sin øvrige Strækning blot er enkelt. Allerede Pontoppidan omtaler denne Inskription, saavel i **Marmora danica** 1 Pag. 224, som i Annalerne 1 Pag. 575; men Ingen kunde endnu til hans Tid dechiffrere samme, og man maatte næsten tabe Modet til et Forsøg derpaa, naar man paa det først citerede Sted seer ham erklære disse Bogstaver for **characterum monstra**; dernæst sige: **Oedipo conjectore opus est**, og endelig tilføie: **videtur adesse litteras nonnullas runicas.** Imidlertid lod dog den store Lingvist Temler sig ikke derved afskrække, og man læser hans og Andres Forsøg udførlig i Nyerups Fædrelandets Mindesmærker Pag. 266-69. Ved den sammesteds af Mag. Biering meddeelte Læsning og Fortolkning vil jeg forresten blot gjøre følgende Bemærkning, at ved 1811 selv at tage Inskriptionen i Dicsyn, fandt jeg, at hvert af de saakaldte gothiske eller Munke-Bogstaver, hvormed den er skreven, paa den nordre Side er udhugget i sin Steen, men derimod paa den søndre (hvor overhovedet Bogstaverne ere mindre og staae tættere) har hver Steen to eller flere, og ved hver Strophes Ende er paa begge Sider, — som Skjelmærke, — anbragt en rød Steen paa Kant. Inskriptionen lader sig iøvrigt endnu, — helst med Bierings paa ovenciteerte Sted anførte Forklaring i Haand eller Hoved, — ret tydeligt læse, men vanskeligere forklare. Den begynder, som sagt, paa den nordre Side ved Kirkens Chor og læses, som Biering

har fremsat den, blot at i første Strophe staaer Phynensis i Stedet for Fynensis og Preses i Stedet for Præses; i 3die efter ut et Apostrophtegn (saaledes:), og at samme Strophe afbrydes af Vaabenhuset (som altsaa allerede til Gisicos Tid maa have været til [1]) ved Ordet tu og fortsættes paa den vestre Side af samme med Ordene etur qv, men ophører her med den egentlige Kirkes Bygning ved Kirketaarnets Begyndelse, hvilket saaledes kunde lede til den Formodning, at ogsaa dette Taarn senere var tilbygget, hvis Inskriptionen ikke paa den søndre Side allerede tog sin Begyndelse midt paa Taarnets Muur og saaledes kuldkastede deres Mening, som antage Kirketaarnene først i de senere Aarhundreder at være bygte [2]); fra Kirketaarnets Midte fortsættes dernæst Inskriptionen uafbrudt langs hen ad Kirkens Væg; og falder ved samme blot den Bemærkning at gjøre, at i 4de Strophe staaer ikke Canutus, men formodentlig for Versets Skyld blot Cnud, ligesom profanus skrives: prophanus og peritura: perytura; i den 6te Strophe læses aabenbart pura i Stedet for cura; i den 7de penas for poenas; i den 8de baratri for barathri, ann for annus og millen for millenus; ligesom

1) I Stedet for at man ellers i Almindelighed anseer Vaabenhusene for senere Tilbygninger.

2) Jeg veed ikke, om man af denne Omstændighed tør slutte, at en Deel af Taarnets sydlige Side eller i det mindste dets sydøstre Hjørne ved forrige Ildebrand var styrtet ned og nu igjen af Gisico opbygget, siden han ellers ikke synes at have anbragt sin Inskription uden paa de Dele af Kirken, han virkelig selv havde bygget.

Bogstavrækken ophører ved Choret med Ordet decies og begynder derpaa igjen med en anden Linie under den foromtalte, omtrent midt paa Kirkens Bygning med Ordet tricenus, hvis to sidste Bogstaver dog ere udeladte; i den 10de Strophe afbryder Spidsen af et Vindue Ordet usus, saa at det første Bogstav staaer paa den ene og de 3 sidste paa den anden Side af Vinduet. Endelig er ogsaa det hele Aarstal urigtig udtydet af Biering, da det ingenlunde betyder 1301 (saasom Gisico allerede 1300 var død), men formodentlig 1291, idet annus millenus decies tricenus & unus i den Tids Klosterlatin skal betyde 1000 og 10 fra 301 (thi 10 Gange kan decies her umulig betyde, da 10 Gange 301 vilde være 3010); eller rettere sagt, det skal udtrykke Talrækken i følgende Orden: MXCCCI, der er det samme som MCCXCI eller 1291; idet 10, som staaer foran 301, derfra bør drages eller subtraheres [1]). Inskriptionen læses altsaa i Sammenhæng og afdeelt i sine tilbørlige Stropher, samt med fornøden Interpunction forsynet, saaledes:

Hoc opus erexit Phynensis Gisico preses,
Spiritus allexit qvem, non suggestio deses.
Ut' sum, me tuetur, qvem martyr dederit, ordo,
Cnud. Cedat vanus, erit hic opus, atqve prophanus;
Labar enim, cura cessante pia, ruitura;

---

[1]) Og saaledes blev da Kirken ombygt omtrent 200 Aar efter at den første Gang var bleven færdig (1091 eller 93), saa at den altsaa 1791 kunde have holdt, og igjen 1891 kan holde, et paa en vis Maade dobbelt Jubilæum.

Usqve da & pura, bona victima non perytura,
Penas peccati; decet, hac abolere patrati,
Tristibus a baratri qvæ liberat hostibus atri.
Ann. millen. decies tricen. & unus
Est Domini lapsus, dum procuravit in usus
Hanc molem fieri, reliqvitque nomen haberi.[1])

Og troer jeg, at den rettest paa følgende Maade bør fordanskes: „Dette Værk opførte den fyenske Biskop „Gisico, hvem Aanden og ikke en ørkesløs Drift til„skyndede. Den Orden, som Martyren Knud har for„anlediget, skal vedligeholde mig (nemlig Kirken) saa„ledes som jeg nu er, eller i min nærværende Tilstand. „Det vil (imidlertid) med Hensyn hertil være nød„vendigt, at man lader al Letsindighed og verdsligt „Væsen fare; thi jeg vilde styrte sammen i Ruiner, „hvis den fromme Omsorg (for mig) ophørte. Vær „(da) altid gavmild (imod mig) og rens Dig ved et „goddædigt og uafladeligt Offer; thi det sømmer sig „ved et saadant at afsone Straffen for den begangne „Brøde, (saasom) dette udfrier os fra den mørke Af„grunds grusomme Fiender. Herrens Aar 1000 og „10 (fra) 301 (ɔ: MCCXCI eller 1291) var forlø=

1) Mærkelige ere herved de mange og paa forskjellige Steder fordeelte Riim, saasom erexit og allexit, preses og deses, vanus og prophanus, cura og ruitura, pura og perytura, peccati og patrati, baratri og atri, millenus og tricenus, unus og usus; mindre heldig er i den sidste Strophe fieri og haberi og alleruheldigst i den 3die Strophe tuetur og martyr; dog er ikke en eneste af Stropherne uden Riim snart med sig selv og snart med sin Nabo.

„det, da han (nemlig Biskoppen) besørgede denne store „eller massive Bygning sat i brugbar Stand og lod „den beholde sit (gamle) Navn." [1]) Forresten maa man ingenlunde af denne pompeuse Indskrift (der dog, som sagt, formodentlig blot har Hensyn til den Deel af Kirken, hvorpaa den er anbragt, nemlig den egentlige Kirkes Sidegange) lade sig forlede til at troe, at Biskop Gisico paa egen Bekostning havde ladet Kirken (eller i det mindste hine foromtalte Dele af Kirken) opbygge; „thi da," — som det i Wolfs **Encomium Daniæ** hedder, — „en stor Part af Dom„kirken i Odense ved Vaadeild var afbrændt, begjerede „Biskop Gisico en Hjelp af alle Stiftets Præster til „paa ny at opbygge samme, saa at Præsterne i det „hele Stift hver skulde give $2\frac{1}{2}$ Ortug ɔ: 30 Skpr. „Korn, hvilket kaldtes **subsidium** og opkrævedes af „alle Præster, baade store og smaa; og dette stod „paa ikke alene al den Stund Biskop Gisico, men de „4 næstfølgende Bisper levede, indtil det 1395 af Dr. „Margrethe blev afskaffet, som i det Sted gav Dom„kirken Kiærstrup paa Taasinge o. s. v., hvilket der„paa atter saaledes henstod indtil Bisp Nafnes Tid „1439, som igjen begjerede samme Subsidium af Præ„sterne til at holde Kirken vedlige med, dog ikke som „Pligt, men som Villighed." Der er nu baade noget

---

[1]) Eller ordret: lod Navnet haves eller beholdes (haberi) efter hans Tid, ligesom før; da det ellers var sædvanligt ved Indvielsen af ombygte Kirker at tildele dem et andet, eller i det mindste et med een eller flere Helgenes foreget Navn.

sandt og noget usandt i denne Fremstilling; thi bemeldte Subsidium eller cathedraticum blev ingenlunde paalagt i Bisp Gisicos Tid, men var allerede indført under Bisp Hubald, altsaa før 1136, hvorfor det ogsaa i det Foregaaende (under 1120) findes omtalt (jfr. Hvitf. Pag. 598-99); derimod er det vist nok, at disse Penge nu under Gisico til Kirkens Opbygning bleve anvendte (dog siger **S. R. D. 7 p.** 226, at Bisperne i de andre Stifter ogsaa hjalp med til dens Opbygning **NB.** ved Aslad, jfr. 1284 og 85); og da man længe maatte samle paa dette aarlige Subsidium, inden den tilstrækkelige Kapital kunde bringes til Veie, saa er dette maaskee netop Aarsagen til, at Kirkebygningen medtog saa lang Tid, nemlig, som det synes, fra 1247 til 1291 eller 44 Aar.

1294 skulde Landet atter have været under Interdict eller Ban i Anledning af Erkebispens Fængsling rc.; men Landets Geistlighed protesterede derimod (D. H. 11 Pag. 161. 197. 231), hvorfor det heller ikke skeete før 1299.

1295 testamenterede Niels Hamundsen i Husby (ved Vedelsborg i Fyen) til Minoritterne i Odense, hvor han vilde begraves, 20 Mark eller sin store Krigshingst og en Baldakin; til Prædikebrødrene ibid 4 Mark i Penge; til de Spedalske ibid. 3 Mark; til S. Knuds Kirke 4 Mark; til Albani Kirke 2 Mark; til Frue Kirke 2 Mark og til Michaelis Kirke 2 Mark; endvidere til Minoritterne i Odense 20 Mark Penge, for stedse at holde en Lampe vedlige, der skulde brænde for Hostien i deres Kirke (D. H. 11 Pag. 210-11); og er dette

saaledes den første Gang (naar undtages det suspecte Brev af 1247), at S. Michaels Kirke i Odense nævnes (skjøndt Johannitterne ibid. allerede forekomme 1280); ligesom man ogsaa af dette Brev kan slutte, at der alt den Tid var et Hospital for de Spedalske (eller en S. Jørgensgaard) i Odense. Efter Byens gamle Grundtegning af 1593 laa dette Hospital (hvis Kirke til S. Laurentius skal have været indviet, Bloch Pag. 586), som var bestemt for de Spedalskes saavel aandelige som legemlige Pleie, paa venstre Haand udenfor den gamle S. Jørgensport, der stod ved Pientedam, og kort forinden man kom til Skræppestrædet (altsaa der, hvor den bredere Deel af Gaden endnu kaldes S. Jørgensgade); men det laa ikke i, men indenfor Husenes Række, altsaa i de nuværende Hauger, hvor jevnlig opgraves Stene af Bygningen, ligesom ogsaa en der (1811) boende Kunstdreier maa svare Jordskyld til Kirken af visse Fag Huus, hvor Indgangen til Kirken skal have været; derfor gik der ogsaa, ifølge Grundtegningen af 1677, et Stræde ned paa Venstre strax udenfor Pientemølledam, som kaldtes S. Jørgensstræde og uden Tvivl var Indgangen til Hospitalet; og 1709 var der endnu af S. Jørgens Kirke (der egentlig, som sagt, kaldtes S. Laurentz's Kirke, men Hospitalet derved S. Jørgens), som efter Reformationen skal være brugt til en Kirkelade, kjendelige Levninger af Mure at see; men 1789 vidste man ikke Stedet mere at paavise (Bloch 1 Pag. 586).

1296 bevidnede Bisp Gisico, at han var selv tilstede i Roeskilde, da Kong Erik Plougpennings Datter, Frøken Agnes, stiftede S. Agnes Kloster ibid.,

skjødede sit Gods did og gik ind i samme; fremdeles tilstede i Rom, da Pave Urban den 4de stadfæstede Stiftelsen af S. Agnetes Kloster i Roeskilde, og endelig tilstede paa sidstnævnte Sted, da bemeldte Frøken Agnetes Søster, Frøken Jutta, gik ind i bemeldte Kloster og tilskjødede det sine Godser (D. H. 10 Pag. 517. 672. 11 Pag. 222). Da ovenomtalte Begivenheder nu tildroge sig 1263, 1264 og 1265, saa var det altsaa en Snees Aar før han blev Biskop i Odense (1286).

S. A. udstededes et Pavebrev til Bispen i Odense, hvorved han befales igjen at bringe under S. Agnetes Kloster i Roeskilde hvad dets Forstandere havde bragt derfra eller ved deres Skjødesløshed forkommet (D. H. 11 Pag. 218-19); formodentlig gjeldte dette dog blot med Hensyn til, at en Deel af det Gods, som havde tilhørt Prindsesserne Agnes og Jutta (see 1278), formodentlig i Odense Stift var beliggende, eftersom man veed, at i det mindste den Sidstnævntes Fædrenearv var hende udlagt i Byen og Slottet Nyborg, samt hosliggende Julby (D. H. 10 Pag. 879).

S. A. synes de kongelige Tropper at have plyndret i Fyen paa den norske Konges og Hertugs, samt de landsforviste Kongemorderes Godser (D. H. 11 Pag. 226-27).

1297 var Kong Erik Menved i Odense (D. H. 11 Pag. 159) og benaadede derfra Faaborg By og Aarhuus Capitel med Privilegier.

1298 var Kong Erik Menved atter i Odense og anordnede adskilligt om det af Prindsesserne Agnes og Jutta til S. Agnetes Kloster i Roeskilde skjenkede

Gods (D. H. 11 Pag. 278), hvoraf man maaskee, i Forening med det under 1296 anførte, tør antage, at en Deel af dette Gods i Fyen var beliggende.

1299 var Kong Erik Menved atter i Odense (D. H. 11 Pag. 308); see derom i det Følgende mere.

S. A. hedder det, at Bisp Gisico igjen begyndte troligere end forhen at arbeide paa Gjenopbyggelsen af den afbrændte S. Knuds Kirke, og satte i den Anledning en Inskription paa samme, der synes at bevidne, at den først 1301 blev færdig (S. R. D. 7 p. 226. D. H. 11 Pag. 315). Det Feilagtige i denne Forestilling har jeg allerede under 1291 i det Foregaaende oplyst.

S. A. beskikkede Kongen paa et Møde i Odense (D. H. 11 Pag. 316) med Pavens Legat Isarnus, i Anledning af Stridighederne med Erkebispen, ved sit i S. Knuds Kirke udstedte Brev den revalske Bisp til at afbetale Erkebispen de 3000 Mark Sølv, han af Paven var tildømt at betale (D. H. 11 Pag. 319-20).

S. A. (dog uvist) havde Bisp Gisico med Flere paa den danske Konges Vegne et Møde med den norske Konge i Svinesund (maaskee Sundet ved Svendborg (D. H. 11 Pag. 577).

S. A. lod Pavens Legat Isarnus fra Odense af, i Anledning af Stridighederne med Erkebispen, Banbreve udgaae mod Kong Erik og Forbud eller Interdict over Riget (Pont. 1 Pag. 782. D. H. 11 Pag. 316. 319. 320), i hvilken Anledning Bispen Gisico af Fyen endnu i samme Aar havde flere Forhandlinger (D. H. 11 Pag. 323. 325. 340); og vedvarede

samme Vansættelse eller Interdikt i 4 Aar indtil 1303.

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne af Egnens og Byens Historie i det 13de Aarhundrede, da see vi Byen udvidet ved Inddæmning (1231), Grunden forhøiet ved gjentagne Ildebrande (1247), et nyt Slot anlagt, hvor Graabrødre nu er beliggende (1247. 1279), 5 Klostre i Stedet for 1 (nemlig Sortebrødre 1227. 1270. Graabrødre 1232. 1279. S. Hans Kloster 1280 og S. Jørgensgaard 1295), en Klosterskole (1287); en Myntergaard (1285) og 3 Møller i Stedet for 1 (nemlig Munke-, Piente- og Eiby-Mølle 1175. 1242); og kunne vi saaledes omtrent, og det især af Klostrenes Beliggenhed, slutte os til Byens daværende Omfang, i det slige nystiftede Klostere stedse (maaskee for Agerjordens og Haugepladsens Skyld) valgte deres Byggeplads i Byernes Udkanter; saa at man altsaa deraf maa formode, at ligesom den Deel af Vestergade, der var uden for Mageløs og Holsedore, endnu den Tid neppe var bebygget, saa var det ligesaa lidet den Deel af Nørregade, der laa bag ved eller i Nord for S. Hans eller Sortebrødre og i Øst for S. Jørgen. Ja, hvor sparsomt det selv i Byens Indre gik til med de øvrige Pladsers Bebyggelse, der laae inden for den i det Foregaaende omtalte Byens Befæstning, erfares især tydeligt af det under 1285 anførte Diplom, hvoraf det ikke ligere skjønnes, end at det daværende kongelige Slot (nuværende Graabrødre) den

Tid havde ligget paa en imod Sønden aldeles aaben Plads, der endnu, hvad den Plads mellem samme og Adelgadens nordlige RadHuse er angaaende, var aldeles ubebygget paa det Tværstykke nær for den vestlige Ende af Adelgaden, som allerede da kaldtes Vestergade, og maaskee et lignende for samme Gades østlige Ende (altsaa et Stykke af nuværende Overgade), hvor rimeligviis Myntergaarden den Tid, ligesom senere, laa. Forresten vare Steenbygningerne vistnok i en betydelig Grad tiltagne (Orig. Haf. Pag. 58. Borghist. Pag. 11. 21) [1]), især i Anledning af Ildebranden 1247; men Pontoppidan kan desuagtet, især med Hensyn til Aarhundredets første Halvpart, have fuldkommen Ret, naar han i Orig. hafn. Pag. 71 skildrer det 13de Aarhundredes Kjøbstædhuse som „gemeenligen ɔ: i Almindelighed smaa og af Bin„dingsværk, til en Deel med klinede Leervægge (men „et grundmuret Huus ganske rart at finde); saa vare „og Tagene for det meste af Straa, ligesom paa „Landsbyerne, og mange Gader bestode mere i Planke„værker og Tornegjærder, end i Huse; ja, midt i „Qvartererne selv vare store Kaalgaarde og Frugt„hauger." Forøvrigt var S. Knuds Kirke paa den pragtfuldeste Maade istandsat og udsmykket (fra 1247 til 1291), Gudstjenesten selv var bleven pragtfuldere

---

1) Til 1248 bestod saaledes Stralsund endnu kun af Træbygninger, men blev fra den Tid af forvandlet til Steen (D. H. 10 Pag. 103), og indtil 1251 havde Lybek kun været bygt af Leer og tækket med Straa, men blev fra den Tid bygget af Muursteen og tækket med Tegl (D. H. 10 Pag. 197. 735).

ved de udsmykkede Helgenbilleder (1235. 1247), de paa Alteret straalende Vorlys (Pont. 1 Pag. 726), de under Hvælvingerne ophængte Lamper (1295), de dampende Røgelsekar (1247) og de gjenlydende Orgler (1259) og Kirkeklokker (Pont. 1 Pag. 697. 726. D. H. 11 Pag. 244-45. jfr. 2259. 1269). Klostrene vare berigede ved Penge og Gods, ved nye Privilegier og Forrettigheder, undertiden deres Medborgere til Skade og Tab f. Ex. jus asyli (1225 og 26), Monopol paa Fiskeriet i Aaen (1242), og Biskopperne, hvad som endnu var værre, med Ret til at uddele Aflad (1279. 84. 85. 91. Pont. 1 Pag. 18) og at excommunicere og bansætte ikke blot deres private Fiender, men saagar Kongen og Riget (1259. 1291). De Geistliges Levemaade var heller ikke altid exemplarisk (D. H. 9 Pag. 18-19. 10 Pag. 7. Pont. 1 Pag. 504. 539), de holdt sig ikke sjelden en Munkedeie (1246), kunde ligesaalidet forliges indbyrdes, som i forrige Aarhundrede (D. H. 10 Pag. 479 sq. jfr. 1246) og sloges undertiden, som det synes, med hinanden (1207); men derimod seer man ogsaa flere af deres Fortjenester træde klarlig for Lyset f. Ex. deres velgjørende, men derhos kostbare og byrdefulde Gjæstfrihed (1203) [1]), deres flittige Studier udenlands (1277. Pont. 1 Pag. 521. D. H. 9 Pag. 457), deres Skolers Anlæg her hjemme (1277. 86. 87), deres

---

1) Med Hensyn til hvilken de Formuende dog nu henvistes til Kroerne og de Fattige til Hospitalerne; hvilke begge derfor ogsaa, som Surrogater for hospitalitas monachalis, førte Navn af hospitia.

Humleavl (1226) o. s. v. Derhos hæve Borgerne sig alt mere og mere; deres Befuldmægtigede kaldes for første Gang 1250 til Rigsdagen (Nyerup Pag. 120), og 1269 blive de ved de dem tildeelte Stadsretter til en formelig Stand i Staten (D. H. 10 Pag. 27 jfr. Nyerup Pag. 121. 207 sq.). Handelen [1]) florerede ved Sørøveriernes Afskaffelse og de fremmede Kjøbmænds formedelst Stadsrettens Anordninger bevirkede Indskrænkning (skjøndt de tydske Kjøbmænd allerede da begynde at favoriseres, Nyerup Pag. 232. 238); Haandværkene vare i Opkomst (Nyerup Pag. 215. D. H. 9 Pag. 723. 10 Pag. 10. 82. 793. Borghist. Pag. 11); Kunsterne tiltoge med den tiltagende Velstand og Luxus (om Levemaaden i Almindelighed i dette Aarhundrede see Nyerup Pag. 193, og om Luxus i Klædedragt o. s. v. Pag. 223); blandt Andre var ogsaa, som det synes, en Myntmester (der som oftest tillige var Guldsmed og Juveleer) etableret i Odense (1279 og 85); Altertavlen til Graabrødre Kirke blev forfærdiget (1283), og S. Knuds Kirkes Opbyggelse gav ligeledes i en lang Række af Aar (fra 1247 til 91) forskjellige Kunstnere og Haandværkere den forøn-

---

1) Den indenlandske med Skind, Vadmel, grovt Lærred, Korn, Honning, Vox og Fedevarer jfr. Orig. Pag. 54; men de fremmede Kjøbmænd eller Gjæster (hvis Factorer kaldtes Udliggere og Pebersvende Orig. Pag. 33) med Klæde, fiint Lærred, Specerier og tydsk Øl, Orig. Pag. 69 (om det sidste see D. H. 10 Pag. 188); ja, der var saa gar opstaaet et nyt Slags Handel, nemlig med falske Reliqvier (Pont. 1 Pag. 531. 640. D. H. 9 Pag. 451. 11 Pag. 248-49).

ſtede Næring; foruden de mange andre i dette Aarhundrede i Byen opførte Bygninger (ſee 1247. 79. 80. 86. 95); et bedre Politi var ved Stadsretten indført i Byen (1269); en Byfoged, eller den ſaakaldte Kongens Foged, beſtyrede den (Nyerup Pag. 210. 214) i Forening med Magiſtraten (D. H. 10 Pag. 631. jfr. 1280); Raadſtuevagt og Nattevægter-Patrouille vare oprettede (Nyerup Pag. 215), ligeſom Axeltorv og viſſe beſtemte Torvedage (ibid. Pag. 314-15) ſamt andre flere til Orden og Reenlighed i Byen henſigtende Foranſtaltninger trufne; hvilket Sidſte ſaa meget mere kunde behøves, ſom vi endnu ſee dem ikke blot opreiſe deres ſædvanlige Tornegjærder paa Gaden (1247), men ogſaa anlægge Svineſtier, Priveter og Møddinger paa ſamme (1269): en Ureenlighed, der viſtnok i Forening med deres idelige Fiſkeſpiſe foranledigede, at der allerede nu maatte anlægges Hoſpitaler for de Spedalſke i Byen (1295), en Sygdom, der vel allerede omtales i forrige Aarhundrede, men ſom nu greb ſaa vidt om ſig, at Erkebiſp Andreas døde deraf 1222 (D. H. 9 Pag. 410. 476), og at der allerede 1248 var et Hoſpital for de Spedalſke i Lund: et Exempel, Nødvendigheden tvang de andre Kjøbſtæder lidt efter lidt til at efterfølge. Hvad Byens Borgeres øvrige, endnu i det Foregaaende ikke omtalte, Næringsveie dernæſt i dette Aarhundrede er angaaende, da behage man om deres Agerdyrkning at efterſee Nyerup Pag. 193. 198, deres Gjærder og Indfredninger Pag. 196. 198, deres Haugedyrkning Pag. 196. 198. 206, deres Qvægavl Pag. 193. 196-97 (hvortil nu ikke blot Oldenſviin Pag. 193, men ogſaa Geder Pag. 198 hen-

hørte), deres Biavl Pag. 193. 195, deres Jagt Pag. 193. 195, og deres Fiskeri Pag. 209. 211 (hvortil ogsaa nu ikke blot Aaalegaarde Pag. 196. 209, men ogsaa Laxegaarde henhørte Pag. 193. D.H.9 Pag. 158) og endelig, for ikke at nævne flere, deres Tørveskjær Pag. 198: en Erhvervskilde, der allerede omtales i den hedenske Tid. Forresten havde de ikke blot endnu, som før, deres Gildeshuse og Gildesstuer, men nu ogsaa formelige Kroer (Nyerup Pag. 209), hvori der skjenkedes Viin, Mjød og saavel tydsk (derom see **Orig. haf. p.** 60 og N. Pag. 213. 222. 224) som dansk Øl (1260. 1269); og da vi saaledes have seet, at de havde Føde nok baade for Lugt og for Smag, saa maatte jo det eneste, der kunde trykke saa sandselige Mennesker i dette Aarhundrede, som det skulde synes, allenfals være det, at de i hele 20 Aar (nemlig fra 1259 i 16 og fra 1299 i 4 Aar) formedelst Rigets Bansættelse maatte savne (og virkelig føleligen savnede; D. H. 10 Pag. 717) den deres Øre saa daglig forlystende Klokkeklang, Messesang og Orgelspil i deres forskjellige Kirker, Kapeller og Klostre: [1]) en Drenslyst,

[1]) Thi vel sandt, Klokkerne vare allerede almindelige i det foregaaende Aarhundrede, men nu vare de saagar indviede, salvede og døbte (D. H. 9 Pag. 261 jfr. Pont. 2 Pag. 325-26); og ligesom man alt længe havde anseet Kirkerne for levende og af den Patron, de vare indviede til, besjælede Væsener, og derfor, naar man gik forbi dem, stedse havde hilst dem og nævnet dem ved Navn (Pont. 1 Pag. 90); saaledes hilsede man nu ogsaa paa samme Maade og ved en from Knæbøining (eller, som det den Tid kaldtes, Neining) Klokkerne, hver Gang man hørte dem gjenlyde.

der virkelig i hine Dage skal være sørget saa samvittighedsfuldt for, at endogsaa Munkene i S. Knuds Kloster skulle have anbragt en Klokke paa den frie Plads uden for deres Port, hvorpaa der hver Gang, de forrettede deres Andagt, til alle Borgernes Opbyggelse sloges Allarm: en Omstændighed, hvoraf ogsaa denne Plads, som udgjorde en Deel af den daværende Adel- eller Hoved-Gade, fra den Tid af skal have faaet Navn af Klingenberg. Dog vil jeg, for at redde Munkene fra et sligt Skin af utidig Forfængelighed, langt snarere troe, at S. Knuds Gildeshuus (om hvis Beliggenhed man er aldeles uvis, men som maa have ligget omtrent midt i Byen, paa sammes Hoved- eller Al-Gade, og paa Grund af sine Messer 2c. i Nærheden af S. Knuds Kirke) kunde her have været beliggende og derhos givet Pladsen Navn, da ogsaa Gildesklokkerne, som bekjendt, lode sig flittig og ved flere Leiligheder høre (gl. Saml. 1, 1, 13 jfr. D. H. 5 Pag. 442-43. 11 Pag. 244-45), ja, saagar engang i forrige Aarhundrede ringede en af Danmarks Konger til døde (D. H. 5 Pag. 442-43).

Trykfeil.

Pag. 7 Lin. 20 blødere læs haardere
— 24 — 13 formodes l. formodedes
— 26 — 15 Don l. Dan
— 29 — 9 Sotevog l. Jotevog
— 30 — 19 Palnotokkes l. Palnatokkes
— — — 31 ven= l. ve=
— 36 — 16 ned l. nu
— 47 — 3 Cononici l. Canonici.
— 51 — 29 Visp l. Bisp
— 54 — 27 Estriteboe l. Estritebol.
— 72 — 10 vil vil l. vil
— 73 — 19 Sen eller Soen l. Jen eller Joen
— — — 20 Sei l. Jei
— 80 — 15 Aaen l. Byen
— 85 — 15 S. Knuds — tilføies: Kirke
— 94 — 2 Lund — tilføies: (D. H. 5 Pag. 231)
— 105 — 20 at at l. at
— 126 — 20 Jhuse l. Jesuse
— 127 — 5 blankeske l. blankeste
— 130 — 8 de kom l. kom de
— 131 — 22 den ene l. denne
— 134 — 3 indknebne l. indkneben
— — — 17 foromlalte l. foromtalte
— 139 — 19 ligeleder l. ligeledes
— 141 — 6 Vorghist. l. Borghist.
— 144 — 27 opregnedes l. opregnes
— 149 — 7 paatage l. paatoge
— — — 29 der l. det
— 158 — 29 forfærdige l. forfærdigede
— 165 — 25 astsaa l. altsaa
— — — 28 imidleriid l. imidlertid
— 168 — 7 den l. det
— — — 19 øvrigt l. øget
— 169 — 23 derfor l. derhos
— 176 — 5 1539 l. 1593
— 177 — 10 vublica l. publica
— 189 — 16 formodentlig l. formodentlig
— 192 — 3 (saaledes:) l. (saaledes:')

Bidrag

til

Odense Byes

ældre

Historie

i

chronologisk Orden

indsamlede

af

Vedel Simonsen.

Andet Hefte,

som gaaer til Anno 1478.

Odense 1842.

Trykt i det Hempelske Officin.

BIBLIOTHECA REGIA · HAUNIENSIS ·

Forord til Læseren.

Jeg har til min Forerindring for første Hefte blot dette ene at tilføie, at det Affavn af Archivdocumenter jeg ved Udgaven af første Hefte beklagede, under nærværende Heftes sidste Bearbeidning tildeels er afhjulpet, idet det høikongelige danske Cancellie, paa Grund af min underdanigste Ansøgning af 26 Juli f. A., har havt den Bevaagenhed under 2 Octbr. at tilstaae mig Afbenyttelsen af Geheimearchivets Documentsamlinger, hvoraf jeg ogsaa ved Registratorens, Hr. Professor Petersens Velvillie, har modtaget en betydelig Deel Bidrag, som

ogsaa af Skriftet selv (hvor enten Geheimearchivets forskjellige Documentsamlinger i Almindelighed, — forsaavidt samme ikke allerede forud vare afbenyttede, — men frem for alt det Langebekske Diplomatarium citeres) vil kunne erfares, paa det enhver Læser selv maa kunne skjønne, hvor megen Tak vi samtligen ere denne sjeldne Embedsmand skyldige for al den Flid og Tid han, med sine høie Foresattes gunstige Tilladelse, saa ufortrøden og af blot videnskabelig Interesse har villet opofre paa et Emne, som ikke engang han selv, men en anden ham tildeels ubekjendt Mand, havde under Bearbeidning. Fremdeles har jeg ogsaa ved min mangeaarige lærde Ven, Hr. Conferentsraad Werlauffs Velvillie, af det kongelige Bibliotheks Manuskriptsamlinger seet mig i Stand til at afbenytte tvende ikke uvigtige Documentsamlinger om Odense By, som jeg ved Udgaven af det første Hefte maatte savne; og skjøndt nu vel en Deel saavel af hine som af disse Bidrags senere Modtagelse

har gjort mig det til en Nødvendighed at meddele en Deel deraf i de med nærværende Hefte følgende Rettelser og Tillæg til første Hefte, erkjender jeg dog med Glæde, at man atter i denne velvillige Understøttelse har et nyt Beviis paa den frydefulde Sandhed, at ikke blot Regjeringen selv, men ogsaa dens Embedsmænd alt mere og mere komme til den Overbeviisning, at i det mindste den ældre Deel af Nationalhistorien (thi Talen er her blot om ældre Documenter, som ikke mere tilhøre Politiken, men blot Historien) og dens Bearbeidelse ingenlunde bør være enkelte (af Skjæbnen) Begunstigedes udelukkende Arvedeel, der ved deres Ophold i Hovedstaden af de der i Archiverne opdyngede Documenter og af Forgængeres i Bibliothekerne opbevarede haandskrevne Arbeider, uden synderlig Møie kunne uddrage Resultater; men at disse Nationalhistoriens utrykte Kilder tvertimod, for at undgaae en eensidig og at befordre en alsidig Bearbeidelse af samme, saavidt muligt burde

være lige tilgængelige for alle Landets Børn; da Nationalhistorien er et Studium man af flere Grunde bør ønske udbredt blandt alle Statens Borgere, og som dog har det eiendommelige frem for enhver anden Videnskab, at dets utrykte og derhos vigtigste Kilder kun ere tilgængelige for saare Faa og disse endda som oftest ved Embedsforretninger ere forhindrede fra at afbenytte samme; da derimod den større Mængde af Nationens for Videnskaberne opdragne Sønner, blot i den yngre Alder eller medens de opholde sig ved Universitetet, have Leilighed til at benytte samme, men netop i de modnere Aar, hvor man skulde tro, at de i det mindste i visse Henseender vare mere skikkede dertil, ved deres Ansættelse i Provindserne og deres Adspredelse over Land og Rige, paa en vis Maade aldeles udelukkes endogsaa fra den Deel af samme, der angaae den Egn de enten som Grundeiere beboe eller som Embedsmænd bestyre. Og dog burde vistnok Nationalhistorien og dens Bearbeidelse in-

genlunde være enkelte af Skjæbnen Begunstigedes Monopol og Privilegium, men den hele Nations uomtvistelige Eiendom; thi dens Indhold er i Grunden en Samling af Erfaringer, som vore Forfædre have kjøbt med deres Formues, deres Livskræfters, deres Blods, ja stundom endogsaa deres Livs Fortabelse, og kan altsaa ogsaa med Grund kaldes den hele Nations retmæssige Arv og Eie, som hverken den uundgaaelige Bortfjernelse fra Stedet, hvor dens utrykte Kilder ere sammenhobede eller andre for sammes Afbenyttelse ugunstige Omstændigheder, og allermindst de ved disse Samlinger ansatte Embedsmænds Vilkaarlighed, bør kunne unddrage Nationen selv eller dens for Videnskaberne opdragne, skjøndt over Land og Rige adspredte Sønner. Men at der tvertimod langt hellere, — for at lette Adgangen til dette for enhver Statsborger (og ikke blot for Hovedstadens Indvaanere) i Sandhed frugtbringende Studium, — burde arbeides hen til det store Formaal, at enhver Provinds med Ti-

den maatte faae sit eget historiske Archiv, paa det at Provindsens egne Beboere, som de der dertil best have Leilighed, maatte kunne sammenholde hvad der allerede opbevaredes i Archiverne med hvad der i Provindserne selv, være sig af Documenter, Monumenter eller Sagn, endnu maatte kunne opdages eller tilføies. Vel sandt, vi have i det mindste med Hensyn til det Sidste, allerede her i Provindsen en høist agtværdig Begyndelse i de af det Litterære Selskab udgivne Aktstykker; men saa længe ikke alle Kjøbstæders og alle Herregaardenes, ja saalænge ikke Stiftets, Amternes, Herrednes o. s. v. Archiver i denne Henseende ere gjennemgaaede, ja maaskee endegsaa efter en mere udvidet Plan gjennemgaaede, saalænge er det som sagt dog endnu kun at ansee for en Begyndelse og derhos blot for en Begyndelse paa at samle de endnu i Provindsen selv tilstædeværende Documenter, og vi savne saaledes aldeles hvad der af samme i tidligere Dage er udleveret og indsamlet til Kjøbenhavn og der i

de forskjellige Archiver findes opbevaret; og skulde endogsaa disse provincielle Archivbidrag for Videnskabsdyrkernes Skyld (thi den ældre Histories Documenter tilhøre som sagt blot Videnskaben og ikke Politiken mere) ikke i Hovedstaden selv kunne undværes, saa maatte der dog, hvad den provincielle Deel af samme er angaaende, kunne leveres et Register derover, omtrent af samme Art som det det kongelige danske Selskab over sine Documentsamlinger lod trykke, og som derhos var inddeelt efter de Provindser, Documenterne egentlig angik, og altsaa ogsaa paa Stederne selv, dem de egentlig vedkom, til videre Oplysning kunde afbenyttes. Det kongelige danske Videnskabsselskab har allerede lovet os et høist velkommet Register over alle de Documenter, der adspredte i forskjellige Samlinger hist og her vare aftrykte, og vi see med Glæde Opfyldelsen af dette Løfte imøde; men hvor langt glædeligere vilde det dog endnu ikke være, om vi ogsaa turde haabe paa en Fortegnelse

over alle de utrykte historiske Documenter fra den ældre Tid, og i hvilke Archiver ethvert af samme var at finde? thi hvor uendelig mange Oplysninger til Nationalhistorien vilde der da ikke, — ogsaa uden for Archiverne selv, — kunne findes, naar vi først sattes paa det rette Spor ved at have alle Archivdocumenter saavel fra Hovedstaden som fra Provindserne samlede. Saft ethvert Document af Betydenhed og Omfang vilde give Anledning til nye Undersøgelser paa Stedet selv, og enhver Undersøgelse vilde lede til nye Opdagelser i Nationalhistoriens enkelte Dele. Man forsøge blot at opholde sig i længere Tid paa en Egn, om hvilken man forud har indsamlet alt hvad man om samme saavel i trykte Bøger som i Documenter og Manuskripter har kunnet forefinde; og der vil vist nok for den flittige og duelige Grandsker ikke gaae en eneste Dag hen, hvor han jo vil veiledes til at gjøre nye Opdagelser om den Egn, hvis Historie han allerede troede i sine Samlinger at have

udtømt. Forresten vil jeg gjerne troe, at min Plan vil blive henregnet blandt pia desideria; men umulig var dens Udførelse dog ingenlunde; og den eller de, der lettede os Adgangen til den Skat af vore Forfædres Erfaringer, Nationalhistoriens utrykte Kilder indeholde (thi saalænge den største Deel af disse endnu henligge uafbenyttede, kunne vi dog ikke egentlig siges at have nogen sand Nationalhistorie); hans eller deres Navne hendøde vistnok aldrig i Samtids og Efterslægts velsignende Erindring; og det saa meget mindre som den Tid vel neppe er ret langt borte mere, hvor Kundskaben om vore Forfædres indsamlede Erfaringer maaskee tildeels vil vorde os ligesaa dyrebar, ja i enkelte Tilfælde maaskee endogsaa dyrebarere end alle deres efterladte — Skatte.

Elvedgaard, den 1 Marts 1812.

Vedel Simonsen.

Det 14de Aarhundrede begynder for Odense By med en Splidagtighed blandt dens Geistlige.

1300 døde nemlig Biskop Gisico (Hvitf. Pag. 316, **S. R. D.** 2 Pag. 636, Pont. 1 Pag. 575. Hvorimod D. H. 11 Pag. 364 siger 1307, hvilket dog er urigtigt jfr. Pag. 490 & infra 1301 og 1305). Han blev begraven i den nordre Dør af S. Knuds Kirke (D. H. 11 Pag. 549. **S. R. D.** 7 Pag. 226) eller tæt inden for Kirkens nordre Dør, hvor endnu til Resens Tid (1677) hans Liigsteen stod. I hans Sigill læstes det Vers: **Rex Canute Dei, qvæso adesto reo!** og var derhos paa den ene Side af samme en Bisp forestillet og paa den anden Kong Knud, som Bispens Patron (**S. R. D.** 7 Pag. 226. D. H. 11 Pag. 549). [1]) Forresten see om ham 1286, 87, 89, 90, 91, 96 og 99.

Provsten ved Vor Frue Kirke i Odense (jfr. 1246) og hans Munke, som ved denne Leilighed kaldes Marianere (**S. R. D.** 7 Pag. 226. D. H. 11 Pag.

---

[1]) See om disse dobbelte Segl en Anmærkning ved 1317.

549) samt hans øvrige Tilhængere valgte nu egenmægtig en Franciscaner- (Hvitf. B. Kr. Pag 40, hvorimod **S. R. D.** 7 Pag. 226 og Suhm sige en Dominicaner-) Munk ved Navn Peder Pilegaard eller Pigord til Bisp, som ogsaa tog Bispegodset i Besiddelse; men S. Knuds Brødrene forkastede ham og valgte retmæssig en Knudsbroder (Hvitf. B. Kr. Pag. 39, hvorimod **S. R. D.** 7 Pag. 226 og D. H. 11 Pag. 490 sige en Franciscaner), Peder Pagh, der siden gjorde dem meget godt, eftergav dem deres Bønders Mulcter, paa dem for Mord nær (1315), og afstod dem **jus patronatus** til Fraugde (1314), Steenløse (1316), Ubberod (1335) og Paarup (1339) Kirker eller forøgede ved disse Kirkers Tiende det kongelige Stipendium for dem af deres Kloster, der studerede i Paris (Pont. 2 Pag. 61-62. Atl. 6 Pag. 589. jfr. D. H. 11 Pag. 490, 549-50.) I hans aflange Sigill sees paa den ene Side Bispen selv i en staaende og velsignende Stilling, og paa den anden Side S. Knud staaende i et Ciborium (ɔ: et Slags Nische eller aabnet Altertavle med 4 Piller for, hvori man sædvanligviis forvarede Hostien), og ligger Bispen paa Knæ for ham med opløftede Hænder og Omskrift: **Rex Canute Dei, qvæso memento mei!** (Hvitf. B. Kr. Pag. 40. D. H. 11 Pag. 798-99). Pontoppidan siger derimod 2 Pag. 61, at han førte i sit Vaaben en hvid Lillie med ovenanførte Randskrift (jfr. Hvitf. B. Kr. Pag. 40). Endelig siger Prof. Andersen i sit 1770 om Knuds Gildeslaug udgivne Program, at han ikke alene førte S. Knuds Billede i sit Sigill, men ogsaa paa sit Bryst, og at

Mange heri efterlignede ham (jfr. 1770). Ogsaa tilskriver man ham en Mynt, som Beviis paa, at han har udøvet Myntretten i Odense (Pont. 2 Pag. 61). Forresten var denne Peder Pagh eller, som han ogsaa kaldes, Peder Baghuus en Mand af Autoritet og stor Anseelse hos Høie og Lave; saavel Kong E. Menved, som hans Broder Kong Christoffer og den holsteenske Grev Gerhard, som en Tid lang havde Fyen i Pant, beilede til hans Venskab, hvorfor de under ham staaende Kirker ogsaa i det for Landet farlige Interregnum lede forholdsviis mindre af de fremmede Soldater, end de andre Stifters; thi han beskyttede med Eftertryk sin Geistlighed (Pont. 2 Pag. 61-62). Hvitfeld siger derimod (B. Kr. Pag. 40), at han vel var Erik Menved kjær, men „faldt i Kong Christof-„fers Ugunst (undertiden i Veghed og stundom i „Grumhed), men holdt Grev Gert altid til Vens, som „ellers var lastet af alle."

1301 indviede Erkebisp Isarnus af Lund bemeldte Peder Pagh til Biskop i Odense (Pont. 2 Pag. 62).

S. A. blev ogsaa S. Knuds Kirkebygning først, i Følge den ældste og (paa Grund af den paa samme anbragte Inscription, der saaledes lettest og naturligst lader sig forklare) ogsaa almindeligste Mening (Nyerups Mindesmærker, Pag. 269) færdig. Men da der i dette Tilfælde ligger en paafaldende Modsigelse i Inscriptionens Beretning, da Bisp Gisico saaledes i Følge samme skulde have gjort Kirken færdig eller sat den i brugbar Stand (procuravit in usus) Aaret efter at han var død, har jeg under

1291 tilladt mig at yttre en anden Formodning. Hvorvidt nu denne kan have Sandsynlighed eller ikke, vil aldeles berve paa, om Biskop Gisico virkelig døde 1300? om Kirken allerede i hans Levetid, som Inscriptionen paastaaer, var færdig? om han selv har ladet Inscriptionen sætte eller ikke? og om den endelig er affattet i classisk Latin eller i hine Tiders Klosterlatin? thi i sidstnævnte kan vistnok annus millenus decies tricenus & unus ligesaavel betyde MXCCCI ɔ: 1291, som 1000 og 10 Gange 30 og 1 ɔ: 1301, da decies kan være sat for Versemaalets Skyld i Stedet for decem, og Forskjellen mellem trecenus og tricenus er for ubetydelig til at komme i Betragtning i en saa mange Revolutioner underkastet Inscription. Dog det være dermed, som det være vil, saa er endnu en anden Indvending langt vigtigere, som Dr. Paludan-Müller i en egen, for et Par Aar siden i det literære Selskab forelæst, Afhandling har yttret, og det er nemlig den, at ikke alle Inscriptionens Bogstaver ere indgravede, men nogle af dem blot senere og, som det synes, efter en løs Gisning, paamalede; thi var dette allerede 1750 (fra hvilken Periode Inscriptionens første Udtydning hidrører) Tilfældet, da seer det heel misligt ud ikke blot med Aarstallets, men med det Heles Forklaring. Dr. Paludan-Müller yttrer sig nemlig derom som følger: „S. Knuds Kirkebygning har oprindelig ikke „været opført efter en og samme Plan; undersøger „man den med Omhyggelighed udvendig og indvendig, „viser det sig, at den er opført i 3 Repriser, — om „man tør bruge dette Udtryk; hver Gang med nogen

„Forandring i Planen. Deraf de betydelige Uligheder i dens forskjellige Dele. Det yngste Parti er „Kirkens vestlige Halvdeel, der baade i teknisk og „architektonisk Heenseende kjendelig skiller sig fra den „østlige Deel. Overgangen angives udenpaa tydeligt nok ved en svag Revne i Muren, der gaaer fra „Taget paa det høie midterste Skib over de lavere „Sideskibe lige til Jorden paa begge Sider af Kirken. Den yngre Deel, der ikke er nogen umiddelbar „Fortsættelse af den ældre, er nemlig ikke sammenbygget med denne ved nogen indgribende Muurforbinding, men kun sat saa tæt op til den, som muligt, „og derhos forbunden med samme ved Kalk. Paa „denne yngre, vestlige Halvdeel (altsaa sandsynligviis ene den og ikke hele Kirken vedkommende) findes tæt under begge Sideskibenes Tag den mærkelige Indskrift, som begynder fra den omtalte Revne, „omtrent midt paa den nordre lange Muur, og gaaer „i vestlig Retning, dog ikke ganske til Kirkens vestlige Ende; ligesom den paa Kirkens sydlige Muur „begynder strax efter den vestligste udvendige Muurpille og fortsættes i østlig Retning indtil det til Udgangspunktet paa Nordsiden svarende Afsnit af Bygningen; hvorhos den her har to ulige lange Linier. „Bogstavernes Form er den sædvanlige for Muurbogstaver fra Middelalderen, ogsaa med alle de „Uovereensstemmelser og Vilkaarligheder, der charakterisere disse. De enkelte Bogstaver, der paa den „sydlige Side ere omtrent 5 Tommer lange, paa den „nordlige derimod noget længere, ere hver for sig „trykkede 2 à 3 Linier dybt ind i særskilte brændte

„Fliser, som paa Sydsiden ere c. 7½ Tomme lange, „6 T. brede, men paa Nordsiden noget større. Bog„staverne ere nu hvide, Fliserne sorte, hvorfor Ind„skriften træder stærkt frem; men adskillige af Fliserne „og med dem deres Bogstaver ere nu forsvundne og „deres Plads udspækket med Kalk, der ligeledes er „sort anstrøget, og hvorpaa det hvide Bogstav kun „er malet, men ikke fordybet. Denne Omstændighed „gjør det let at kjende de ikke faa senere Tilsætnin„ger fra de oprindelige Bogstaver. Med hvad Hjem„mel og naar disse Tilsætninger ere gjorte, er ikke let „at sige; dog synes en Deel af dem ikke at være „meget gamle; thi paa en Afskrift af denne Inscrip„tion, der tilhører det kongelige Museum for Oldsa„gers Opbevaring, og som uden Tvivl ikke er ældre „end fra Langebeks Tid, savnes netop adskillige af „de nu blot malede Bogstaver; ligesom ogsaa den „Afskrift, der findes i Blochs f. Geistl. Hist. 1 Pag. „583 i flere af hine Bogstaver afviger fra den, Nye„rup har meddeelt i Skildring af Tilst. i D. og N. „4 Pag. 268. Befrier man nu Indskriften fra disse „nyere og, som det synes, vilkaarlige Tilsætninger og „henholder sig blot til de ægte og oprindelige Bog„staver, da lyder Inscriptionen saaledes:

Paa den nordlige Muur:

„**Hoc opus erexit phynensis gisico**
„**preses spiritus allexit qvem—on**
„**suggestio deses ut' summetu——**
„**eturqv**

i den sydlige Muurs første Linie:

„**——aarveneritordoc——conatua**

„nus er——hic——tqproph—— labar
„enim cura cessante pia ruitura us-
„qve——et pura bona victima non pe
„rytura penas peccati decethacab
„olere patrati tristibus a baratri qve
„liberat hostibus atri ann millen
„decies

og i den sydlige Muurs anden Linie:

„tricen et unus est domini lapsus
„dum procuravitin—ushanc molem
„fieri——iqvitnomen haberi.“ Dette vilde altsaa være et saare beklageligt Resultat af en saa møisommelig Undersøgelse; men uagtet jeg nu ingenlunde betvivler Rigtigheden af denne Dr. Paludan-Müllers Paastand, og det saa meget mindre, som han efter sine egne Udtryk flere Gange har undersøgt Inscriptionen og hvert enkelt Bogstav i samme, og det baade med Haand og Øie, da jeg derimod har været nødsaget til at lade mig nøie med det sidste; saa mener jeg dog, at om endogsaa enkelte Fliser vare udfaldne eller (paa Grund af deres Beskadigelse) udtagne, saa viser dog de i sammes Sted paamalede Bogstaver ved Formligheden med de øvrige, at de maae kunne ansees for at være en nøiagtig Copie af de Bogstaver, der forefandtes paa den saaledes udtagne eller udfaldne Flise; ligesom saavel Contexten som Versemaalet synes at godtgjøre, at de virkelig maae være de samme, som forhen havde staaet der; hvortil endnu kommer, at der er langt mindre Grund til Tvivl om disse malede eller nyere tilsatte Bogstavers Rigtighed end om enkelte af de gamles

eller indgravedes; thi blandt disse sidste synes der virkelig ved en Forsætning af Bogstaverne i den sydlige Muurs første Linie at staae Mürtar (halv malet og halv indgravet) i Stedet for martür, ligesom der blandt de indgravede og altsaa for oprindelige anseete, formedelst Ligheden af det gothiske v og n med det gothiske d, synes at staae venerit for dederit og cönat istedet for cødat (ɔ: cedat); men det er jo noksom bekjendt, at den mindste Læsion foroven i det gothiske d forvandler samme til et v, og den mindste Læsion for neden til et n; hvortil endnu kommer, at den Forklaring, jeg under 1291 har anført, i Grunden hidrører fra 1750, og kunde man den Tid ikke læse Bogstaverne rigtigt, da ville de vist nu, efter fra den Tid af i 90 Aar at have været udsatte for Tidens, Veirligets og Reparationernes Paavirkning, endnu være vanskeligere at dechiffrere. Forresten røber Dr. Paludan-Müllers Undersøgelse fra Begyndelsen til Enden den sande Grandsker-Aand, og man kan ikke andet end være ham Tak skyldig for samme, i hvor sørgelig end Undersøgelsens Resultat maatte synes at være.

1302 var Kongen (formodentlig paa et der afholdt Danehof) i Odense (D. H. 11 Pag. 405, jfr. 406), hvor han udstedte et Gjeldsbrev til Rostok, af hvis danske Forlovere de fyenske lovede at holde Indlager (et Slags Gjeldsgvarantaine) i Odense, dersom Gjelden ikke til rette Tid blev betalt.

1303 var Kongen atter i Odense (D. H. 11 Pag. 438) og stadfæstede derfra Geistlighedens Privilegier.

S. A. testamenterede Adelsmanden Johan Barthe

i Odense en Deel af sine Midler til Dominicanere og Franciscanere for Sjælemesser (S. R. D. 1 Pag. 296. D. H. 11 Pag. 443.)

S. A. ophørte Rigets Bann eller Interdict fra 1299 (S. R. D. 1 Pag. 296. 7 Pag. 226. Pont. 2 Pag. 87.)

1304 testamenterede Marsken Johan Kalfs Enke Cæcilia nogle Penge til adskillige Klostre, Kirker og Hospitaler, blandt andet ogsaa i Fyen; samt til de fattige Skolediscipler i Odense 6 Mark Penge (D. H. 11 Pag. 466=67.)

S. A. afbrændte Odense S. Knuds Kirke atter (S. R. D. 1 Pag. 296; Pont. 2 Pag. 91. jfr. 1305) altsaa 3 eller 13 Aar efter at den, ifølge det Foregaaende, var bleven færdig; da man nu vist veed, at den siden sin sidste Bygning var aldeles af Steen og vel ogsaa maa formode, at den allerede da havde hvælvede Lofter, saa veed jeg ikke, hvad der kunde brænde uden det Indvendige eller allenfals Spærværket under Taget; i alle Tilfælde viser Gisicos Inscription, at dens udvendige Mure bleve ubeskadigede.

1305 var Kongen i Odense og udstædte derfra et Beviis for sin Klerk, som beseglede af Odense Bisp Peder Pagh (D. H. 11 Pag. 489=90), der i Følge D. H. 11 Pag. 490 (jfr. 549=50) i dette Aar først skulde være valgt; hvilket dog paa Grund af det Foregaaende (see 1301) maa være urigtigt; thi ellers kunde man have formodet, at Valgstridighederne først da vare blevne endte.

S. A. udstædtes paa Danehof i Skjælskjør og Helsingborg, hvor ogsaa Bisp Peder var tilstede,

Afladsbreve til dem, som hjalp Knudsbrødrene med at opbygge Kirken i Odense, der da, som sagt, for nyelig var brændt (S. R. D. 1 Pag. 296. D. H. 11 Pag. 490. Daug. Pag. 290).

1307 udstæder Erkebispen paa Rigsdagen i Ribe Afladsbreve for Allerup Kirke i Fyen, og bemærkes derved udtrykkelig, at det skeete i Anledning af, at den nu skulde opbygges af Steen, eller fra en Træ- til en Steen-Kirke forvandles (S. R. D. 1 Pag. 296), hvilken sidste Omstændighed formodentlig netop er Aarsag til den store Mængde Afladsbreve for Landsbykirker i dette Aarhundrede.

1308 gav Bisp Peder ligeledes Afladsbreve for dem, der bidroge til Altorps ɔ: Allerup Kirkes Opbyggelse (S. R. D. 1 Pag. 297. D. H. 11 Pag. 571).

S. A. tilintetgjorde han ved sit Brev fra Orkil paa Laaland (formodentlig Orkil ved Svendborg) det Magefkifte, Kammermester Knud havde gjort med Nonnerne i Dalum, da ingen Prælat havde samtykt det; og forbød derhos hans Arvinger at tilegne sig det tilbyttede Klostergods (S. R. D. 1 Pag. 297. Pont. 2 Pag. 98. D. H. 11 Pag. 571).

S. A. var der Strid mellem Odense Borgere og Dominicanerne om en Mødding, og Bisp Peder befalede i denne Anledning Borgerne, — der synes at have gjort Sortebrødre Torv til deres almindelige Mødingpus, — under Banns Straf for Fremtiden at falde Dominicanerne besværlige med deres Moddinger (S. R. D. 1 Pag. 297. 7 Pag. 227. Hv. B.

Kr. Pag. 40. Pont. 2 Pag. 97. D. H. 11 Pag. 571).

S. A. blev Benedictiner-Skolen (jfr. 1277 & 86) i Odense forflyttet (?) til det nye Huus, som Provsten (til Vor Frue) havde ladet bygge paa Vor Frue Kirkegaard (hvor nu Klokkeren boer.[1]) Jens Tyndskjæg blev beskikket til Skolemester ved samme, hans Løn blev formeret med (eller maaskee rettere ansat til) 24 Td. Korn, og til 32 Disciplers Underholdning gav Bispen 160 Tdr. Korn (Pont. 2 Pag. 97. D. H. 11 Pag. 571-72. Bloch 1 Pag. 234. Atl. 6 Pag. 601-2. jfr. 1343, saa at altsaa Rectoren, som det synes, fik 5 Gange saa meget, som hver af hans Disciple). Andre lade imidlertid dette først skee 1309, samt Skolen først blive færdig 1317. Daugaard siger Pag. 293, at Skolens Forbindelse med Benedictiner-Klosteret i S. Knud derved ophørte; dog siger han det strax efter imod igjen. Min Formodning er derimod den, at der slet ingen Forflytning skeete; men at Benedictinerskolen eller Skolen ved S. Knud vedblev, uagtet der ogsaa ved Vor Frue Kirke blev anlagt en Skole, ligesom vi skulle see ogsaa senere ved S. Hans blev Tilfældet; thi hvad

---

1) Man behage at erindre sig, at dette var den samme Leilighed, som jeg i det Foregaaende har formodet at være Byens ældste Bisperesidents, hvilken Bispen forlod, da Kongen efter Ildebranden 1247 i Følge min Formodning overlod ham sin Gaard paa Torvet; hvisaarsag Bispen nu saa meget lettere kunde indrømme Provsten denne sin forrige Residents til en Skole.

skulde bevæge Provsten ved Vor Frue til at bygge en Skole for Benedictinerne i S. Knud, med hvem han idelig laa i Strid? (see 1300). Den Odense latinske eller Cathedral-Skoles ældre Historie er imidlertid saavel i dette som i de foregaaende og nærmest efterfølgende Aarhundreder saa indviklet og saa vanskelig at skjelne fra de Odense Borgerskolers Historie, at det ret var at ønske, at en Historiker som Dr. Paludan-Müller, der ikke blot opholder sig i Odense, men endog er ansat ved Skolen selv, vilde gjøre disse Gaaders Opløsning til Gjenstand for et Skoleprogram.

S. A. blev Degnerenten af Steenlose, Frangde, Ubberød og Paarup Kirker henlagte til Skolemesters Løn ved Pugeskolen paa Vor Frue Kirkegaard i Odense (Atl. 6 Pag. 601-2).

1309 var Bisp Peder af Erkebispen beskikket til at undersøge Retmæssigheden af Decanus Guidos Valg i Lund, hvilket han, — da Ingen paa den bestemte Dag var mødt i Odense for at modsige det, — ved et Brev fra Alteret bekræftede. D. H. 11 Pag. 604-5).

S. A. var Provst Johannes af Odense en af de 3 Deputerede, der bleve sendte til Norge for paa Hertug Magni Vegne af Sverrig at frie til Kong Hakons Datter af Norge (Hvitf. Pag. 346. D. H. 11. Pag. 615).

S. A. erklærede Bisp Peder atter i Blansvet Kammermester Knuds Magestifte med Nonnerne i Dalum for ugyldigt (S. R. D. 1 Pag. 297. D. H. 11 Pag. 621. jfr. 1308). Dette Blansvet er aabenbare

Blangstedgaard i Frue Sogn ved Odense; og her opholdt Bispen sig meget indtil sin Død 1339. Denne Gaard ligger paa et siidt og vandrigt Sted og menes i gamle Dage overalt at have været omgiven med Vand og at have sit Navn af det blanke Vand, der omgav Stedet. I gamle Dage var det en stærk befæstet Borg, hvorfor ikke blot Sagnet, men ogsaa Kjendsgjerninger tale. Den var da en betydelig grundmuret Bygning med Vold og Graver paa de Sider, hvor den ikke af Naturen var beskyttet. Hovedbygningen stod paa en saavel af Graver, som af Molledammet omgivet Holm. Paa denne Holm har siden i lang Tid været Bleegplads; men nærværende Eier, Hr. Lüders, har ladet Gravene fylde, dannet en brolagt Baggaard af Holmen og paa samme opført en Meieribygning og en Svinesti. Den Plads, hvorpaa den egentlige Gaardsbygning nu staaer, har derimod tilforn været Ladebygninger, og især skal der mod Syd have staaet en overmaade stor 3 Vægge høi Lade med svært Tømmer, store Jernankere og massive Muursteen. Denne heele Ladegaards- eller nuværende Gaards-Plads var ikke alene omgiven med Graver, der endog adskilte samme fra Hovedbygningen, men uden om dem igjen paa de 3 Sider af en 8 Alen høi Vold. I Graven mellem den fordums Borge- og Lade-Gaard, som Hr. Lüders først lod rydde og siden fylde, fandtes adskillige mærkværdige Ting f. Ex.:

a) en Stump af en (som det synes, Liig-) Steen, hvorpaa stod Aar 1720 4de Lectie — — —

b) en Ditto, hvori var indhugget et adeligt Vaaben

med en under 3 Stjerner liggende Halvmaane (altsaa de Bangers Vaaben), over samme Bogstaverne **N. B. J.** (ɔ: Niels Bang Jensen eller Johansen) og over Bogstaverne en Strimmel med: **Si Deus pro nobis &c.** (Da dette nu, saavidt skjønnes, var en Stump af **Dr. Theol.** og Biskop i Fyen Hr. Niels Bangs Liigsteen, som 1676 i S. Knud blev begraven, saa er formodentlig saavel den, som den foregaaende, blot kommet deri som Fylding);

c) en besynderlig formet Stigbøile med Messingnagler og flere Zirater;

d) nogle Stykker af en Pandsersærk, bestaaende af i hinanden flettede Jernringe;

e) nogle smaa malede Glasruder;

f) mangfoldige Been af forskjellige Dyr og et heelt Læs Vildsviin-Kjæbebeen med deri siddende Hugtænder, som laae samlede i en Hob, formodentlig der, hvor Stedets Kjøkken forhen havde været; og endelig

g) et Spydblad paa $\frac{1}{2}$ Alens Længde.

Alle disse Graver ere nu fyldte paa en lille Deel nær, paa hiin Side Veien, Nord for Gaarden og imod Møllen til; Hr. Lüders har, som sagt, fyldt en Deel af samme, men for omtrent 30 Aar siden blev endnu langt mere fyldt og udjævnet, saavel af Gravene, som af Volden, ved Major Lassen, som havde Gaarden i Forpagtning af Kammerherre Hein. Forresten er der fast allevegne paa Pladsen fundne Levninger af gamle Grundsteen saavel i Gaard, som i Hauge. Ogsaa Sydost for nærværende Mølle maae

der i Følge den Mængde Muur- og Tag-Steen samt Kalk, man der har opgravet, have staaet betydelige Bygninger. Møllen laa heller ikke da paa sin nuværende Plads (i Nord for Gaarden), men i det Sted laa 2 Sqvatmøller nedenfor ved Langeløkken paa den saakaldte Hareholm. Mange overtroiske Fortællinger haves om disse gamle Borgtomter; saaledes har f. Ex. en trebenet hvid Hare sin Gang i en af Gaardens Løkker; der er megen Færsel af Ridende ved Nattetider i Gaarden; der brænder Lys i en af Bygningerne om Natten, og der skriges fælt i Haugen bag Borgegaarden. Gaarden skal forresten, i Følge Sagnet, have tilhørt Korsbrødrene eller S. Hans Kloster (hvilket formodentlig ikke vil sige andet end at den, hvad i det mindste Sagnet ligeledes tilholder, tilforn laa i S. Hans Sogn og ikke, som nu, Gaarden i Vor Frue og Møllen i Fraugde Sogn); men ved Reformationen blev den henlagt til Hospitalet, skjøndt Andre sige, at den blev skjænket dertil af en Adelsmand. Medens den tilhørte S. Hans Kloster (?), var den Sommerresidents for Priøren [1]) og

---

[1]) Hvis den nogensinde var dette, da var det vist ikke for Prioren i S. Hans, men snarere for Prioren i S. Knud; thi efter det Foregaaende var det formodentlig dette Sted, Nonnerne af Burg eller paa Nonnebjerg 1193 overlode S. Knudsbrødrene (see 1ste H. Pag. 126-27). S. Knuds Prior kunde altsaa gjerne der have havt sin Sommerresidents og igjen have overladt det til de Odense Bisper, af hvilke maaskee netop Bisp Peder Pagh, der elskede det saa meget og opholdt sig der saa jævnlig, kan have ombygt det og givet det Form af Datidens befæstede Borge.

siden for Odense Bisper (see 1309, 33, 39, 1474, 89 og 97), blandt hvilke ogsaa Beldenak skal have opholdt sig der (naar det altsaa, i Følge Sagnet hedder, at den ogsaa en Tid lang skal have tilhørt Jomfrukloſteret i Odense, saa vil det formodentlig blot sige, at den tilhørte den Mand eller de Mænd, nemlig ikke blot Bisp Beldenak, men ogsaa tidligere Bisper, der boede i den Gaard, hvor Jomfrukloſteret siden blev anlagt, men hvor forhen var Bispersidents). Det var blandt andet en af Kong Christian den Andens Ankeposter mod denne Bisp, at han egenmægtig havde lagt en Kongetiende, som henhørte til Provstegaarden, (jeg troer Marslev Kongetiende), til Blangstedgaard; ogsaa Kirkendrup skal, foruden flere Hospitalsgaarde, have henhørt til Blangstedgaard og gjort Hovning til samme. I Reformationstiden er formodentlig denne Gaard tillige med en heel Deel andet Kloster- og Bispe-Gods bleven overladt til Hospitalet. Men i den svenske Krig skal den være bleven beskudt fra den høie Vold, indtagen og af Svenskerne afbrændt og aldeles demoleret, hvorom de mange Kul og forbrændte Træstumper, der opgraves, endnu synes at bære Vidne; ligesom Kammerherre Hein ogsaa opbevarede en der paa Stedet opgraven Granat eller Bombe. Medens den henhørte til Hospitalet, blev den en Tid lang brugt til Opholdssted for de Gale og kaldtes den Tid Blangsted Ladegaard; til en anden Tid vare dens Jorder bortleiede til de Eyby Mænd, som benyttede dem mest til Græsning, hvorved de tildeels overgroede med

Kratskov og paa flere Maader bleve ruinerede. 1790 kjøbte Kammerherre Hein den af Hospitalet for 28000 Rd. Han leiede den siden bort til Major Lassen, der, som sagt, fyldte Gravene, sløifede Voldene og bortryddede Kratskoven, samt brugte Markerne til at græsse Rytterheste paa. 1814 solgte Kammerherre Hein den atter, og 1822 kjøbte nærværende Eier Hr. Lüders (hvis Velvillie jeg har ovenstaaende Meddelelse at takke) den for 21,000 Rbd. og har saavel paa dens Jorders, som paa dens Bygningers Forbedring anvendt betydelige Summer.

1311 var Bisp Peder med Kongen ved Markgrev Waldemars pragtfulde Bryllup i Rosengarten ved Rostock (D. H. 11 Pag. 662).

S. A. var Marqvard Johannitternes Commendator i Odense (Pont. 2. 104. D. H. 11 Pag. 671).

1312 plyndrede Hansestæderne i den Rostokske Krig nogle Godser, der henhørte til den Odense Bispestol eller Kirke (S. R. D. 7 Pag. 227. jfr. 1 Pag. 297).

1313 var Kongen i Odense og gav der en af sin Faders Banemænd, Ridderen Peder Porse af Halland, sit Venskab (Hvitf. Pag. 369. D. H. 11 Pag. 709).

S. A. udstædtes det første danske Brev, der er forekommet Hamsfort, nemlig et Gavebrev af Torbern Sterts Enke paa Laaland til Dalum Kloster ved Odense (S. R. D. 1 Pag. 298; jfr. D. H. 11 Pag. 711).

1314 skjenkede Bisp Peder af Odense Prior Johannes og S. Knuds Capitel jus patronatus til S. Laurentii Kirke i Frawith ɔ: Fraugde, samt Ret til

at paadømme alle Sognets Sager uden i Mord (**Dipl. Eccl. Otth.**); ligesom han ogsaa udvirkede hos Kongen, at han fritog Klosteret for det nu alt mere og mere overhaandtagende Gjæsteri (**S. R. D.** 7 Pag. 227. 1 Pag. 298. Pont. 2 Pag. 112-13. D. H. 11 Pag. 737-38. jfr. Bloch 1 Pag. 589. Atl. 6 Pag. 589; og med Hensyn til Gjæsteriet D. H. 11 Pag. 734). I Bispens for først omtalte Diplom vedhængende Segl sees en siddende Bisp med Stav i venstre og velsignende med høire Haand; neden for ham 2 Hoveder og over et af dem en Lillie (som Odense Vaaben) og derhos følgende Randskrift: **R. fratris Petri, Dei gratia Ep. Ottoniensis** (D. H. 11 Pag. 738).

1315 tilskrev Kongen alle dem, som boede og bygte i Fyen, at endskjøndt han havde forbudt, at Ingen maatte gjæste Munke, Præster og Bønder (til hvilken Ende der ogsaa 1260 vare anlagte offentlige Kroer), saa maatte han dog erfare, at sligt vedblev til hans Buds Foragt, ja! at man endogsaa under Foregivende af Sygdom lagde Heste, og under Foregivende af Jagt Hunde ind hos S. Knudsbrødrene i Odense og i deres Lader (**grangia** ɔ: egentlig paa deres Ladegaarde) og paa deres Gods, hvorved deres Underhavende ødelagdes og Gudstjenesten (ɔ: deres Evne til Gudstjenestens Vedligeholdelse) formindskedes og en utaalelig Forargelse opstod; hvorfor han under sin Hyldest og Naades Fortabelse paany forbød det (**Dipl. eccles. Oth. S. R. D.** 1 Pag. 298 Pont. 2 Pag. 115-16. D. H. 11 Pag. 749).

S. A. gav Bispen Knudsbrødrene og deres Prior

Johan Jurisdiction over deres Bønder og Tjenere i hans hele Stift, Drabssagerne ene undtagne, dem han forbeholdt sin Poenitentiarius (D. H. 11 Pag. 759). Han gav ogsaa ved en anden Leilighed Prioren af S. Knud, tilligemed Franciscanerne og Dominicanerne, som forrettede Gudstjenesten der (mon i S. Knuds Kirke? eller vel snarest i Odense) Magt til at give Syndsforladelse og 40 Dages Aflad (jfr. S. R. D. 7 Pag. 227, som henfører dette sidste til 1314 og D. H. 11 Pag. 799, som henfører det til 1317).

1316 tilstod Bispen, at Prior Johan af Odense havde i hans Nærværelse paa egne og Capitlets Vegne protesteret imod Bispen angaaende deres Ret til Fraugde Kirke (D. H. 11 Pag. 780). Denne uforstaaelige saakaldte Protestation bestod imidlertid blot i en Erklæring, at Bispen paa deres Vegne skulde have Ret til at forfølge enhver, som ulovlig vilde bemægtige sig denne Kirke eller tilbageholde dens Indkomster (Dipl. Eccles. Oth.), saa at Udtrykket: protestationem contra episcopum appellare paa dette Sted ikke kan betyde andet end at give en Erklæring fra sig til Biskoppen.

S. A. gjorde Kongen nogle Legater til Bedste for de Danske, der studerede (i Paris), overgav Directionen derover til den Odense Bisp Peder og henlagde dem som et immervarende Depositum til S. Knuds Kirke i Odense (Pont. 2 Pag. 116). Disse Legater bestode i Følge D. H. 11 Pag. 776 i jus patronatus til (og Tienden af) Steenløse Kirke, som Kongen overdrog til dem af S. Knuds Kloster, der studerede

(efter Hv. Pag. 387 i Paris). Egentlig overdrog Kongen denne Kirke i dette Øiemeed til Bispen og Bispen igjen til Klosteret. (Dipl. Eccles. Oth. S. R. D. 1 Pag. 298; hvorimod S. R. D. 7 Pag. 227 siger, at det var nogle Kirker, som laa mellem Odense og Steenløse, dem Bispen 1314 havde faaet af Kongen og 1315 overdrog til S. Knud).

S. A. underskrev Jacob Flep i Nyborg Kongens Lænsbrev til Henrik af Meklenborg og kaldes ved denne Leilighed Dommer (ɔ: Landsdommer) i Fyen (Hvitf. Pag. 393. D. H. 11 Pag. 793). Han var saaledes, saavidt man veed, den første Landsdommer i Fyen, hvorved maa mærkes, at Bircherod af gamle Brevskaber vil vide, at det fyenske Landsthing fra Begyndelsen af holdtes ikke i Odense, men i Kirkeby Kirke; hvilket dog efter Atl. 6 Pag. 713 saaledes maa forstaaes, at i bemældte Kirke blot undertiden holdtes Landsthing for den nærmeste Omegn, saasom Sunds Herred, Thaasinge og Langeland. S. A. kaldtes bemældte Jacob Flep Befalingsmand i Fyen, da Hertug Christoffer gjorde Indfald i Landet, hvem han vel drog imøde, men blev slagen og dræbt (Hv. Pag. 390, 461. D. H. 11 Pag. 776=77). Han var en Adelsmand af Familien Saltensee (Hv. Pag. 355), var i Følge Hv. Pag. 461 født i Fyen, men skrev sig til Solte ɔ: Saltøe i Sjæland; ogsaa maa han, før han blev Landsdommer i Fyen, formodentlig have havt en Betjening i Laaland, i det mindste nævnes allerede 1285 en Jacop Flep af Laaland (Hv. Pag. 289), og 1310 omtales han atter som Kongens Capitain eller Hovidsmand i Landskabet Rostok (D.

H. 11 Pag. 637). Forresten havde han i Følge Chr. Pouelsens Reg. mageskiftet noget Gods i Fangel til S. Knuds Kloster i Odense imod derfor i Magelæg at faae Klosterets Gods i Hyllerslef i Sallingherred, og fik Klosteret siden paa dette Gods i Fangel saavel Grev Geert af Holstens Stadfæstelse, som Kong Valdemars Dombrev.

1317 pantsættes Fyen af Kongen til Grev Geert af Rendsborg og Hr. Hennike af Holsten paa 3 Aar (D. H. 11 Pag. 793-94. B. R. 2 Pag. 105).

S. A. var Bispen paa Herredag i Nyborg (Hv. B. Kr. Pag. 40).

S. A. stadfæster Bispen S. Knuds Kloster Kong Eriks Gave af Steenløse Kirke med det Tilføiende, at Indkomsterne deraf ikke maatte bruges til andet end Bøgers Anskaffelse og studerende Munkes Nytte; ved hvilken Leilighed Bispen indsætter Prioren ved sin Ring (per annulum nostrum investimus) til denne Kirke **Dipl. E. Oth. S. R. D.** 7 Pag. 227. D. H. 11 Pag. 798-99. Daug. Pag. 286. 293. I Bispens aflange Segl under dette Diplom sees han selv staaende og i en velsignende Stilling paa den ene Side, og paa den anden Kong Knud i kongelig Prydelse i et Ciborium og Bispen paa Knæ for ham med Randskrift: **Rex Canute &c.** (D. H. 11 Pag. 799).[1])

---

[1]) Det er disse dobbelte Segl eller Sigiller med Præg paa begge Sider, der i gamle Dage kaldtes Klemmer, fordi de aftryktes ved Hjelp af en Klemme eller Presse, der gav dem Stempel paa begge Sider.

S. A. blev først den under 1308 omtalte Skole paa Frue Kirkegaard færdig. (Atl. 6 Pag. 602. Bloch 1 Pag. 332).

S. A. holdt Bispen af Odense med flere Bisper et Concilium (D. H. 11 Pag. 801), hvor de appellerede til Paven for Kongen mod Erkebispen (ibid. Pag. 802-3).

S. A. er Johannes (see 1308) endnu Provst i Odense, Johannes Barn (see 1314, 15 og 16) Prior i Odense, og placitum generale Othoniense eller de, der søge til Landsthinget i Odense, omtales (Collect. Langeb.)

1319 underskriver Bispen af Odense et kongeligt Skjøde i Roskilde (D. H. 11 Pag. 843).

S. A. eftergav Bispen Dalum Klosters Bønder Helligdagsbrøden eller den saakaldte Helgebrot (S. R. D. 7 Pag. 228. Pont. 2 Pag. 122. D. H. 11 Pag. 845).

S. A. døde Kong Erik Menved og testamenterede til hvert Kloster i Danmark 18 store Gylden (Florins) samt stiftede et rigt Huus i Odense for fattige Skolediscipler (D. H. 11 Pag. 849-50). Mon derved sigtes til den under 1308 og 1317 omtalte Skole? eller maaskee blot til hans Gaver til de i S. Knuds Kloster Studerendes Fremme?

1320 blev Fyen, — da nu de 3 Aar vare omme (B. R. 2 Pag. 106 jfr. 1317) — paany pantsat til Grev Johan af Holsteen (B. R. 1 Pag. 22).

S. A. nævnes Bisp Olav af Odense som nærværende blandt Kongens Raad i Næstved (D. H. 12 Pag. 15. Det skal imidlertid være Peder, hvad han

ogsaa kaldes Pag. 45 og 46; men desuagtet kaldes han Pag. 49 Johan).

S. A. tilstod Kong Christoffer i Odense (Andre sige paa Aalholm) de Flensborger Borgere at maatte handle paa Skanør Marked (D. H. 12 Pag. 16).

1321 underskriver Bisp Peder af Odense Kongens Forlig i Roskilde med Erkebispen (Pont. 2 Pag. 127. D. H. 12 Pag. 45. 46).

S. A. gav Prioren Hennikin i S. Knud med sit Capitel — saasom Knudsbrødrene i Odense trængte til lærde Mænd — alt det Gods, som Broder Carl efter sin Broders Torkil Bondes Død havde erhvervet Klosteret (undtagen det, der var givet for hans Aarstid til Rynkeby Præst og Degn og til Vorlys i Rynkeby Kirke), til de Brødres Nytte, som studerede i Paris (Pont. 2 Pag. 128-29, Bloch 1 Pag. 589, D. H. 12 Pag. 48-49). Herved er især mærkværdigt, at Bispen i Odense, med hvis Samtykke det i det hos Pontoppidan l. c. meddeelte Diplom siges at være skeet, ikke kaldes Peder, men Johan, hvoraf man snart skulde troe, at det var en Forverling med det under 1277 Anførte. Dernæst er det ogsaa mærkværdigt, at blandt de forskjellige Jorder ꝛc., der nævnes i dette ligeledes i **Dipl. Eccles. Oth.** indførte Document, ogsaa forekommer **dimidia marcha annonæ**, som Brødrene aarlig skulde have **de curia in Hune Slot** (jfr. Pont. 2 Pag. 129); hvilket dog i Stedet for at betegne et eller andet Hunnisk Slot i Fyen, hverken er meer eller mindre end Landsbyen Hundslev ved Rynkeby. Forresten sees i Priorens Segl for dette Brev Kong Knud siddende paa sin

Throne med Omskrift: **Sigillum Prioris Othoniensis** (D. H. 12 Pag. 49).

1323 døde i Odense Tuvo Decanus, vel fortient af Knudsbrødrene, i hvis Kirke han ogsaa blev begraven (**S. R. D.** 1 Pag. 299=300). Vel var det egentlig ved Vor Frue Kirkes Provsti, hvor Titelen af Decanus, Cantor og Canonicus hørte hjemme (jfr. hvad det første angaaer 1443 og hvad det sidste 1420 og 1431); imidlertid finder man dog allerede 1392 saavel Diaconus som Subdiaconus i S. Knud omtalte (see 1392), og 1246 (vide supra) kaldes allerede Knudsbrødrene Caniker.

1324 skjenkede Erkebisp Esger den Odense Skole nogle Godser (Pont. 2 Pag, 130); men seer man nøiere efter i **Dipl. E. Oth.**, da bestod det Hele i, at han gav den Lov til med Rette (canonice) at eie de Kirker, som Brødrene (S. Knuds Brødrene) eller dens Herrer (Prioren, Bispen og Kongen) maatte finde for godt at annectere den; altsaa paa andet Dansk, at de maatte have Lov til at tage, hvad Folk vilde give dem (jfr. **S. R. D.** 1 Pag. 300).

1325 var Frater Clemens **Gardianus minorum Othoniæ** eller Gvardian for Graabrødrene i Odense (Lang. Collect).

S. A. udstædte Ebbe Petersen et Pantebrev for 80 Mark paa en Gaard i Brylle til sin Søster Kirstine Erlandsen af S. Johannesordenen (**Dipl. Reg.**)

S. A. døde Erkebisp Esger af Lund (1310=25), som havde havt en Sag med den Odense Bisp Peder (1300=39); denne havde nemlig leiet nogle Jorder paa Eiby Grund af S. Knuds Kloster, dem han

lagde til sin Biskopsgaard Blanghstedt, men Erkebispen tog Stævning over ham, fordi han med Vold og Magt holdt sig saadan Eiendom til (ɔ: tilegnede sig samme) mod Capitelets Villie og Samtykke; imidlertid mødte Bispen ikke, Erkebispen tildømte Klosteret Jorden, men Bispen beholdt hvad han havde (Chr. Pouels. Reg.)

1326 var Bisp Peder af Odense med i Viborg at afsætte Kong Christoffer og at udvælge Hertug Valdemar af Slesvig til Konge (D. H. 12 Pag. 124).

S. A. underskrev han i Roskilde Kong Valdemars Lænsbrev til Ludvig Albrechtsen (D. H. 12 Pag. 128) og s. A. i Nyborg Kong Valdemars Lænsbrev til Grev Gert paa S. Jylland (ibid. Pag. 135), samt Rigsraadets Stadfæstelse paa samme (ibid. Pag. 137).

S. A. var Erkebisp Carl i Odense og udstædte derfra Afladsbreve for Fraugde Kirke (S. R. D. 1 Pag. 300).

S. A. indstævnede Provsten i Odense, Johannes Lycky, efter Pavens Befaling alle dem, der havde bemægtiget sig Dalum Klosters Gods, at møde for ham i Odense (S. R. D. 1 Pag. 300). Vel muligt, at dette var den samme Johannes som den, der allerede 1309 og 1317 omtales som Provst i Odense.

1327 stadfæstede Kong Valdemar i Odense Privilegierne for Bogense By (D. H. 12 Pag. 150).

S. A. var Gysico Commendator ved S. Hans i Odense (D. H. 12 Pag. 156).

S. A. Breff, at Lauritz Jonsson haffver i pant

sætt Niels Lang borger i Othens all syth godz i Kiiletorp (ɔ: Killerup) met thess tilliggelse fore CXXXV Marck pendinge. Dat. An. Dni. MCCCXXVII in vigilia pentecostes (Litt. in Calendeborg repert.).

1328 tilstaaer Frater Clemens, Gardianus fratrum minorum Othoniæ, at Johannes Hvitting havde gjort ham og Klosteret Fyldest for alt hvad Fru Ingeborg, Hr. Hamund Litles Enke, havde skjenket dem i sit Testament og for alle Indkomsterne af Rolstath, som tilkom dem efter hendes Død (Mscr. Reg. No. 406 Fol.)

1329 kom Danmark igjen i Bann paa 7 Aar, fordi den Børglumske Bisp var tagen til Fange af Grev Gert i Holsten (Pont. 2 Pag. 136).

S. A. skjødede Ekkart Kallonis al sin Eiendom i Brylle og Bryllefang til S. Hans Kloster i Odense (P.-Müller Pag. 16).

1330, da Grev Johan var død, fornyedes Grev Geerts Panteforlæning paa Fyen. (D. H. 12 Pag. 202 sq. B. R. 2 Pag. 106; om denne Pantsættelse see mere D. H. 12 Pag. 225. 13 Pag. 4. 8. 187. 279). Kongen skulde nemlig strax overgive ham Hinsgavl med det halve, men derimod selv for det første beholde Nyborg med den anden Halvdeel af Landet (B. R. 2 Pag. 107).

S. A. var Bisp Peder af Odense i Avignon hos Paven (Pont. 2 Pag. 138. D. H. 12 Pag. 206.) tildeels i Klosteret af Dalums Anliggender (Pont. 2 Pag. 141-42).

S. A. udvirkede han, at Grev Johan af Holsten (Herre til Laaland og Femern) tog den laalandske

Geistlighed i sin Beskyttelse (Pont. 2 Pag. 137. D. H. 12 Pag. 213).

S. A. maatte han paa Greverne Geerts og Johans Forlangende overlade deres Capellan Arnold Pinnov Nyebolle Kirke i Fyen (**S. R. D.** 7 Pag. 229). En saadan Kirke existerer her ikke i Landet, altsaa maa det vel være Nebel Kirke i Ribe Stift, da baade den i Skads og den i Brusk Herred i gamle Dage hed Nybol, og formodentlig kaldes den blot en fyensk Kirke, fordi den muligviis den Tid tilhørte S. Knuds Kloster i Odense. Dog maa det tillige bemærkes, at der i samme Aarhundrede ogsaa paa Laaland (altsaa i Odense Stift) omtales et Nybel Birk (D. H. 14 Pag. 295) og at der endnu er et Sogn, som hedder Nebbelund (Atl. 6 Pag. 472).

An. Dn. 1330 **in die nativitates X** staaer udhugget paa en Steen i S. Hans Kirke uden videre Tilsætning eller Forklaring (Birch.)

S. A. gjorde Herman Jura, der enten allerede da, eller kort efter (see 1340), var Høvidsmand paa Næsbyhoved, sig fortjent af Dalum Kloster (**S. R. D.** 1 Pag. 301).

1331 er Bisp Peder i Avignon og underskriver der Afladsbreve for Indslef Kirke i Fyen; ligesom Paven ogsaa befaler, at det Gods, der er Dalum Kloster og S. Knuds Prior frataget, skal dem igjen restitueres (**S. R. D.** 1 Pag. 301).

S. A. skjenkede Bisp Peder Knudsbrødrene, for at de skulde studere desto flittigere, de Indkomster af Steenløse Sogn, som Kong Erik 18 Aar forud (? jfr. 1316) til de Pariser Klerker havde skjenket; ligesom

han ogsaa siden skjenkede dem Ubberod Sogn (D. H. 12 Pag. 221, jfr. hvad det sidste angaaer 1335). Hvad Suhm l. c. tilføier, at Bispen ogsaa samme Aar skulde have bygget Navnsborg Slot paa Laaland, er derimod en reen Misforstaaelse af **S. R. D.** 7 Pag. 229; thi det var ikke ham, men Grev Johan af Holsten, der lod det bygge (**S. R. D.** 1 Pag. 302, Hvitf. Pag. 463, D. H. 12 Pag. 262).

1332 blev hele Fyen pantsat til Grev Gert (B. R. 1 Pag. 22, 2 Pag. 107), saa at han nu ikke alene havde Hinsgavl med den ene (jfr. 1330), men ogsaa Nyborg med den anden Halvdeel af Landet som Panthaver i sin Værge.

S. A. atter Ebbe Petersens Pantebrev til sin Søster Kirstine Erlandsen af S. Johannes-Ordenen (Reg. Dipl.), jfr. 1325.

1333 Breff, at Peder Brock haffver i pant satt Niels lang borger uti Othens (see 1327) for 12 marck puert Sølff Kølnesche vecht allt syt godz i Kiiltorp (ɔ: Killerup) oc Kaltorp (en nu nedlagt By ved Killerup) **Dat. An. Dn. MCCCXXX tertio sabbato post festum paschæ (Litt. in Calend. repert.)** Vel muligt, at dette i nærværende Periode, hvor Holstenerne regjerede i Landet, kunde være den Peder Brok fra Føhr, der nævnes i D. H. 12 Pag. 226 og 399.

S. A. gav den adelige Frue Cæcilia (**cuius insigne 2 diversis per rectum coloribus distingvitur** ɔ: hvis Skjold var tværdeelt paa langs med 2 forskjellige Farver) og som var Enke efter Adels-

manden Esse, til Dominicanerne i Odense særdeles rigelige Gaver (S. R. D. 1 Pag. 302).

S. A. gav Bisp Peder fra Blansvet Fraugde Kirke Aslad (S. R. D. 1 Pag. 302).

1334 testamenterede Erkebisp Carl af Lund Præ-dikebrødrene i Odense 1 Mark Sølv og 1 Baldakin (ɔ: egentlig en Thronhimmel, men ogsaa et Stykke kostbart Tøi, der kunde bruges til en saadan); giver dernæst Vor Frue Kirke i Gameltoft ɔ: Gamtofte for den Tiende, han oppebar, da han var Provst der, 6 Mark Sølv og til Vor Frue Kirkes Bygning i Odense 1 Mk. Sølv (D. H. 12 Pag. 390), samt omtaler endelig det Gods, han havde kjøbt i Tummæ-thorp (ɔ: Tommerup i Odense Herred) i Fyen (ibid. Pag. 392).

S. A. befalede Bisp Peder fra Alevath paa Laa-land, at Ingen maatte fornærme Kirken af Steenløse i dens Indkomster og Tiender, da han havde skjenket den til Disciplene fra Odense, som studerede i Paris (S. R. D. 1 Pag. 302, D. H. Pag. 252), hvilket Pontoppidan 2 Pag. 142 urettelig saaledes udtolker, som om han forøgede Kongens Gave til de i Paris Studerende med Steenløse Kirke; thi Steenløse selv var jo en kongelig Gave.

S. A. døde Halstan, den Odense Bisps Official, og Arnold Pinnov fik igjen hans Embede (S. R. D. 1 Pag. 302, 7 Pag. 229), formodentlig Grev Geerts forrige Capellan (see 1330).

S. A. var Commendatoren ved S. Hans Kloster i Odense, Peder Danus i Rygte for stor Lærdom,

Fromhed og Dyd (S. R. D. 1 Pag. 302, Pont. 2 Pag. 143, D. H. 12 Pag. 252=53).

S. A. var i Odense meget anseet Knud Iverson Colberg, som i d. A. gav store Gaver til Franciscanere og Dominicanere (S. R. D. 1 Pag. 302, D. H. 12 Pag. 252).

S. A. var ogsaa berømt Nicolaus, Vicarius (ɔ: Capellan) ved S. Mariæ (S. Virginis) eller Vor Frue Kirke i Odense (S. S. D. 1 Pag. 302, D. H. 12 Pag. 253).

1335 stadfæstede Grev Geert af Holsten ved sin Nærværelse i Odense alle de Friheder og Rettigheder, som Odense Borgere havde af danske Konger, og tog dem derhos under sin Beskyttelse (D. H. 12 Pag. 263, 397); saa at man altsaa seer, at Odense Borgere allerede før den Tid have havt kongelige Privilegier, noget som naturligviis ikke var i Brug, før Borgerne i forrige Aarhundrede vare blevne en egen Stand i Staten. Af et Document af 1477 skulle vi i det Følgende erfare, at Odense By havde Privilegier af begge Kongerne Valdemar, altsaa formodentlig saavel af Kong Valdemar den 4de som af den slesvigske Valdemar eller Kong Valdemar den 3die, der ligeledes 1327 udstædte Privilegier for Bogense By. Men af disse Konger er nu kun den ene ældre end 1335, og jeg indseer altsaa ikke, hvorledes Grev Geert kan komme til at tale om de danske Konger in plurali, der før 1335 havde givet Odense By Privilegier. Men der ere saa mange Privilegier gaaede til Grunde i Verden, at man ikke kan forundre sig over, at, da baade Valdemar den 4des og Valdemar den 3dies ere

forlorne, ogsaa de, der muligviis endnu vare ældre end disse, ere forsvundne.

S. A. bestemte Bisp Peder ved sit Brev fra Aalevath jura stolæ paa Laaland, eller hvad Sognefolkene til deres Præster ved enhver Leilighed skulde offre. (D. H. 12 Pag. 263. 398).

S. A. gav Bisp Peder ved sit Brev tilkjende, at Sognefolkene af Ubberod, hvis Patronatsret ikke alene tilhørte S. Knud, men som selv i **Dipl. Eccl. Oth.** kaldes **Familia S. Kanuti in Othense,** [1]) ikke formedelst Kaldets Ringheds Skyld kunde faae nogen Præst til at forrette Gudstjenesten hos sig, hvorfor den herved lagdes til Prioren i S. Knud, som dertil investeredes ved Bispens Ring og for Fremtiden skulde lade Gudstjenesten forrette (**Dipl. Eccl. Oth.** D. H. 12 Pag. 264-65. **S. R. D.** 1 Pag. 302), formodentlig ved en Munk fra Klosteret; og derfra hidrører saaledes det grundmurede Huus for Munken ved Ubberod Kirkegaard, som omtales i Atl. 6 Pag. 544 jfr. Annaler f. N. Oldsk. 1836 Pag. 113 sq.

S. A. var Johannitter-Commendatoren i Odense Petrus i Ry for stor Lærdom og Dyd (Pal. Müller Pag. 29) jfr. 1334.

---

1) Hvorved maa bringes i Erindring om den gamle Fortælling (Atl. 6 Pag. 544), at den, der havde bygget Ubberod Kirke, for et Kallunds Skyld var gaaet i S. Knuds Kloster og havde skjenket det alt sit Gods; hvisaarsag en Skov der i Sognet endnu kaldes Kallundsskoven; maaskee det nuværende Kalleur eller Kallør der i Sognet?

1336 stadfæstede Erkebispen Odense Concilii Beslutning af 1245 mod dem, der fornærmede Geistligheden (D. H. 12 Pag. 277).

S. A. Biskop Peders Brev til S. Knuds Kloster paa Møglebro Madt, som er den Holm norden neden for Klosterets Lykke og sønden næst op til Aaen, som Biskop Jens (uden Tvivl Beldenak, see 1519!) kjøbte af Odense By, men som dog med rette hørte Klosteret til efter dets Privilegier (Chr. Poulf. Reg.). Dette er altsaa et aldeles uforkasteligt Vidne om, at den nu saakaldte Møllebroport egentlig bør hedde Møglebroport, hvorpaa Aktstykkernes Udgivere allerede i Anledning af et Doc. af 1534 havde giort opmærksom (see første Hefte Pag. 115), men som nærværende Dipl. først uomtvistelig stadfæster.

1337 blev det 7-aarige Bann eller Interdictum generale, hvori Riget havde været, ophævet. Pont. 2 Pag. 149.

S. A. udstæder Henrik Pedersson de Næsbyhoved (formodentlig Lænsmand) et Gjeldsbrev til Ole Pedersen af Nydorp (B. R. 1 Pag. 23), og er dette saaledes, saavidt jeg veed, første Gang at Slottet udtrykkelig nævnes.

1338 besøgte Bisp Peder Paven i Avignon (Pont. 2 Pag. 62).

1339 forordnede Bisp Peder af Odense, at da Flækken (oppidum) Raaghelund laa inden Grændserne af Aasums Mark, saa skulde den ogsaa henhøre til Aasum, i Stedet for at den tilforn havde søgt Marslev Kirke (S. R. D. 1 Pag. 303, D. H. 12 Pag. 307).

S. A. var Broder Harald Commendator af S. Hans Hospital i Odense og en af Medeierne af forbemældte Raagelund (S. R. D. 1 Pag. 303. D. H. 12 Pag. 307).

S. A. gav Bisp Peder af Odense Sognet Patorp ɔ: Paarup til dem af Knudsbrødrene i Odense, som studerede i Frankrig; og blev Prior Ascer dertil investeret med Ring og Stav og med Samtykke af den holstenske Grev Geert, som nu regjerede Landet, og af Ridder Otto Splitt, som havde Patronatsret til Kirken (S. R. D. 1 Pag. 303. D. H. 12 Pag. 311 jfr. Bloch 1 Pag. 590. Atl. 6 Pag. 589).

S. A. gav Petrus Nielsen Lykke saavel Dalum Kloster, som S. Hans Kloster i Odense store Gaver (S. R. D. 1 Pag. 303).

S. A. erklærede Bisp Peder Præstegaarden i Aasum for en Medgift til Kirken og forbyder under Bannsstraf at besvære den; hvilket skeete i Anledning af, at Grev Geert, — som lagde Skat paa alle Fyenboer uden at spare nogen Stand, — ligeledes havde betynget denne Præstegaard med Skatter (Dipl. E. Oth. S. R. D. 1 Pag. 303. D. H. 12 Pag. 311-12).

S. A. døde Bisp Peder Pagh af Odense og blev begraven inden for den nordre Dør af S. Knuds Kirke (altsaa ved Siden af Biskop Gisico) under en Marmorsteen (hvis Inscription findes i Marm. dan. 1 Pag. 216 og hos Pont. 2 Pag. 62), som i Hvitfelds Tid blev bortført af Lænsmanden i Odense (D. H. 12 Pag. 312. Bircherod de caus. dep. ant. siger derimod, at det skeete i Slutningen af det 17de Aarhundrede; hvorhos han omtaler flere slige Liigste-

nes Borttagelse af Odense Kirker). Denne Biskop opholdt sig meget paa Alevath og Orkel, men dog meest paa Blansvet ɔ: Blangstedgaard, som den, der laa Odense nærmest (S. R. D. 7 Pag. 230. D. H. 12 Pag. 312).

1340 blev Fyen, da Grev Geert var dræbt, pantsat til hans Sønner, Greverne Henrik og Claus, af Kong Valdemar (B. R. 1 Pag. 23. 83).

S. A. vilde Provsten til Vor Frue i Odense atter indtrænge sig i Bispevalget og der var megen Strid i den Anledning, i det Nicolaus Suder (ɔ: Skomager?), en Tydsker, som da var Provst, tragtede efter Bispestolen og havde faaet Prioren i Dalum, Geistligheden ved Frue Kirke (eller Marianerne S. R. D. 7 Pag. 230) og alle tydske Præster (hvoraf der vare en Deel, eftersom Grev Geert eller hans Sønner nu eiede Landet. Daug. Pag. 292) paa sit Parti; men Knudsbrødrene satte dog tilsidst deres Ret igjennem og valgte Franciscaneren Nicolaus Jensen fra Jylland (S. R. D. 1 Pag. 303-4. 7 Pag. 230. D. H. 12 Pag. 329-30). Dog var denne Sidste ingenlunde, som Atl. 6 Pag. 589 vil, Prior i S. Knud. Efter Pontoppidan 2 Pag. 62 var han en Krabbe eller Munk, men efter S. R. D. 7 Pag. 230 en Jyde og aldeles ikke af Adel (jfr. Hv. B. Kr. Pag. 40). Forresten var han en Franciscaner, og Hvitfeld skildrer ham som meget overtroisk; hvilket dog ikke vil sige andet, end at han var en ivrig Catholik (Pont. 2 Pag. 62-63).

S. A. var Herman de Jura Lænsmand paa Næs-

byhoved (B. R. 1 Pag. 23), men, som det synes, paa de holstenske Grevers Vegne, jfr. 1330.

S. A. afstode de unge holstenske Grever Henrik og Nicolaus ved et Brev til Bisp Nicolaus af Odense Sognet og Kirken Nybele (see 1330) til Dalum Kloster med samt Patronats-Retten, imod at Søstrene skulde bede for deres af Niels Ebbesen dræbte Faders, Grev Geerts Sjæl (**S. R. D.** 1 Pag. 304, 7 Pag. 230, Pont. 2 Pag. 158). Dalum Kloster var den Tid meget rigt, og Grev Geerts Broder, Provsten i Bremen, som var de unge Grevers Formynder i Fyen, laante i denne Tid en stor Sum Penge af Nonnerne (**S. R. D.** 1 Pag. 304, D. H. 13 Pag. 19). Af samme to Grever har man forresten ogsaa (men Aarstallet mangler) et Gavebrev til S. Knuds Kloster paa hele Korsebjerg Mark i Ubberod Sogn, som Byfogeden i Odense efter disse Grevers Befaling maatte skjøde til samme (Chr. Poulsens Reg.) .

S. A. vare i Fyen Otto Hardenberg, Rid. Nicolaus Johnsen af Keldebek, Olav Elevsen (hvis Vaaben var bini obliqvi transversi bacilli, qvorum extrema liliis exornantur), vel fortjente af Dalum Kloster (**S. R. D.** 1 Pag. 304).

1341 var Bisp Nicolaus en af Forloverne for Kong Valdemar den 4de i Forliget mellem ham og Kong Magnus af Sverrig (D. H. 13 Pag. 22).

S. A. bekræfte de Eedsvorne paa Den Femern en Sjælegave, som den afdøde Dr. Nicolaus (Alverstorp) de Nuerstorp i Biskop Peder Paghs Tid havde givet til S. Knuds Kirke i Othensø; nemlig ½ Boel i Bel-

storp (Dipl. E. Oth., jfr. S. R. D. 1 Pag. 304, 7 Pag. 230).

S. A. confirmerede Bispen alle Gaver, som vare givne til S. Knuds Kirke og blandt disse ogsaa den femernske (S. R. D. 7 Pag. 230).

1342 blev S. Francisci eller Graabrødre Kirke i Odense ombygt og forskjønnet (S. R. D. 1 Pag. 305, 7 Pag. 230, D. H. 13 Pag. 58).

1343 indviede Bispen i Odense Nicolaus Johnsen det store Alter i S. Francisci Kirke ibid. til Jomfrue Mariæ Ære, efter at Kirkens Bygning (efter Reparationen 1342) nu var fuldfærdig (S. R. D. 1 Pag. 305, 7 Pag. 330, Hv. B. Kr. Pag. 40, Gl. Saml. 1 1, Pag. 88, Pont. 2 Pag. 166, D. H. 13 Pag. 91, Bloch 1 Pag. 594, Atl. 6 Pag. 589).

S. A. siges Bisp Niels at være død; men hans Dødsfald indtraf først 1362 eller 1363 (D. H. 13 Pag. 91).

S. A. bekræftede Bispen den Odense Skoles Privilegier og skjenkede den nogle Godser (Pont. 2 Pag. 166) af 1537 Dalers Værdi (Bloch 1 Pag. 234, Atl. 6 Pag. 602). Deriblandt henhørte ogsaa Særslef Kirke, som dog alt var givet i hans Formands Tid (see 1349), jfr. Daug. Pag. 293, S. R. D. 7 Pag. 230).

S. A. existerede allerede S. Gjertruds Gilde i Odense; thi da solgte Præsten i Fangel til Provisor Convivii S. Gertrude i Odense (see 1454, 85, 99, 1560, 93 og 1780), Henekino Lytike Cimber, sin Gaard i Kalætorp Sønden for Odense, en nedlagt By i Nærheden af Killerup (see 1327 og 1333). Dette Gilde

havde sit Alter i Frue Kirke, og 1593 hedder det, at Gjertruds Kirke ɔ: Gildeshuus, som den Tid nylig var nedfalden, laa ved Siden af (daværende) Fiske-torv (eller de saakaldte Sildeboder) mod Østen; altsaa (da Fisketorvet den Tid var den østligste Deel af Korsgaden) omtrent ved Skjolden (Iversens Avis 1807 No. 48), som ogsaa efter Nogles Beretning skal have store hvælvede Kjeldere, og som Nogle mene har været en Kirke, Andre et Kloster, men atter Andre gjøre til en Bolig for en Prinds (see 1807); Andre sige derimod, at dette Sidste (i det Mindste hvad Kjælderne angaaer) snarere passer sig paa Bygningerne ligeover for Skjolden i Overgade (formodentlig forrige Frue Hansens, nuværende Redacteur Thomsens Gaard); hvorved tillige maa mærkes, at da den af Aaen næsten omflydte Eng, der kaldes Gjertrudsholm, formodentlig henhørte til dette Gilde, saa har dette rimeligviis givet Anledning til den Vildfarelse af Pontoppidan, at han i Atl. 3, 441 beretter, at S. Giertruds Kloster i Odense eiede det adelige Gods Gjertrudsholm.

S. A. kaldes Johannes Nielsen Kragh **auditor placiti generalis Phioniæ** ɔ: Landstingshører i Fyen (Birch).

1344 Breff, som Hertug Henrick aff Land to Holsten haffuer giffuit paa retterting i Othens, at Niels Langs Arffvinge skøtte oc uplode Hr. Henneke van Brede oc Hr. Henneke van Vecten all thet panth, Niels Lang haffde. **Dat. A. D. MCCCXL qvarto feria secunda post Kanuti** (**litt. in Calend. repert.**), jfr. 1327 og 1333.

1345 holdtes i Helsingborg et stort Concilium, hvor Bisperne vedtoge at understøtte den af deres Medbrødre, der ved verdslig Magt blev fordreven; og seer man da af Forholdet i den Andeel af denne Understøttelse, enhver af disse Bisper blev paalagt, at Odense og Viborg Bispestole ansees for de ringeste af alle Landets Bispestole (**S. R. D.** 1 Pag. 305=6, D. H. 13 Pag. 134=35 sq., 795 sq.) Forresten vare der paa dette Concilium tilstæde Bisp Nicolaus, Andreas Prior og Martinus Provst i Odense (ibid. Pag. 804. See hvad den Sidste er angaaende 1348).

S. A. da S. Knuds Kirkes Indkomster vare for ringe til at fuldføre dens Bygning (maaskee efter Ildebranden 1304 og 5), saa tilstode Rigets paa forommældte Concil forsamlede Bisper 40 Dages Aflad til alle dem, som kom den til Hjelp med deres Gaver, besøgte Gudstjenesten der og skriftede for dens Præst. Ligeledes dem, som der nøde Brød og Kage, indviede til Christus for Helgenes Billeder, eller fulgte Præsten, naar han bar **Libum** (ɔ: egentlig en Offerkage, men her uden Tvivl det indviede Brød eller Christi Legeme jfr. 1372) og den hellige Olie om, eller gave smaa Billeder (**Oscilla**) til Kirken, [1]) eller og om Aftenen, naar der ringedes med en Bjælde, [2]) læste

---

1) Maaskee var det slige, formodentlig paa Alteret opstillede, Smaabilleder der menes, naar det i Agnetes Vise hedder: „og alle de Smaabilleder de vendte sig omkring."

2) Det var af disse smaa Klokker eller Bjælder man, som jeg i det Foregaaende har anfort, troede, at Pladsen Klingenberg i Odense havde Navn.

Fader vor (pater noster) og Hilsenen til Marie (ave Maria) 3 Gange, og det paa Knæ (S. R. D. 1 Pag. 306. D. H. 13 Pag. 138). Visselig en sælsom Maade, eller sælsomme Midler, at faae en Kirke opbygt paa!

1346 viste den anseelige Mand Nicolaus Chermer i Odense Franciscanerne meget Godt og testamenterede dem Huus og Grund (S. R. D. 1 Pag. 306).

S. A. indbøde Greverne af Holsten, Henrik og Claus, som vare i Besiddelse af Fyen, Hertug Valdemar af S. Jylland over til sig paa Jagt, men toge ham paa samme forræderskviis til Fange og hensatte ham paa Nyborg Slot, hvor han sad paa andet Aar, indtil han nødtvungen frasagde sig sit Forbund med sin Svoger Kong Valdemar (Hv. Pag. 492, D. H. 13 Pag. 152-53).

1347 solgte Otto Randulfsen i Odense noget Gods til Nonnen Heina de Hov i Dalum, som hun igjen testamenterede til Klosteret (S. R. D. 1 Pag. 306), jfr. 1348.

S. A. funderede Jens Marsvin og Robert Robertsen et Alter for Vor Frue i S. Albani Kirke i Odense, hvortil den Førstnævnte skjænkede 2 Gaarde (Gl. Saml. 2, 2, 50). Da nu det saakaldte Elænde Gilde ogsaa havde et Vort Frue Alter i S. Albani Kirke og deraf kaldte sig Vor Frue Broderskab, saa troer man deraf at turde slutte, at J. Marsvin og R. Robertsen vare Formænd for dette Gilde og paa sammes Vegne oprettede bemeldte Alter, og at altsaa

S. A. eller maaskee først næste Aar i Anledning af den sorte Død, det til ovenmeldte Alter henhørende

Vor Frue Broderskab eller saa kaldte Elænde Gilde er bleven stiftet. Dette Gilde gjorde sig, som man mener, fortjent ved Syges Pleie, hvorfor det ogsaa kaldtes et Hospital og havde sit Navn af, at Medlemmerne kaldte sig selv Udlændinge (ɔ: i det gamle Sprog Elænde) og Pillegrime; samt i Følge det Sprog af Bibelen: vi ere Udlændinge ɔc. som i Vulgata lyder: alienigenæ sumus —— donec discedamus, ogsaa kaldte sig Convivium alienigenarum discedentium. I Gl. Samlinger 1, 1, 38-45 opregnes en Deel af Gildets Medlemmer, af hvilke den Ældste, som er bekjendt, omtrent synes at have levet 1438 [1]) og den yngste 1529. Ogsaa Kong Hans, Dronning Christine og Prinds Franciscus, samt en stor Deel Bisper, Priorer og Præster vare Medlemmer. Deres Spital eller Pilgerhuus, som kaldtes det elænde Huus, stod i Følge Grundtegningen af 1593 paa det store Torvs østlige Side; og deres Gildesskraa haves paa Tydsk i Raadstuearchivet og er nu udgiven i Aktstykkerne Pag. 31 sq., men er først af 1435. Da nu bemeldte Gildes Skraa først er af 1435 og Medlemmernes Alder, som det synes, ikke rækker høiere op end til 1438, saa maa enten Hypothesen om dets Stiftelse 1347 være falsk, eller ogsaa det 1435 maa have faaet nye Love og en ny Indretning.

---

1) Thi den Hr. Anders af Visløf, Bircherod ibid. Pag. 44 ansætter til 1425, levede, saavidt jeg veed, først 1499; derimod nævner han Pag. 38 en Hr. Urias, og er det Prioren i St. Knud af samme Navn, som er at formode, da levede han 1410 og 1418 og var allerede død 1421.

1348 blev det Halve af Fyen indløst af Kong Valdemar, nemlig Nyborg med den ene Halvdeel af Landet (**S. R. D.** 6 Pag. 525, D. H. 13 Pag. 187), hvorved Niels Jura blev fri for den Eed, han havde svoret Greverne for Nyborg, og Samme ham nu paa Kong Valdemars Vegne overleveret. Til Hindsgavl regnedes derimod Vends og Baag Herreder og til Orkel Salling og Sunds Herreder (ibid. Pag. 188), og dette beholdt saaledes Greverne endnu som den anden Halvpart af Landet (ibid. Pag. 189, 190, B. R. 1 Pag. 23-24, 2 Pag. 110, cfr. 1353).

S. A. solgte Borgeren i Odense Johan Esbernsen Marsvin noget Gods til Prior Andreas i Dalum Kloster; og Andreas Prior i S. Knud, Ascer **officialis Episcopi**, Eliv **Prior Dominic.** og 4 Odense Borgere (nemlig Widolph Friis, Johannes Bang og Brødrene Otto og Hennichin Randolfsønner) bivaanede Johannes Wermesters 2 Døttres Indklædning som Nonner ibid. (**S. R. D.** 1 Pag. 307).

S. A. blev paa et Synode i Odense Striden, der havde været mellem Broder Asker, Benedictinernes Prior i Odense, Provsten Martin ibid. (eller **Præpositus Marianorum**, som han i **S. R. D.** 7 Pag. 230 kaldes) og Prioren i Dalum, hvilke Sidste tilligemed nogle tydske Klerke havde villet anmasse sig Bispevalget (see 1340), saaledes afgjort, at de 12 ældste Sognepræster i Fyen (som ved denne Leilighed nævnes) bevidnede, at hverken Provsten i Odense eller Prioren i Dalum nogensinde havde havt Deel i Bispevalget, men at dette ene tilkom Benedictinerne i S. Knud (**S. R. D.** 1 Pag. 307, Pont. 2 Pag. 174,

Bloch 1 Pag. 590, D. H. 13 Pag. 193, 813); hvorhos det er at mærke, at Prioren i S. Knud kaldes i D. H. 13 Pag. 193 Asker, men derimod Pag. 814 ligesom hos Pont. 2 Pag. 174 Andreas. Sagen er, at Bispen i denne Anledning s. A. udstædte 2 Breve, som findes i **Dipl. Ec. Oth.**, og i det første af disse, som er aldeles det samme som det i D. H. 13 Pag. 813 sq. indførte, kaldes Prioren ved Odense (S. Knuds) Kirke Andreas; men i det andet fortælles, at da Prior Andreas af Dalum tilstod paa Synodet, ingen Ret at have til Bispevalget, stod Asker, qvondam prior **Ottoniensis**, op og sagde, at ham heller ingen Stemme derved tilkom, hvilket Prioren af Dalum ligeledes tilstod. **S. R. D.** 7 Pag. 231 forklarer det endelig saaledes, at Andreas var Prior, men Asker **magister officiorum** ɔ: **Officialis Episcopi**, Bispestolens eller Kirkens Provst, men har, som man af det Foregaaende maa slutte, tilforn været Prior i S. Knud, hvilket ogsaa virkelig var Tilfældet 1339, (see **supra**) og formodentlig ligeledes 1340, og derved er saaledes Forverlingen af disse 2 Navne opkommen.

S. A. var Elinus Prior i Sortebrødre Kloster i Odense (Atl. 6 Pag. 590); **S. R. D.** 1 Pag. 307 kalder ham derimod Eliv.

S. A. oprettede Sudersvendene ɔ: Skomagersvendene i Odense et Gilde med den Forpligtelse at pleie hverandre paa Sygeleiet, samt bære hinanden til Graven i den da herskende Pest eller den saa kaldte sorte Død (gl. S. 1, 1, 37-38); og findes samme Gildesskraa aftrykt i N. D. Mag. 6 Pag. 51 sq. hvor den

henføres til 1405=6. Men Aarsagen, hvorfor jeg i Tidsbestemmelsen følger det gamle Sagn og gjør den 50 Aar ældre, er Sproget og Orthographien, som jeg i Documenter fra Valdemar d. 4des Tid finder aldeles den samme f. Ex. D. H. 13 Pag. 406 sq., hvor adskillige af de samme Ord forekomme som i Skomagersvendenes Skraa, saasom fordumme Time ɔ: fordums Tid Pag. 407 jfr. N. D. Mag. 6 Pag. 52, Vilkor ɔ: frivillig Overeenskomst Pag. 406 jfr. N. D. M. Pag. 54, skylde ɔ: beskylde Pag. 407 jfr. Pag. 57, kiære ɔ: klage Pag. 409 jfr. Pag. 58 ꝛc. ꝛc. Forresten har man (naturligviis under den Forudsætning, at man tør sætte Lid til Sagnet) endnu et andet Sted her i Fyen om denne Pest et hoist mærkeligt Minde; paa Skamby Kirkegaard staaer der nemlig (som jeg troer i Sydvest for Kirketaarnet) en overordentlig stor og gammel Hvidtorn, som i Følge Sagnet skal være plantet i den sorte Død 1348=50 (jfr. Thieles F. S. 2 Pag. 39); og saa meget er under alle Tilfælde vist, at man i Pestens Tid kastede alle de Døde i en Kule paa Kirkegaarden og plantede Torn derpaa, for at Folk skulde tage sig i Agt og ikke komme for nær, da man troede, at selv Uddunstningen af Graven kunde smitte. Ogsaa er man for flere Aar siden, ved at kaste en Grav i Nærheden af denne Torn, stødt paa en saa stor Masse af Mennesskebeen, at man havde Grund til at formode, at der laa en stor Mængde Mennesker begravne under Samme.

1349 var Bisp Nicolaus af Odense paa Danehof i Nyborg, hvor de Skatter, som Kongen under

Navn af frivillige Gaver (precariæ ɔ: Beder eller bønlige Begjeringer) til Slottenes Indløsning udbad sig af Landet, bleve ham bevilgede; og til hvis Indbrivelse han betjente sig af Ridder Nicolaus Jura, Høvidsmand i Nyborg, og Ridder Herman Jura, Høvidsmand paa Næsbyhoved (**S. R. D.** 1 Pag. 307. 7 Pag. 231. D. H. 13 Pag. 204 jfr. Pag. 237).

S. A. stadfæstede Bisp Nicolaus af Odense sin Formands, Bisp Peders, Gave af Særslev Kirke (S. Nicholai i Sørsløff) til Skolen i Odense (jfr. Bloch 1 Pag. 234 og 1343); men at han tillige skulde have givet Marslev Kirke did, er formodentlig blot med Foregaaende en Forverling (**S. R. D.** 1 Pag. 307. 7 Pag. 231. Pont. 2 Pag. 175. D. H. 13 Pag. 207).

S. A. gav Bisp Nicolaus med flere Bisper paa Herredagen i Nyborg Aflad til Brenderup Kirke (**S. R. D.** 1 Pag. 307).

S. A. giver bemeldte Bisp ved Brev til Broder Hennikin, Skolens Rector [1]), Skole-Disciplene frie for at yde den halve Deel af hvad Penge, de kunde indsamle, til Rector, hvilket de hidtil havde maattet gjøre og hvorfor mange fattige Disciple, som levede

---

1) Nimeligviis var det altsaa S. Knuds (og ikke Vor Frues, jfr. 1308, 1339) Skole, som herved menes; thi ifølge et Doc. af 1365 maatte der ikke ansættes Nogen til Rector ved S. Knuds Skole, uden en Knudsbroder (Daug. Pag. 293), og at Hennikin var dette, maa man deraf slutte, at han siden blev Prior i St. Knud.

af Almisseindsamling, havde maattet forlade Skolen (S. R. D. 1 Pag. 307, Pont. 2 Pag. 175, Bloch 1 Pag. 235=36, 332=33, D. H. 13 Pag. 211=12). Dette var saaledes det Tiggeri af Skolepeblingene, Kong Christian den 2den først 1519 afskaffede; ved hvilken Leilighed det berettes, at de bare lange Kjortler uden Ærmer (og hidrørte formodentlig deres Navn af Peblinge netop fra denne peplum eller Kappe), men med en Aabning paa den høire Side, paa det de deraf kunde udstrække Haanden for at tage mod Almisse; men paa Hovedet havde de derimod en Hue med en lang Hale hængende ned paa Ryggen og adskilt i tvende Dele, hvilket skulde have den allegoriske Betydning, som ei let lod sig gjætte, at de Danske vare 2 Gange faldne fra den sande Tro, hvorimod disse Drenge nu ved denne deres tvekløftede Hale skulde advares om Bestandighed i samme (Orig. haf. Pag. 167=68).

S. A. tilstod Bisp Nicolaus Prior Hermann (i S. Knud) Jurisdiction i det Aandelige over Klosterts Gods (familia), hvad Odense Stift var angaaende, saa at ingen af Bispens præpositi, officiales, exactores eller eorum substituti maatte deri gjøre ham Forhindring (Dipl. Eccl. Oth.) Naar dette Diplom ikke stod i S. Knuds Klosters Diplomatarium, kunde man (saa meget mere som Klosterets Navn aldeles ikke nævnes i Diplomet) snart fristes til at troe, at det ikke var nogen Prior i S. Knud, men derimod den i 1356 omtalte Prior eller Commender i S. Hans, Herman de Golmar, der meentes; thi man har aldeles ingen Efterretning om nogen

Prior Herman i St. Knud i dette Tidsrum, hvor netop Prior Andreas nævnes saavel 1345 og 48, som 1350, 54 og 60. See imidlertid nærmere 1350.

1350 blev Fyen for største Deel (cfr. 1353) befriet fra de Tydske (D. H. 13 Pag. 230, 237); men Skatterne fra 1349 vedvarede desuagtet og bleve i Fyen inddrevne af Herman de Jura, Hovedsmand paa Næsbyhoved, og Henning Split, begge Riddere (S. R. D. 1 Pag. 307, 7 Pag. 231, D. H. 13 Pag. 337).

S. A. var endnu Andreas Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 289); dog var det jo ogsaa muligt, at denne Prior Andreas, der ligeledes nævnes 1354 og 60, aldeles ikke var den samme, som den, der forekommer 1345 og 48, med mindre han 2de Gange er bleven Prior; thi, som vi ovenfor have seet, var Herman Prior i S. Knud 1349.

Omtrent ved samme Tid er det gamle Skab eller rettere den gamle Kiste forfærdiget, som fandtes i S. Knuds Kirke og foruden Urtepotter med Blomster i (som altsaa allerede den Tid vare i Brug) og de 3 Løver i det danske Vaaben tillige var smykket med S. Knuds, Kong Valdemar den 4des, Dronning Helvigs og Bisp Nicolai i Træ udskaarne Billeder (see derom Nyerups antiqv. Reise Pag. 67-70, hvor det findes kobberstukket), hvorhos Inscriptionen derpaa: **Nicolaus epus de Vune rex Voldemar ver heylevig og Sante Knuto**, som allerede findes i **Marm. Dan.** 1 Pag. 216, blot indeholder de forestillede Personers Navne: **Nicolaus episcopus de Vünen, Rex Val-**

demarus, veneranda regina (Marm. dan. læser uxor.) Helvig og Sanctus Kanutus.

1351 holdt Valdemar den 4de Rigsdag i Odense og beviste sig velgjørende mod Byens Franciscanere og Dominicanere, idet han skjenkede dem gode Landeiendomme (Hv. B. Kr. Pag. 41, Pont. 2 Pag. 179, Atl. 6 Pag. 590). Hvorimod S. R. D. 1 Pag. 308 og D. H. 13 Pag. 246 blot omtaler Dominicanerne og sætter Retterthing i Stedet for Rigsdag. Paa samme Retterthing foretoges forresten en Sag mellem Christina, Enke efter Hennichin Randulfsen (jfr. 1348) i Odense, Villechin og Herman Skytte, samt Prior Andreas i Dalum (S. R. D. 1 Pag. 108).

S. A. var Johan Bang (jfr. 1348) Procurator og Advocat, altsaa Byfoged, i Odense og holdt Retterthing der selv Syvende (D. H. 13 Pag. 246-47, jfr. 1363).

S. A. vare i Odense vel fortjente af Franciscanerne: Johannes Bang, procurator & advocatus, Nicolaus Michelson, Herman Rød, Lucius, Hins Schoneberg, Hins Gryss, Nicolaus Petersen de Klinstorp, Jacob Pape og Petrus Pistor (S. R. D. 1 Pag. 308); og var det formodentlig Førstnævnte af disse, om hvilken det hedder, at Byfoged Hans Bang i Odense skjødede til S. Knuds Kloster en Gaard i Fraugde (Chr. Poulsens Reg., som intet Aarstal anfører).

1352 drog Kong Valdemar med en Hær til Fyen og kom til Odense, hvor mange Fyrster og Adelsmænd kom til ham, og hvor han paa en Landsby (i Nærheden) forhandlede med de holstenske Grever og

Hertugen af Slesvig, angaaende de imellem ham og dem værende Stridigheder (S. R. D. 6 Pag. 526, D. H. 13 Pag. 260).

S. A. skjenkede Prioren i Dalum til Nonnen Margrethe Sunstorp, Tymons Datter, det Gods ved Nonnebjerg, som Berthold Schermer havde og som var pantsat til Hennechin Fredæ og Albert Grothe i Odense; hvilken sidste var fra Lybek og tillige med Johan Esbernsen Marsvin (see 1348), Johannes Giffvsen, Petrus Astradsen (de to sidste Sodales ordinis fratrum maiorum Othoniæ ɔ: maaskee Benedictinerne i S. Knud), Hennechin Vetta, Riqvard Parne og Riqvard Regnikson nævnes som Franciscanernes Velgjørere i Odense (S. R. D. 1 Pag. 308, D. H. 13 Pag. 267).

S. A. var Johannes Nyburgh (mon ikke den samme som Johan Bang, der nævnes 1351, D. H. 13 Pag. 247), advocatus othoniensis ɔ: Byfoged i Odense (Bircherod).

S. A. Brødrene Nicolai (cfr. 1351) og Jacob Michelsens latinske Skjøde paa deres Andeel i Aalykken til pecuniarum exhibitori Nicolaus Marsvin (Dipl.)

1353 blev atter en Deel af Fyen fra de holstenske Panthavere indløst (Hv. Pag. 508, B. R. 1 Pag. 83, jfr. 1348); og Grev Johan afhænder i Odense al sin Mødrenearv i Danmark, undtagen Lumby, Stige, Staurby og Aulby i Fyen (Hv. Pag. 508).

Samme Aarstal tilligemed Ordene: in octava assumptionis Beatæ Mariæ (ɔ: 22 August) stode, i Følge Bircherod, paa en Steen i Frue Kirke, uden

at man vidste deres Betydning. Maaskee gaae de paa Befrielsen fra det holstenske 36-aarige Trældomsaag (der skildres i Pont. 2 Pag. 2-3, D. H. 12 Pag. 261-62, 13 Pag. 48, Nyerup Pag. 227 ꝛc.), skjøndt jeg ikke veed, om samme før 1357 kan ansees for fuldkommen afkastet (Hv. Pag. 512-14, B. N. 1 Pag. 83-84, jfr. 2 Pag. 110-11).

S. A. stadfæster Kongen i Odense Herrested By (i Vinding Herred ved Nyborg) de Love og Kjøbstædrettigheder, den fra gamle Dage havde været i Besiddelse af (D. H. 13 Pag. 279-80).

S. A. vedvarede endnu den kongelige Skat, som kaldtes Bede, og indsamledes i Fyen af Ridderne Hemo og Hemming Split (S. R. D. 1 Pag. 308). Det første Navn er uden Tvivl feil skrevet i Stedet for Herman (de Jura), see 1350.

1354 var Bisp Nicolaus, som her kaldes Claus af Odense, paa Danehof i Nyborg (S. R. D. 1 Pag. 308, D. H. 13 Pag. 295).

S. A. var endnu Andreas Prior i S. Knud (Daug. Pag. 295).

S. A. blomstrede i Odense den rige Mand Richard Reymigson (S. R. D. 1 Pag. 308, jfr. 1352-61).

S. A. døde i Odense Borgmester Albert Grote (jfr. 1352) og blev i Frue Kirke begraven (S. R. D. 1 Pag. 308-9), og er han uden Tvivl den første Borgmester, der nævnes i Odense, jfr. 1374.

S. A. skulde Bispen være bleven sengeliggende og i mange Aar (?) ikke have kunnet visitere sit Stift (Pont. 2 Pag. 63, dog see 1355 og 57); Hvitfeld Pag. 599 siger, at denne Sygdom indtraf 1355, og at han i den

Anledning paalagde Stiftets Geistlighed, at skjøndt han ikke selv kunde komme til de aarlige Visitatser, skulde dog hver Præst give Bispen aarlig 4 ß. Grot eller 2 Mk. 4 ß., som kaldtes Hospitalitas episcopi, samt 18 Penge pro cathedratico (jfr. Pont. 2 Pag. 8).

1355 gav den Odense Bisp Nicolaus 40 Dages Aflad til dem, som besøgte Fraugde Kirke i Fyen, og s. A. besøgte han Dalum Nonnekloster og rettede hvad Feil han fandt i Nonnernes Sæder og Kirketugt (S. R. D. 1 Pag. 309, D. H. 13 Pag. 316); maaskee er det dette Sted, der har foranlediget Landsdommer Baden til at skildre Dalum Kloster som et Bordell for Byens Munke og Landets Herremænd (Daug. Pag. 312).

1356 holdt Kongen Retterthing i Odense (D. H. 13 Pag. 321).

S. A. var Herman de Golmar Commender i S. Hans Kloster i Odense (Atl. 6 Pag. 591).

S. A. vare foruden ovennævnte Commender endvidere i Odense berømte Nicolaus Jutta, Johannitterbroder, Smale Hintze og Johannes Nyborg (S. R. D. 1 Pag. 309. Om den Sidste see 1352).

Ved denne Tid var det formodentlig ogsaa, at Kongen lod anlægge nye Dæmninger ved Stranden, inddæmme Søer, opføre Møller ꝛc., velgjørende Foranstaltninger, hvis Overopsyn han synes at have anbetroet til en Commission af 12 Bisper, Abbeder og Adelsmænd (S. R. D. 6 Pag. 530, D. H. 13 Pag. 321-22, jfr. 251, 348). Blandt disse Inddæmninger henhørte nu vist ogsaa Næsbyhoved Sø, som man

veed, at han lod støve og dæmme og formodentlig ved samme Leilighed anlagde den derved værende Slotsmølle (B. R. 1 Pag. 24).

1357 Breff, at Prior uti Othens pantsætter Bernardo Fichte Clerico for two marck puert Sølff en gard Kiiltorp (ɔ: Killerup) met en Grund kaldes Kolgorgh, Dat. MCCC qvinqvagesimo septimo qvarto die paschæ, hvorhos det tilføies, at dette var det samme Gods, som Albert Grothe siden skjødede Dr. Margrethe (Litt. in Calend. repert.), jfr. 1327, 1333, 1344.

S. A. droge de oprørske Jyder til Fyen; Almuen forblev i Odense; men med de Fornemme traadte Kongen i Underhandling i Nyborg, hvor de for det Første bleve forligte (S. R. D. 6 Pag. 530, D. H. 13 Pag. 338).

S. A. var Bisp Niels af Odense paa Danehof i Kallundborg (S. R. D. 6 Pag. 531, D. H. 13 Pag. 339), hvor han med Flere udstæder Aflad for Dalby og Kjølstrup paa Hintzholm (S. R. D. 1 Pag. 309).

S. A. faldt de oprørske Jyder igjen med de holstenske Grevers Anhang ind i Fyen, forjoge Kongens Besætning af Odense og brandskattede Byen (D. H. 13 Pag. 346).

S. A. udstædede 3 af Rigets Bisper et fuldkomment Afladsbrev for alle dem, som skjenkede, testamenterede eller med deres Gaver besøgte (det formodentlig til Ære for Knud den Helliges Broder oprettede) S. Benedicti Capell i S. Knuds Kirke, naar det skete med Samtykke af Stiftets Bisp (S. R. D. 1 Pag. 309, D. H. 13 Pag. 348).

1358 begave Hr. Bugge og nogle flere af de oprørske Jyder sig under Kongens og hans Søns Leide i Følge med Bisp Nicolai af Odense og Bisp Peder af Ribe til Slagelse, hvor en Stilstand af Kongen blev dem bevilget (D. H. 13 Pag. 363), hvorpaa de vendte tilbage, men bleve dræbte ved Middelfart (ibid. Pag. 372), medens Bisperne holdt Juul i Tornburg ved Corsøer (ibid. Pag. 364).

1359 nævnes en Foltekin, forhen Myntmester i Odense (D. H. 13 Pag. 395).

1360 tilstod Kongens Søn, Hertug Christoffer, efter Bisp Nicolai Begjering og med hans Samtykke, hver af Præsterne paa Laaland en fri Præstegaard paa Kirkens Grund, samt flere Privilegier (D. H. 13 Pag. 399-400).

S. A. gav Kongen Præsterne og Klosterne med deres Bønder (familia) i Odense Stift et Beskjærmelsesbrev mod Gjæsteri og Paahæng, saavel af Omløbere eller omvankende Betlere, som af hans egne Fogeder, ved deres der under Paaskud af Beskyttelse eller som gvardiæ og custodiæ ɔ: som Vagt og Besætning indlagte Tropper; og blev det for Fremtiden saavel hine som disse forbudet, paa ovenskrevne Maade at falde Geistligheden til Besvær (Pont. 2 Pag. 207-8, D. H. 13 Pag. 400-1).

S. A. var Bispen paa Danehof i Kallundborg (S. R. D. 1 Pag. 310, D. H. 13 Pag. 410).

S. A. var Hennikin (som før bestyrede Skolen, Daug. Pag. 295, jfr. 1349) Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 589, jfr. Bloch Pag. 590, Daug. Pag. 295), men maa s. A. være død; thi

S. A. stadfæstede Bisp Nicolaus i Odense S. Knuds Klosters Prior Andreas (som endnu nævnes 1362 og altsaa neppe kan være den under 1350 og 54 omtalte) Ret til at eftersee Regnskaberne af Kirkerne i Paarup, Aasum, Steenløse og Ubberod (i Dipl. Ec. Oth. udelades Aasum); inddrive hvad Kirkerne havde tilgode; rette hvad Sognefolkene forsaae med Hensyn til Kirkernes og Kirkegaardsmurenes (cæmiteria) Flyening, og med Kirkens Censur forfare mod dem, der om Natten usømmelig besøgte Barselkoner (S. R. D. 1 Pag. 310, D. H. 13 Pag. 431-32). Det Sidste hentyder uden Tvivl til den Misbrug, der blev dreven med de i vore Kæmpeviser saa ofte omtalte Vaagestuer.

S. A. pantsætter Borgeren i Odense Niels Brok til Tydeman Grøning for 200 marck gods i gameltoffte ɔ: Gamtofte og Dreyslette Sogne i Bogherret (Act. publ.), jfr. 1367.

1361 indvier Bisp Nicolaus af Odense Franciscanerkirken i Svendborg (S. R. D. 5 Pag. 518).

S. A. bevidner Bisp Nicolaus af Odense, at Andreas Jønssøn af Lyunghby (ɔ: Lumby) i hans og Fleres Overværelse har afstaaet al sin Ret til de Jorder paa Brønstrup Mark, som hans Forfædre have givet til Jomfru Mariæ Alter i Skamby Kirke for at underholde Lys paa samme (pro illuminatione ante idem altare sustentanda), til Exhibitor provinciæ Fynno Martessen af Lughstorp, imod at han udreder af disse Jorder hvad til bemældte Belysning udkræves (af et gammelt Mscr. som tilhørte Etatsraad Kall).

S. A. Breff, at Henrik Perssøn oc Per Henricssøn pantsette Nygvard Reynicksøn (jfr. 1352 og 54), borgere i Othens, theris Jord i Alycke (ɔ: Aaløkken) met sin tilligelsse. Dat. MCCCLXI in vigilia pentecostes (litt. in Wordinb. repert.) Ovenomskrevne Brevets Udstædere vare uden Tvivl Eiere af Næsbyhoved (jfr. 1337 og 1368), formodentlig Fader og Søn.

1362 udstædte Bisp Nicolaus med Flere paa Rigsdagen i Kallundborg Afladsbreve for Søllinge Kirke (S. R. D. 1 Pag. 310).

S. A. opgav i Nærværelse af Bisp Nicolaus af Odense og Flere Ridderen Hartvig Krumedig af Kyerstorp paa Thosland (ɔ: Kærstrup paa Taasinge) sine Fordringer paa den Esrom Kloster testamenterede Landsby Ugeløse i Sjæland (D. H. 13 Pag. 469).

S. A. blev Erik Krabbe i Følge Pont. 2 Pag. 63 Bisp i Odense; men dette skeete først 1363 (D. H. 13 Pag. 91) 64 eller 65 (see infra).

S. A. nævnes Dn. Andreas som Prior apud beatum Kanutum Ottoniensem og Dn. Henrikinus, som qvondam Prior ibid. (Langb. Collect.) jfr. 1360.

1363 bevidner Esbern Buk, Foged ɔ: Byfoged i Odense, og 7 Andre (der synes nemlig immer at have været 7 Bisiddere i Retten f. Ex. D. H. 13 Pag. 246. 14 Pag. 150), at Erik Iversen paa Fyens Landsthing havde fyldestgjort Johan Absalonsen med 2718 Mark Penge i Kobber (jfr. D. H. 13 Pag. 322), og at han derfor skulde give ham det i Skamherred pantsatte Gods uskadt tilbage (D. H. 13 Pag. 515).

1364 døde uden Tvivl først Bisp Nicolaus Jonæ (jfr. 1343. Hv. B. Kr. Pag. 41 lader ham døe 1360 og Bispesædet staae ledigt i 1 Aar, hvilket ikke har mindste Rimelighed; forresten blev han i Følge Hv. l. c. begraven i S. Knud under en sort Steen i Omgangen ɔ: formodentlig Sidegangen); thi

1365 forbandt den nye udvalgte Bisp Erik Krabbe af Odense sig til Knudsbrødrene ibid. at ville stadfæste alle deres Privilegier, baade aandelige og verdslige; ikke blande sig i deres Gods og Tiende; altid vælge iblandt dem en officialis i det Aandelige, en poenitentiarius for Manddrab og Drengekrænkere (en Last, der nu begyndte at gaae i Svang blandt de danske Geistlige Hv. B. Kr. Pag. 41) og en Rector for Skolen (naturligviis S. Knuds Skolen); ikke sætte nogen til Prior uden Capitelets Minde, og dernæst stadfæste ham uden Klosterets Bebyrdelse (ɔ: Bekostning); ikke bemænge sig med Kirkens, Hospitalets (altsaa havde S. Knud alt da et Hospital) eller Klosterets Sager; ikke uden Priorens Samtykke indsætte nogen bestandig Vicarius i de Kirker og Skoler (altsaa vare der allerede den Tid Landsbyskoler), som laae til Klosteret, nemlig Steenløse, Paarup, Ubberod, Særslev og Aasum; ikke beskikke nogen til Provst (ved Vor Frue) i Odense eller til Prior i Dalum, af hvem Klosteret kunde have Skade, eller forinden han havde ladet dem sværge ikke at ville skade det (Hv. B. Kr. Pag. 41. Pont. 2 Pag. 63); derhos forhindre Provsten fra at tiltage sig Magt over Klosterets Tiender; tilstaae Prioren Afløsningsret for sine Bønder; og endelig ikke fange, slaae eller fornærme

Prioren, Brødrene eller deres Bønder (Dipl. E. Oth. S. R. D. 1 Pag. 311. Pont. 2 Pag. 212-13. D. H. 13 Pag. 563-64). Da Bispen nu maatte udstæde denne Revers netop som han blev valgt, og da det hedder, at Knudsbrødrene valgte ham hemmelig og sendte ham til Avignon for at blive viet af Paven, inden Invendinger fra andre Sider kunde skee, saa seer man deraf, hvorledes Brødrene misbrugte deres Ret til at vælge Bisper til at tinge op med dem og før Valget at aftvinge dem et Slags Haandfæstning. Iøvrigt var Erik Krabbe en Knudsbroder eller Benedictiner af S. Knud og den første fyenske Bisp, der skrev sig apostolicæ sedis gratia (Hv. B. Kr. Pag. 41. Pont. 2 Pag. 63). Han var vel en retskaffen Mand (S. R. D. 1 Pag. 272), men ikke sit Embede voxen, og vovede ikke at modsætte sig Kirkens Fjender og Geistlighedens Undertrykkere (Pont. 2 Pag. 63-64). Hans Sigill maa, efter hvad Hv. B. Kr. Pag. 41 siger, have forestillet baade S. Knud og S. Benedictus. Medens bemældte Erik var Bisp (og som det synes allerede 1365) brændte Domkirken atter (see 1304) for største Deel af ved Vaadeild, hvorpaa Bispen begjerede Hjelp af alle sine Præster til at opbygge den paany, saa at hver skulde give aarligen 2½ Ortug Sæd, hvilket stod paa i 3 Bispers Tid, indtil Theus blev Bisp i Odense (Pont. 2 Pag. 8. D. H. 13 Pag. 566).

1366 udstædede Bisp Erik med Flere paa Rigsdagen i Kallundborg Afladsbreve for Hellerup Kirke (S. R. D. 1 Pag. 311).

S. A. blev der holdt Capitel ɔ: Ordensforsamling i Odense Graabrødre Kloster (Daug. Pag. 303-4).

S. A. tilskrev Paven Bisp Erik af Odense, at han ved Bann skulde besørge Dalum Kloster det tilbage, som ved Uret var det frataget, og s. A. tildomtes de hellige Nonner i Dalum, Heila og Birgitta, paa Fyens Landsthing noget (Gods) som Klosterets Prior Nicolaus i Følge denne Dom maatte dem udlevere (S. R. D. 1 Pag. 311. D. H. 13 Pag. 581).

1367 udstædede Paven atter Breve om at skaffe Dalum Nonner deres mistede Gods tilbage, og Dominicanerne (i Odense) tilstode dem 40 Dages Aflad. (S. R. D. 1 Pag. 311-12. D. H. 13 Pag. 599).

S. A. Breff, at Rickqvard Reynicksøn, burger i Othens, ipantsætter Hr. Benedictus von Alevelde Gotz i Gameltoffte (ɔ: Gamtofte) Soghen i Fywn og Dreyslette i Bogherret i Fywn, som Tydeman Grøning for 11c Marck haffde i pant af Niels Brock, burger i Othens. Dat. MCCCLX septimo (Litt. in Word. repert.) jfr. 1360.

1368 Fem Breff, som lude (paa), at Nesbyhouit wort skøt Ewerd Molticke; (som D. H. 13 Pag. 579 kaldes Kongens Kammermester; Pag. 655 hans Marsk og Pag. 726 atter hans Kammermester, jfr. Hoff. D. Ad. 3 Pag. 347) oc i thet ene breff røris, at Ewerd Molticke uplod Nesbyhouit till Koning Woldemars Hand oc antwordede Peder Henrichsøn paa Kong Woldemars oc Koning dømetz wegne. Dat. MCCCLXVIII (lit. in Vordingb. repert.) Skade, at man ikke har disse Breve mere (dem jeg heller ikke har kjendt, da jeg skrev min Næsbyhoveds Historie); thi der ere nu

flere Dunkelheder i denne Sag, som vanskeligt uden disse Breves Hjelp kunne oplyses. 1337 tilhørte nemlig, som vi i det Foregaaende have seet, — være sig som Pant eller som Eie, — Næsbyhoved en Henrik Petersen; han maa altsaa have solgt eller overladt det til Ewerd Moltike, som oplod det 1368 til Kong Valdemar, men antvordede det i Peder Henriksens Haand; denne maa formodentlig have været en Søn af Henrik Petersen og fra sin Faders Tid have havt Pant i Godset; hvorfor (hans præsumtive Broder) Herman Henriksen (som vi siden skulle see) 1374 kunde sælge det (det vil sige, sin Andeel deri) til Kongen; men dette Salg maa atter ved Kongens Død 1375 være gaaet overstyr og derfor Herman Henriksen igjen 1376 kunde sælge det til Ewert Moltike, som nu paany igjen solgte det til Dronning Margrethe (see 1374, 76 og 89).

1369 var Jens Juel Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 589. Bloch 1 Pag. 590); denne Mand, som snart kaldes Jens og snart Johannes, forekommer endnu som Prior 1374, 75 og 77.

S. A. befalede Bisp Erik af Odense, at Raagelund skulde vedblive at henhøre til Aasum Sogn og ikke søge Marslev Kirke; hvilket han gjorde paa Begjering af Knudsbrødrenes Prior Johan, hvem Aasum, men ikke Marslev Kirke tilhørte (S. R. D. 1 Pag. 312. D. H. 13 Pag. 651) jfr. 1339.

1370 underskrev Bisp Erik af Odense et Forlig i Stralsund mellem Kongen og Hansestæderne (D. H. 13 Pag. 654-55, 56).

S. A. (D. H. 13 Pag. 698 siger 1371) skjenkede

Erik Sjællandsfars Enke, Margrethe Jacobsdatter paa Laaland (jfr. om hende Annal. f. N. O. 1839 Pag. 303. 277-78. 338), Dominicanerne i Odense nogle Godser for Sjælemesser (Pont. 2 Pag. 217. Atl. 6 Pag. 590) jfr. 1376, 86 og 90.

S. A. var Frater Symon Prior conventus Monasterii b. Kanuti in Ottonia (Langeb. Collect.) Hvilket er heel besynderligt, da ellers Jens eller Johan Juel antages for saavel 1369, som 74, 75 og 77 at have været Prior; man maa altsaa vel antage, at den 1369 omtalte Johan har været forskjellig fra den 1374, 75 og 77 omtalte, eller ogsaa at han 2 Gange har været Prior, jfr. 1385.

S. A. skjødede Peder Jensen kaldet Marsvin en Gaard i Vestergade mellem Graabrødre Kirkegaard og Adelgaden til S. Knuds Kloster (See Prior Chr. Poulsens Register over S. Knuds Klosters Breve, i hvis Tid, nemlig 1532, Mads Bager beboede Gaarden).

1371 tilstod Bisp Erik og Flere Kjølstrup Kirke Aflad (S. R. D. 1 Pag. 312).

S. A. legerede Margrethe Jacobsdatter, Erik Sjælandsfars Enke paa Laaland, næsten alle sine Godser til Franciscanerne i Odense (S. R. D. 1 Pag. 312) jfr. 1370.

S. A. var Bisp Erik af Odense med at afslutte Sone og Fred mellem Danmark og Hansestæderne i Stralsund (D. H. 13 Pag. 694. 697).

1372 vare Rigets Bisper forsamlede i Odense (Pont. 2 Pag. 219. D. Mag. 1 Pag. 260) og gave 40 Dages Aflad til alle dem, som enten i Liv eller i

Død skjenkede til S. Georgii Kirke ved Svineborg (ɔ: S. Jørgen ved Svendborg) Kalke, Lys, Klæder, Bøger, Prydelser eller andet til gudeligt Brug eller Gave til Kirkens Bygning, som for en stor Deel var ødelagt, eller til de Syge (ɔ: St. Jørgens Hospital) deres Føde eller Klæde; saa og dem, som paa visse Festdage besøgte denne Kirke (med deres Gaver) og dens Kirkegaard og bade for de Afdødes Sjæle (D. H. 13 Pag. 708). Ligeledes gave disse Bisper ogsaa Aflad til Kirken i Stenstrup og Dreslette (S. R. D. 1 Pag. 313 hvorimod Pont. 2 Pag. 63=64 siger Stenderup).

S. A. gav Bisp Erik og flere Bisper i Swinburg (ɔ: Svendborg) 40 Dages Aflad til dem, som skjenkede til Kirken i Kelbymagle paa Møen Jorder, Huse, Eiendomme, Bøger, Kalke, Lys, Klæder med mere, eller som fulgte Herrens Legeme og den hellige Olie, naar den bares til Syge, eller som ginge omkring Kirkegaarden og bade for de der begravne Trøendes Sjæle; saa og om de bivaanede Messer, Prædikener, anden gudelig Forretning eller Begravelser ibid (D. H. 13 Pag. 710).

S. A. vare berømte i Odense Petrus Magni, Advocatus, Johannes Bang (jfr. 1348 og 51), Hennik Silov (jfr. 1374), Smale Hintze (jfr. 1356), Nicolai Lange, Hintze Callesen (jfr. 1379) Raadmænd, og Nicolaus Calchovst og Hennechin Vestal (maaskee Vestphal), hvilke tvende Sidste gjorde sig fortiente af Dominicanerne (S. R. D. 1 Pag. 313).

1373 var Biskop Erik af Odense i Sønderborg og underskrev Hertuginden af Slesvigs Brev, hvor=

ved hun udnævner Kong Valdemar til sin Formynder og Værge (D. H. 13 Pag. 711-12).

1374 var Bisp Erik paa Danehof i Nyborg (D. H. 13 Pag. 726-27), hvor de forsamlede Bisper gave 40 Dages Aflad til Elversted og Solinge ɔ: Ellested og Søllinge Kirker (S. R. D. 1 Pag. 313. D. H. 13 Pag. 727) samt til Eknæs ɔ: Egense i Lundeherred (S. R. D. l. c).

Sammesteds og samme Tid paadømtes ogsaa en Trætte mellem Knudsbrødrene og Værgerne for Marsley Kirke, hvilke modsatte sig Knudsbrødrenes Prior med Hensyn til Afstaaelsen af Raagelund, som dog nu igjen blev tildømt Aasum Kirke (S. R. D. 1 Pag. 313. Pont. 2 Pag. 221. D. H. 13 Pag. 727). Ligeledes overlod Kong Valdemar Rise Kirke paa Ærrø, som skulde være den rigeste i Fyens Stift, til Marqvard Bille, en Præst fra Bremen, og Bisp Erik gav ham derpaa Collats, meget imod Knudsbrødrenes Villie (ll. cc.) jfr. 1377.

S. A. vare i stor Anseelse i Odense Johannes Juul, Prior i S. Knud, (jfr. 1369) Andreas Sodalis, officialis episcopi, og Henrik Tailov Borger (S R. D. 1 Pag. 313). Den Sidste maaskee den der 1372 kaldes H. Silov og 1386 H. Tylau.

S. A. Breff, at Burgemester, Radmen oc gantze Menichet i Othens skøthe Koningh Woldemar een Marck, som hedher Kiæthiloffhet, lighendis nordhen wiidh Bastebeck til Alycke. Dat. MCCCLXX qvarto (Litt. in Wordingb. repert.)

S. A. Breff, at Aleke Ryqvardi (jfr. 1361) Effherleue oc Robert hennes Søn, borger i Othens,

uplade Koning Woldemar all then iordh, som hun haffde i Aalycke, Huslundh, met eng, Skow oc al annen tilligelser, som the i pant haffde af Henrick Pethersson (men ikke H. Pethersen til Næsbyhoved? see 1337). Datum A. D. M. C. C. C. LXXIV in crastino S. Andreæ (lit. in Wordingb. repert.), jfr. 1361.

S. A. Breff, at Herman Henrickson solde oc skothe Koning Woldemar Nesbyhovet met all sin tilligelse til ewig tiidh at beholde til Koningdomet. Dat. in Worthingborgh. MCCCLXXIIII (lit. in Word. repert.), jfr. 1368 & 1376.

1375 Breff, at Broder Erick, biscop i Othens, Broder Jens Jwl, Prior i Othens (jfr. 1374) oc Capitulum i Othens solde oc skøthe Koningh Woldemar Toldelwnd, lighendis hoss Nesbyhouit, til ewig tiid at beholde till Koningdømet met all sin tilligelse. Dat. MCCCLXXV (Litt. in Word. repert.) Her seer man altsaa, — til Kuldkastelse af deres Mening, som jeg H. 1 Pag. 32 har anført, — at Tolderlund virkelig i det første Brev, hvori det omtales, kaldes Toldelund, og at der altsaa formodentlig der i gamle Dage har været Toldsted for de Skibe, der passerede ind og ud fra Byen, (hvorhos det dog maa bemærkes, at det 1455 igjen kaldes Tollelund).

S. A. var Bispen paa Herredag i Nyborg (Hv. B. Kr. Pag. 41).

S. A. var der Herredag i Odense efter Kong Valdemar den 4des Død (Birch.), nemlig i Anledning af Kongevalget (D. H. 14 Pag. 6-7).

S. A. udstædte Bisperne paa Herredagen i Sla-

gelse Afladsbreve for Eknæs ɔ: Egense Kirke i Fyen (S. R. D. 1 Pag. 313).

S. A. florere i Odense Echard Puge og Hennechin Fechte, (jfr. 1352) Borgere (S. R. D. 1 Pag. 313).

1376 døde Bisp Erik Krabbe (Pont. 2 Pag. 64, D. H. 14 Pag. 34).

S. A. blomstre i Odense Mathæus Essesen med Tilnavn Smek, Verner Grote, Richard Friis og Michael Tucheson (S. R. D. 1 Pag. 313).

S. A. blev Woldemar Podebusk Bisp i Odense; han var en Franciscaner (S. R. D. 5 Pag. 517), en velstuderet Mand, nøiagtig og myndig i sit Embede, men derhos gjerrig (Pont. 2 Pag. 64, D. H. 14 Pag. 34). Han skal have været Henning Podebusks Søn og Tovelilles Brodersøn (Pont. 2 Pag. 64, hvilket jeg dog betvivler), var flittig, erfaren, øvet i Forretninger og skarpsindig (S. R. D. 7 Pag. 232, men derhos, som sagt, gjerrig og gnidsk (Pont. 2 Pag. 64), særdeles gunstig mod Franciscanerne, saa at han endogsaa hos dem og i deres Dragt vilde begraves; og havde han derhos til Vicarer Petrum Episcopum Olensem og Andream Sodalem (S. R. D. 7 Pag. 232, jfr. om den Sidste 1374).

S. A. var Bisp Woldemar i Slagelse med at udvælge Oluf Hakonsen til Konge (D. H. 14 Pag. 20).

S. A. var han i Kjøbenhavn Forlover for Forliget med Hertug Albert af Meklenborg (D. H. 14 Pag. 27).

S. A. skjødede Erik Sjælandsfars Enke, Margrethe Jacobsdatter paa Laaland, sin halve Part af Ulfskov

i Odense Herred til Dominicanerne i Odense, da hendes afdøde Moders Legat til dem endnu ikke var betalt (D. H. 14 Pag. 32) jfr. 1370, 86 og 90. Documentet skal endnu findes ved Hospitalet i Odense og ikke blot lyde paa hendes Halvpart af Ulfskoven, men ogsaa paa hvert 3die Træ af den øvrige Skov (Hoff. F. 5 Pag. 175, jfr. 184, som henfører det til 1350). Man mener, at denne Skov laa i Paarup Sogn (paa Grund af D. H. 14 Pag. 264), men Langebek lægger den ved Orte, formodentlig fordi der endnu er et Ulskovhuus; men i dette Tilfælde laa den jo ikke, som Documentet siger, i Odense-, men i Baagherred; den samme Indvending kan man ogsaa gjøre mod Julskov og Ulstrup i Vigerslev Sogn, thi det ligger heller ikke i Odense-, men i Skovbyherred; skulde det derimod være det samme som det 1449 (jfr. 1423) omtalte Ulfkilsrød, da maatte det nødvendig være Ulstrup i Vigerslev Sogn, eftersom det da skulde ligge nordvest for Odense (see 1449). For Beliggenheden i Paarup Sogn veed jeg derimod ikke noget eneste af Sognets Stednavne at vidne, og i D. H. 14 Pag. 264 menes ved Godset i Paarup Sogn ingenlunde Ulfskov, men Villestofte (see 1390).

S. A. Breff, at Hermannus Henricksøn skøte Ewerd Moltike, Ridder, Nesbyhovet met all sin tilligelse. **Dat. A. D. MCCCLXX sexto (litt. in Word. repert.)** jfr. 1368. 1374.

1377 var Bisp Waldemar paa Danehof i Nyborg (D. H. 14 Pag. 39) og udstædte derfra Aslad for Dalum, Aasum og Fraugde (**S. R. D.** 1 Pag. 314). Daug. Pag. 311 siger, at han opmuntrede ved Aslad

til disse Kirkers Bygning, fordi de formodentlig vare blevne ødelagte i det store Jordskjælv to Aar før.

S. A. fik Jacob Olavson, Klerk af Odense Stift og keiserlig Notarius, Befaling af Bisp Waldemar at udstæde en Notarialforretning i Wadstena med Hensyn til, at bemældte Bisp Waldemar havde som Pavens Commissarius tilligemed Erkebispen af Lund undersøgt den der afdøde Fru Birgittes Aflad, Levnet, Sæder og Mirakler (D. H. 14 Pag. 44).

S. A. reiste Bisp Waldemar til Rom at gjøre Paven Rede for den Aflad, der var tillagt Wadstena Kloster, samt for Fru Birgittes Levnet, Sæder, Mirakler og Fortjenester (D. H. 14 Pag. 46).

S. A. dømtes der paa Danehof i Nyborg, at Rise Kirke paa Ærrø skulde tilhøre Johan Jule, Prior i S. Knud, (jfr. 1376) og ikke Marqvard Bille, Præst fra Bremen, som nu i 3 Aar urettelig havde besiddet den ved Hjelp af Kong Waldemar og Bisp Erik Krabbe (S. R. D. 1 Pag. 314. D. H. 14 Pag. 47) jfr. 1374.

1378 skjenkede Erik Sjælandsfars Enke, Margrethe Jacobsdatter paa Laaland (see 1370, 76 og 90), noget Gods til Franciscanerne i Odense (S. R. D. 1 Pag. 314. D. H. 14 Pag. 63).

S. A. var Johannes Hennichinus Byens Borgmester (Bircherod; jfr. 1382 hvor han kun kaldes Raadmand); foruden ham vare s. A. berømte i Odense Herbert Johansen, Advocatus, og Hennichin Vestphal (S. R. D. 1 Pag. 314); jfr. om den Sidste 1372.

S. A. holdt Bisp Waldemars General-Officialis i det Aandelige, Andreas Sodalis, et Landemode i

Odense, hvorpaa Henne Speck og Medskyldige bleve bannsatte, fordi de med bevæbnet Magt vare faldne ind i Dalum Kloster, havde mishandlet Nonnerne og gjort adskillige grumme Gjerninger (S. R. D. 1 Pag. 314. D. H. 14 Pag. 63).

1379 blev Fyenboen Magnus Nicolai Erkebisp i Lund, og i Odense var Hennichin Gallesen Advocat eller Byfoged (S. R. D. 1 Pag 314); mon ikke den Hintze Callesen, der omtales 1372?

S. A. drog en Bedrager omkring, gav sig ud for et Sendebud fra S. Antonii Orden og optog Alle, der gave ham Penge, i sit Broderskab; blandt andet ogsaa Nonnerne i Dalum, dem han meddeelte sin Aflad (S. R. D. 1 Pag. 314. D. H. 14 Pag. 74); og da disse Nonners Antal nu netop vare 10, saa bemærker Hamsfort derved, at blandt disse 10 have de 5 kloge Jomfruer vist ikke været (Pont. 2 Pag. 18).

S. A. bleve alle Geistlige i Odense med flere Stifter anmodede om, hver Søndag og Festdag at bannsætte eller lyse Forbandelse i deres Kirker over Nicolaus Slet af Gudumlund, som havde bemægtiget sig noget Gods i Myolden Sogn, som tilhørte Pukhuset i Ribe. (D. H. 14 Pag. 75).

1380 hang Præsten og Provsten i Fielsted i Bisskop Waldemar Podebusks Navn sit Segl for et Sjælegavebrev fra 2 andægtige Matroner til Brenderup Kirke (Pont. 2 Pag. 227. D. H. 14 Pag. 90-91).

1381 døde i Odense Elisabet, Moder til Henrik og Johannes de Popen. (S. R. D. 1 Pag. 314).

S. A. var der Herredag i Odense, paa hvilken

Kong Oluf, Hertug Adolph og andre Flere vare tilstede (Birch.); formodentlig en Forverling med 1383. Faa Aar efter (og formodentlig 1385) var Kong Oluf i Odense og stadfæstede da Byens Privilegier (Birch.).

1382 vare berømte i Odense Johannes Henriksen (jfr. 1378), Raadmand, samt Hennichin Rinkeby og Andreas Hennichins Søn (S. R. D. 1 Pag. 314).

1383 var Bisp Waldemar paa et Provincialconcil i Malmø, hvor der lystes Bann over alle dem, der fornærmede Kirken og Kirkens Tjenere (D. H. 14 Pag. 122, 529).

S. A. holdt Kong Oluf Hakonsen et Parlament eller en Herredag i Odense, paa hvilken han, tillige med den holstenske Grev Adolph, viste sig gavmild mod Knudsbrødrene (Atl. 6 Pag. 602, D. H. 14 Pag. 116). Hvorimod Pont. 2 Pag. 228 siger, at han da skjenkede Dominicanerne i Odense nogle Godser (hvilket virkelig s. A. skete, men paa det Nyborger Danehof, (S. R. D. 1 Pag. 314, D. H. 14 Pag. 118), og at det var mod Benedictinerne i Lygum (og ikke i Odense) Kloster, at Grev Adolph viste sig gavmild.

S. A. omtales en Erik Aukesen som Klerk i Odense Stift og keiserlig Notarius (D. H. 14 Pag. 121).

1384 var Peder Friis Landsthingshører i Fyen og Borgmester i Odense (D. H. 14 Pag. 138), som i et paa Landsthinget udstædt Document (der er aftrykt i Aktstykker Pag. 98) taler om tempus vindemiarum i Fyen; hvorhos det af hele Brevets Ind-

hold fremlyser, at han derved mener Efteraarstiden, naar Kreaturerne paa Landet slaaes løs; hvad enten han saa ved Udtrykket selv forstaaer Frugtindsamlings- eller Humleplukningstiden.

S. A. blomstrer i Odense Provsten Johannes Brintzori (**S. R. D.** 1 Pag. 315).

1385 stadfæstede Kong Oluf ved sit i Odense udstædte Brev S. Knuds Kloster Besiddelsen af Rise Kirke paa Ærrø (Hv. Pag. 570, **S. R. D.** 1 Pag. 315, D. H. 14 Pag. 149).

S. A. stadfæstede Kong Oluf Odense Byes Privilegier (Birch.)

S. A. fæstede Borgeren Hince eller lille Hintze i Odense noget Gods af Dalum Klosters Prior Nicolaus (**S. R. D.** 1 Pag. 315).

S. A. bevidner den i forrige Aar omtalte Peder Nicolausson, kaldet Friis, og 7 Odense Borgere (thi der vare immer 7, jfr. 1351, 63 og 90) en Pantsættelse af Nicolaus Buze (see 1390), som var skeet paa Fyens Landsthing (D. H. 14 Pag. 150), paa noget Gods i Klintekær i Tanderup Sogn, Baagherred, til Otto af Tedinghuse og Skinkel.

S. A. blev Væbneren Nicolaus Friis (formodentlig den Foregaaendes Fader) tillige med hans Hustru Tove i Graabrødre-Kirken begraven (jfr. D. H. 14 Pag. 175, som har 1386, ligesom **S. R. D.** 1 Pag. 315); han skrev sig til Ørbeklunde og var gift med Thore Nielsdatter Bild (Hoff. D. Ad. 1 Pag. 21 Tab. 1) og hans Liigsteen, hvis Inskription læses i Nyerups Mindesmærker Pag. **XLVI–VII.**, er ikke alene den ældste i denne Kirke, men saagar i Odense

By, paa Bisp Peder Paghs nær af 1339 og Bisp Nicolai af 1364. Ogsaa er dens Alder ganske antagelig for en Liigsteen; thi saa vidt jeg veed, er den ældste os bekjendte adelige Liigsten her i Danmark, nemlig Henning Moltkes i Kielby paa Møen, dog ikke ældre end 1326, ja maaskee 1347 (Nyerups Mindesmærke Pag. 276).

S. A. var Frater Symon (formodentlig 2den Gang, see 1370) Prior conventus monasterii B. Kanuti in Othonia (Lang. Coll.)

1386 var Henrik Thylom Byens Borgmester (Birch.) S. R. D. 1 Pag. 315 kalder ham derimod H. Fylaun; men jeg kan ikke vide, om det ikke skulde være den under 1374 omtalte H. Tailov.

S. A. stadfæstede Kongen paa Danehof i Nyborg Margrethe Jacobsdatters Gave af Hillestoft (formodentlig Willestoft, thi det laa i Paarup Sogn, see 1390) til Dominicanerne i Odense (jfr. 1370, 76 og 90), samt Væbnernes Ivar og Jens Saurs Gave til Franciscanerne (S. R. D. 1 Pag. 315, D. H. 14 Pag. 159).

S. A. og paa samme Danehof udstædedes ogsaa Aslad for Brenderup, Haarby og Stendorp (Steenstrup?) Kirker (S. R. D. 1 Pag. 315).

S. A. vare berømte i Odense Peder Friis, Advocat, (jfr. 1384 og 85), Hennichin Fylaun, Borgemester (see 1386), Nicolai Ottesen, Hennike Hansen, Thomas Stege, lille Hintze (see 1385), Johan Marsvin (jfr. D. H. 14 Pag. 150), Wernichin Grote (jfr. 1376) og Petrus Kare eller Cave (jfr. 1390), Raadmænd (altsaa atter 7), Nicolaus Petersen, kal-

det Kulben, Johannes Riqvardsen Friis og Robert Richardsen (jfr. 1374), Borgere (S. R. D. 1 Pag. 315).

1387 var der Herredag i Odense, paa hvilken Dr. Margrethe blev hyldet (Birch.) saavel i S. Knuds Kirke som paa Fyens Landsthing, og det i denne Anledning udstædte Hyldingsbrev er blandt flere underskrevet af Otto Schinkel, Landsdommer i Fyen (D. H. 14 Pag. 191-92, 545), jfr. 1385.

S. A. Kong Eriks med flere gode Mænds Dombrev, hvorved Ostermae ved Odense tildømmes S. Knuds Kloster (Chr. Pouels. Reg.)

1388 tildømte Dr. Margrethe Knudsbrødrene i Odense Besiddelsen af de odenseiske Præsters Gods i Hollerstoft (S. R. D. 1 Pag. 316, D. H. 14 Pag. 219); men Ordet Prædicatores paa først citerede Sted er paa sidst citerede urigtigt oversat ved Præster i Stedet for Prædikebrødre eller Dominicanere, og Hollerstoft er formodentlig det 1386 omtalte Hillerstoft, altsaa Willestoft i Paarup Sogn.

S. A. bekræftede Paven Knudsbrødrenes Ret til Rise Kirke paa Ærrø (Pont. 2 Pag. 235), S. R. D. 1 Pag. 316 siger derimod Erkebispen (jfr. 1585).

S. A. skjenkede Dr. Margrethe Dominicanerne i Odense sine Godser i Hillesløf (Pont. 2 Pag. 235, D. H. 14 Pag. 222), formodentlig Kirkebyen af samme Navn i Salling Herred, og maaskee til Gjengjeld, fordi hun havde fradømt dem Willestofte i Paarup Sogn.

1389 indløste Dr. Margrethe fra Benedicte v. Ahlefeld (jfr. 1367) Næsbyhoved Slot, som hun i

Begyndelsen af sin Regiering havde pantsat til ham for 9000 Mark lybsk (B. R. 1 Pag. 25).

1390 var Hennikin Forstander ɔ: Prior i S. Knuds Kloster (Bloch, 1 Pag. 590. D. H. 14 Pag. 264); dog kan han neppe, med mindre han 2 Gange har været Prior, være den Hennikin, der forekommer som Prior 1360; thi 3 Priorater, nemlig saavel Andreæ, der omtales 1360 og 62, som Jens Juels, der omtales 1369, 74, 75 og 77, og Simons, der omtales 1370 og 85, ligge mellem begge disse Perioder.

S. A. var Helle Commender i S. Hans (Bloch 1 Pag. 593. Atl. 6 Pag. 591. D. H. 14 Pag. 264-65, paa hvilket sidste Sted han kaldes Helyas af Rethlingenhusen).

S. A. var Hennike Hansen Borgmester (Birch.) jfr. 1386.

S. A. skal Astrad Butze (maaskee en Broder til den 1385 omtalte Nicolaus Buze), en laalandsk Adelsmand, som havde givet sig i Johannitterordenen, i Følge sin Søsters Legat have skjenket Dominicanerne Willestofte i Paarup Sogn (Pont. 2 Pag. 237). Bloch 1 Pag. 593 siger uden Tvivl urigtigt, at han skjenkede det til S. Hans; thi

S. A. tilstod Broder Butze af Johannitterordenen at have faaet til sin Underholdning, saalænge han levede, af Prædikebrødrene eller Dominicanerne i Odense noget Gods i Paarup Sogn (altsaa ovenmældte Willestofte), som hans Søster, Erik Sjælandsfars Enke, (see 1370, 76 og 86) til sin Sjælefrelse havde skjødet dem (D. H. 14 Pag. 264).

S. A. udstæder Astrad Jensen (altsaa Butze) sit

Gjenbrev paa det Gods i Villestofte Nordrup, som hans Søster havde givet til Prædikebrødrene, at han kun nød det sin Livstid, og at det efter hans Død igjen skulde henfalde til Prædikebrødrene (Hoff. F. 5 Pag. 175).

S. A. tilstod Michel Jensen, Byfoged (Advocatus) i Odense, og Hennichen Hansen, (jfr. 1386), Robert Richardsen (jfr. 1374 og 86), Gynther Pabe, (Birch. siger Gunther Faber), Nicolaus Marsvin, Wernechin Grote (jfr. 1376 og 86), Riqvard Friis (jfr. 1376) og Petrus Cave (jfr. 1386), Consules ɔ: Raadmænd (altsaa altid 7. jfr. 1351, 63 og 85), at den ærlige Matrone Inger, Enke efter Borgmester Johan Hennekens af Odense (see 1378), havde paa Bythinget skjødet til Prædikebrødrene ibid., i Følge hendes Mands Testament, 3 Agre i Tageløkken næst Norden op til deres største Frugthauge, imod at de derfor skulde aarlig holde 12 Messer for ham (Pont. 2 Pag. 237. D. H. 14 Pag. 267).

S. A. skjenkede Væbneren Axel Peithersen til Dominicanerne i Odense 2 Gaarde og 2 Huse i Skalkendrup for sin Sjæls Frelse til dermed at holde Kirken med Viin, Oblater, Liinklæder og Blus (Pont. 2 Pag. 237-38. Atl. 6 Pag. 590. D. H. 14 Pag. 268). Pontoppidan kalder ham urettelig Arveherre af Waabne, som om Vaabne var hans Gaards Navn; men Ordet: af Vaaben betyder ikke andet end at han var Væbner eller Armiger. (Maaskee var det Axel Pedersen Thott, som igjen omtales 1426).

S. A. blomstrede i Fyen Christiern Friis kaldet Lumby (ɔ: Lundbygaard i Lyndelse Sogn, som nu

er en Bondegaard jfr. Nyerups Mindesmærker Pag. XLVII; og var han selv en Søn af den 1385 afdøde Nicolaus Friis), Esko Niklesen, Rid. Johan Urne, Herman Kerkendorp, Mathæus, Dominicaner-Provincial for Danmark, Johan, deres Prior, og Mathæus Bagener, Borger i Odense (S. R. D. 1 Pag. 316. D. H. 14 Pag. 269); og er den ovenomtalte Dominicaner-Prior Johan maaskee den samme, som 1402 og 3 kaldes Johan Magni.

1391 var Anders Emmichsen Prior i S. Knud (Bloch 1 Pag. 590. Atl. 6 Pag. 589) og døde s. A. (S. R. D. 1 Pag. 316).

S. A. udstæder Bisp Petrus Olensis, Biskop Waldemars Vicarius af Odense, tilligemed flere Bisper paa Danehof i Nyborg Afladsbreve for Allerup, Gardislov (Gislev?) Hellerup og Sollinge Kirker (S. R. D. 1 Pag. 316).

1392 døde Bisp Waldemar Podebusk paa Aalevad, hvor han havde opholdt sig meget og bygget meget paa; og herhos viist sig gavmild imod Franciscanerne, hvorfor han ogsaa blev begraven i Franciscanerkirken i Nysted (S. R. D. 1 Pag. 316, 7 Pag. 233, D. H. 14 Pag. 304-5).

S. A. valgtes den Foregaaendes Broder (Pont. 2 Pag. 64) eller Brodersøn (S. R. D. 1 Pag. 316, D. H. 14 Pag. 305), Theus Podebusk, til Bisp i Odense; han overlod sit Embedes Bestyrelse til Vicarier, hvoraf han havde tvende, nemlig Jacobus Constantianus og Johannes Christopolitanensis episcopus; enten nu Embedet faldt ham selv for vanskeligt at bestyre, eller og fordi han var for mage-

lig dertil (S. R. D. 7 Pag. 233, Pont. 2 Pag. 64-65). Dog maa jeg sige det til den gode Bisp Theus's Undskyldning, at har man intet andet Beviis paa hans Magelighed, end det, at han holdt Vicarier, da deler han, som det Foregaaende udviser, denne Synd med adskillige af sine Formænd.

S. A. bevidnede Provst Amund af Langeland, som almindelig eller General-Official i det Aandelige for Bispen i Odense, at Væbneren Nicolaus Petersen i Hillerslev havde skjenket nogle øde Jorder i Frøbjerg til Orte Kirke; et Brev, som tillige med ham Præsten Hr. Ditlev Smyter, Provisor for Christi Legems Gods i Fyen, har beseglet (D. H. 14 Pag. 303-4, 573).

S. A. var Bisp Theus paa Danehof i Vordingborg og udstædede der med flere Bisper Afladsbreve for Aasum, S. Broby, Hellerup og Fraugde Kirker (S. R. D. 1 Pag. 316, D. H. 14 Pag. 303); og er Opgivelsen af disse Afladsbreves Udstædelsesaar stedse af Vigtighed med Hensyn til den specielle Provindsialhistorie, da man deraf tillige lærer, naar bemeldte Kirker ere ombygte; saasom Afladsbreve sjelden uden ved slige Leiligheder dem tildeeltes.

S. A. hedder det i et Diplom: coram me (Kongen eller Biskoppen eller Prioren, formodentlig den sidste) in judicio in domo capitulari apud S. Canutum Ottoniæ sedente (Langeb. Collect.)

S. A. ophører ogsaa Necrologium Lundense, som gaaer fra 1085 til 1392, og i samme nævnes, paa Grund af, at den Odense Kirke var i Broderskab med Kirken i Lund (S. R. D. 3 Pag. 470),

Dødsdagen af følgende S. Knuds Klosters Munke, hvis Anniversarier, Aarstider eller aarlige Mindefester, i Lunde Kirker bleve høitideligholdte:

Ascerus monachus & sacerdos S. Kanuti Othoniensis (S. R. D. 3 Pag. 434).

Haldanus monachus & sacerdos S. Kanuti Oth. (ibid.)

Thomas prior S. Kanuti Othense (ibid. Pag. 438; han var 1140 og 51 Prior (D. Mag. 1 Pag. 74) og blev derpaa den første Forstander i Sorø Kloster (Mort. Pedersf. Pag. 7).

Willelmus monachus S. Kanuti Othense (ibid).

Iver Monachus & subdiaconus de Claustro Othoniensi (ibid. Pag. 440).

Waldingus monachus & sacerdos de claustro Othoniensi (ibid. Pag. 441).

Dn. Ericus Dux Slesvicensis monachus & conversus S. Kanuti in Othense (ibid. Pag. 442, han var Kong Abels Søn, havde 1260 gjort vel mod Klosteret og døde 1272 ibid.).

Symeon diaconus & Jacobus subdiaconus, uterqve monachus S. Kanuti Uthenshoe (ibid. Pag. 443).

Arkillus monachus & presbyter S. Kanuti Otheniensis (ibid. Pag. 445).

Johannes monachus & sacerdos S. Kanuti Othensö (ibid. Pag. 457).

Amandus presbyter & monachus S. Kanuti Othoniensis (ibid. Pag. 461).

Agelvardus monachus & sacerdos & prior ecclesiæ S. Kanuti (ibid Pag. 462. Mærkværdigt,

at denne Prior i S. Knud ellers ikke forekommer i Historien); — og

Odo presbyter & monachus S. Kanuti Otheniæ (ibid. Pag. 465). Af disse nævnes igjen de fleste i Liber daticus Lundensis af samme Alder, nemlig:

Ascerus monachus & sacerdos S. Kanuti Othoniæ (ibid. Pag. 475).

Haldan monachus & sacerdos Otheniensis (ibid. Pag. 476).

Thomas prior S. Kanuti Othense (ibid. Pag. 487).

Wilhelmus sacerdos & monachus S. Kanuti de Othense (ibid. Pag. 487).

Waldingus monachus & sacerdos de claustro Otheniensi (ibid. Pag. 499).

Dn. Ericus dux Slesvicensis monachus & conversus in Othense (ibid. Pag. 505).

Arckillus monachus & sacerdos Otheniensis ecclesiæ (ibid Pag. 511).

Simon beate memoriæ Otheniensis ecclesiæ episcopus (ibid. Pag. 516); han havde før været Provst i Lund og var Biskop i Odense 1170-86.

Johannes monachus & sacerdos S. Kanuti (ibid. Pag. 551).

Amandus monachus & sacerdos professus S. Kanuti Othenesey (ibid. Pag. 565) og Agelvord monachus & sacerdos, prior S. Kanuti (ibid. Pag. 569).

1393 underskriver Bisp Theus i Vordingborg et

Gavebrev af Dr. Margrethe til Roskilde Bispebord (D. H. 14 Pag. 313, 519).

S. A. gav Bisp Theus's Vicar i det Aandelige (in pontificalibus), Broder Jacob de Constantia (S. R. D. 1 Pag. 317 kalder ham Constantianensis episcopus), et i Assens udstædt Afladsbrev for Overndrup Kirke, som alle de skulde nyde godt af, der til Kirkens Bygning gave Kalke, Bøger og Prydelser, eller besøgte den paa visse Festdage med Andagt (ɔ: med Gaver), eller fulgte Christi Legeme og den hellige Olie, naar den henbares til de Syge, eller paa Knæ foran Crucifixet læste pater noster og Ave Maria til Ære for de 5 Christi Vunder, eller naar Aftenklokken lød bad Ave Maria for Kirkens Fred, eller i det de gik Kirkegaarden rundt bad pater noster og Ave Maria for de Afdøde (Pont. 2 Pag. 65, hvor Afladsbrevet findes, jfr. D. H. 14 Pag. 318). Der kan imidlertid være Tvivl, om det er Overndrup eller Kjærum ved Assens, der ved dette Afladsbrev menes, eftersom sidstnævnte Kirke endnu 1549 skrives Kiærndropp.

1394 var Hennechinus Ebbesen advocatus in placito provinciali Othoniensi (Birch.).

S. A. var Nicolaus Garlop Consul Othoniensis ɔ: Raadmand i Odense (Langeb. Coll.). Han var en Adelsmand og hans Vaaben findes i vort Adels-Lexicon.

S. A. gav Bisp Theus med flere Bisper paa Danehof i Helsingborg Afladsbreve saavel til Ellested som til Overndrup Kirker (S. R. D. 1 Pag. 317, Pont. 2 Pag. 243, D. H. 14 Pag. 332) og beseg-

lede da tillige sine Brødres Skjøde paa en Gaard i Roskilde til Bispen i Aarhuus (D. H. 14 Pag. 333).

S. A. udstæder Bispens Vicar (see 1393) et Afladsbrev for Høirup, indvier Alter i Brenderup og giver Aflad til Haarslev (Haderslev) Kirke (S. R. D. 1 Pag. 317).

S. A. Latinsk Landsthingsvidne over Mathias Jensens Skjøde paa en øde Gaard ved Snestrup By i Paarup Sogn (Dipl. Reg.), som det synes til S. Hans Kloster, jfr. 1413.

1395 besegler Bisp Theus Fredsbrevet mellem Dr. Margrethe og Kong Albert i Lindholm (D. H. 14 Pag. 339, 590).

S. A. underskriver han Dr. Margrethes Forsikkring til Stæderne i Helsingborg (D. H. 14 Pag. 602, jfr. 343.)

S. A. udstædede Bispens foranmeldte Vicar eller Official (see 1393) Afladsbrev for Snøde paa Langeland (Pont. 2 Pag. 65, 249, D. H. 14 Pag. 356), samt for Hellerup, Søllinge, Ellested og Kjølstrup Kirker (S. R. D. 1 Pag. 317).

S. A. befriede Dr. Margrethe Præsterne i Fyen fra det aarlige subsidium, de under Navn af Cathedraticum, Gjæsteri ꝛc. maatte yde til Odense Bisp; hvorimod hun igjen til Godtgjørelse skjenkede Bispestolen Kærstrup Gaard og Gods paa Taasing (D. Mag. 3 Pag. 268, D. H. 14 Pag. 352-53). Ligeledes skal saavel hun, som Kong Erik af Pommern have forøget den Odense Skoles Indkomster og Gods (Bloch 1 Pag. 237, jfr. 1397).

S. A. gav Bisp Theus med flere Bisper atter paa

Danehof i Helsingborg Aflad til Overndrup Kirke (D. H. 14 Pag. 357).

1396 testamenterede den fyenske Adelsmand Nicolaus Thagesen de Godorp, kaldet Pegn, nogle Godser til Dominicanerne i Odense, og vare derved 3 anseelige Borgere Vidner, nemlig Richold Jenson, Jacob Vitne og Magnus Asperson (S. R. D. 1 Pag. 317).

S. A. var Bispen med at udvælge Kong Erik af Pommern (S. R. D. 7 Pag. 233).

S. A. nævnes Hr. Thytbern som Provst i Odense, i det han med flere paa Abrahamstrup underskriver en Qvittering til Dr. Margrethe (D. H. 14 Pag. 373).

S. A. gav Bisp Theus med flere Bisper i Vordingborg paany igjen Aflad til Overndrup Kirke (Pont. 2 Pag. 250-51, D. H. 14 Pag. 394-95).

S. A. var Hermannus de Golmar endnu Commendator i S. Hans i Odense (P. Müller Pag. 29), jfr. 1356. Besynderligt vilde det imidlertid være, om denne Mand efter 40 Aars Forløb anden Gang skulde være bleven Commender i S. Hans; thi 1356 var han det, 1390 var Helle det og 1396 skulde nu atter Hermann have været det; jeg troer altsaa snarest, at det er en Trykfeil, nemlig 1396 istedet for 1356; thi i det citerede Sted Atl. 6 Pag. 591 staaer intet om 1396 og heller ikke hos Daug. Pag. 301.

1397 bivaanede Bisp Theus Kong Erik af Pommerns Kroning i Calmar og udstædede med Flere derover sit Vidnesbyrd (S. R. D. 1 Pag. 317, D. H. 14 Pag. 406).

S. A. var endnu Thytbern eller Dydbern Provst

i Odense (eller som det i Langeb. Coll. hedder, Hr. Dybern Prouest to Odense) og bevidnede s. A. Dr. Margrethes Indløsning af Ore Birk og Skamherred i Fyen (D. H. 14 Pag. 420).

S. A. bevidnede en Borger af Odense tilligemed en Ridder og 8 Væbnere paa Aasum Thing, at Rønningesøgaard aldrig havde været i Kronens Eie (D. H. 14 Pag. 422-23).

S. A. gav Bisp Theus med flere Bisper paa Parlamentet eller Rigsdagen i Kalmar Aflad saavel til Vor Frue Kirke i Aarhuus som til Drexlette ɔ: Dreslette Kirke i Fyen (D. H. 14 Pag. 423-24, **S. R. D.** 1 Pag. 318).

S. A. døde Bispens Vicar **Jacobus Constantianus**, og i hans Sted traadte Johannes **Episcopus Christopolitanus** (**S. R. D.** 7 Pag. 233).

S. A. gav Bisp Johan af Christopel (Bisp Theuses nye Vicar) Afladsbrev til S. Broby, Haarby og Haarslev Kirker (det sidste udstædt fra Særslev), og reiste han derpaa, som det hedder, omkring i hver en By i Fyen, hvilket vel ikke vil sige andet, end at han paa Bispens Vegne visiterede (**S. R. D.** 1 Pag. 318, D. H. 14 Pag. 427).

S. A. skjenkede Rigsraad Henrik Gyldenstjerne (til Ivernæs ɔ: Vedelsborg) og Frue Anna Munk anseeligt Gods til S. Knuds Kirke i Odense, hvor de havde udvalgt deres Leirsted og forordnet visse Anniversaria eller Aarstider for deres Sjæle (Pont. 2 Pag. 251, D. H. 14 Pag. 427).

S. A. eller rettere sagt mellem 1397 og 1412 gav Dr. Margrethe og Kong Erik af Pommern Gamborg

Birk til Odense Provsti for deraf at underholde 12 Drenge i Pogeskolen (paa Frue Kirkegaard), som hver Dag skulde synge i Frue Kirke for deres og deres Forældres Sjæle (Hvitf. Pag. 1086. Bloch. 1 Pag. 237) jfr. 1395.

1398 underskrev Bisp Thens Dr. Margrethes Stadfæstelse paa Hanseatædernes Privilegier i Kjøbenhavn (D. H. 14 Pag. 446. 644).

S. A. underskrev og beseglede Bispen Forbundet mellem Kong Erik Pommer og den tydske Ordens Hoimester i Preussen; og det ligeledes i Kjøbenhavn (D. H. 14 Pag. 649).

S. A. gav Bispens ovennævnte Vicar Afladsbreve for Allerup, Søllinge og Ellested, ligesom Paven for Fraugde Kirke (S. R. D. 1 Pag. 318).

1399 var Kong Erik Pommer i Odense og tildømte der Hr. Hartvig Lembek, Ridder, og Ivar Randstrup, Væbner, det Gods Jertswr kaldet (ɔ: Jersore) med alt Tilliggende overalt i Fyen (D. H. 14 Pag. 466. 653-54).

S. A. blomstrede i Fyen Magnus Andersen prætor ɔ: Landsdommer, Olav Sture, Væbner, samt Jacob Stigesen; og i Odense Johan Clementsen, som siden blev Proconsul ɔ: Borgmester, Anders Jensen (jfr. 1361), Johan og Benedict Echardsønner, vel fortjente af Franciscanermunkene (S. R. D. 1 Pag. 318. D. H. 14 Pag. 483).

S. A. er uden Tvivl den ene af S. Knuds Kirkeklokker støbt (see 1410); hvilket allerede er en betydelig Alder for en Kirkeklokke, da, saavidt jeg veed, den ældste Kirkeklokke i Fyen omtrent turde være den

i Brylle, hvorpaa staaer 1375 (Hoff. 5 Pag. 224) eller 1376 (Atl. 6 Pag. 542) med det plattydske Vers:

Marie is mine Nome;
Min Lud is gode beqvome.

Hvilket formodentlig vil sige saa meget som, at dens Lyd er Gud velbehagelig.

Kaste vi nu et Blik tilbage paa Hovedmomenterne i det 14de Aarhundredes Historie, da finde vi ogsaa her i Byens Historie Spor til Begyndelsen af de Dage, som Nyerup kalder Danmarks Vanmagts Periode (N. K. H. Pag. 225). Landet er fra 1299 til 1303 og atter fra 1329 til 1336 i Bann; fjendtligt Overfald hjemsøger det 1312, 16, 52 og 57; Landet pantsat til holstenske Udsugere fra 1317 til 1353; ja! Riget kongeløst fra 1320 til 40 (en Tilstand, Pont. 2 Pag. 2 ret passende skildrer); sværе Skatter 1339, 49, 50 og 53; Pest 1348 til 50 (N. Pag. 228) og atter 1375 (N. Pag. 230); Jordskjælv 1377, og foruden det holstenske Aag endvidere geistligt og verdsligt Adelsaag. Saaledes omtales f. Ex. den mindre Geistligheds Skattebyrder 1339, 65 og 95. Det byrdefulde Gjæsteri 1314, 15 og 60, og de Verdsliges Vold og Rovsyge 1308, 9, 16, 24, 26, 30, 31 ꝛc., ꝛc. Borgernes høie Skatter og Afgifter omtales ligeledes N. Pag. 262-63, Hanseстædernes mere og mere om sig gribende Indflydelse N. Pag. 234, 243, og endelig Bøndernes stigende Afgift og Hoveri N.

Pag. 270-71, 275, 276, 277. Imidlertid forøges Geistlighedens Privilegier, Gods og Rigdom under disse tilsyneladende ugunstige Omstændigheder uafladeligt; men skjøndt de til sammes Forøgelse med fortrinligt Held benytte Folkets Overtro paa Sjælemessers Virksomhed (1303, 40, 70, 80, 90, 97), gjøre den hyppigste Brug af den dem tilstaaede Aflads Uddelelse (1305, 7, 8, 15, 26, 31, 33, 45, 55, 57, 62, 66, 71, 74 ꝛc.), samt værne troligen om deres Gods og Rettigheder med den geistlige Bannstraale, saavel mod Kongen (1303, 29, 36) som mod deres private Fjender (78, 79 ꝛc.), saa kunde de dog endnu ligesaalidet som for indbyrdes forliges (1300, 40, 48, 65), ja Bispen pryglede stundom, som det synes, det hele Kloster-Personale igjennem ligefra Prioren af og indtil den ringeste Tjener (1365). Derhos vare de ikke sjelden forfaldne til Liderlighed (f. Ex. 1355, jfr. Pont. 2 Pag. 25-26); ja Drengekrænkeriet havde endogsaa i Klosterne fundet Indgang (1365); men derimod vare deres Studier i Paris endnu hyppigere end i forrige Aarhundrede (1300, 16, 21, 31, 34, 39 ꝛc.), og deres Omhu for Skolevæsenet her hjemme var i høi Grad priisværdig (1308, 17, 19, 21, 24, 43, 49, 65 og 95). De geistlige Foresatte sørgede dernæst ogsaa paa en roesværdig Maade for, at ogsaa Kirkerne paa Landet (thi nu var endelig Touren kommen til dem) lidt efter lidt fra Træ- til Steen-Kirker forvandles; men de udrette dette, desværre! ved Aflad (1307. 1392. jfr. 1305. 7. 8. 15. 26 ꝛc. ꝛc.) eller ved de paa Afladsveien forhvervede milde Gaver, medens Sognebeboerne selv maatte udføre Ar-

beidet (1360), hvorfor man ogsaa blandt de mange og tildeels høist interessante Sagn om vore Landsbykirkers Opbygning ogsaa har det, at den fattige Almuesmand maatte den ene Dag tigge saa megen Proviant sammen, at han kunde leve deraf, mens han den anden Dag byggede Kirker. Ogsaa sørgede de geistlige Foresatte for Landsbyskolers Anlæg ved Kirkerne (1365), samt at Landsbypræsterne fik deres egne frie Præstegaarde (1339. 1360 jfr. Pont. 2 Pag. 7. 221) og deres tilbørlige Offer, hvorfor man endogsaa fastsatte en formelig Taxt (1335). Borgerne gjorde sig derimod selv fattige ved idelige Gaver til de Geistlige, og det var blevet et sandt Raseri at stifte Sjælemesser; thi skjøndt det ved disse, fast hvert Aar forekommende og stedse i Antal stigende, Gaver til Kirker og Klostre kun enkelte Gange nævnes, at det var for Sjælemesser eller Anniversarier, de tildeeltes (f. Ex. 1303, 40, 70, 80, 90, 97), saa underforstaaes det dog fast stedse; og de gave med en slig Lidenskabelighed deres Gods og Formue hen for deres Sjæles Frelse, at de endogsaa stundom maatte lade sig føde af Klosterne, naar de havde givet dem alt hvad de eiede og havde (f. Ex. 1390); og dette gjorde de vist i Almindelighed, som allerede Hertug Knud 1183 sagde, i det Haab, at Lønnen for disse deres gode Gjerninger ikke skulde udeblive, da Munkene havde lovet dem, at de ved Messer og Almisser vilde sørge for deres Sjæle (Daug. Pag. 285), men maaskee dog undertiden tillige i den verdslige Hensigt at vedligeholde deres Ihukommelse saavel i Munkenes Gavebøger (libri datici), som ved de aarligaars til deres

Ereminde indstiftede Anniversarier eller Aarstider, hvor deres Navne under Bønner og Velsignelse blandt Kirkens og Klosterets Velgjørere bleve offentlig opregnede; thi der var nu fast ingen anden Maade at gjøre sig navnkundig og berømt, eller at faae Titel af en fortjent Mand paa, end ved at gjøre sig fattig ved Gaver til Klostre og Kirker; en sørgelig Sandhed, der ret bliver indlysende ved Hamsforts tildeels paa Klosterkroniker grundede Annaler, hvor viri clari og bene meriti stedse ere de, der vare rige, andægtige eller forfængelige nok til at tilkjøbe sig en Plads i Munkenes Annaler. Derimod vinde Borgerne igjen paa den anden Side mere Kraft ved at forene sig i flere smaa Conventikler eller Gilder (f. Ex. Gjertrudsgildet 1353, Vor Frue Broderskab 1347 og Skomagergildet 1348) og komme derhos til større Selvstændighed, idet de nu, som en egen Stand i Staten, ogsaa erholde kongelige Privilegier (1327, 35, 81), hvad forhen kun Adel og Geistlighed fik. Denne Kraft og Selvstændighed yttrer ligeledes sin Indflydelse paa Sproget, idet det latinske, som de ikke forstode, alt mere og mere af de udfærdigede Documenter fortrænges, og derimod det danske Sprog eller Modersmaalet alt mere og mere træder frem i samme; thi vel anseer man Kong Olufs Brev af 1386 for det ældste Kongebrev paa Dansk (D. Mag. 1 Pag. 35), skjøndt adskillige af Kong Valdemar den 4des ligeledes synes oprindeligviis at have været udstædte i Modersmaalet; men man maa i alle Tilfælde ikke undre sig over, om det latinske Sprog, som et Slags Curialstiil, i Kongens Cancelli kunde have vedlige-

holdt sig længe; derimod har jeg i det Foregaaende anført Borgerbreve paa Dansk af 1327, 33, 44, 57 ꝛc.; og sæt endogsaa, at disse af senere Copister vare oversatte, saa var det vist ikke Tilfældet med Skomagersvendenes Skraa af 1348, og desuden vidner jo Hamsfort, at have seet et fyensk Originaldocument paa Dansk af 1313. Til Byens Udvidelse i denne Periode har man forresten intet Spor, og samme er desuden ikkun lidet sandsynlig formedelst Holstenernes Undertrykkelse og Pestens Ødelæggelser. Af nye Bygninger nævnes saaledes blot 3, nemlig en Skole (1308) og 2 Hospitaler (1347, 1365) samt muligviis et Par Gildeshuse (1343, 47, 48); at Byen derimod i en og anden Henseende blev forskjønnet, maa man af de flere i denne Periode ombygte Bygninger formode (f. Ex. S. Knud 1304, 45, 46, gamle Bisperesidents 1308 og Graabrødre 1342); desuagtet finder man endnu et Spor af den gamle Ureenlighed paa dens Gader (1308). Om Næringsveiene har jeg ligeledes paa Grund af det Ovenanførte intet videre at tilføie, end hvad alt i det foregaaende Aarhundrede er anført; ja! Handelen leed vel endogsaa betydeligt ved det, at de udenlandske Kjøbmænd eller Hanseaternes Indflydelse alt mere og mere tog Overhaand og fortrængte vore egne (N. Pag. 233 sq. 238 sq. 243). Konsterne fik vel ogsaa kun en tarvelig Næring ved de faa saavel opbygte, som ombygte offentlige Bygninger; dog finder man Spor til Billedsnidere (f. Ex. det konstige Skab eller Kiste af 1350), Myntmestere (1359), Signetstikkere (1300, 65), Klokkestøbere (1399) og Steenhuggere (f. Ex.

de adelige Liigstene, som nu begynde at blive Mode. 1339, 64, 85). Hvad Byens Bestyrelse er angaaende, da see vi ikke blot Landsdommere (1316, 87), men ogsaa Landsthingshørere (1384) nævnte og finde nu ogsaa, foruden den i det foregaaende Aarhundrede omtalte Byfoged, en Borgmester (1354, 74, 86) omtalt, ligesom Raadmændenes Antal synes at være fastsat til 7 (1351, 63, 85, 80). Blandt Folkeforlystelser nævnes endelig ikke blot Gilderne (1443, 47, 48) og Kroerne (1315), men ogsaa det saakaldte Holden-Juul (58) og de noksom bekjendte Barsel- eller Vaage-Stuer (1360).

Det 15de Aarhundrede begynder med to for Byen vigtige Dødsfald, nemlig Priorens i S. Knud og Bispens i Fyen.

1400 var nemlig Geta Prior i S. Knud (Bloch. 1 Pag. 590. Atl. 6 Pag. 589), men døde s. A. og skal have bygget en Deel Nyt paa S. Knuds Kloster (S. R. D. 1 Pag. 319). Det er altsaa en Trykfeil hos Daug. Pag. 295, naar han lader ham være Prior 1409 i Stedet for 1400; thi i førstnævnte Aar omtales 2 andre Priorer.

S. A. døde ogsaa Bisp Theus Podebusk (S. R. D. 7 Pag. 233). Pont. 2 Pag. 65 siger derimod 1402, og at han blev begraven i Skibby Kirke.

S. A. blev Johannes Ovesen Bisp i Odense (S. R. D. 7 Pag. 233) Pont. 2 Pag. 431 siger derimod 1403. Han var fra Skaane og førte en Strand-

skal (Pont. 2 Pag. 430 siger en Fugl) i sit Vaaben; var en retskaffen og gavmild Mand, der gjorde sig fortjent saavel af Geistligheden, som af de Fattige (S. R. D. 7 Pag. 233). Forresten er denne hans Gavmildhed især derved bekjendt, at han fast uddeelte Aflad til alle de fyenske Kirker f. Ex. Solvig (ɔ: Sollinge), Orte, Hustorp (ɔ: Østrup), Bregendorp (ɔ: Brenderup), Allerup, Traut (ɔ: Trøstrup?), Ellested, Dalum, Svanninge, S. Broby, Seden, Dreslette, Hellerup, Øverndrup, Røslinge og Garlof (læs Særslef?) (S. R. D. 7 Pag. 234). Endelig havde han til Vicarius eller Viebisp Severinus Episcopus Tranqvillensis (Pont. 2 Pag. 431), som var en Franciscaner S. R. D. 5 Pag. 517.

S. A. Broder Peders, Bisskop i Odenses Brev paa Besættelsen af Præstekaldet til Vor Frue Kirke efter Præsten Johannes's Resignation. Datum crastino Trinitatis (Dipl. Lang., men Aarstallet maa være urigtig afskrevet, thi 1400 var der, som sagt, ingen Bisp Peder i Odense).

S. A. Tuko Lykk — Two Ostensson Bertraffner, Matheus Broky, — — —, som boe i Odense, deres Brev om pratum Akonis eller Akysmath uden for den store Bro og om Prestholm (Dipl. Lang.)

1401 var Bisp Johannes eller, som han ligesaa ofte kaldes, Jens i Helsingborg, og bevidnede med Flere Kong Erik Pommers Stadfæstelse paa Dronning Margrethes Gaver til Kirker og Klostere (N. D. Mag. 5, 1 Pag. 6), hvoriblandt han saaledes ogsaa (ibid. Pag. 4) bekræfter Kerstorp paa Tosland, som Kong Valdemar fik af sin Fjende, og fornævnte

vor kjære Frue og Moder siden kjøbte af Arvingerne, om de dertil havde nogen Ret, og gav til Domkirken i Odhens; ligesom den anden Deel af Tosland, som Kronen tilhørte og hun ikke kjøbte, staaer fornævnte Domkirke til Pant for 1000 lødige Mark.

S. A. underskriver han ligeledes samme Sted Bisp Peder af Roskilds Forskrivelse til Kong Erik og Dr. Margrethe (D. Mag. 4 Pag. 311-13).

S. A. qvitterer Johan Heyer, Borgmester i Hamborg, Dr. Margrethe for 900 lybske Mark, som han efter hendes Befaling havde sendt til Biskop Tetz af Odense og til Wolmer Jacobsen Ridder. Datum Byugholm **vigilia beatorum Petri & Pauli (Dipl. Lang).**

1402 gav Bisp Johannes af Odense paa sin Visitats i Ryslinge Afladsbreve til Sollinge Kirke (**S. R. D.** 1 Pag. 319).

S. A. var Bjørn Olufsen Høvidsmand paa Næsbyhoved og tillige, som alle hans Eftermænd, Opsynsmand i S. Hans Kloster (B. R. 1 Pag. 26). Er dette nu rigtigt, da vil det formodentlig ikke sige andet, end at han var Klosterets Forsvar og Værge, hvad man den Tid kaldte **Tutor** eller **Advocatus** ɔ: Klosterfoged. Bjørn Olufsen skrev sig forresten til Steensgaard og Nielstrup; dog var det vel neppe ham, som Atl. 3 Pag. 577 vil, men snarere, som det Pag. 590 hedder, hans Fader, der var gift med Susanne Pallesdatter Munk og allerede 1343 skjenkede 2½ Bondergaarde i Millinge til Svanninge Kirke under den Betingelse, at der (dog neppe af Prædikestolen, som Wieland i L. Tid. Pag. 764 vil) skulde gjø-

res Bøn for ham og hans Slægt, men blev denne Bøn forsømt, skulde Gaardene igjen følge Steensgaard, som forhen. (En, som mig synes, saare fornuftig Betingelse).

S. A. blomstre i Odense, vel fortjente af Franciscanere og Dominicanere, foruden den ovenomtalte Bjørn Oluffsen, Ridder og Høvidsmand paa Næsbyhoved, endvidere Johannes Magni, Prior for Dominicanerne (jfr. 1390 og Atl. 6 Pag. 590), Robert Richardsen, Borgmester (jfr. 1374, 86 og 90), og Johan Clementsen (jfr. 1399) Raadmand (S. R. D. 1 Pag. 319), af hvilke den sidste kaldtes civium decus & patronus (Birch.).

S. A. gjorde Gardianen i Francisci Kloster, Nicolaus Toph, Skomagersvendene i Odense deelagtige i sin Ordens gode Gjerninger (Pont. 2 Pag. 49 6-7, hvor Brevet findes, jfr. Atl. 6 Pag. 590).

1403 skjenkede Ridderen Peder Jensen Marsvin Dominicanerne i Odense nogle Godser, og Johannes Yte gav dem 6 Agre og et Stykke Eng i Tageløkken for Borgmesteren i Odense Johan Hennekes (jfr. 1378) Sjæl; hvorimod Klosterets Prior Johannes Magni optog ham i sin Orden, tillod ham at spise ved sit Bord, samt efter Behag at gaae ud og ind og ikke at være bunden til at møde i Choret (Pont. 2 Pag. 203). Birch. henfører det til 1404 og kalder Donator Johannes Grote i Stedet for J. Yte.

S. A. var der Hunger og Pest i Byen (Atl. 6 Pag. 690), og i denne Anledning er det altsaa, at Udgiverne af danske Magazin antage de Odense Skomagersvendes Gildesskraa at være given, som jeg

saavel i Følge Sproget, som det almindelige Sagn har anfort under 1348; see mere om Pesten 1405.

S. A. var Præbjørn Provst i Odense (Atl. 6 Pag. 592) eller maaskee rettere Ditbern, see 1405.

S. A. udstædte Bisp Johannes fra Orkel et Afladsbrev for Snøde (ecclesia beati Andreæ apostoli in Snöde Pont. 2 Pag. 497, B. R. 1 Pag. 87); det er dateret in festo apostolorum Simonis & Judæ og findes i Dipl. Lang. Fremdeles bleve lignende s. A. udstædte for Brenderup og Oeetæ (S. R. D. 1 Pag. 319). Den sidste maa formodentlig være Aasum, Aastrup, Agedrup eller Oxendrup Kirke.

S. A. vare udmærkede Mænd i Odense Jacob Gotenz kaldet Clevel, vel fortjent af Dominicanerne, Peder Marsvin, Nicolaus Clausen, Præst ved S. Albani, Henrik Petersen og Johannes Sulte (S. R. D. 1 Pag. 319).

1404 blev den ene af S. Hans Klokker stobt (Hoff. 5 Pag. 190, Atl. 6 Pag. 597).

S. A. var endnu Frater Johannes Magni Prior Ottoniensis ord. Prædicatorum (Langeb. Coll.)

S. A. var Elias (formodentlig den samme som Helle 1390) Commendator ordinis S. Johannis in Othonia (Lang. Coll.)

S. A. Albertus Grote, Borger i Lybek og hans Broder Johannes Grote af Prædikeordenen, deres Brev til Prædikebrødrene i Odense, angaaende Afstaaelsen af de Agre i Thagelykke, der laae a pomoerio dictorum fratrum usqve ad viam communem aqvilonarem, tilligemed en Deel af den Eng, der mod Øst stødte til de samme Agre, hvilket

var givet til Sjælegave. Med dem forsegle Nicolaus Nielson de Schousboe, miles, og Ericus Stekke, civis Ottoniensis. Datum Ottoniæ in octava beatorum Apostolorum Petri & Pauli (Dipl. Lang.)

S. A. lover Ridder Bjørn Oleffsøn paa egne og Arvingers Vegne Fru Silæ, Pæter Knutssøns Efterleverske, at det Gods, som ligger i Hiøltorp, som Finn Magnussøn paaboer, hvilket hun havde overdraget ham, skal blive tilbagegivet hende eller hendes Arvinger, naar hun eller de forlange det. Forseglet have Elias Commendator ordinis S. Johannis in Othonia og Peter Jacobsøn Galt. Datum in octava beatorum Apostolorum Petri & Pauli (Dipl. Lang.)

1405 var Nicolaus Johannis og Johannes Lyre Borgmestre (Birch.), snarere Raadmænd, see S. R. D. 1 Pag. 319; og saaledes var det vel denne Niels Jensen, Raadmand i Othens, der skjødede S. Knuds Kloster den Jord og det Huus i S. Albanistræde mellem S. Albani Kirkegaard og Skomagerhuset, hvilket Huus Skrædderne siden (nemlig 1544) fik i Leie af Klosteret (til evig Tid) for 4 Mk. danske aarlig (Chr. Poulsen. Reg.), og som endnu er Skrædernes Laugshuus.

S. A. viste Peder Jensen Marsvin (jfr. 1403) sig meget veldædig mod Prædikebrødrene i Odense (S. R. D. 7 Pag. 319). Hans Executores Testamenti vare Robert Richardsen (jfr. 1374, 86, 90, 1402), Advocat og Proconsul (altsaa baade Byfoged og Borgemester), og Johan Clementsen (jfr. 1399, 1402), Raadmand. De andre Raadmænd (Consu-

les eller Decuriones) i Byen vare paa den Tid Thorstan, Johannes Johannis, Johannes Lyre og Nicolaus Jensen (S. R. D. 1 Pag. 319).

S. A. var i Følge de fleste Beretninger den frygtelige Pest i Landet, hvor der efter en langvarig Tørke faldt en saa uafladelig Regn fra Juli til December, at Folk matte roe omkring paa Marken for at afklippe de bedærvede Brandax, hvorfor der ogsaa fulgte Hunger og Dyrtid og en saa dræbende Pest, at hvert tiende Menneske døde, eller efter Andre, kun hvert tiende Menneske blev i Live (Hv. Pag. 629, N. D. Mag. Pag. 52).

S. A. nævnes endnu Prouest Dibbern van Odensee (Lang. Coll., jfr. 1396 og 97, Hv. Pag. 627 har derimod Predbjørn).

S. A. saavel som 1408 var Johannes Petri de Løismose Legifer Fioniæ & Prætor ɔ: Landsdommer, og døde 1417 (Birch.), jfr. 1406.

S. A. Qvittering af Hr. Johan Olsen til Dr. Margrethe paa 600 lødig Mark, som han havde Odhens i Pant for. Dat. Roskildis (Litt. in Callund. repert.) Dog turde dette maaskee snarere være et Othense i Sjælland end vort fyenske Odense.

1406 var endnu Broder Nicolaus Toph Gvardian i Graabrødre Kloster i Odense (Atl. 6 Pag. 590), jfr. 1402.

S. A. (eller maaskee rettere 1408) døde Bernike Schinkel, Høvidsmand paa Hinsgavl og blev i S. Hans Kirke begraven (B. R. 2 Pag. 112).

S. A. var Johannes Petri de Lavismos ɔ: Løismose (som uden Tvivl var en Bille, hans Fader var

nemlig Peder Laugesen og hans Broder Andreas Petri de Svanholm 1376=1407) **Prætor Fioniæ** ɔ: Landsdommer i Fyen (**S. R. D.** 1 Pag. 320), jfr. 1405; og Nicolaus Hart, som siden blev **magister civium** ɔ: Borgmester i Odense, nævnes ligeledes (ibid.)

S. A. blev uden Tvivl Næsbyhoved overladt som Livgeding til Dr. Philippa (see 1420).

S. A. var Dn. Hennechinus Pariis Prior **apud S. Kanutum** (Lang. Coll.); hans Tilnavn betegner vel blot, at han var en af de saakaldte Pariser Klerke.

1407 var Bisp Johannes i Slagelse og underskriver der tilligemed den ovenomtalte Jens Petersen af Loismose, Landsdommer i Fyen, Dr. Margrethes Indlösning af Skanor og Falsterbod fra Bispen i Roskilde (D. Mag. 5 Pag. 38).

S. A. omtrent hedder det, at Johannes Petri til Loismose, Landsdommer i Fyen, holdt med andre Flere et Convent **de beneficiis collocandis ad Collegium Prædicatorum Othoniæ** (Birch.); jfr. 1419.

S. A. bekræfter Zilæ, **relicta Petri Kanuti**, at hun skylder Hr. **Tidericus Hesten, miles**, 15 lybske Mark gangbar Mynt i Odense og pantsætter derfor sin Brydegaard (**curia villicalis**) i Virlefruthæ (ɔ: Rue By i Vigersley Sogn), beliggende ved Jernbjerget. Forseglet have Hr. **Hennichinus Pariis, Prior apud S. Kanutum, Robertus Riqvardi, proconsul Ottoniensis, Johannes Clementis** og **Clawes Jensøn, consules ibid. Datum septimo die beate Marie Magdalene (Dipl. Lang.)**

S. A. udstæder Bisp Johannes fra Orkel Afladsbreve for Horstorp, Brenderup, Fraugde og Allerup Kirker (S. R. D. 1 Pag. 320). Pont. 2 Pag. 504 læser det første Gostrup og det sidste Sollinge, og Hv. Pag. 630 udelader ligeledes Allerup og sætter i dets Sted Sollinge.

1408 stiftede Biskop Johannes i Odense Domkirke en evig Messe for Dronning Margrethe, som havde skjenket Kærstrup paa Thorsing til Bispebordet i Odense. Stiftelsesbrevet findes i D. Mag. 3 Pag. 183 sq., og man seer deraf blandt andet, at bemældte Gods havde været Odense Domkirke pantsatte for 1000 lødige Mark af Dronningen (see 1401), og at Bispen desaarsag skulde sætte Capitelet paa Domkirkens Vegne 10 Læster Korn i dets Sted af andet Gods til Pant og give deraf aarlig til Leie 20 lybske Mark, 1 Pd. Vox og 1 Td. Odense Øl, imod at Capitelet i S. Knuds Kirke skulde bygge et Alter til S. Knuds Ære, derpaa sætte hans Billede og foran samme holde en syngende Messe hver Dag indtil Dommedag for Dr. Margrethes Sjælemesse ꝛc.

S. A. var Bisp Johannes paa Kongens Retterthing i Svendborg, hvor Henning og Lüder Kabold, Riddere, maatte sværge Urfeide i Anledning af deres Broders Henrettelse (B. R. 1 Pag. 85-86); ved hvilken Leilighed ogsaa Johannes Petri de Lovitzmose Armiger var tilstæde (Birch.), uden at det dog omtales, at han var Landsdommer i Fyen (jfr. 1407).

S. A. udstædte Bisp Johannes Afladsbrev for Svanninge (S. R. D. 1 Pag. 320) og formodentlig for flere Kirker (Hv. Pag. 630).

S. A. døde Bertram (Bernike) Schinkel og blev i S. Hans Kirke begraven (S. R. D. 1 Pag. 320, Hv. Pag. 632, jfr. 1406) med sin Hustrue Catharina, og sluttede Inscriptionen med de Ord: **Omnes orate Dei ministri pro eis!** (Birch.)

S. A. udmærkede sig i Fyen Absalon Andersen af Kerstorp, Nicolaus Sigvertson og Henning Geboll (Kabold?) Riddere (S. R. D. 1 Pag. 320).

1409 confirmerede Kong Erik Odense Byes Privilegier (Atl. 6 Pag. 582), hvilken Confirmation er indført i Aktstykkerne Pag. 23-24.

S. A. var Lauritz Nielsen Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 589).

S. A. stadfæstede Kong Erik i Malmø Knudsbrødrenes Privilegier i Odense (S. R. D. 1 Pag. 320, Hv. Pag. 633, Atl. 6 Pag. 602).

S. A. var der et stort Jordskjælv i Landet, Natten efter 24 August imellem Kl. 11 og 12 (i Følge en i Fons Kirke opbevaret Efterretning, see N. D. Mag. 6 Pag. 52).

S. A. qvitterer Bjørn Olessøn, Ridder, Fru Silæ, Pæter Knutssøns Efterleverske, for den Gaard Krogsbølle. Forseglet have **Conradus Houweskiel Armiger, Nicholaus Jænssön & Lodewig Kræmere, cives Otton. Datum feria 4ta post Dominicam qvasimodogeniti (Dipl. Lang.)**

S. A. tillader Bisskop Hennichinus af Odense dem fra Hvellinge og Gaarden Puhcholm i Schamherred, som havde klaget over den lange Vei til deres Sognekirke i Nordeoppe, skjøndt de havde en nærmere i Bederslev, at søge denne sidste. **Datum An. 1409**

in crastino ascensionis Domini (Dipl. Lang.). Men Hennichinus var, vel at mærke, først meget senere Biskop i Odense og gav virkelig 1449 en lignende Tilladelse; er der derimod allerede 1409 Noget i denne Henseende af en af de tidligere Odense Bisper bestemt, da maa det have været Johannes, som beklædte Bispestolen fra 1403 til 1416).

1410 var endnu Laurits Nielsen Prior i S. Knud (Bloch 1 Pag. 590); hvorimod Atl. 6 Pag. 589 lader Adam være Prior; men Sagen var, at Laurits Nielsen døde i dette Aar (S. R. D. 1 Pag. 321) og at i hans Sted

S. A. Adam blev Prior i S. Knud (Daug. Pag. 295); og findes eller fandtes denne Priors Navn paa tvende af S. Knuds Kirkes Klokker (Birch.). Paa den saakaldte lange Klokke læstes nemlig følgende:

Fecit contundi — me frater Adamqve refundi;
omni nempe die — missam resonabo Marie.

An. D. 1410.

Og paa den anden, som Bircherod kalder campana qvadrantaria (maaskee Qvarteerslags-Klokken) læstes:

O rex gloriæ Christe! veni cum pace!
Anno milleno triceno nep. pede noto (eller som der i en anden og formodentlig rigtigere Afskrift læses: nec pede noto) Adam, hvilket sidste aldeles ingen Mening vilde give og altsaa maa være feil afskrevet, maaskee i Stedet for: nonagesimo nono. Muligviis kunde det ogsaa være en Kloster-Vittighed (ligesom i det hos Hvitfeld Pag. 504 anførte Munkevers, hvor Rastrum betyder en Rive med 3 Tænder eller m ɔ: 1000, trivurstum, drei Würste (3

Pølser eller CCC ɔ: 300 og Spid longum et langt Sped eller Spyd altsaa 1 ɔ: 50), i hvilket Tilfælde (dersom man ellers tør forandre det til nex pedum nodus) nex kunde betyde instrumentum necis ɔ: + eller ×, pedum en Krumstav ɔ: C og nodus den saakaldte Hexeknude, der som bekjendt stedse danner et α eller |× ɔ: IX; men den værste Knude bliver endda den, at Adam saavidt man veed, ikke 1399 var Prior, og at man altsaa maa tage sin Tilflugt til den Formodning, at han maaskee dog den Tid idetmindste kunde have været Subprior, Diaconus, Provisor eller andet deslige. Men det sikkreste er, at tilstaae, at man aldeles ikke forstaaer at udtolke disse, formodentlig urigtigt afskrevne Ord.

S. A. var Urias Jacobi Prior i St. Hans og fremlagde det under 1280 omtalte Document (P. Müller Pag. 16, 29), ogsaa skal han allerede have været Medlem af det Elænde Gilde i Odense, som altsaa før 1435 maa have existeret (see 1347).

S. A. saavel som 1417 og 18 var Henneke Hansen (jfr. 1390) Borgmester (Birch.).

S. A. bestemte Kong Erik af Pommern, at Nyborgs Indvaanere for Fremtiden skulde nyde ligesaa stor Frelse og Naade som Odense Byes Borgere (Atl. 3 Pag. 527); hvilket i det mindste beviser, at denne hidtil havde havt Fortrin frem for hiin.

S. A. synes Ridderen Christen Nielsen Friis til Lundbygaard og Orbeklunde (den under 1385 omtalte Nicolaus Frises Søn), som var gift med Maren Nielsdatter Krumpen, at være begraven i Graabrødre Kirke (W. N. T. 1726 Pag. 83, jfr. Hoff.

D. Ad. 1 Pag. 21 Tab. 1). Dog maa det vel have været en Deel Aar senere; thi hans Søn Henrik Friis, som ogsaa i Graabrødre Kirke blev begraven, døde først 1504. Dog kan det ikke, som Atl. 6 Pag. 820 synes at antyde, have været 1454; thi da maatte han have levet 69 Aar efter sin Faders Død, som neppe er rimeligt.

1411 underskrev Bispen i Colding som en af de danske Forlovere for den 5 Aars Anstand mellem Riget og Fyrstendømmerne (Hv. Pag. 640).

1412 holdt Bisp Johannes Paaske i Dalum Kloster og begavede det med Aflad (S. R. D. 1 Pag. 321) ligesom ogsaa Seden Kirke (ibid.).

S. A. Hr. Claus Krumediges Skjøde til Hr. Bjørn Oleffsøn paa Stiensgaard, dateret S. Johannis Kloster i Othense og til Vitterlig underskrevet af Niels Jepsøn Borgmester ibid. Dominica Cantate (Dipl. Lang.).

1413 gav Bisp Johannes med flere Bisper Aflad til Gavnøe Kloster (S. R. D. 1 Pag. 331).

S. A. skjenkede Mathias Jensen i Odense 5 Agre ved Snestrup til Johannes Evangelistes Alter i S. Michels Kirke (P. Müller Pag. 16); jfr. 1394.

S. A. skal S. Hans Kirkes anden Klokke være støbt (Atl. 6 Pag. 597); Hoff. 5 Pag. 190 siger derimod 1443.

S. A. døde, i Følge Bircherods Afskrift af en Liigsteen i Frue Kirke, Provsten Jacobus Magni eller Jep Mogensen (Andre sige 1443; thi 1413 var han ikke engang Provst, jfr. 1416).

1414 aflagde Bispen af Odense sit Vidnesbyrd i

Stridighederne eller Processen mellem Danmark, S. Jylland og Holsten (D. H. 13 Pag. 771).

S. A. giver Paven Dalum Kloster Aflad (S. R. D. 1 Pag. 322, Pont. 2 Pag. 512).

1415 indvier Bisp Johannes af Odense Hennichin Thorchilsen, som var Degn (Diaconus) ved Gostæd Kirke (paa Laaland) i Odense Stift, til Presbyter eller Præst ved samme (S. R. D. 1 Pag. 322).

S. A. florerer i Fyen Johannes Hennichini Ringcoby, Prior i Dalum, som Paven 1414 havde tilladt at have og at ombære et altare portatile; samt Ingerd Nielsdatter sammesteds Abeddisse (S. R. D. 1 Pag. 322).

1416 var Jens Andersen Lodehat Provst i Odense og tillige Kongens Kantsler, men blev s. A. Biskop i Roskilde (D. Mag. 4 Pag. 290, 5 Pag. 258-59, Pont. 2 Pag. 413, Bloch 1 Pag. 596-97). Han gav til Skolen paa Vor Frue Kirkegaard i Odense 7 Læster Korn og satte Ivar Lauritzen til sammes Skolemester (Atl. 6 Pag. 592). Altsaa laa denne Skole, hvad man ogsaa af Beliggenheden maa slutte sig til, ingenlunde under S. Knuds Kloster, men tvertimod under Provstens Direction og altsaa under Vor Frue.

S. A. skulde Biskop Johannes være død og Nafne i hans Sted være bleven udvalgt (Pont. 2 Pag. 431); men Andre sige uden Tvivl rettere 1420; og naar det altsaa hedder, at Biskop Nafne omtrent ved denne Tid oprettede en Skole i Odense til Ungdommens Underviisning (Bloch 1 Pag. 238), da maa ogsaa dette henhøre til en Tid, der er yngre end 1420.

S. A. udstædes Skjøde paa 2 Agre i Tageløkken ved Odense til et af Byens Klostre (Hoff. F. 5 Pag. 184), som formodentlig ifølge Beliggenheden maa have været Sortebrødre- eller Dominicaner-Klosteret, (thi Tageløkken laa Norden for sammes Frugthauge, see 1390).

S. A. indvier Severinus Episcopus Trangilliensis, Vicarius Episcopi Johannis in sacris, nogle Altre i Orte Kirke og giver Aflad til Balslev Kirke; ligeledes indvier han Altre i Haarby, Brenderup, Halstorp (Allerup), Elvastria (Ellested), Allerup (Ollerup) og Godberg (Gudbjerg), samt giver Aflad til Fennerup (jfr. Atl. 6 Pag. 730) og Hunstrup; indvier Altere i Svanninge og S. Broby og giver Aflad til Hellerup Kirke, som det synes tilhobe i Fyen (S. R. D. 1 Pag. 322).

1417 giver Severin, Bisp Johans Vicarius, atter Aflad paa Laaland (Pont. 2 Pag. 518-19, hvor Afladsbrevet findes).

S. A. stiftede Bispen en Vicarie for S. Knudsgildet i Svendborg (Pont. 2 Pag. 519, hvor Stiftelsesbrevet findes).

S. A. var Bisp Johannes i Kjøbenhavn med at dømme i den Trætte mellem Kongen og Roskilde Bisp om Kjøbenhavn (D. Mag. 5 Pag. 290).

S. A. begavede Otto Tedynhusen, kaldet Schinkel, (jfr. 1395 og 87), Henrik Nicolai af Kyle (maaskee Knyle ɔ: Hoffmansgave), og Henrik Nicolai (Qvitzau) af Sandager, Væbnere, Godbjerg Kirke; hvilket Rinkeby, Provst i Odense (see 1418), og de 2 Odense Raadmænd Robert og Johannes (jfr. 1399, 1402 og

5) Clementsen bevidne (S. R. D. 1 Pag. 322-23). Af Givernes Navne og Bopæl sluttes, at det er Golbjerg (nuværende Guldbjerg) Kirke der menes; da man ellers snarere skulde have troet, at det var Gudbjerg, ligesom 1416.

S. A. døde Johannes Petri de Løisemose, Landsdommer i Fyen (Birch.), jfr. 1407.

S. A. var Robert Richardson Advocatus & Proconsul ɔ: Byfoged og Borgmester (Birch.); jfr. 1390 og 1405.

1418 pantsatte Otte Feygfyhr en Gaard i Snestrup til Prior Urias i S. Hans (P. Müller Pag. 16). Og er det mærkeligt nok, at denne Mand havde sit Tilnavn af Skjærsilden (das Fegefeuer).

S. A. var Nicolaus Hart (jfr. 1406) og Peter Little Borgmestre; den sidste kaldes bene meritus de Dominicanis; ligesom hans Eftermand Borgmester Hans Muhle, der døde 1439 (Birch.).

S. A. døde Hermannus Rinkeby, Provst i Odense, og blev i Frue Kirke begraven; (dog kan dette neppe være rigtigt, thi han nævnes jo endnu 1420); Johannes Rinkeby, der var Prior i Dalum, levede derimod endnu, saavelsom Priorinden Ingerta (S. R. D. 1 Pag. 323).

S. A. var Jess Nielsen Kragh Landsthingshører (Birch.); imidlertid falder denne Efterretning mig noget mistænkelig, da B. selv har anført en Mand af samme Navn som Landsthingshører 1343. Imidlertid har jeg dog siden fundet, at det, idetmindste hvad det Første er angaaende, har sin Rigtighed; thi netop 1418 bevidner Jesse Nielson Kragh, Lands-

thingshører i Odense, Jens Findsøn, Provst i Asnes, Herre Urias, Forstander i S. Hans Kloster i Odense, Robert Riqvardsøn, Borgmester i Odense, Hans Eggerdsøn og Claus Jenssøn, Raadmænd i det samme Sted, at Borqvard Lembek, Væbner, paa Fynbo Landsthing i Odense skjødte til sin Husfrue en Gaard i Dreyby i Munkebothæ Sogn. Givet den Løverdag næst efter hellig Korsdag (Dipl. Lang.).

1419 skjenkede Landsdommer Jens Pedersen (jfr. 1406 og 7 og 17) til Løismoses Enke, Bertha, Dominicanerne i Odense mange Godser til Sjælemesser for sin afdøde Mand (Pont. 2 Pag. 526, Atl. 6 Pag. 590, hvorimod S. R. D. 1 Pag. 323 kalder hende Grethe Brokdorf og lader hendes Sønner Lauritz og Peder (Jensen), hendes Fader Henrik (Brokdorf) og Moder Ingerd, Henrik Borbek (Barsbek?), og den ædle Qvinde Cæcilia være Vidner). Ogsaa Ridderne Tue Hansen, Kield Thomsen og Borchard Limbek skjenkede Dominicanerne Gods i dette Aar (Pont. 2 Pag. 526, Atl. 6 Pag. 590), S. R. D. 1 Pag. 323 siger derimod Tucho Tausen, hans Broder Chetil Tausen og Borgard Limbek, samt at det skete for Sjælemesser eller for at holde Aarstid eller Anniversarier. Formodentlig er den Ene af de oven Omskrevne den Borqvardth Lambek (formodentlig Limbek), der skjødede S. Knuds Kloster en Gaard i Bubell i Vends Herred, en Gaard, hvorover der siden faldt Biskopsdom og Rigsraadsdom, og i Følge samme skete Indførsel (Chr. Pouels. Reg.).

S. A. beseglede Bisp Johannes af Odense i Kjø-

benhavn det mellem Kong Erik af Pommern og Kongen af Polen oprettede Forbund (Hv. Pag. 678).

S. A. udstædedes i Odense et Landsthingsvidne, at Hr. Prødbiørn van Podbusk war paa Landzting oc bødt sig i rette met Otte Skinkel (jfr. 1417) om Føns, at thet war Kronen til met rette, oc sick ther witne paa, swo at forscreffne Fons hører Koningen oc Kronen till oc er Konningens oc Kronens rette bierck, uthen en gordh met two landbostaffne. Ther thet widne wor ganghet, tha lodt Otte Skinkel syn bewiisning læse oc skødh sigh fore Koningen. Tha upstodh Hr. Predbiørn oc spurde, om thet forne Fons matte meles i Overstede effther beggis theris bewiisning och Skodzmaal. Hvilcket Landsdomere oc Koningens Cantzeler melte i Overstede sex Uger omkring, swo lenge de haffde bode woret fore Koningen. Tha gick Otte Skinkel owerhørigh aff ting oc wilde engte holle aff then rett, som landzdommere, Koningens Cantzeler oc menige land fand hanom fore, men Hr. Prødbiørn bødh sig altiidh i rette paa Koningens weygne. **Datum Ottoniæ MCDXIX die sancti Martini episcopi (litt. in Calend. repert.)**

S. A. var Erkebispen i Lund, Peder Lykke, i Odense og udstædte der, under Banns Straf, et Beskyttelsesbrev for Knudsbrødrene i Odense mod dem, der forfulgte dem, **Dat. Dominica prima mensis Novemb.** (Pont. 2 Pag. 226-27, hvor Brevet er aftrykt, jfr. Atl. 6 Pag. 589); **S. R. D. 1** Pag. 323 siger os, at det skete paa et Concilium, som Erkebispen holdt i Odense og at der paa samme til-

lige af de forsamlede Bisper blev udstædet Aflads-brev, saavel for Egense som for Fraugde Kirke.

S. A. gav Bisp Johans Vicarius in pontificalibus, Severinus, episcopus Tranqvillensis, Aflad til Overndrup Kirke, samt indviede den igjen paany opbygte Kirke (S. R. D. 1 Pag. 323).

S. A. gav Bispens ovennævnte Vicarius Garslof (læs Særslef) Kirke Aflad (S. R. D. 1 Pag. 323).

S. A. Jess Pethersøn, Landsthingshører i Fyen, Hans Henichessøn, Præst og Prior i Dalum, Robert Riqvardsøn, Borgmester i Odense, Claus Jenssøn og Niss Jenssøn, Raadmænd i Odense, deres Thingsvidne paa Fynbo Landsthing, angaaende en Gaard i Grynderløff (ɔ: Grindløse), den Løverdag næst efter S. Knud Konges Dag (Dipl. Lang.).

S. A. skulde Bisp Nafne (Johan?) have afskaffet sin Vicarius Severin Tranqvillensis, idet han overlod ham til den Roskildske Biskop, og fra den Tid have forrettet Embedet selv (Pont. 2 Pag. 432). Derimod siger S. R. D. 1 Pag. 234, at han i hans Sted fik Mag. Nicolaus sacerdos til Official. Begge Dele angaae uden Tvivl Biskop Nafne og altsaa en sildigere Tid.

1420 frasiger Erik Pommers Dronning Philippa sig sit Livgeding i Fyen, nemlig Næsbyhoved o. s. v. Dat. Lalands Alboghe ipso die commemorationis beati Pauli apostoli, (Hv. Pag. 679, hvor hendes Afkald findes, jfr. B. R. 1 Pag. 26); og er det saaledes at formode, at dette Livgeding eller Næs-

byhoved allerede er hende blevet tilstaaet 1406, da hun holdt Bryllup med Kong Erik (Hv. Pag. 629).

S. A. har man et Vidnesbyrd om endeel Gaders Løb i Odense; nemlig i et Tingsvidne af 1480, som handler om hvorledes det for 60 Aar siden havde været i Byen (Aktstyk. Pag. 68); og kan af samme ikke rettere skjønnes, end at der allerede da (1420) havde været saavel en Bispegaard, som et Elænde Gildeshuus paa Torvet beliggende; ligesom der ogsaa omtales en Ildebrand, der havde fundet Sted i Byen mellem 1420 og 1480.

S. A. udstæder Borgmester og Raad i Odense deres Skjødebrev (til S. Knuds Kirke eller maaskee snarere til Guds Legems Vicarie, jfr. 1428) paa Myntergaarden i Odense, der efter Skjødebrevets Lydelse i fordums Tid kaldtes Bulhuus (Langeb. Col. af Chr. Pouels. Reg.).

S. A. døde Jacobus Johannis Canonicus i Fyen (S. R. D. 1 Pag. 324); hvorved det er at mærke, at der endnu ingen Caniker var ved S. Knud, og skulde han altsaa have beklædet denne Post i Byen, da maatte det vel snarest have været ved Vor Frue, jfr. 1323.

S. A. bekræfter Provst Herman af Odense (see 1417 og 18), at for ham mødte en Mand af de Spedalskes Huus i Odense og bekræftede den Gave af 12 Mark Sølvs Jord paa Glamdrup (ɔ: Glavndrup) Mark, som hans Forældre og Venner af Andagt havde skjenket til S. Nicolai Kirke i Skamby (en gl. Copibog i A. Kalls Bibl.).

S. A. skal Bispen Johannes Ovesen af Odense

først være død og i S. Knud være begraven (S. R. D. 1 Pag. 324, Hv. Pag. 679). Pont. 2 Pag. 431 siger derimod, at han døde 1416 og blev i Allested Kirke begraven; det Første er ligesaa urigtigt som det Sidste (D. Mag. 3 Pag. 262).

1421 blev Bisp Nafne af Vesteraas udvalgt til Bisp i Odense i den afdøde Bisp Johannes's Sted, men det skete paa Erkebispens udtrykkelige Befaling (Hv. Pag. 683), og uagtet Knudsbrødrene havde faaret deres egen Oeconomus dertil (D. Mag. 3 Pag. 257, 262, Pont. An. 2 Pag. 529). S. R. D. 1 Pag. 324 siger blot, at s. A. var Munken Laurentius af S. Knud Klosterets Oeconomus ved Domkirken, og at Naffno Johansen, som var Bisp i Aros blev forflyttet til Odense; men S. R. D. 7 Pag. 234 omtaler Sagen udførligt, som den i det Foregaaaende er anført, jfr. D. Mag. 3 Pag. 262. Biskop Nafne førte til Vaaben 3 Regnbuer med 2 Pilehager, og var altsaa af Familien Krigebusk (ikke Kikebusk), der som oftest kaldes Gørsting (S. R. D. 7 Pag. 234); han var Biskop i Aroos ɔ: Vesteraas i Sverrig, før han kom til Odense (Hv. Pag. 683, Pont. 2 Pag. 431); han stiftede en Skole til Ungdommens Underviisning (jfr. 1416) og gjorde Vel mod Knudsbrødrene (D. Mag. 3 Pag. 267); thi han var en gavmild Mand, men vaagede med Strenghed over Kirkens Disciplin (S. R. D. 7 Pag. 234), var ivrig i sit Embede og bestræbte sig for at afskaffe den Skik, at nu selv Præsterne af Magelighed anskaffede sig Vicarer (Pont. 2 Pag. 431), men havde derimod selv til Vicarer Arner Episcopus Scala-

tensis, Severinus Episcopus Tranqvillensis (jfr. 1419) og Mag. Paul Nicolaisen (S. R. D. 7 Pag. 235), hvilken Sidste skal have efterladt sig en Fortegnelse over de Odense Bisper fra Hubald til Nafne (D. Mag. 3 Pag. 268). Forøvrigt findes Bisp Navnes Levnet udførligt i D. Mag. 3 Pag. 257 sq.

S. A. blev den Odense Franciscanermunk Nicolaus Johannis indsat til Inqvisitor mod de hussitiske Kjætterier (Pont. 2 Pag. 530).

S. A. var Niels Murch eller Mork Prior i S. Knud (Bloch 1 Pag. 591); S. R. D. 1 Pag. 324 kalder ham N. Mørk og siger, at han s. A. holdt Retterthing ved Aasum.

S. A. udstædte Bisp Navne i Odense en Qvittering om Løsøre-Arv efter Bisp Jens eller Johannes i Odense, og kalder sig ved samme Leilighed blot udkaaret ɔ: udvalgt (altsaa endnu ikke indviet) Bisp i Odense (D. Mag. 3 Pag. 262).

S. A. levede Præsten Hr. Anders af Wiisløf (ɔ: Vigerslev), som kaldes Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1 Pag. 44). Er det nu rigtigt (thi der var ogsaa en anden Præst af dette Navn i Vigerslev 1499), da beviser det i Forening med hvad under 1410 er anført, at dette Gilde, der ogsaa kaldtes Convivium alienigenarum med Hensyn til et Sprog i Vulgata (Alienigenæ sumus &c., Ebr. 11, 13, 14 eller 1 Corinth. 30, 15) allerede har existeret længe før 1435, hvor det paany blev restaureret (see 1347).

S. A. hedder det i et Vidnesbyrd af Pridbern van Pudbusch, Ridder, dat. Helsingborgh profesto be-

ati Georgii martyris (Dipl. Lang.), at Dr. Margrethe havde anmodet Bisp Peder af Roskilde om at laane Kong Erik 10,000 Gylden paa Næsbyhoved (som Dr. Philippa Aaret forud havde frasagt sig), og da Bispen undskyldte sig, ikke at kunne undvære saameget, havde hun selv af sit Eget lagt 4000 Gylden dertil, saa at Kongen nu, — foruden hvad Bispen havde deri, — havde 4000 Gylden i bemeldte Slot (B. R. 1 Pag. 25).

S. A. deelte Ridder Bondo Ipsen af Kragholm (i Skaane?) det Gods, som han ved Bisp Johans Død af Odense havde faaet, med sin Svoger Anders Nielson af Dronningholm (S. R. D. 1 Pag. 324).

S. A. gav Bisp Naffne fra Assens Afladsbrev til Insley (Engeslof) Kirke (S. R. D. 1 Pag. 324).

1422 gav Arner Episcopus Scalatensis (Bisp Navnes Vicar) under sit Ophold paa Hensegaulæ (ɔ: Hinsgavl) Aflad til Brenderup Kirke (S. R. D. 1 Pag. 324).

1423 underskrev Bisp Navne i Kjøbenhavn Forbundet mellem Kong Erik og de vendiske Stæder (Hv. Pag. 994).

S. A. tildeler samme Bisp Dalby Kirke paa Hindsholm Aflad (S. R. D. 1 Pag. 325).

S. A. tildeler han med flere Bisper Allerup Kirke et Afladsbrev (Hv. Pag. 695), som meddeles i S. R. D. 1 Pag. 325.

S. A. tildeler Bispen Horstorp Kirke Aflad (S. R. D. 1 Pag. 325).

S. A. udmærkede sig i Odense Decurionibus gratiosus (ɔ: Raadmændenes Patron eller Velynder)

Echard Sasslov (S. R. D. 1 Pag. 325), maaskee selv en Raadmand, fortrinlig agtet og æret af sine Embedsbrødre. Uden Tvivl den Samme, der 1435 er med at oprette Elændegildet og der kaldes Eggert Fatzlov (Aktstyk. Pag. 33).

S. A. var Niels Prior i S. Knutz Kloster i Othens (Langeb. Coll.); formodentlig den samme Niels Mørk, der baade nævnes 1421 og 1431.

S. A. Erkebispen i Lunds latinske Stadfæstelsesbev paa Katharina Riqvardsdatter, Reinike Riqvardsens Søsters Eiendomsret til Aalykke, Ulfkildsrydgaard (jfr. 1449) og en Grund paa Albani Kirkegaard (Dipl.)

S. A. Otte Skinkel, man Tidehus kalder, Landsdommer i Fyen, Jens Clæmentsøn, Nyels Jensøn, Pæther Lillæ og Henneke Tøyessøn, Raadmænd og Bymænd i Odensæ, deres Brev, at Aar 1423 den Løverdag næst for Alle Helgensdag skjødte paa Landsthinget Hr. Arel Anderssøn, Ridder, til Pæther Diegn af Nyborg til Sten Bassis Hand af Thydebjerg en Hovedgaard i Rosendorp (ɔ: Rostrup i Skamby Sogn) med 4 Brydiegaarde ꝛc. (Dipl. Lang.)

S. A. Nyels Anderssøn, der kaldes Niws, Byman i Nyborgh, hans Brev, at han havde skjødet sin Gaard til Pæther Diegn, Byfoged i Nyborg; underskrevet blandt Vidnerne af Drews Schræder, Byman innen Othensæ, Dat. festo omnium Sanctorum (Dipl. Lang.), og anført for den Synderligheds Skyld, at Vidnet synes at ville udtrykke, at det var intra og ikke extra Othiniam at han var Borger,

og at han altsaa maaskee boede i Byen selv og ikke i en af dens Forstæder.

1424 forsegler Bisp Navne i Aarhuus det Brev, hvorved Erkedegnen ibid. annammer Rind Kloster i god Tro af Dr. Philippa (D. Mag. 3 Pag. 263).

S. A. var Thorsten Jensen Borgmester (Birch.), jfr. 1405.

S. A. et Pergaments-Document i Odense Raadstuearchiv, hvis Indhold er forkommet blandt mine 1811 optegnede Excerpter.

S. A. visiterer Biskop Navne Haarslev Kirke og meddeler den Aflad; ligesom Svanninge Kirke (S. R. D. 1 Pag. 325).

S. A. var Niels Jensen Borgmester (Birch.), jfr. 1405.

S. A. skjødede Bodil, Arill Kremærs Enke, en Gaard i Odense, som Hr. Poffvel Ascke iboede, til S. Knuds Kloster (Chr. Pouels. Reg.)

S. A. Brev paa den Gaard i Østergade uden for Pjente Port, som Niels Bødker iboer og Jomfru Margrethe Pedersdatter gav til S. Knuds Kloster (Chr. Poulf. Reg.)

1425 hedder det om Bisp Navne, at han gjorde Knudsbrødrene tilgode (D. Mag. 3 Pag. 267).

S. A. var Bispen i Lund for med Flere at afsige Dom mellem Dr. Philippa og Bisp Boes af Aarhuus Arvinger (Hv. Pag. 713).

S. A. var Bisp Navne paa et Concil eller Kirkemøde i Kjøbenhavn, hvor de forsamlede Bisper forbedrede Statuta synodalia &c., befalede at bede for Kongen og Dronningen, ja! for den afdøde Dr.

Margrethe [1]) og endelig gave Aasum og Dalum Kirker Aflad (S. R. D. 1 Pag. 325-26, Hv. Pag. 713 sq., Pont. 2 Pag. 540).

S. A. var Jens Clementsen og Johan Mule, Raadmænd (Birch.).

S. A. qvitterer Prior Niels i S. Knuds Kloster i Othens og Kapitel saavel Dr. Philippa som hendes Forlovere for Modtagelsen af 1000 svenske Mark, de havde laant hende (Topogr. Saml. i Geh. Arch.)

1426 blev i Sortebrødre Klosters Sacristi i Odense, i Kongens og Erkebispens med Fleres Overværelse, sluttet et Forlig mellem Axel Pedersen Thott til Lillø (jfr. 1390) og Fru Margarethe, der trættedes om Ridder Sandi eller en for et Barn udgivet Sandsæk, den man saaledes kaldte (D. Mag. 3 Pag. 263, Atl. 6 Pag. 591, men udførligt hos Hvitfeldt Pag. 732). Hvitfeld siger, at Frue Margrethe var en Krogenos og havde været gift med Axel Pedersens Broder; Wieland siger derimod, at hun havde været gift med Oluf Stiesen Krognos, den Rige; hvilket er urigtigt, thi hun var gift med Axel Pedersens Broder Erik Thott til Næss, var en Datter af Holger Gregersen Krognos, men hed Kirstine og ikke Margrethe, som var hendes Moders (Margrethe Brattensees) Navn (Hoff. D. Ad. 1 Pag. 129 Tab. 1).

S. A. indviede Bisp Navne et Alter i Barløse Kirke (S. R. D. 1 Pag. 326).

---

1) Dog skulle disse Forbønner for Kongehuset alt være indførte 1386, Pont. 2 Pag. 12, paa Danehoffet i Nyborg (D. Mag. 1 Pag. 261, Hv. Pag. 571).

S. A. var Claus Clementsen Raadmand (Birch.).

1427 skjenkede Ditlev Skinkel og hans Moder, Cathrine Christensdatter, 2 Gaarde i Andebølle, 1 i Gadsbølle, 1 i Skovby, 2 i Rynkeby, 2 i Hjadstrup, 1 i Dritzlev og 1 i Eskelund til et Vicarie ved hellig Korses Alter i S. Mikkels Kirke i Odense, og s. A. tilstod Ditlev Skinkel Forstanderen i S. Hans, Mester Jacob, saa megen Afgift og Rente af sit Gods i Egense, som den Gaard i Dritzlev og de 2 i Hiadstrup, hvilke han og hans Moder havde skjenket Klosteret til et Vicarie, kunde udgjøre, da de for Tiden vare pantsatte (P. Müller Pag. 16).

S. A. var Nils Jensen Borgmester (Birch.), jfr. 1405 og 24.

S. A. Skjødebrev paa den Gaard i Østergade (uden for Pjente Port, jfr. 1424), som Hintze Grothe solgte til S. Knuds Kloster og hvor Jørgen Jensen nu boer (Chr. Poulf. Reg.)

1428 indviede Bisp Navne Kirken i Nyborg (Pont. 2 Pag. 551).

S. A. var der Herredag i Odense (Birch.).

S. A. erklærede Bisp Navne eller „hæderlige Fader og Herre med Gud Biscop Naffnæ i Othens" paa Landsthing i Odense (hvor da Otto Schinkel var Landsdommer), at han var nærværende og saae og hørte, at Kong Erik (Pommer) oplod Guds Legeme (et Alter og Vicariedom) i Odense Kirke) [1]) den

---

[1]) Allerede 1392 nævnes Provisoren for Christi Legemsgods i Fyen (D. H. 14 Pag. 301), og allerede 1388 var der et Guds Legemsgilde paa Laaland (ibid. Pag. 219).

Jord og Grund, paa hvilken Myntmesteren havde bygt, Østen næst Sortebrødre Kloster og Kirkegaard i Odense, og gav alle Skjøder, som han paa denne Jord og Grund kunde have, helst fordi der var intet (intet Skjøde eller ingen Penge?) udgivet for denne Jord og Grund; og tog derpaa Biskop Navne over denne sin egen Erklæring et Landsthingsvidne (Dipl. jfr. 1420). Dette kan altsaa ansees for det Punkt, da vore Konger ophørte med at lade slaae Mynt i Odense, hvilket ikke blot i Erik Pommers og Dr. Margrethes Tid (Theatr. D. Pag. 160), men ogsaa i ældre Tider (Dänisch. Bibl. 6, 7 Pag. 385) var Tilfældet.

1429 udstæder paa Bispens Vegne hans Official Poul, Præst i Svendborg, paa Orkel Slot en Vidisse af Svendborg Privilegier fra 1409 (Aktstykker Pag. 145).

S. A. var Robert Riqvardsen Borgmester (Birch.) jfr. 1405 og 1417.

S. A. indvier Bisp Navne et Alter i Fraugde Kirke (S. R. D. 1 Pag. 327).

S. A. var Bispen paa Convent i Nykjøbing og udstædede derfra med flere Bisper et Afladsbrev for Orte Kirke (S. R. D. 1 Pag. 327).

S. A. Borgmester og Raads Brev paa et Stykke Jord, der ligger til Ane Veløfs Gaard for aarlig Leie 4 ß. (Chr. Poulf. Reg.), som S. Knud 1443 kjøbte.

1430 skjenkede Claus Rantzau til Aagaarde Dominicanerklosteret i Odense noget Gods (Pont. 2 Pag. 552. Atl. 6 Pag. 591).

S. A. var Jens Lauridsen og Jesse Clemesen eller Johannes Clementis (jfr. 1417) Borgmestere (Birch.).

S. A. var Otto Smeg eller Smekr Høvidsmand paa Næsbyhoved (B. R. 1 Pag. 26).

S. A. var Bisp Navne paa Convent i Nykjøbing og udstædte der med Flere Afladsbrev for Holdorp (ɔ: Ollerup) Kirke, samt for Allerup og for Fraugde (S. R. D. 1 Pag. 327); Hv. siger derimod Pag. 759 Heldorp, ifølge hvilket det rimeligviis maatte være Hellerup Kirke.

S. A. florerede i Odense Nicolaus Jensen (jfr. 1427) Borgmester, Tyle Aschenberg, Hennechin Tukesen og Ludevig de Mezen (S. R. D. 1 Pag. 327). Den Sidste var 1435 med at oprette det Elænde Gilde (Aktst. Pag. 33).

S. A. saavel som 1437 var Jens Michelsen prætor Fioniæ ɔ: Landsdommer i Fyen (Birch.).

S. A. var Hans Mule Raadmand (Birch.).

Af S. A. har man en Udskrift paa Dansk af S. Knuds Gildes Skraa i Othense i Dipl. Lang.

1431 var Niels Morch (eller efter Lang. Col. Dn. Nicolaus Møørck) endnu Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 589), jfr. 1421.

S. A. var Thomas Gheysmer, en Stralsunder af Fødsel, Munk i Odense Kloster og har s. A. skrevet et Compendium hist. danicæ ab initio ad Waldemarum 4tum (Daug. Pag. 293), som han selv lod afskrive ved en Odense Borger Henrich Divel (Pont. 2 Pag. 308), og som nu findes trykt i S. R. D. 2 Pag. 286 sq.

S. A. nævnes 3 Canonici Othonienses eller Ka-

niker i Odense (Atl. 6 Pag. 592), nemlig Jacob Johannis, Laurentius Nicolai og Johannes Laurentii, samt Dr. Jesper Henrici (Qvitzau) til Sandagergaard, baade Canonicus Roskildensis & Othoniensis, jfr. 1420.

S. A. nævnes Priorinden Gertrud i Dalum Kloster som høist fortjent af sin Orden (S. R. D. 1 Pag. 328).

1432 var Nils Jensen eller Nicolaus Johannis Borgmester (Birch.), jfr. 1427 og 30.

S. A. udstædes et Bythingsvidne paa, at Kong Valdemar den 4de havde ladet Næsbyhoved Sø støve og dæmme ɔ: til Møllean læg indrette (B. R. 1 Pag. 24).

S. A. var Jesse Petersen, Claus Jensen, Hans Eggardsen, Olaf Michelsen, Jeppe Pabe, Peder Nicholaisen og Hardenberg Raadmænd (Birch.).

S. A. Kong Eriks Dombrev, hvorved den S. Knuds Kloster tilhørende og 1370 omtalte Gaard paa Vestergade dømmes til Laas (Chr. Poulf. Reg.)

1433 var Bisp Navne paa Danehof i Svendborg (Hv. Pag. 767) og udstædte der med flere Bisper Afladsbreve for Dalby, Kjølstrup, Overndrup, Allerup og Høiby Kirker (S. R. D. 1 Pag. 328, Pont. 2 Pag. 554).

S. A. skjenkede Bjørn Oluffen, Ridder (jfr. 1402), alt sit Gods i Torpe i Liungby Sogn ɔ: Lumby-Torup til S. Andreæ Alter, som han havde stiftet i det af ham selv opbygte Capel ved S. Michels Kirke for Messer til Dr. Margrethes, sin egen og sin Families Sjælefrelse (P. Müller Pag. 16).

S. A. var Hans Eggertsen Raadmand (Birch.).

S. A. Kong Eriks Stadfæstelse paa den 1429 omtalte Ane Veilofs Gaard (Chr. Poulf. Reg.), fom S. Knud 1443 kjøbte.

S. A. tildømmer Kong Erik af Pommern atter Hans Mule af Odense den Gaard, han nu iboer, og i hvilken han med 4 skjællige Mænd lovlig var indført, og som rækker fra den almindelige Gade og indtil Sortebrødre Kloster, for Østen næst Sortebrødre Klosters Stræde, med Steenhuus og Træhuus og al Tilligelse, undtagen det Byggested, som ligger mellem Borgmester Jens Clæmitsens Gaard og Hans Mules Port, hvilket Jes Haysøn nu i Være haver. **Datum profesto corporis Christi (Reg. Voss. & Dipl. Lang.)**

1434 var Bisp Navne paa Danehof i Vordingborg (Hv. Pag. 770, N. D. Mag. 1 Pag. 38) og udstædede der med flere Bisper Afladsbreve for Svanninge, samt for Odense og Dalby Kirker (**S. R. D.** Pag. 328).

S. A. skriver Erkebispen til de Odense Geistlige, som havde klaget over deres Biskops Paapassenhed og Strenghed, bebreider dem deres Forsømmelighed og befaler dem flittigere end hidtil at udøve og at overvære Gudstjenesten (jfr. Pont 2 Pag. 431-32), forbyder dem derhos at have mere end een Skole og tager dernæst Knudsbrødrene i sin Beskjermelse (**S. R. D.** 1 Pag. 328). Af det Sidste maa man saaledes slutte, at den ene Skole, han vilde give Monopolet, maa have været Knudsbrødrenes. Imidlertid faaer det Hele et ganske andet Udseende ved at efter-

see Brevet selv i Dipl. Lang., hvor det kaldes Petri, Archiep. Lundens: Brev om de Klager, qvomodo ecclesia B. Kanuti Ottonie, mater & caput ecclesiarum eiiusdem dyocesis, per plebanorum, vicariorum, altaristarum & scolarium absentiam & harum personarum retractionem contumacem eius debitis laudibus &c. ad plures annos fuerit spoliata; derfor en skærpet Befaling om Gudstjenestens Pleie, samt ne qvis aliqvas scolas particulares preter scolam unicam communem apud ecclesiam cathedralem ibid. & scolam dictam Pughæ, scolæ incipere vel inceptas tenere præsumat in posterum. Dat. Wordinb. in oct. visitacionis Marie virginis gloriose, og forseglet af den Odense Bisp Nauffno. (Altsaa vare der dog den Tid 2 lovlige Skoler i Byen, nemlig den lærde Skole ved S. Knud og Pugeskolen ved Vor Frue).

S. A. confirmerede Bisp Navne det af de laalandske Degne oprettede Calænde Gildes Statuter (Pont. 2 Pag. 432, jfr. D. Mag. 3 Pag. 264 sq., hvor Confirmationen findes aftrykt, hvoraf sees, at Biskoppen selv var dette Gildes Medlem eller Confrater).

1435 døde i Odense Adelsmanden Valdemar Vinsflet og blev i Graabrødre Kirke og i Munkenes Dragt begraven (Hv. Pag. 791, S. R. D. 1 Pag. 329). Abildgaard har aftegnet hans Liigsteen og Nyerup omtaler den i Mindesmærk. Pag. XLVII.

S. A. har Biskop Navne i Vordingborg forseglet Forliget mellem Kong Erik og Grev Adolph af Holsten (D. Mag. 3 Pag. 266).

S. A. stifte (eller fornye) 25 navngivne Borgere i Odense det saakaldte Elænde Laug eller Gilde, hvis plattydske Skraa meddeles i Aktstykker Pag. 31-34, og hvori det hedder, at de stiftede en Vicarie eller evig Messe, S. Maria eller Vor Frue til Ære, i S. Albani Kirke i den nordre Side i det nye Capel, hvilken skal hedde det Elænde Laug, fordi de erkjende sig at være bestædte i Udlændighed (ɔ: Elænde) hernede, saa at den ene Ven ikke kan frelse den anden fra Døden, hvorfor de Alle vilde bede med hinanden, at den, der har Magt til at frelse, idetmindste vilde forløse deres Sjæle fra den evige Død; til hvilken Ende de vilde lønne en Præst til at holde Vigilier og Sjælemesser for deres afdøde Laugsbrødre og Søstre med 4 Vorlys for den Døde og 6 i den foran Alteret hængende Lysekrone ɔc.; dernæst høitideligholde hans Afgang med Offer, Gjæstebud o. s. v. [1]): en Laugsskraa, de havde beseglet med Vor Frues og alle Medlemmers Segl; hvoraf man altsaa, saavel som af Alterets Navn, maa slutte, at Broderskabet ogsaa har baaret Navn af Vor Frue (hvilket vi desuden under 1471 i det Følgende nærmere skulle erfare). Endskjøndt der nu aldeles ikke tales om nogen Fortsættelse eller Fornyelse af et ældre Gilde, saa vil det dog være Enhver indlysende, at Frygt for Døden og Tanken om den forestaaende Grav i den Grad har bessælet Medlemmerne, at man ikke kan andet end

---

1) Maaskee kunne disse Maaltider til Ære for den Afdøde idetmindste i en vis Henseende ansees for en Levning af det hedenske Gravøl eller Begravelsesgilde.

troe, at dette Selskab er opstaaet paa en Tid, hvor Døden fortrinligviis herskede og altsaa i Pestens Tid, skjøndt det ved sammes Ophør i mange Maader kan være bleven modificeret og i sine Udtryk formildet. Da nu ingen saadan Pest-Epidemi paa nærværende Tid var herskende (thi den sidste var af 1405), saa er det rimeligt, at Selskabet oprindeligviis er opstaaet i den første betydelige Pest 1348-50 (saa meget mere som vi netop da finde et Vor Frue Alter i S. Albani Kirke oprettet); at det siden med de Modificationer, Tidsaanden udfordrede, er blevet fornyet hver Gang Pesten paany havde indfundet sig, f. Ex. 1375 og 1405, og at der formodentlig atter nu har været Udsigt eller Frygt for en lignende Pest og dette saaledes foranlediget denne sidste Fornyelse (jfr. forresten 1347, 1410, 1420 og 1421).

S. A. blomstre i Odense Johannes Mule og Petrus Lille (jfr. 1418), Borgmestre (altsaa havde Odense nu 2 Borgmestre, ligesom Erik Pommer gav Landskrone 1432, **S. R. D.** 1 Pag. 328), Johannes Hardenberg, Henrik Dunker, Svend Lasse, Strange Jude, Andreas Laurentii, Otto Grotte, Mathæus Canuti, Ludevig de Mezen og Petrus Litle Nielsen, som alle havde gjort sig fortjente af Franciscanerne (**S. R. D.** 1 Pag. 329).

1436 overlod Kong Erik Pommer Hertug Bugislav, sin Frænde, Nyborg, Hagenskov og Hinsgavl, og med dem, som det synes, det hele øvrige Land (B. R. 1 Pag. 27), fordi han havde den Hensigt at tilvende ham sine Riger (**S. R. D.** 1 Pag. 329).

S. A. skal det saakaldte stettinske Huns (formo-

dentlig saaledes kaldet af Kong Erik Pommers der indlagte Landsmænd, dem Hvitfeld kalder de stettinske Herrer) være bygget i Odense, da Kongen ansaae det for tjenligt, at Adelen drog ind til Byen at boe, for at holde Hertug Bugislav det øvrige Folk til Lydighed; hvorfor endnu til Hvitfelds Tid saa meget Adelsfolk boede i Odense (Hv. Pag. 792), skjøndt, som det synes, i største Tarvelighed; idetmindste saaes der endnu 1811 paa mange Steder i Byen, men især paa Nørregade, de smaae bitte Huse, hvori vore Adelsmænd i gamle Dage boede. Disse Huse vare kun 4 Fag brede; anden Etage var bygget længere ud end første; Herrens og Fruens Vaabner vare udhugne i Bjælken over Døren, og denne, som knap var saa høi, at man kunde gaae opret derigjennem, var lukket med to horizontal-tværdeelte Dørre, prydede med alskjøns Billedhuggerarbeide og et massivt i Snørkler udskaaret Jernbeslag. Den gode Hvitfeld siger os forresten hverken hvori det stettinske Huus egentlig har bestaaet, eller hvor det var beliggende; men af hans øvrige Udtryk om disse Kong Eriks Landsmænd eller stettinske Adelsmænd, nemlig at de havde fremmede Leietropper med sig til at haandhæve og forsvare sig med, maa man formode, at det har været et Slags Hovedvagt eller Caserne, hvis Oprettelse naturligviis maatte foranledige de stettinske Herrer eller Adelsmænd til, som Corpsets Officerer at bosætte sig omkring i Byen. Men hvorvidt Huset selv kan have ligget hvor nuværende Hovedvagt er, og senere staaet i Forbindelse med eller tilsidst endogsaa overgaaet i den dertil stø-

dende, af Landboadelens Forsamlinger i den nyere Tid saakaldte Adelens Gaard (Atl. 3 Pag. 451, som uden Tvivl den Tid var Byens Raadhuus), skal jeg for Dieblikket af Mangel paa fornødne Oplysninger endnu ikke kunne afgjøre.

S. A. døde i Odense Bothilda, Joachim Henrichsens Enke, vel fortjent af Franciscanerne, i hvis Kirke hun ogsaa blev begraven (S. R. D. 1 Pag. 329).

S. A. skjenkede Ingeborg Christiansdatter, Predbjørn Podebuskes Enke (jfr. 1419), S. Hans Kloster 2 Gaarde i Næthinge (ɔ: Ringe i Næraae Sogn, Paludan Müller Pag. 17).

S. A. undertegner Nicolaus Jensen, (jfr. 1432) proconsul ottoniensis, et Bevis, hvorved den holstenske Adelsmand Hærthvig Heysthæn (ɔ: Hartvig Hesten) af Olwedæ (ɔ: Elved) erklærer at have modtaget de 200 lybske Mark, som Hr. Luder Kabel (jfr. 1407), Ridder, var ham skyldig rc. Dette Document, hvis Meddelelse jeg har Hr. Copist Knudsens Godhed at takke, interesserer mig saameget mere, som det er det ældste Document, hvori jeg har fundet min Fædrenegaard omtalt.

1437 var Mester Jacob Præst og Commender i S. Hans Kloster i Odense (Bloch 1 Pag. 593, 815, Atl. 6 Pag. 591, P. Müller Pag. 29), jfr. 1427.

S. A. var der Herredag i Odense (Birch. formodentlig efter Hv. B. Kr. Pag. 42).

S. A. lyste Prior Niels af S. Hans Kloster Laughævd over en Klosteret tilhørende Gaard og Grund i Pederstrup (P. Müller Pag. 17).

S. A. var Henrik Tønnisen (Thuonis) Byens Borgmester (Birch.), jfr. 1430.

S. A. var Jens Michelsen prætor Fioniæ ɔ: Landsdommer i Fyen og bivaanede de af Bisp Navne i Odense holdt Comitia (Birch.), jfr. 1430.

S. A. bekræfter Johannes Hartvici, clericus Ottoniensis dioceseos publicus imperiali auctoritate notarius adskillige 1406 udstædte Breve (Dipl. Lang.)

1438 var Bisp Navne paa Rigsdagen i Corsøer og tilskrev derfra med de øvrige Rigens Raader Kong Erik deres Besværinger (Hv. Pag. 805 sq.), ligesom ogsaa de der forsamlede Bisper tilstode S. Jodoci Alter i S. Knuds Kirke et Afladsbrev (S. R. D. 1 Pag. 330, Pont. 2 Pag. 569), jfr. 1441.

S. A. døde Bisp Herman i Viborg, som var Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1, 38).

S. A. var Henrik Tugesen (see forrige Aar) endnu Borgmester i Byen (S. R. D. 1 Pag. 330).

S. A. Jens Michelsøn, Landsdommer i Fyen, Per Jensøn, Præst og den Helligaands-Huses Forstander i Othens, Hennichæ Tyghessøn, Borgemester sammesteds, Hans Æggerdssøn og Per Nielsen, Raadmænd i Othens, Anders Laurenssøn og Ingvor Werkmester, Bymænd i Othens, samt Oleff Taghessøn af Marsloff, deres Brev, at Anno 1438 den Løverdag næst efter Vor Frue Dag, Assumptionis, fik Æggerd Fryllе af Urbierck (ɔ: Ore Birk) paa Fynbo Landsthing et Tingsvidne, at Thommes Juul af

Krogsbole havde skjødet ham sit Gods i Fyen (Dipl. Lang.)

S. A. Jens Michelssøn, Landsdommer i Fyen, Jæcep Geed, Prior af S. Knudz Kloster i Othens, Jæcep Mowenssøn, Provst i Othens, Jæcep Commender i S. Hjans Kloster i Othens, Hennike Thygessøn, Borgmester i Othens, Jens Pæthersøn og Jæp Pabe, Raadmænd sammesteds, deres og samtlige Thingets Vidnesbyrd om Æggerd Christiersøn, der man Frylle kalder, som det var oversagt og overskrevet, at han skulde have været paa Kongens Værste i alle de Maader han kunde. Dat. Fynbo Landsthing den Løverdag næst efter S. Hjans Dagh ante portam Latinam (Dipl. Lang.)

1439 fik Bisp Navne den fyenske Geistlighed igjen til at udgive det aarlige Subsidium, som hans Formænd oppebare af Præsterne, men som Dr. Margrethe 1395 havde befriet dem fra ved at afstaae Bispebordet Kerstrup paa Taasing, og som de altsaa i 44 Aar havde været frie for, men hvis Gjenindførsel nu ikke alene blev dem, men ogsaa Efterkommerne til en stor Byrde, da de uagtet Kong Hanses og Christian den 2dens strenge Forbud ikke bleve frie derfor før ved Reformationen (D. Mag. 3 Pag. 268, jfr. Hv. Pag. 599, Pont. 2 Pag. 8).

S. A. døde Borgmester Hans Mule (jfr. 1435) den ældre, som i Følge Birch. var født 1367, og kaldes bene meritus de Dominicanis. Og fra 1439 til 1472 var igjen Knud Mule Borgmester (Birch.); Giessing 2, 1 Pag. 131 siger derimod, at det var Borgmester Knud Mule, der døde 1439, og

derimod hans Søn Hans, der blev Borgmester efter ham og 1440 nobiliteret.

S. A. indviede Bisp Navne Altre i Haarby Kirke, samt Kirkens nordre Deel og tilstod den Aflad (S. R. D. 1 Pag. 330).

S. A. var Bisp Navne paa Mødet i Lybek, hvor han med de øvrige Rigsraader opsagde Erik Pommer Huldskab og Troskab (S. R. D. 1 Pag. 330-31, Hv. Pag. 807 sq.), og findes Kongens Gjensvar paa dette Opsigelsesbrev til Menigheden i Fyen hos Hv. Pag. 811 sq.

S. A. bekræfter Erkebispen Bisp Navnes Dom om Kirkerne Ryslinge og Ringes (Retings) Jurisdiction (S. R. D. 1 Pag. 331).

S. A. begavede Johannes Rinkeby, Præst, Canik i Aalborg og Prior i Dalum, sit Kloster rigeligt og afgik derpaa kort efter ved Døden (S. R. D. 1 Pag. 331).

1440 stadfæstede Kong Christoffer af Baiern Odense Byes Privilegier (Atl. 6 Pag. 582); men dette skete først næste Aar (D. Mag. 1 Pag. 292), see derfor 1441.

S. A. døde Bisp Navne (Hv. Pag. 820) og blev i Onby (maaskee Duby ɔ: Aabye; Bloch siger N. Aaby) Kirke begraven (Pont. 2 Pag. 432), hvorimod S. R. D. 7 Pag. 234 lader ham begraves i Roskilde Kirke.

S. A. blev Henning Ulfeld i hans Sted beskikket til Biskop i Odense (D. M. 3 Pag. 266-67); han var Magister artium og Decanus Ottoniensis (jfr. 1323) og var derhos meget overtroisk; det vil

sige en ivrig Catholik (S. R. D. 7 Pag. 235, Pont. 2 Pag. 432.

S. A. var Hans Mule junior Borgmester i Odense, og blev da af Kong Christoffer nobiliteret (Nyerups ant. Reise Pag. 72, hvor Adelsbrevet findes); han døde 1459 (hvilket dog Giessing 2, 1 Pag. 131 modsiger, og paastaaer, at han endnu levede 1468), og kaldes bene meritus de prædicatoribus ɔ: velfortjent af Dominicanerne (Birch).

S. A. var Jesper Nielsen Prior i S. Hans, som sees af hans Erklæring om Rettighed til Olden for Klosterets Gaard i Fraugde (P. Müller Pag. 17).

S. A. var Dn. Jacobus Geed Prior apud S. Canutum Ottoniensem (Lang. Coll.), jfr. 1447 og 1748. Den i dette Aar afdøde Bisp Naffne i Odense forligede tilligemed flere gode Mænd en Trætte mellem bemeldte Prior Gedth i S. Knud og Claus Skinkel til Lammehave, om noget Jord paa Nynkeby Mark, hvorved C. Skinkel lovede for Fremtiden ikke at befatte sig med bemeldte Jord (Chr. Pouels. Reg.).

S. A. saavel som 1446 var Peder Nielsen Raadmand (Birch.).

S. A. Pæter Holk af Møgleker a Wapn, hans Skjøde til Gereth Brysche af Gods paa Hintzholm cum sigillis Dn. Jacobi Geed, Prioris apud S. Kanuti Otton. Dn. Jacobi, Commendatoris Iherusolymitani ordinis S. Johannis Baptistæ ibid. Johannis Mule, Proconsulis Otton. & Petri Nielsson Consulis ibid. Dat. ipso die conceptionis b. Mariæ virginis (Dipl. Lang.).

1441 stadfæstede Kong Christoffer Odense Byes

Privilegier, og tilføiede følgende nye: 1) at naar en Fremmed døer i Byen, da skulle Arvingerne betale $\frac{1}{10}$ af hans Efterladenskab, det Halve til Kongen og det Halve til Byen; 2) at ingen hverken ved Nat eller Dag maa gaae med Sværd og Bue gjennem Gaderne, med mindre han netop kommer did fra en Reise; og 3) at Kongen vil selv beskikke Borgmestrene, men at derimod Borgmester og Raad selv maa beskikke til alle borgerlige Betjeninger og Professioner, saaledes som de det for Gud og Kongen forsvare ville; samt iagttage i al Slags Handel det rigtige Vægt og Maal. (Aftrykt i Aktstyk. Pag. 24-25).

S. A. bekjende Fru Grete Henriksdatter i Løwitzmose, Jens Petersens Efterleverske, og Mette Pedersdatter, Lauritz Jensens Efterleverske i Lowitzmose, at de have stiftet en evig Messe i Prædikebrødre Kloster i Odense, for Jens Pedersens Sjæl af Lowitzmose og Lauritz Jensens og Peder Jensens, hans Sønners og Jomfru Beke deres Søsters og for alle christne Sjæle; for hvilken Messe Munkene skulde have 150 Mk., men siden de nu ingen rede Penninge havde, satte de dem imidlertid derfor i Pant, indtil de bleve igjen indløste, 2 Gaarde i Thorpe og 3 Gaarde i Aldrop (Voss Reg.).

S. A. var Bisp Henning paa Herredagen i Kjøbenhavn, og der tilstode de forsamlede Bisper dem, som besøgte trium regum eller de hellige 3 Kongers og S. Justi Alter i S. Knuds Kirke, Aflad (Hv. Pag. 827, Pont. 2 Pag. 585); **S. R. D.** 1 Pag. 331 siger derimod S. Jodoci Alter, jfr. 1438.

S. A. døde Gert Bryske i Odense og blev begra-

ven i S. Hans (S. R. D. 1 Pag. 331, Hv. Pag. 827, B. R. 1 Pag. 27); han var Høvidsmand paa Næsbyhoved og skrev sig til Dalund (B. R. l. c.); hans Liigsteen er tegnet af Abildgaard og i Følge sammes Inskription skal han have havt Elsebe, en Datter af Henrik Kabel (jfr. 1407 og 8) til Ægte.

S. A. døde Ridderen Ditlev Vinsflett og blev begraven i Graabrødre hos sin Fader (Hvitf. Pag. 828, S. R. D. 1 Pag. 331), jfr. 1435.

S. A. var Bisp Henning paa et Møde i Ribe, hvor de forsamlede Bisper gave Odense Kirke Aflad paa de uskyldige Børns Dag (Hv. Pag. 828).

S. A. florerede i Odense Johannes Mule (jfr. 1439 og 40) proconsul ɔ: Borgmester (jfr. 1440), Johannes Nielsen, advocatus ɔ: Byfoged, Henrik Grote og Jacob Clementsen, decuriones ɔ: Raadmænd, Olav, Prior i Dalum, og Johannes Brun (S. R. D. 1 Pag. 331).

S. A. var Petrus Hardt Raadmand (jfr. 1447 52) & florebat in summa authoritate (Birch.).

1442 udstæder Byfoged, Borgmester og Raadmænd i Odense et Thingsvidne, at Borgeren Anders Nør i Odense havde solgt og skjødet velbaarne Mand Johan Bjørnsen sin Gaard og Grund med Huus og Jord paa Horsetorghet (Dipl.); og er dette første Gang at jeg finder bemeldte Torv omtalt, af hvis Navn jeg maa slutte, at der i gamle Dage er holdet Hestemarked paa samme.

S. A. var Claus Rønnov med Flere forsamlede i Sortebrødre Kloster i Odense, hvor der blev afgjort en Trætte mellem Hr. Eggert Frille, Ridder, og Otto

Skinkel af Rugaard, om en Jord paa Bastrup Mark (Skovby Sogn), og det til den Førstes Fordeel (Voss Reg.).

S. A. var Kong Christoffer i Odense og udstædede derfra sit Beskjermelsesbrev for Faaborg (Aktstyk. Pag. 127) og for Svendborg (Pag. 88-89).

S. A. var Jepp Rafn Foged paa Næsbyhoved (B. R. 1 Pag. 27).

S. A. var Bisp Henning paa Danehof i Ribe, hvor de forsamlede Bisper gave Orte Kirke Aslad (S. R. D. 1 Pag. 332).

1443 udstæder Kong Christoffer sit Gavebrev til Johan Bjornsen, Ridder (jfr. 1442), paa en Kronens Toft og Grund paa Horsetorghet i Ottense med Huus og Gaard (Dipl.), jfr. 1442.

S. A. døde Provsten Jacob Mogensen i Odense og blev begraven i Vor Frue (S. R. D. 1 Pag. 332), og 1444 blev Nicolaus Bommeshagen Provst i Odense (Hv. Pag. 834, jfr. Atl. 6 Pag. 592); og vare de begge Medlemmer af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1 Pag. 39, 40).

S. A. stadfæstede Erkebispen Knudsbrødrenes Privilegier (S. R. D. 1 Pag. 332, Hv. 834).

S. A. skal i Følge Hoff. 5 Pag. 190 S. Hans Kirkes anden Klokke være stobt.

S. A. udvirkede Jacob, Commender i S. Hans, et Bythingsvidne paa flere adstadige Mænds Erklæring, at Strædet Østen for Klosteret ikke hørte Byen, men Klosteret til (P. Müller Pag. 1729). Imidlertid synes det neppe at kunne være den samme Jacob, som 1427 nævnes som Forstander og 1437 som Com-

mender og Præst i S. Hans; thi siden den Tid have jo Niels været Prior 1437 og Jesper Nielsen Commender 1440; det maa altsaa enten være en Jacob den 2den, eller ogsaa maa han 2den Gang være bleven Commender 1443 efter 6 Aars Forløb.

S. A. var Bisp Henning paa Rigsdagen i Ribe, hvor Kong Christoffer kronedes, og førte der i Forening med andre Bisper Strid med det verdslige Rigsraad, som paa Almuens Vegne var deres Modstander i Anledning af, at Bisperne paastode, at Folket ikke gav Tiende ɔ: $\frac{1}{10}$, men blot $\frac{1}{15}$ af dets Kjøbejord, hvilket nu blev derhen forandret, at Folket for Fremtiden skulde give $\frac{1}{10}$ af det Hele, hvoraf igjen $\frac{1}{3}$ skulde tilfalde Sognet, $\frac{1}{3}$ Bispen og $\frac{1}{3}$ Præsten (Hv. Pag. 831, Pont. 2 Pag. 588); Hamsfort forklarer derimod i **S. R. D.** 1 Pag. 332 denne Strid om $\frac{1}{5}$, som Folket under Navn af Biskofsgiaf maatte udrede til Bispen og som nu blev afskaffet; men Hvitfeld indfører jo den paa Rigsdagen afsagte Dom, og der staaer ikke et Ord om Bispens Qvint.

S. A. var Jep Pabe, Per Harth, Per Litle og Oluf Anchersen Raadmænd (Birch.).

S. A. Borgmesters og Raads Brev paa et Stykke Jord, som ligger til Per Kremers Gaard (som S. Knud kjøbte 1466) for aarlig Leie 4 ß. (Chr. Poulsen. Reg.).

S. A. Hans Grotes Skjødebrev til S. Knuds Kloster paa Ane Velofs Gaard, som ligger ved Siden af den foromtalte Per Kremers (Chr. Poulsen. Reg.).

S. A. 5 Pergamentsbreve paa nogen Eiendom, som

S. Knuds Kloster i fordums Tid haver havt, og især paa nogen Ager i Næsbyhoveds Fang, som kaldtes de 16 Mænds Deel, og paa nogle Holme i Næsbyhoveds Sø (Chr. Pouels. Reg.).

1444 confirmerer Erkebiskop Uffo i Lund S. Knuds Klosters Privilegier (Dipl. Eccl. Oth.), jfr. 1443.

S. A. befalede Kong Christoffer saavel Geistlige som Verdslige ikke at fordre mere end billigt for deres bortleiede Grundstykker, men rette sig efter de gamle Privilegier og Vedtægter, paa det at Borgerne i Odense, som derover beklagede sig, ikke skulde skee Uret (Pont. 2 Pag. 592). Og altsaa var nu den glædelige Tid kommen, hvor Borgernes Besværing naaede Kongens Øre og fandt Bønhørelse; hvorfor jeg heller ikke kan undlade herved in extenso at meddele bemeldte kongelige Skrivelse: Wii Christopher ꝛc. giøre witterligt med dette wort obne breff, at wore Elschelige Borger i Ottense haffue kiert och beret for oss, at prelater och gode mend (ɔ: Adelsmænd) wille dem ydermehre besuerge och Jordleyen forhøie aff deris Jorder end i Kong Woldemars, Dr. Margretes og Kong Eriches tider, som aff alder weret haffuer, och deraff maatte wor forne kiøbsted Ottense forderffves och wore Borgere forarmis, saa at de formaate ey at giøre oß og Cronen saadan schat, som deriß forældre for dem och de till denne Dag giortt haffue; huilchet wii ingenlunde tilste maa eller wille at schee schall i vor tilkommelße, thi forbiude wii alle forne andelige och verßlige ehuo de helst er eller vere kunde forne vore borgere i Ottense at besuerge eller tynge

paalegge for nogen Jordschyld eller nogen Jordleye att forhøye aff deris Jorder i nogen maade Eller denom nogen hinder deri att giøre ydermehre end som veret haffuer for vor tid, som forschreffuet staar; under vor kongelig heffn och wrede. **Datum in castro nostro Calmarnensi. Dominica infra octavas Visitationis Mariæ nostro sub secreto. An. D. Millesimo qvadringentesimo qvadragesimo qvarto.** (Af en gammel Copiebog meddeelt af **Dr.** P. Müller).

S. A. Kong Christoffers Adelsbrev for Hans Mule, Borgmester i Odense. **Dat. in castro nostro Calmarnensi feria tertia infra octavas assumptionis beate virginis (Dipl. Lang.).**

S. A. blev, som sagt, Nicolaus Bomeshagen eller, som han 1459 kaldes, Claus vam Hagen, Provst i Odense (Birch.), jfr. **S. R. D.** 1 Pag. 332.

S. A. skulde S. Knuds Kloster, saavel som de andre Kirker og Klostre i Byen have lidt af Ildebrand, da Venderne i Følge Atl. 6 Pag. 589 stak Ild paa Byen; men derved maatte i alle Tilfælde ikke Venderne men de vendiske Stæder eller Hansestæderne forstaaes, og selv da er det Noget, hvorom Historien aldeles tier; skjøndt det er vist nok, at Byen, være sig nu af denne eller en anden Grund, mellem 1420 og 1480 maa være afbrændt (see 1480).

S. A. var Kong Christoffer i Brenderup og skjenkede der den Odense Borger Johannes Brun (jfr. 1441) nogle Huse (**S. R. D.** 1 Pag. 332). Man kunde nu vel med et Slags Grund sporge, hvorledes Kongen til den Tid kunde komme til at opholde sig i

en Landsby som Brenderup? men Tvivlen er lettelig løst, naar man betænker, at den saakaldte gamle Kongevei fra Odense til Middelfart gik om ad Rugaard og førte netop igjennem Brenderup, Borring og Blanke; Kongen kunde altsaa gjerne paa en af sine Reiser af en eller anden Grund være bleven foranlediget til at opholde sig der i Byen, skjøndt den egentlige Station paa denne Vei, især for det kongelige Herskab, stedse var ved Rugaard, som var et kongeligt Lehn, og hvor de derfor skiftede de af Distriktet til deres Befordring gjennem Landet udredede Heste, hvorfor ogsaa Veien deraf endnu kaldes Rugaards Landevei; da imidlertid Gaarden ligger noget afsides fra Veien, opholdt det kongelige Herskab sig ikke sjelden, medens de ventede paa Hesteskift, under en stor Torn eller Tornebuskats, som fandtes ved Rugaards Høieled og derhos laa umiddelbart ved Landeveien, og som ogsaa deraf tilsidst fik Navn af Ventetornen og blev omsider et saa almindeligt Bedested for Reisende, at her endogsaa paa Markedsdagene holdtes Marketenderi under denne Torn, der egentlig bestod af flere Tornebuske, som dannede et mod Vind og Veir beskyttende Lysthuus, hvori Borde og Bænke vare anbragte, indtil endelig Mørkeboge Kro 1771 i Nærheden af samme blev anlagt og saaledes Bedestedet under Tornen ophørte; men endnu hedder Marken Ventelokke og en der i Nærheden opbygt Gaard Ventelokkegaard, ligesom ogsaa Eieren af Rugaard har viist alle Oldtids-Elskere den Opmærksomhed at holde den sidste Levning af denne mærkværdige Torn,

hvorunder vore Fortids Konger saa ofte have hvilet, i den Agt og Ære, den fortjener.

1445 udstæder Bisp Henning fra Orkel et Aflads-brev for Steenstrup (Stendorp) Kirke (**S. R. D.** 1 Pag. 333).

S. A. var Bispen paa Rigsdagen i Kjøbenhavn i Anledning af Kongens Bryllup (Hv. Pag. 837) og gav derfra med flere Bisper Aflad til Brenderup, Overndrup, Dreslette, Haarby og Haarslev Kirker (**S. R. D.** 1 Pag. 333).

S. A. var Kong Christoffer i Odense og udstædte derfra et Beskjærmelsesbrev for Bogense By, (see denne Byes Sognehistorie).

1446 holdt Bisp Henning paa Laaland et Convent og udstædte derfra nogle Landbolove (**S. R. D.** 1 Pag. 333) eller de saakaldte Laalands Vilkaar, som findes hos Hv. Pag. 839.

S. A. saavel som 1447, 51 og 60 var Johan Brokkenhuus de Wollerslef **prætor Fioniæ** ɔ: Landsdommer i Fyen (Birch.).

S. A. var Jacob Clementsen, en Adelsmand, Raadmand (Birch.).

S. A. nævnes i et forresten ulæseligt Brev, Johan Brokkenhuus, Landsdommer i Fyen, Anders Hack, Ridder, Per Nielsen, Raadmand i Othens, Jens Mikkelsen af Eskelunde, Bæbner, Anders Laursen, Ludvig von Metzen, Reiniche Tythesøn og Morten — — Bymænd i Othense (Birch.).

S. A. Johan Brockenhus, Landsdommer i Fyen, Per Nielssen, Raadmand i Ottense, Anders Laurssøn, Lodwigh van Metzen, Reynicke Tythesøn og Mor-

ten, Bymænd i Othense, deres Thingsvidne Søndagen næst for Symonis og Jude Dag om Palne Muus, der var stævnet for Gjeld (Dipl. Lang.).

1447 var Johan Muhle junior Borgmester (jfr. 1440), og Prioren til S. Michels Kirke, Otto Grip, (eller Offo Grip), forordnede s. A. med S. Knuds Priors, Jacob Gieds (eller Getas), Samtykke [1]) en Skole ved S. Michels eller S. Hans Kirke (P. Müller Pag. 10, jfr. Hv. Pag. 841) for Børn af 15 Aars Alder i Odense (S. R. D. 1 Pag. 333, Hv. Pag. 841, Pont. 2 Pag. 597, Bloch 1 Pag. 237, 238, 591, 593, Atl. 6 Pag. 589, 591, jfr. 1247, D. H. 10 Pag. 86, Pont. 1 Pag. 662-63, Bloch 1 Pag. 231-32); hvorfor det ogsaa hedder om bemeldte Prior i S. Knud: ecclesiæ exstructioni & incremento Scholæ Albianæ intentus rem litterariam diligenter curat (S. R. D. 7 Pag. 235, Pont. 2 Pag. 597), saa at denne Skole altsaa, som det synes, bar Navn af S. Alban (ligesom den paa Frue Kirkegaard) maaskee fordi den, ligesom hiin, med Knudsbrødrenes Tilladelse var indrettet (der virkelig synes at have havt et Slags Skolemonopol, see 1434); thi forresten var det den første Betingelse for Tilladelsen, at Prioren i S. Hans netop Ingen maatte tage i sin Skole af S. Albani Sogn; den anden var, Ingen ældre end 15 Aar, og den tredie, at han ikke maatte tillade dem Dands eller Fastelavnsloben, som altsaa allerede den Tid var i Gang.

---

1) Denne Jacob Geed var ogsaa Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1, Pag. 40).

1447 bekjendtgjorde nemlig Offo Grip, Prior ved S. Michael, at han havde faaet Tilladelse af Prioren i S. Knud, Jacob Giet, at oprette en schola particularis paa de Vilkaar, ikke at optage nogen deri, der vare ultra ætatis annum qvindecimum (altsaa over 15 Aar), og heller ikke Børn, der hørte til S. Alban, ligesom heller ikke med sine scholares holde choreas & ludos carnis perniales publice; underskrevet blandt Flere ogsaa af Johannes Mule, Borgmester (Dipl. Eccles. Othon.). Jeg veed forresten ikke, om man af den Omstændighed, at Borgmesteren tillige har underskrevet, maaskee turde slutte, at det ingen lærd eller latinsk Skole var, men tvertimod en dansk Borgerskole, eftersom de almindelige danske Skoler i Byen maaskee tillige stode under den verdslige Øvrigheds, men derimod de latinske blot under Geistlighedens Opsyn.

S. A. indvier Bisp Henning den vestlige Deel af Horstorp (Østrup?) Kirke og giver Aasum Kirke Aflad (S. R. D. 1 Pag. 334); ja! Hvitfeld siger endogsaa Pag. 841, at Bisp Henike af Odense fortærede det hele Aar med Altre at indvie og Aflad at uddele.

S. A. saavel som 1455 og 66 var Peder Marsvin, [1]) i Følge Slægtebøgerne, Borgmester og Tolder i Odense; han var gift med Margrethe Bryske af Lindved og Fader til den berømte Rigsraad og Rigscantsler Jørgen Marsvin til Hollufgaard, Lind-

1) Som Birch. kalder armiger og consul og lader skrive sig til Lindved.

ved og Dybek, som 1524 blev begraven i Frue Kirke i Odense. Faderen Peder Marsvin er derhos den første, fra hvilken Stamtavlen begynder, skjøndt der i det Foregaaende ere anførte en Deel tidligere af samme Slægt og Tilnavn, saasom Jens 1347, Johan Esbensen 1348 og 52, Peder Jensen 1370, Jons 1385, Nicolaus 1390, Peder Jensen 1403 og 5.

S. A. gjorde Raadmændene Petrus Hiort (læs Hart) og Johannes Haysson sig (ved Gaver) vel fortjente af Dominicanerne i Odense (**S. R. D.** 1 Pag. 333), jfr. om den Sidste 1453 og om den Første 1452.

S. A. var Claues vamme Haghen (jfr. 1443, 48, 51, 59) Prouest i Othens (Langeb. Coll.).

S. A. udstæde Johan Brochenhuus, Landsdommer i Fyen, Clawes vamme Haghen, Prouest i Othens, Jæppe Clæmentson og Jens Urbii, Raadmænd i Othens, deres Thingsvidne den Løverdag næst efter S. Bartholomei Apostels Dag, nemlig en Vidisse af et Brev om Antvorskov Kloster (**Dipl. Lang.**).

1448 var Bisp Henning tilstæde ved Kong Christoffers Begravelse i Roskild (Hv. Pag. 841).

S. A. var Kong Christian den 1ste i Odense og stadfæstede der Knudsbrødrenes Privilegier; hvilken Confirmation findes hos Pont. 2 Pag. 601-2.

S. A. under Dr. Dorothea Hr. Eggerd Frille Myntergaarden i Odense, som Hr. Steen Basse tilforn i Være havde. **Dat. Castro Hafniensi Dominica Trinitatis** (Reg. Voss i Geh. Arch.).

S. A. udstæder Robert Pætersson af Kædorp sit Brev, at være skyldig til Hr. Johan Bjørnsson 40

lybske Mark, hvorfor han pantsætter sin Jord og Grund, som Førstnævnte tilforn havde i Leie, mellem hans egen Gaard og den Gaard, som Pæter Jensson Suter tilforn udi boed paa Horsetorghet i Otthens. Forseglet have Jess Hansson Consul Ottoniensis & Johannes Michaelis. Dat. Othonie feria tertia post festum beati Johannis Apostoli & evangelistæ ante portam latinam (Dipl. Lang.).

1449 var Bisp Henning til Kong Christian den 1stes Hylding (Hv. B. Kr. Pag. 42).

S. A. skjenkede Ridderen Thue Gummesens til Skovsboes Enke, Fru Tove Andersdatter, saavel Graabrødre som Sortebrødre i Odense anseelige Godser, for Sjælemesser at holde (Pont. 2 Pag. 603, Atl. 6 Pag. 591).

S. A. var Kong Christian den 1ste i Odense og stadfæstede derfra Herresteds Birkeret (Hist. Tidskr. 2, 2 Pag. 510).

S. A. var Jacob Geed Prior i S. Knud (Atl. 6 Pag. 589) og Nicolaus Bommeshagen Provst i Odense (ibid. Pag. 592).

S. A. stadfæstede Kong Christian den 1ste Odense Byes Privilegier (Birch.) i de sædvanlige Udtryk. Dat. in castro nostro Haffn. die annunciationis beatæ Mariæ virginis (Mscr. reg. No. 406 fol.).

S. A. stadfæstede Kong Christian Priorens og Munkenes Privilegier ved S. Knuds Kirke i Odense. Dat. Ottonie feria tertia proxima ante festum beatorum Dyonisii & sociorum (Dipl. Lang.).

S. A. skjødede Anders Lyrt til Offe Grip, Commender i S. Hans, en Jord og en Skov Nordvest

for Odense, kaldet Ulfekylsrud (P. Müller Pag. 17), maaskee Ulkendrup i Lunde Sogn ved Dallund eller Ulstrup i Vigersley Sogn (see 1376 og 1423), imod en Gaard i Nytheslof ɔ: Nisley i Otterup Sogn.

S. A. Jep Gied, Prior til S. Knuds Kloster i Odense, Claus (samme Haghen), Provst ibid., Oluf Michelssen, Jep Clemindsen, Raadmænd ibid., Jens Nielsen, Byfoged, Jep Christenssen, Otte Grutte og Thyge Andersen, Bymænd, deres Skiftebrev efter Hr. Bjorn Oluffsen af Nielstrup. **Dat. Odense — — mensis Martii (Dipl. Lang.).**

S. A. dispenserer Bisp Henning Beboerne af Hvellinge By og Gaarden Pugeholm i Skamherred fra at drage den lange Vei til Norup og henlægger dem derimod til Bedersley Kirke (Pont. 2 Pag. 603).

1450 var Bisp Henning med flere af Raadet til et Møde i Halmstad med de Svenske (Hv. Pag. 850).

S. A. bekjender Broder Beynt, Prior (for) Danmarks, Sverrigs og Norges S. Johannesorden Jeresolymit: udi Antvorskov og al Conventet i samme Sted, at have givet deres Ordensbroder Hr. Erik Nielsen i Odense Fuldmagt at skjøde til Hr. Eggerd Frille, Ridder, Ræthinge (ɔ: Ringe) Mølle i Skamherred, og igjen paa deres Vegne annamme Skjøde paa en Gaard i Ræthinge By (Voss Reg.).

S. A. Odense Bythingsvidne, at Jens Mule, Borger sammesteds, skjødte til Hr. Vulf Petersen, Præst og Prior i Dalum Kloster, paa Hr. Eggerd Frilles Vegne sin Gaard i Nørregade (Reg. Voss.).

S. A. nævnes Jens Mathesson som Foged paa Næsbyhoved (B. R. 1 Pag. 27).

S. A. blev i Følge Hoff. 5 Pag. 190 S. Hans Kirkes tredie Klokke støbt.

S. A. var Offæ Grip Commender i S. Johannis Gaard i Odense (Lang. Coll.), jfr. 1447 og 49.

S. A. var Jens Clementsen Borgmester (Birch.), jfr. 1430.

S. A. saavel som 1462 var Jens eller Jess Brun Raadmand (Birch.).

S. A. Johan Brockenhus, Landsdommer i Fyn, Offe Grip, Forstander til S. Hjans gorth i Othens, Jens Mathessøn, Foged paa Nesbyhovet, Jens Nielsen, Byfoged i Othens, Anders Laurssen, Anders Yverssøn og Per Brun, Bymænd, deres Thingsvidne, Vor Frue Dag Assumptionis, at Hans Røthsøn i Fielstathe skjødte Rødtgorth til — — Thygessøn (Dipl. Lang.).

1451 solgte Hovidsmanden paa Hinsgavl, Eggert Frille, til S. Hans Kloster i Odense en Gaard i Ringeby, Skamherred (P. Müller Pag. 17). Og Johan Brochenhuse, Landsdommer i Fyen, Peder Hardh og Jesse Hansen, Raadmænd i Odense, med Flere bevidne, at de s. A. vare tilstæde paa Skam Herredsthing og saae velbaarne Mand Hr. Eggert Frille, Ridder og Høvedsmand paa Hinsgavl, skjødede og oplod en regelbunden Mand Hr. Erik Nielsen af S. Hans Kloster i Othens paa Ordenens Vegne, en Gaard i Nethinge i Skamherred, som Claus Foghet iboer, og giver aarligen 2 Pd. Byg og en Skjeppe Smør ꝛc. (Birch.).

S. A. Vidne af Skamherredsthing, meddeelt Hr. Erik Nielsen, Forstander i S. Johannes Kloster i

Odense, at Ræthinge Møllested har været et frit Møllested i Hr. Johan Olufsens, Hr. Axel Andersens, Hr. Steen Basses og fornævnte Klosters Værge, bygt og ubygt i 50 Vintre og længer (Voss Reg.).

S. A. Vidne af samme Thing, meddeelt den Samme, at han der lod læse et aabent Brev af 1450 (see bemeldte Aar) om Rætinge Molle (Voss Reg.).

S. A. var Hr. Clawes vamme Haghen (see 1443, 48, 50, 59) endnu Prouest i Othens (Lang. Coll.).

S. A. var ligeledes Offe Gryp endnu Commender i S. Johannes Kloster i Othens (Lang. Coll.), jfr. 1447, 49, 50.

S. A. var Offe Grypp, Commender i S. Johannes Kloster i Othens, med at bevidne, at Frue Helene, Hr. Steen Bassis Efterleverske, gjorde Hr. Olaff Arelsson i Valloff til sin fuldmægtige Testamentarius (Dipl. Lang.).

1452 skjødede Morten Pedersen en Jord og Eiendom uden for S. Jørgen med tilliggende Abildgaard og Humlehauge til et af Byens Klostre (Hoff. 5 Pag. 180), formodentlig til Dominicaner-Klosteret; thi

S. A. gav Raadmand Peder Hart (jfr. 1447) og Flere Gods til Sortebrødre Kloster i Odense (Atl. 6 Pag. 591); see om den Forstnævnte 1447.

S. A. (M.C.D.XLXII.) Et Brev, formodentlig til eller fra S. Knud, paa en Gaard i S. Albanistræde, liggende Vesten i Gaden (Chr. Poulf. Reg.); — mon ikke Skrædernes Laugshuus? see 1405.

1453 kaldes Lænsmanden paa Næsbyhoved, Ivar Bryske, vel fortjent af Prædikermunkene i Odense;

selv skrev han sig **Ivo Bruschius, prætor** (ɔ: Landsdommer) **Fioniæ & eqves auratus** (B. R. 1 Pag. 27-28).

S. A. blev Rigens Marsk, Claus Rønnow, i S. Hans Kirke begraven (Atl. 3 Pag. 446), dog see 1486.

S. A. skjenkede Jesse Hagesen eller Jess Hayssen, (jfr. 1447) Raadmand i Odense, (jfr. 1447), et Byggested i Middelfart og nogle Marsel Jord paa Skrillinge Mark til en Tjeneste og Prædiken, som skulde holdes i Middelfart Kirke (Provstebog af 1572) eller til S. Nicolai Alter sammesteds, for Sjælemesser at holde for sig og sin Familie (Pont. 2 Pag. 607), ligesom han ogsaa s. A. stadfæster Gaven af den Humlehauge, hans Moder Bothild Hayss, havde givet til samme Tjeneste (l. c.).

1454 bortskjødede Giertrud-Gildets Formand Otto Grote, (jfr. 1435) og menige Gildesbrødre i Odense den Gildet tilhørende Jord paa Kaldrup Mark (see 1343) Sønden for Odense (**Dipl.**).

S. A. befoel Kong Christian den 1ste, at naar en Borgmester døde i Odense, skulde den anden Borgmester med Raadmændene udvælge to og sende dem til Kongen, at han kunde vælge den ene; men tillod dem derimod selv at vælge Raadmænd og gav baade Borgmester og Raad frie for Skat (Birch.). Brevet lyder som følger: Wii Christian ꝛc. giøre witterligt ꝛc. att wii haffue offuerbeyet met wort Elschelig Raad paa dend eene Side och Meenigheden i Ottensse paa dend anden Side och haffue effter forne wort Raads Raad for forne vor Byess bestandelsse och paa det

att en goed Endregt schall bliffue emellom Borgemester, Raadet och Menigheden i Ottensse, det saa schichet, offuerveyet och tillat i alle maader, som her efterschreffuet staaer: først att naar som falde kand att noger Borgemester doer eller affgaaen ehr, da schall dend borgemester som igien leffuer met Raadet keisse 2 aff Raadet och sende dennom till off, at wii da udkeisse och stadfeste en aff di thoe till borgemester att bliffue; och schulle de som nu borgemester ehr eller hereffter borgemester worder i Ottensse bliffue borgemester saa lenge de leffuer uden dennom Kranchdom eller andre merchelig forfald och wanschelsse det betager, at di det ey forestande kunde som off och Byen nytteligt war eller de och sigh saa merchelig forbrugte, at wii eller wore effterkommere Konger i Danmarck dem selffue af sette ville; Item: naar nogen aff Raadet affgaar, da schall borgemester och de som i Raadet ehr keisse en aff deris medborgere som de kunde proffue (ɔ: erfare) der nytterligst ehr till raadmand att were; Item: schulle borgemester och Raad i Ottensse blive fri for aarlig schatt, dog att di giør i anden tynge som andre deris medborgere och omber (ɔ: undværer eller mister) det halffue stoche Leist (ɔ: leydisk eller hollandsk Lærred) som sædvanne før haffuer veret och Raadet pleyer at fange. Item: de borgere som haffue guldjord schulle beholde dend fri for aarlig schatt som aff Arildztiid weret haffuer Dog giøre tienisse derfor som andre fri mend i deris byess Udbud och anden tynge. Item: at huer mand maa bierge sigh i huilche maade hand best kand, i saa maade at huer giør i wor schatt och tynge effter det

som hand haffuer Embede och Godz och handtering till. Disse forne artichler haffue wii nu saa offuerweyet for vor byess och Meenighedz bestandelsse i det att en kierlighed och goed Endregt maa och schall bliffue i Ottensse, som for er rørt (ɔ: berørt eller omtalt) thi biude vii eder alle wore borgemestere raadmend och Meenighed i Ottensse, at i hereffter forne artichle holde i alle maade som forschreffuit staar under wor hyllest och naade. **Datum in castro nostro Haffniensi die beati botulphi abbatis A. Dn. MCD qvinqvagesimo qvarto.** (Af en gammel Copiebog meddeelt af Dr. P. Müller).

S. A. anføres det som et Under, at Bisp Henning i Januar Maaned gik over det frosne Belt mellem Jylland og Fyen (**S. R. D.** 7 Pag. 235).

S. A. eller **anno milleno qvadringenteno qvinqvagenoqve tetarto** (ɔ: qvarto af det græske τετάρτος) blev i Følge Birckerod S. Hans Kirkes Stormklokke støbt, hvorpaa desuden læstes: **Alpha & Omega, Deus & homo, rex gloriæ Christe! veni cum pace!**

S. A. var Præsten i Fangel, Hr. Anders Star, Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1, 40).

S. A. var Jess Clausen Raadmand (Birch.). Mon det ikke være den Samme, der siden blev Borgmester og under Navn af Hans Clausen Borgmester skjødede en Gaard i Anderup til S. Knuds Kloster (Chr. Pouels. Reg.)?

1455 kaldes **Præfectus Nesboiticus** ɔ: Lænsmanden paa Næsbyhoved (nemlig i D. A. Hans

Madsen, som ogsaa, ligesom hans Formænd, var Foged eller Klosterværge for S. Hans) vel fortjent af Prædikebrødrene i Odense (B. R. 1 Pag. 28).

S. A. skjenkede Stii Jensen af Causlund S. Hans Kloster et Byggested i Skalbjerg (P. Müller Pag. 17).

S. A. Elses, Henrik Porses Efterleverskes, og Fleres Gjeldsbrev til Hr. Eggerd Frille, forseglet af Johan Brockenhuus, judex generalis terræ Pheoniæ & Mag. Petrus Marswin, proconsul Ottoniensis. Dat. sabbato proximo ante festum Sim. & Jud. (Dipl. Lang.).

S. A. (MCDXLXV) Landsthingsvidne, at p'or (saaledes skriver han flere Steder Prior) Geedth, fordum Prior i S. Knuds Kloster, paa Fyenbo Landsthing haver klaget og kiert over nogen Eiendom, som er kommet fra Klosteret med Vold og Uret, som er 1) de 16 Mænds Deel mellem Odense og Tollelundt paa den østre Side (jfr. 1443); 2) Astroppe, Brebothe, Heslebierg, Ruebierg, Toeslund, Ackemadt, Bromadt, Paamadt, Brydemadt, som ligge i Næsbyhoveds Sø (jfr. 1443); 3) paa Kingstrop Mark i Lunde Sogn; 4) paa Bøgelundstoft i Ringe Sogn; 5) et Møllested og en Math ved N. Broby i Salling Herred; 6) tre Gaarde i Werninge; 7) paa Tiilliise Heed her uden for Othens; 8) en Løkke, som ligger Sønden Aaen mellem Høgebjerg og Pederstrup i Ubberod Sogn; 9) paa den Skov og Mark, som Odense Herreds Sandemænd haver fra S. Knuds Kloster imellem Stokebrodam og Byllemosedam Norden op til Skjællet (jfr. 1471); 10) paa Biskopsbjerg og 11)

paa Nørre Amager i Wisløf ɔ: Vigerslef Sogn (Chr. Poulſ. Reg.).

1456 pantſatte Robert Nielſen i Odense 2 Agre i Pleyelsløkken til S. Hans Kloſter (P. Müller Pag. 17).

S. A. var Anders Tygesen Præſt og Commender i S. Hans Kloſter i Othens (Lang. Coll.).

S. A. døde Prioren i Dalum, Ulf Peterſen, der 1447 nævnes ſom Ulf Pæterſon, Præſt og Prior i Dalums Kloſter, og 1450 ſom hæderlig Mand Hr. Ulff Pætersſon, Præſt og Prior i Dalums Kloſter, og hvis Dødsfald jeg her vil anføre, fordi Prof. v. Haven i ſine Alderdoms Levninger fra Fyen meddeler en Tegning over hans Liigſteen, der ikke laa i Kirken, men paa Kirkegaarden, fordi, ſom man troede, han i Kloſteret var forhadt; paa ſamme foreſtilles Prioren i geiſtlig Dragt med bart Hoved og paa ſamme en Munkekrands eller raget Krone, i venſtre Haand et Bæger, ſom han med den høire Haands 3 oprakte Fingre velſigner; ved hans Fod et Vaaben, hvori et halvt, mod høire opſpringende Dyr, — ſom Mule, Norbye (dog uden Bølger) Bruun eller Bugge. I Randen læſes: **An. D. Millesimo qvadringentesimo qvinqvagesimo sexto færia qvarta ante festum S. Gregorii obiit Wlfo Petri præsbyter & qvondam Prior in Dalum. Orate Deum pro eo!** I Stenens Hjørner de 4 Evangeliſters Symboler.

S. A. qvitterer Anders Tygeſen, Præſt og Commender i S. Hans Kloſter i Odense, Sti Jenſen for en Sum Penge, for hvilke han indløſte et Pantebrev,

som Otto Unckerssen gav S. Hans Kloster til Sjælegave (Reg. Voss.).

1457 anbefalede Kong Christian den 1ste til Paven sin Cantzler Mogens Børresen, som Bisp Henneke Ulfeld formedelst sin Svaghed havde taget til Coadjutor, at han efter hans Død maatte samtykkes for Bisp i Odense (Hv. Pag. 876). Hvorvidt der allerede i dette Aar er gjort Motion i denne Sag, skal jeg lade være usagt; men saa meget er vist, at Kongens Brev til Paven i denne Anledning først er af 1458.

S. A. var Peder Marsvin Borgmester i Odense og Claus Clementsen, Jess Hayesen, Tyge Skriver og Niss Jensen Raadmænd (Birch.).

S. A. udstæde Borgmester og Raadmænd i Nakskov deres Vidisse af et til Aaleholm udgivet Kongebrev, hvorved Kong Hans med Biskop Peder af Odenses Samtykke, tager Præsterne i Laaland i sin Beskyttelse; ligesom af et lignende af Kong Christian den 1ste. Vidissen er givet i Kjøbenhavn S. Johannis Dag ante portam latinam (Dipl. Lang.).

1458 beklagede Bisp Henning offentlig i Rigsraadet sin høie Alder og Uformuenhed til længere at forestaae sit Embede, hvorfor han udbad sig en Coadjutor; og derfor var det, at saavel Capitelet som Kongen i denne Anledning skrev til Paven for at anbefale den ovenommeldte Mogens Børresen eller Krasse (Pont. 2 Pag. 432-34), hvor Kongens Skrivelse findes, og D. Mag. 2 Pag. 5, hvor Kongens Brev til Paven, Pag. 6 hvor Capitelets Brev til Paven (jfr. Pont. 2 Pag. 621-22), og Pag. 7, hvor Kon-

gens Brev til Cardinalen af S. Georgio i denne Sag ere aftrykte; men vel at mærke, alle af 1458); jfr. S. R. D. 8 Pag. 402 sq..

S. A. Eggert Frille med flere Riddere, Johan Brockenhus, Landsdommer i Fyen ꝛc., bevidne, at de den Tirsdag næst for S. Laurentii Dag vare paa Fynbo Landemodh i Sworte Brødhre Klosters Stowe i Othens, hvor to Kjøbmænd beskyldte Hr. Phillip Axelsøns Tjenere, at de tilsøes havde røvet Gods fra dem ꝛc. (Dipl. Lang.).

S. A. saavel som 1459 var Mester Peter Borgmester i Othens (Langeb. Coll.); altsaa Peter Marsvin, see 1457.

S. A. Odense Bythingsvidne, at Jess Clausen, Raadmand i Odense, skjødede en sin Gaard i Nørregade, Sønden næst Hr. Eggerd Frilles Gaard liggendes, til Jess Mule paa fornævnte Hr. Eggerd Frilles Vegne (Reg. Voss.).

1459 døde Borgmester Hans Mule jun. (jfr. 1439, 40, 41 og 47) i Odense og blev i Sortebrødre Kirke begraven (Atl. 6 Pag. 590), hvorfra hans Liigsteen siden blev henflyttet til Vor Frue Kirke og findes kobberstukken i Nyerups Ant. Reise Pag. 71. Han kaldes bene meritus de Prædicatoribus og undertiden secundus vir Ottoniæ (Birch.).

S. A. gjentager og stadfæster Kong Christian den 1ste Kong Christoffers Brev om Jordleien af 1444 (Mscr. reg. N. 406 fol.).

S. A. Henniche, Biskop i Fyn ꝛc. Hans Mule og Mester Peder, Borgmestere i Othens, Peder Nielssen, Claves Clementsen, Hans Jenssøn og Niss Jenssøn,

Raadmænd s. St., deres Vidnesbyrd, Midfaste Søndag i Othens, at de 3 samfelde Dage Mandag, Tysdag og Othensdag holdtes der Skifteforhandlinger mellem Hr. Phillip Axelsøn og Hr. Erich Erichsen paa hans Husfrues Vegne (Dipl. Lang.).

S. A. Henniche Biskop i Otthens rc., Henning Prior i S. Knutz Kloster, Hans Mule og Mester Pether, Borgmestre i Othens, deres Vidne, at den Mandag næst efter lille S. Knutzdag paa Landemode i Swortebrødre Klosters Stowe i Otthens, forhandledes en Trætte mellem de i forrige Brev Nævnte (Dipl. Lang.).

S. A. stadfæster Pave Pius Knudsbrødrenes saavelsom deres Cathedralkirkes Privilegier. Dat. Mantue Nonas Junii (Dipl. E. Oth.).

S. A. tog Jess Clausen, Raadmand og Kæmner i Odense, uden Tvivl en af det Elænde Gildes Stiftere (Aktst. Pag. 33; Jens Nielsen (jfr. 1441) var den Tid Byfoged, Henning Petersen Prior i S. Knud og Claus vam Hagen Provst i Odense), et Thingsvidne over at have fremviist det under 1428 anførte Landsthingsvidne om Myntergaarden i Odense heelt og holdent og i alle Maader uskadt og uforfalsket (Dipl.); jfr. 1462.

S. A. skal Otto Schinkel i Følge Birch. have været Landsdommer i Fyen; imidlertid kan det neppe være den 1385, 87, saavel som 1417 og 19 Omtalte.

S. A. Pether Howenschild rc., Hans Mule, Mester Pether, Claves Clementsen, Hans Nielsøn, Jens Brun, Tyge Scriver, Mattis Dung, Borgmestre og Raadmænd i Otthens, deres Vidnesbyrd, at paa

Odense Raadhuus Fredagen næst for S. Jørgens Dag sluttedes Forlig imellem Marqvard Wlff og Clawes Marqvardsøn, Borgere i Lybek (Dipl. Lang.).

1460 var Niels Svendsen Prior i Sortebrødre (Atl. 6 Pag. 591).

S. A. døde Bisp Henning Ulfeld (som var Medlem af Elændegildet, Gl. Saml. 1, 1 Pag. 38), og blev begraven i Skibby Kirke (Pont. 2 Pag. 434). I hans Sted blev forommeldte Mogens Krasse Biskop i Odense (S. R. D. 7 Pag. 236), uagtet en af de mægtige Axelsønner eller Thotter, nemlig Hr. Peder Axelsen Thott, ikke alene af Capitelet var valgt, men endogsaa, som det hedder, af dets Medlemmer inthroniseret for Kirkens Høialter med Te Deum og Orgelværks Klang (D. Mag. 2 Pag. 8-10). Bisp Mogens Krasse var Magister artium, Dr. Dorotheæ (?) Cantzler og Canonicus Lundensis (Pont. 2 Pag. 434); en skarpsindig og i Forretninger øvet Mand, men derhos meget overtroisk, det vil sige, ivrig Catholik (S. R. D. 7 Pag. 236); han var, saavidt skjønnes kan (af S. R. D. og Pont. ll. cc.), den første af sin Familie, der blev adlet, og henhørte altsaa ikke til den bekjendte Adelslægt Krasse, hvilket ogsaa Forskjelligheden i Vaabenet udviser (see Adelslexicon). Hans Levnet findes i D. Mag. 2 Pag. 1 sq., hvor ogsaa hans Sigill findes kobberstukket.

S. A. udstædte Biskop Mogens et Afladsbrev for Hellig Trefoldigheds Alter i Graabrødre Kirke (Bloch 1 Pag. 582).

S. A. ja lige til 1470 var Peder Marsvin Borg-

mester i Odense (D. Mag. 2 Pag. 17); jfr. 1457 og 58.

S. A. var Bisp Mogens paa en Bispeforsamling i Kjøbenhavn (Pont. 2 Pag. 623-24), hvor den gamle Convention (af 1345) stadfæstedes, at naar den ene Bisp vistes i Landflygtighed, skulde de andre understøtte ham pro qvota; men da her Bispen af Odense taxeres som i den mellemste Classe, i Stedet for han 1345 var i den nederste, seer man deraf, at Bispestolens Indtægter siden den Tid betydeligt havde forbedret sig.

S. A. var Præsten i Faaborg, Hr. Mads eller Mathis, Medlem af Elændegildet i Odense (Gl. Saml. 1, 1 Pag. 41).

S. A. skjødede Johan Bjørnsen (jfr. 1443) en Gaard Vesten for Adelgaden til Jep Mortensen, Commender i S. Hans (P. Müller Pag. 117).

S. A. blev venerabilis vir Dn. prior sacr. monialium (egentlig sanctimonialium) in Dalum & plebanus ecclesiæ in Niborg venerabilis vir Amundus Johannis i S. Hans Kirke begraven (Birch.). Han var Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1 Pag. 40); men den yngre Bircherod lader ham (l. c.) leve 1464, og der er virkelig i Inskriptionen et Rum efter Aarstallet ladet aabent, saa at man maa formode, at han ikke er død 1460, men først 1400 og nogle og tredsindtyve.

S. A. var Jess Haysen og Niels Jensen Raadmænd (Birch.).

S. A. var Per Smyth Landsthingshører (Birch.).

S. A. eller mellem 1460 og 74 udstædte Bisp

Mogens sit Brev paa Vor Frue Alter i S. Knud, at Klosteret nemlig skulde have samme hver anden Gang at bortforlæne (Lang. Coll.). Maa nu derved forstaaes, at det hver anden Gang skulde have jus vocandi dertil, eller at det hver anden Gang skulde have Ret til at beskikke Forstander og Oldermand ved samme? Skulde dette Vor Frue Alter imidlertid staae i Forbindelse med det Capel, Bisp Mogens bygte i S. Knud, da maa Brevets Alder nedsættes til 1464 eller 66 (see infra).

1461 erklærer forommeldte Peder Axelsen, Mogens Krasses Rival (see 1460), som var Erkedomsprovst i Lund og Commender i Dalby, og derhos kalder sig Electus i Odense, at han havde laant 1000 rhinske Gylden af sin Broder, Hr. Oluf Axelsen i Vallø, for at forfølge sin Ret hos Paven paa det Odense Bispedom, der i Følge Capitelets Valg og Kong Christians Forskrivelse tilkom ham med Rette (D. Mag. 2 Pag. 8-10); men han døde 1463 (ibid. Pag. 10) forinden han, som det synes, havde udrettet noget Væsentligt i Sagen.

S. A. bevidne Jess Nielssøn, Byfoged i Othense, Jeip Geeth, Provst og Prior i S. Knuds Kloster, Tygge Anderssøn, Borgmester, Christiern Mathissøn, Foged paa Nesbyhoweth rc., at den Mandag efter S. Knud Konges og Martyrs Dag var skikket paa Othense Bything, beskeden Mand Henrik Malman, Bymand i Othense, som havde fulgt en Sag til Sannemænds Togh for et Huus, som stod paa Horssetorghet, som aff var brøden og bortført, og at disse Sannemænd svore 2 Mænd i Langsted, 6 Mænd i Bregnemose og

1 i Verninge til et Herwerke oc at bøthe mod Bonden oc Konnyngen (Dipl. Lang.).

S. A. skjenkede Elsebe Henningsdatter, Gert Bryskes (jfr. 1441) Enke, for sin og Sines Sjælefrelse, til det Elænde Broderskab i Odense Halvdelen af en Gaard i Dalby (Dipl.).

S. A. (saavelsom 62 og 64) var Tycho Andreæ, en Adelsmand, Borgmester i Odense; han bar ogsaa Tilnavn af Scriba og kaldes secundus vir Othon. civibus regendis (Birch).

S. A. udstædedes et Landsthingsvidne i Odense, at beskeden Svend Mathias Pedersen Grydestøber, Borger i Odense, der paa Thinge havde tilskjødet Hr. Eggert Frille paa Hinsgavl (jfr. 1451) al sin Rettighed til en Gaard i Skrillinge, Causlund Sogn (B. R. 2 Pag. 119).

S. A. bevidner Iwen Brysche, Ridder, Landsdommer i Fyn, Pædher Howenskild og Jørgen Urne, Riddere, Claues vam Hagen, Provest i Othensse, Tygge Andersøn, Borgemester, Niels Jensøn, Raadmand, Jess Nielsen, Byfoged, og Per Mortensøn, Byskriver ibid., at den Løverdag næst efter Vor Frue Dag purificationis vare inden 4 Stokke paa Fynbo Landsthing Hr. Eggerd Frille, Ridder, og Vilhelm Frille, Væbner, og fik fuldt Thingsvidne, at de vare forligte om deres Arv og Skifte (Dipl. Lang.).

S. A. var Hans Juul S. Hans Klosters Prior, og til ham skjødede s. A. Jess Mathiasen (jfr. 1450) en Gaard i Villestofte (P. Müller Pag. 17).

S. A. var endnu Claus vam Hagen Prouest i Othense (Lang. Coll.), jfr. 1443, 47, 48, 59.

S. A. ja fra 1461-69 var Iver Bryske Landsdommer i Fyen (Birch.), hvilket dog ikke kan være rigtigt, thi Iver B. til Dallund, som alt var Landsdommer 1453, døde allerede 1465.

S. A. var Mester Peder Nicolai (Marsvin?) Raadmand (Birch.).

S. A. udstæder Kong Christian den 1ste sit Brev, at menige Almue (ɔ: Borgerskab) i Odense havde klaget, at det dem til Forfang og Skade var saaledes skikket (ɔ: forordnet), at de ei maatte brygge Øl til Salg overalt i Byen, hvorved dog Øllet vilde vorde langt bedre, end det nu befindes; og da Kongen nu ogsaa har erfaret, at Øllet er meget forarget (ɔ: forringet) i Odense, saa skikker (ɔ: anordner) han herved med sit Raads Raad, at ingen Embedsmand ɔ: Haandværker, maa brygge Øl til Salg, men at Borgmester og Raad skal beskikke egne Bryggere i Byen, som ikke maae have anden Biering (ɔ: drive anden Næringsvei) end deres Brygning alene. **Dat. in castro Haffniensi feria 2da infra octavas ascensionis domini (Msr. reg. N. 406 fol.).**

1462 blev der holdt Capitel ɔ: Ordensforsamling i Odense Graabrødre Kloster (Daug. Pag. 303-4, **S. R. D.** 5 Pag. 519).

S. A. udstædedes Thingsvidne paa, at fornævnte Frue Elsebe Henningsdatter (jfr. 1461) virkelig havde skjødet benævnte Gaard i Dalby (see 1461) til beskeden Mand Niels Jessen og Peer Atzersen, det Elænde Broderskabs og Gildes Forstandere, paa Gildets og Gildesbrødrenes Vegne (**Dipl.**).

S. A. udstædte Kong Christian den 1ste sit Brev,

at hvis det skete, at det Skjøde, som Borgmester og Raad i Odense i Kong Eriks Tid havde givet Marsken Claus Rønnov paa Myntergaarden (see 1428) i Odense, naar Sagen derom kommer for Rigens Raad, vorder kjendt magtesløst at være og de derudi mod Kongen at have gjort sig skyldige, da tilgiver han dem for Marskens Skyld deres Brøde (D. Mag. 3 Pag. 325).

S. A. bevidne Hr. Iwen Brysche, Ridder, Mester Pædher (Marsvin?), Tygge Andersøn, Borgmester, samt Clawes Clementsøn og Hans Nielssøn, Raadmænd i Othense, at den Othensdagh næst for Kyndermeße var skikket paa Raadhuset i Othense Hr. Johan Biørnsen, Ridder, og Henrik Malman, Bymand i Othense, om den Trætte dem imellem var for et Huus paa Horsetorgh; kom det saa til en fuld Ende, at Hr. Johan Biørnssen skal beholde fornævnte Hus, saavel det igjen staar, som det bort er ført; og alle Sager, dem imellem var, blev aftalt til en fuld Ende foruden den Rettighed, som Henrik Malman og hans Medarvinge have i den Jord paa Horsetorgh; og Hr. Johan Bjørnssøn skal give Henrik Malman en Lest Byg; og den Sagefald og Ret, som Henrik Malman haver med Hr. Johan Bjørnssøns Tjenere, som med vare at bryde fornævnte Hus af, skal være overgivet (Dipl. Lang.).

S. A. udstæder ovenomtalte Elsebe Henningsdatter, Gert Bryskes Enke, sin Fuldmagt (21 Aar efter sin Mands Død) til Eggert Frille, (jfr. 1461) Ridder, og Frue Ane Lykke, hendes Søsterdatter, hvorved hun overlader den Andeel, hun havde i Næsbyhoved, til

Kongen; samt beordrer dem at overantvorde Kongen og Dronningen de Slottet vedkommende Brevskaber; hvorimod hun for sin Deel forbeholder sig Munkebo, Eskebjerg og Kjerteminde (B. R. 1 Pag. 27); undertegnet til Vitterlighed af Hr. Jørgen Urne, Ridder, Hr. Per Michelsen, Prest og Conventsbroder i S. Johannis Kloster i Othens (Dipl. Lang.).

S. A. var Kong Christian den 1ste selv paa Næsbyhoved og udstædede derfra et Brev, dateret in castro nostro Nesbyhoffvet (B. R. 1 Pag. 28).

S. A. skjødede forommeldte Frue Elsebe Henningsdatter en Gaard Sønden for S. Hans Kirkegaard samt en Gaard i Aunslev til den foromtalte Jep Mortensen, Prior i S. Hans; samt en Gaard i Dalby til den Messe, hun havde stiftet i S. Michels Kirke, og en Gaard paa Hindsholm til S. Dorotheæ Alter ibid. (P. Müller Pag. 17).

S. A. bekjender Jens Mortensen, Commender i S. Johannis Gaard i Odense, at han, efter hans Capitels Samtykke og Fuldbyrd, har annammet af hæderlig og velbyrdig Qvinde Fru Elsebe, Hr. Henning Kabels Datter, for hendes Sjæls Salighed, hendes Husbondes, Hr. Clawes von Witzen, Hr. Bjørn Olessen og Gert Bryskes, for hendes kjære Børns, for hendes kjære Søsters Fru Abels, for hendes Svogers Hr. Niels Laurenssens og hans Husfrues Fru Heylwigs, for hendes Forældres Sjæle og for alle dem, hun vil have Godt for gjort, for Gudstjeneste at gjøre deraf til evig Tid i deres Kirke, Skjøde paa en hendes Gaard, som hun nu selv iboer, Sønden næst S. Hans Kirkegaard; han forpligter sig derfor til

en vis Gudstjenestes Holdelse (Reg. Voss.), hvis Beskaffenhed sammesteds udførlig beskrives.

S. A. samtykke Broder Jens Brun, Prior inden Antvorskov og alt Conventet ibid., alle de Vilkaar, Pact eller Contract, som dets elskelige Broder Hr. Jeip Mortenssøn, Prior i S. Johannis Kloster i Othens og Broderskabet ibid., have gjort mellem Fru Elseby Geritz (ɔ: Gert Bryskes) og dem (Dipl. Lang.).

S. A. døde bemeldte Frue Elisabet, Gerhard Bryskes Enke, og blev i S. Hans Kirke begraven (Birch.). Om hende see især 1441.

S. A. udstædede, som sagt, Borgmester og Raad i Odense Vidnesbyrd om et s. A. paa Raadhuset i Odense afsluttet Forlig mellem velbaaren Mand Hr. Johan Bjørnsen, (jfr. 1460) Ridder, og Henrik Malman, Bymand i Odense, paa en Trætte over et Huus paa Horsetorghet (Reg. Dipl.). Formodentlig var det den samme Johan Bjørnsen, der ogsaa havde Trætte med S. Knuds Kloster; thi man finder (uden Aarstal) et Thingsvidne af Aasum H. T., om den Trette, der var mellem Hr. Johan Bjørnsen og Prior i S. Knud, paa nogen Jord, som fornævnte Hr. Johan lod indhegne paa Aasum Gade mod Loven, og have Sandemænd derpaa gjort deres Tog (Chr. Poulf. Reg.); formodentlig var det ogsaa den samme Hans Bjørnsen, der gav Klosteret Skjøde paa 11 Marsel Jord paa Brylle Mark ibid.

S. A. var Jeip Mortensson Prior i S. Johannes Kloster i Othens (see 1460); men blev endnu s. A. Commender i S. Johannes Gaard i Othens (Lang.

Coll.). Endskjøndt jeg nu troer mig overbeviist om, at den sidste af disse Titler og Betjeninger var høiere, end den første, og at han altsaa skulde afløses i hiin, før han kunde blive dette, saa er det dog forunderligt, at Hans Juul allerede 1461 nævnes som Prior i S. Hans, hvilket han i Følge det Foregaaende først 1462 kunde være bleven.

S. A. var Claus Clementsen, Niels Jensen og Per Atzersen Raadmænd (Birch).

S. A. var Jørgen Urne Landsthingshører (Birch.), jfr. 1463.

S. A. var Ivar Brysche Landsdommer i Fyen (Birch.), jfr. 1453 og 61.

1463 var Bisp Mogens paa Laaland og stadfæstede en Dom i en Tiendesag mellem 2 Præster ibid. (D. Mag. 2 Pag. 10-11).

S. A. skjødede Jens Pedersen, som gav sig i Graabrødre Kloster, 2 Agre i Tageløkken til bemeldte Kloster (Hoff. 5 Pag. 185).

S. A. skjødede Jørgen Urne (jfr. 1480) til bemeldte Jep Mortensen, Commender i S. Hans, 2 Gaarde i Birkinge (P. Müller Pag. 18). Denne Jep Mortensen, som nu alt flere Gange er omtalt (see 1360 og 62), var uden Tvivl en Jernskjæg af Fødsel og maaskee den roskildske Biskops Broder; han blev formodentlig 1466 (thi da beklædte den forrige Prior Johannes Juul hans Post som Commender i S. Hans Kloster i Odense) Prior i Antvorskov og derved Ordenens Overhoved i Danmark (P. Müller Pag. 30, jfr. Daug. Pag. 277, Pont. 2 Pag. 414). Han har som Prior i Antvorskov en halv Snees

Aar senere, nemlig 1485, tilligemed sin Broder Hr. Jens Mortensen, skjenket til S. Nicolai Kirke i Bognes ɔ: Bogense en Jord i Kjærby Mark, Skovby Sogn, en Gaard i Bogense, som hans Fader tilforn beboede, en (Alter)tavle til Høialteret, som stod (ɔ: kostede) 42 Mark, et Alterklæde med Liste og antepediis (Fodstykke), som stod 8 Mark, en (Messe)hagel for 50 Mark og en Messesærk med Stol (ɔ: Stola eller Bræmme), Hovedliin og Haandliin, som stod 4 Mk. og endelig 20 rhinske Gylden til et Kors, og for denne Gave tilforpligtede Kirkeværgerne ɔc. sig til evig Tid hver Fredag at lade holde en Messe for deres, deres Forældres og alle Christnes Sjæle, samt hvert Aar paa Fredagen før Midfaste Søndag en Begjængelse med Messer om Dagen og Vigilier den foregaaende Aften ɔc. (see min Bogense Sognehist.). Forresten er det maaskee ogsaa ved denne Leilighed værd at lægge Mærke til, at S. Hans Kloster, som vi i det Foregaaende have seet og det saavidt jeg veed for første Gang, saavel 1462 som 1463 kaldes S. Johannis Gaard i Odense, hvilket neppe om noget andet Slags Kloster var brugeligt, endskjøndt det neppe var Grunden til, at den siden i en lang Række af Aar efter Reformationen bar Navn af Odense Gaard, da den havde dette sit Navn af Gaard tilfælleds med saa mange andre kongelige Lehn.

S. A. Tyge Andersens, Borgmester i Odenses, Bekjendelsesbrev, at han havde en Jord i Leie af S. Knuds Kloster, som kaldes Østermadt og ligger Østen

for Odense mellem Provstens Jord og Byens (Chr. Pouelsens Reg.).

S. A. var Peder Adsersen Raadmand (Birch.).

S. A. saavelsom 1466 var Jess Clausen Raadmand (Birch.).

1464 blev S. Knuds Kirke og Skole (Hv. B. Kr. Pag. 42 siger blot S. Knuds Kloster) paa Bisp Mogenses Bekostning (?) meget (i Bygning) forbedret (Bloch 1 Pag. 239. Atl. 6 Pag. 602). Langebek siger derimod i D. Mag. 2 Pag. 12, at Bisp Mogens 1464 og 65 deels paa egen Bekostning og deels ved Hjelp af Prior Mathies i S. Knuds Kloster lod saavel bemeldte Kloster pryde med nogen nye Bygning, som S. Knuds Kirke med et smukt Pulpitur jfr. 1465.

S. A. gav Provsten ved Vor Frue Kirke, Mag. Niels Andersen Ulfeld, til Skolen paa Vor Frue Kirkegaard 2 (Atl. 6 Pag. 592 siger saagar 7) Læster Korn og satte til Skolemester der Mag. Iver Lauritzen (Bloch 1 Pag. 239 Atl. 6 Pag. 602). Denne Mand, som meest er bekjendt under Navn af M. Claus Andersen, vil i det Følgende ofte forekomme som Decanus i Odense og blev tilsidst ogsaa Prior i Dalum; men at han nogensinde skulde have været Provst ved Vor Frue Kirke i Odense, veed Langebek, der har meddeelt hans Levnet i D. Mag. 3 Pag. 33 sq. aldeles Intet om, og det er saa meget mindre rimeligt, som Claus eller Nicolaus v. Haghen endnu nævnes som Provst 1461 og Carl Rønnov som Provst 1465. Ligesaalidet veed Langebek Noget om denne Niels eller Claus Andersens Gave til Skolen paa Frue Kirkegaard; og det Hele er saaledes maaskee en For-

verling med Nicolaus eller Claus vam Haghen, der muligviis har viist sig veldædig imod samme. Fremdeles siger Birch. og Atl. 6 Pag. 602, at den Mag. Iver Lauritsen, Claus And. Ulfeld satte til Skolemester, ikke alene var en lærd Mand, men havde tilforn været Canik og længe reist udenlands med ham i Frankrig og Italien; saa at man altsaa seer, at B. gjør ham til den samme som den Ivar Laurentii, der 1474 og 85 nævnes som Canik og 1487 døde.

S. A. (eller 1466) bygte Bisp Mogens et Capel ved S. Knuds Kirke, det han indviede til hellig Treforldighed, V. Frue, S. Bendt og S. Knud, og hvor han og siden selv blev begraven; dette Capel kaldes ellers i gamle Documenter blot S. Knuds Capel og er uden Tvivl den Bygning, der bruges som Consistorium, naar Landemode holdes (Bloch 1 Pag. 584. Atl. 6 Pag. 602. D. Mag. 2 Pag. 12).

S. A. maa ogsaa Marsken Claus Rønnov (jfr. 1453) have stiftet et Capel; thi Hamsforts Ord ere disse: **An. 1464 Claus Rønnov pro salute animarum parentum, conjugum Christinæ, Birgittæ & Mettæ, & liberorum viventium & mortuorum anniversaria sacra constituit, exstructo Othoniæ sacello duplici, additis redditibus &c.** (Knudsens Joachim Rønnow Pag. 9). Hvorfor mon dette Capel kaldes dobbelt? Formodentlig laa det ved S. Hans Kirke, thi der blev han 1486 begraven.

S. A. var Hermann Forstander i S. Knuds Kloster (Bloch 1 Pag. 591. Atl. 6 Pag. 589).

S. A. gav en Lybekker Jens Pedersen sig ind i Sortebrødre eller S. Peders Kloster og testamenterede

det alt sit Gods, hvilket hellig Kors Aften udstædte Testament Borgmester Thyge Andersen (jfr. 1461) tilligemed Raadmændene Claus Clementsen, Niels Jensen, Jens Clausen og Peder Andersen have underskrevet (Birch.) Mon dette ikke skulde være en Forvexling med det under 1463 om Graabrødre Anførte?

S. A. udstædede Bisp Mogens af Odense paa Orkel et Gavebrev til Maribo Kloster (B. R. 1 Pag. 87-88. D. M. 2 Pag. 11-12).

S. A. overlod Broder Tyghe, Prior i Odense Prædikebrødrekloster, til Hr. Eggert Frille paa Hinsgavl, (jfr. 1462), hans Hustrue Fru Anna, deres Datter Fru Ermegaard, og alle hendes Børn en Gaard i Leie paa Skulkenborg i Odense, hvilken Borqvard Limbek i fordums Dage iboede, og som ligger mellem E. Frilles Gaard og Raadmand Jess Mules Kaalgaard og rækker i Nør og Sønder fra Skulkenborgh Stræde og til bygraffuernæ og i øster og Vester halvnittende Alne og tyve langs Strædet og 80 Alne langs Bygraffuerne, for aarlig Leie 3 lybsk Mark samfeltæ penninghe hvert aar før S. Michelsdag, dog at den efter deres Død falder tilbage til Klosteret, samt ligeledes hvis Leien ikke redelig udgives, saa at den bliver standendhe svo lengæ, at en Leyæ biidher en annen, som er eet Aar om (B. R. 2 Pag. 120. Vosf. Reg. Dipl. Lang.); og er dette saaledes den første Gang jeg finder bemældte Stræde i Odense omtalt.

S. A. var Thyge Andersen Raadmand (Birch.).

S. A. saavel som 1468 var Claus Clemensen Raadmand (Birch.)

S. A. saavel som 1467 var Hans Nielsen Raadmand og kaldes bene meritus de Dominicanis (Birch.).

1465 var Bisp Mogens i Segeberg og underskrev der det Forsoningsbrev, Kong Christian udstædte for Bisp Jens af Upsal (Hv. Pag. 901-2).

S. A. var Bisp Mogens med de andre Bisper og Rigsraader i Kjøbenhavn og beseglede der Forligelsesbrevet mellem Kong Christian og Bisp Jens af Upsal (D. Mag. 2 Pag. 13).

S. A. var Mathias Henriksen Prior i S. Knud (see 1471 og 76), som hjalp Bispen med at beprydde S. Knuds Kloster med nogen nye Bygning og S. Knuds Kirke med et smukt Pulpitur (D. Mag. 2 Pag. 12. Bloch 1 Pag. 591. Atl. 6 Pag. 589).

S. A. var det nemlig, at Bisp Mogens med bemældte Priors Hjelp opførte et Pulpitur eller pulpitum adyti (altsaa i Choret) i S. Knuds Kirke i Odense (S. R. D. 7 Pag. 236).

S. A. var Bisp Mogens paa en Bispeforsamling i Ribe (Pont. 2 Pag. 636. D. Mag. 2 Pag. 12).

S. A. magestiftede Provst Carl Rønnov til Peder Frederiksen, Commender i S. Hans, Aalokken mod Vederlag i nogle Gaarde i Birkinge og Giesteley Sogne (P. Müller Pag. 18). At Carl Rønnov havde været Provst ved Vor Frue Kirke, forinden han blev Biskop i Odense, er forresten en Efterretning, jeg ellers (paa Atl. 6 Pag. 592 nær) ikke veed noget andet Sted at have fundet; men den er mig saa meget mere sandsynlig, som den saa ypperlig forklarer os Anledningen til hans Had imod Benedictinerne i

S. Knud, det han endelig som Bisp fik Leilighed til at kjøle.

S. A. var Jeppe Jensen Landsthingshører (Birch.).

1466 (see 1464) lade Flere først Bisp Mogens oprette det forømtalte Capel ved S. Knuds Kirke (Hv. B. Kr. Pag. 42, Pont. 2 Pag. 638, D. Mag. 2 Pag. 13, D. H. 5 Pag. 73, Atl. 6 Pag. 602). Ogsaa skal han ligeledes have begyndt at (om)bygge Bispegaarden paa Torvet i Odense, som siden hørte Hr. Jørgen Brahe til (D. M. 2 Pag. 13), altsaa der, hvor nu Frøkenklosteret er beliggende.

S. A. holdt Bispens Officialis (in spiritualibus generalis) Johannes Eggardi (jfr. 1474) Retterthing i Sortebrødre Kloster (in domo Capitulari Monasterii Prædicatorum Othoniensium) i Anledning af Striden mellem Norup og Bederslev Præster om Vellinge og Pugholm, ved hvilken Leilighed Dn. Eggardus Frille Capitaneus Castri Hyntzegavel fremførte piæ memoriæ Dni. Hennækini olim Episcopi Otton. derom afgivne Bestemmelse (Dipl. Lang.). Da var Johannes Juul Commender i S. Hans (jfr. Bloch 1 Pag. 593, 815, Atl. 6 Pag. 591, altsaa den Samme, der 1461 var Prior), og Petrus Nicolai og Johannes Mule Raadmænd i Odense (Pont. 2 Pag. 638-39).

S. A. var Bisp Mogens i Kjøbenhavn og udstædte der med de andre Rigets Bisper et Afladsbrev for S. Erasmi og S. Trinitatis Altre i S. Albani Kirke i Odense (D. Mag. 2 Pag. 13). Afladsbrevet findes i Msr. reg. No. 406 fol.

S. A. kaldes Borgmester Johan, Jess eller Jensen

Mule i Odense, vel fortjent af Prædikebrødrene ibid. (Birch.); men den sidste Borgmester af dette Navn, eller Hans Mule, var allerede død 1459, og nærværende Johannes Mule var saavel i dette Aar, som vi ovenfor saae, som endnu 1478 kun Consul ɔ: Raadmand.

S. A. afsagde Kong Christiern, Vor Frue Aften Conceptionis, en Dom i S. Knuds Kloster i Othense, angaaende Kronens Bønder af Krarup Sogn, som kerde (ɔ: klagede) paa Hr. Johan Hvitkop, at de for en Ydeko havde givet mere end 2 Mk.; med andet Mere om Kronens Vordnedes Afgift (Dipl. Lang.).

S. A. den Løverdag næst før 12te Dag Jul, befalede Kong Christian i Provstegaards Borgerstowe i Othens Claus Rønnov Marsk, Hr. Anders Nielsen af Koggedal, Mester Pether Marswyn og Thyge Anderssøn, borgemestere udi Othens, Claues Clementsøn og Nis Jenssøn, Raadmænd ibid. at ordele en Sag imellem Hr. Eggert Frille og Nis Løcke, om en Skov kaldet Bøghesskov i Bjergeherred, Rynkeby Sogn (Dipl. Lang.).

S. A. var ligeledes Petrus Nicolai Borgmester (Birch.); men baade den Første og den Sidste, nemlig Johannes Mule og Petrus Nicolai, kaldes i det Foregaaende rigtigere Raadmænd.

S. A. og ligeledes 1472 var Tøge Andersen Borgmester (Birch.); uagtet nu Bircherod saaledes i et og samme Aar gjør 3 til Borgmestre, skjøndt Byen ingensinde havde mere end 2 ad Gangen, saa har han dog med Hensyn til denne sidste Ret, hvilket sees af 1461; hvorimod Peter Marsvin var hans Collega

eller Byens anden Borgmester (see 1460). Dette er saaledes atter en af Bircherods eller hans Afskrivers sædvanlige Skjødesløsheder.

S. A. var Bisp Mogens paa Bispemøde i Kjøbenhavn (Pont. 2 Pag. 637).

S. A. blev Hr. Christjern Urne begraven i Graabrødre Kirke, hvor ogsaa hans Hustru (Sophie Lunge) hviler (Birch.), og deres Liigsteen har Abildgaard aftegnet. Han var en uægte Søn af Jep Urne og saaledes en Halvbroder til den 1463 og 80 omtalte Jørgen Urne.

S. A. omtrent maa ogsaa Fru Ermegard, Johan Frilles Enke, paa Ugerslevgaard (Johan Frille var en Broder til den under 1464 omtalte Eggerd Frille; men efter Hoff. D. Ad. 3 Pag. 323 Tab. 1, var Ermegaard hans Datter og Ane Banner hans Hustru, hvilket uden Tvivl er urigtigt, see 1526), have skjenket noget Gods i Egense til S. Hans Kloster, hvilket Jacob Norby til Ugerslevgaard, som var gift med deres Datterdatter, igjen 1526 reclamerede, fordi det var skeet uden hendes næste Venners Raad og Samtykke (see min Ugerslev Sognehist.).

S. A. var Henrik Bulger Raadmand (Birch.).

S. A. Borgeren Hans Andersens Skjøde og Magesskifte paa den Gaard, Per Kræmer iboer (Gaden nævnes ikke), til S. Knuds Kloster (Chr. Poulf. Reg.), jfr. 1443.

1467 bleve 9 Agre i Taul- (formodentlig Tage-) lokken, som ligge til S. Jørgens Gaard uden for S. Jørgens Port, skjødede til et af Odense Klostre (Hof. 5 Pag. 184).

S. A. skjødede Albrecht Hyntze en Deel Gods saavel til S. Jørgens Kloster som til dets Hospital i Odense: et Skjøde, saavel Peder Marsvin som Raadmand Hans Nielsen have underskrevet (Birch.); og er dette formodentlig Forklaringen af den ovenstaaende forvirrede Efterretning (dog see 1486). Om bemeldte S. Jørgens Kloster see forresten 1295, og var det formodentlig dertil, at de ovenomtalte 9 Agre i Tageløkken bleve skjødede, skjøndt denne Løkke i Følge et i det Foregaaende anført Document af 1390 laa lige op til Dominicanernes Frugthauge.

S. A. kjender Eric Stwre, Høvidsmand paa Tranekier, sig skyldig at være Hr. Eggert Frille, hans Datter Fru Ermegardh og deres Arvinger 600 lybske Mark, som i Fyn genge og geve ere, at betale udi Othens S. Martini næstkommende; samt tilbinder sig hvis han ei til den Tid betaler, paa gode Tro og Love at indkomme i Othens og ei der ud igjen, før han eller hans Arvinger have fornøiet Fru Ermegaard eller hendes Arvinger. Til Vitterlighed forseglet af Bisp Magnus i Odense og dateret Tranekjær **Dominica proxima ante pentecosten (Dipl. Lang.).**

S. A. udstæde Maghens, Biskop i Othens, Mattis, Prier til S. Knut, Mester Claus, Prier i Dalum, Mester Pether Marswin og Tyghe Andersson, Borgmestere i Othens, deres Hyldingsbrev for Kong Christierns Søn Hans, den Løverdag næst efter S. Valburgis Dag **(Dipl. Lang.).**

S. A. blev i Følge et gl. Mscr. **Basilica Magnæ Matris Virginis Othoniæ instaurata & reno-**

vata (Birch.). Altsaa undergik Vor Frue Kirke i dette Aar en Hovedreparation og Udbedring.

S. A. stadfæstede Hilleborg Skinkel sin afdøde Mands, Knud Gyldenstjernes, Gavebrev til S. Hans Kloster paa nogle Gaarde i Skovbyherred, nemlig i Kosterslev, Gamby, Fadersbølle, Hadersley (ɔ: Haarslev), Morud og Særslef, Hemerslef, Eilby, Veflinge og Brønstrup (P. Müller Pag. 18).

1468 var Bisp Mogens med flere Biser og Rigsraader paa et Møde i Halmstad for at arbeide paa Forlig mellem Kongerne Christian den 1ste og Carl Knudsen (D. Mag. 2 Pag. 13).

S. A. skjenkede Eggert Frille (jfr. 1464) en Gaard i Trøstrup til S. Hans Kloster for en Sjælemesse, som i Gavebrevet udførlig beskrives (Hoff. 5 Pag. 191).

S. A. udstæde Iwen Brysche, Ridder, Landsdommer i Fyen, Mester Pædher Marswyn og Tyghe Anderssøn, Borgmestre i Othense, Jæsper Norreby i Lerebeksholm, Væbner, Clawes Clementsøn og Niels Jenssøn, Raadmænd i Othense, paa Fynbo Landsthing deres Vidisse af Kong Christierns Brev, givet Hr. Eggert Frille, at han saalænge han lever skal beholde alt hans Gods i Danmark frit ower hals oc handh at rette og med al anden kongelig Ret ꝛc. Dat. in Castro nostro Calmarn die beati Kanuti Regis & Martyris (Dipl. Lang.).

S. A. Kong Christierns Brev ad ministrum fratrum Minorum, at da deres Orden trænger til en Reformation, sender han herved fratrem Laurentium Branderi, ostensorem præsentium, affectantes,

ut eidem in hiis, qvæ circa hanc materiam narraverit, benignam dare velint audientiam, eundem Ottoniensi Conventui gardianum præficere, Commissarium vestrum statuere &c. Ex castro nostro Haffniensi d. 14 Novemb. (Dipl. Lang.).

S. A. blev Ridderen (strenuus miles) Knud Henriksen Gyldenstjerne (jfr. 1467, det var ham, som Enkedronning Dorothea efter Christoffer af Baierns Død vilde have ægtet, S. R. D. 7 Pag. 241), i S. Hans Kirke begraven, hvor ogsaa hans ovennævnte Hustru Hilleborg Skinkel, som døde 1494, hviler (Birch.). Deres Liigsteen er kobberstukken af Bircherod. Forresten er der ingen Modsigelse i, at han, som vi i det Foregaaende have seet, allerede døde forrige Aar og først i dette blev begraven; thi de adelige Liig stode ofte i flere Maaneder, ja stundom et heelt Aar, bisatte, forinden de bleve formelig begravede.

S. A. synes S. R. D. 7 Pag. 236 først at lade Bisp Mogens bygge det Capel (delubrum), som alt under 1464 og 66 omtaltes.

S. A. pantsatte Johanne Jensdatter (Mule), Jes Hagesen Raadmands Enke, til sin Stifsøn, Hr. Jens Eggertsen, Bispens Official i Odense, for 24 lybske Mark Pendinge, „som i Fyen for fulde Penge oc „gæve ære oc en kopman kan then annen fult met „gøre," al sin Ret i den Gaard i S. Michels Sogn Vesten næst Adelgaden, som Anders Henriksen Skinder beboer, hvoraf hun arvede det Halve efter sin Moder, hvilken Halvdeel hvert Aar skylder 24 Skil. Pendinge; et Pantebrev, hendes Broder Jes Mule

(jfr. 1466 og 78) og Per Mortensen (jfr. 1479) tilligemed hende selv besegle (Birch.).

S. A. Borgeren Per Jepsens Bekjendelsesbrev paa 2 Jordsmon i Nedergade, som S. Knuds Kloster senere (nemlig 1480) kjøbte (Chr. Pouels. Reg.).

1469 levede Knudsbrødrene saa uordentligt og uregelmæssigt, at Kongen sendte Lauritz Brender til Paven med Bøn at bringe dem til Orden, hvilket ogsaa Paven tilstod, imod at ingen af Klosterets Godser tabtes. (Hv. Pag. 922. Pont. 2 Pag. 652. Atl. 6 Pag. 602). Denne Fremstilling er imidlertid uden al Tvivl ganske urigtig (Daug. Pag. 296 Nota L.); thi det var ikke S. Knuds, men derimod Graabrødreklosteret, Lauritz Brender reformerede. Han kom 1469 (hvilket dog ifølge det under forrige Aar meddeelte Diplom maa hedde 1468) tilbage fra Venedig og Rom med Ordensgeneralens og Pavens Tilladelse til Franciscanerordenens Reformation i Danmark og fik s. A. Odense Graabrødre Kloster at bestyre, det han ogsaa i Decbr. s. A. bragte til Observants ɔ: stræng Jagttagelse af Ordensreglerne (**S. R. D.** 5 Pag. 519. 530. Daug. Pag. 303). Reformationen i S. Knuds Kloster foregik derimod først nogle Aar senere, nemlig 1474, og Hvitfeld har altsaa Pag. 922-23 forhastet sig, naar han allerede henfører den til 1469-70.

S. A. var Bisp Mogens paa et Møde i Kjøbenhavn til den Forhandling, der mellem Kong Christian den 1 og de Lybske fandt Sted, og hvor ogsaa Vindeby Kirke af de der forsamlede Bisper fik Aflad (Pont. 2 Pag. 651. D. Mag. 2 Pag. 13 jfr. Hv. Pag. 923).

S. A. mageskiftede Clement Thomesen af Rørbek til Knud Thorstenson, som var Prior i S. Hans, nogle Gaarde i Daustrup mod en Gaard i Ullerslev (P. Müller Pag. 18).

S. A. bevidne Jeppe Jenssøn, Fynbolandsthingshører, paa Landsdommeren i Fyen Hr. Iwen Brusches Vegne, Christiern Rab, Byfoged i Ottense, Henrik Malman og 2 andre bymænd ibid. Erich Brorssøn Herredsfoged i Othenshærrit og Per Pædhersson, Foged til S. Hjans Kloster i Othense, at den Løverdag næst for S. Povels dag conversionis var skikket paa Fynbolandsthing Hr. Jørgen, Sogne-Præst i Wiisloff, hvilcken som ther i lent Lywd indledde threnne lawre (?) innen 4 Stocke over Fru Hilleborg, Hr. Knud Henricssøns Efterlevendes Bevisning paa Aagaarde i Wiisloff Sogn (Dipl. Lang.)

S. A. bevidne Iwen Brysche Rid. Landsdommer i Fyn, Hans Jessøn i Gerschow a Wapn, Jeppe Jenson, Herredsfoged i Othens Hærret m. Fl. at paa S. S. Symonis & Jude Apostlers Dag paa Fynbo Landsthing var skikket Clawes Jenssøn af gelbergh, som paa Stygh Axelssøns af Schanes Vegne havde tingstevning inden 4 Stokke over Anders Jeipssøn, som tien paa Orkildh, paa hans Bevisning paa 8½ Ottings Jord paa Gudeme Mark; Item indledde Clawes Jenssøn threnne lowre offuer forte Anders Jeipssøns Bevisningh oc logsøchte hans bewysninghe paa forte 8½ Ottings Jord (Dipl. Lang.).

S. A. mageskiftede Ridder Claus Rønnov (jfr. 1464) med beskeden Mand Borgmester Tyge Andersen (jfr. 1466) en Eng paa Seden Mark, Dyremae kal-

det, mod en Jord i Vor Frue Sogn Østen næst Mynterstrædet; og nævnes som Vidner ved denne Forhandling Johannes Thomesen, Viceprovst i Odense, Nicolaus Jensen, (jfr. 1462) Raadmand ꝛc. (Aktstyk. Pag. 65).

1470 blev den foromtalte L. Brender efter Nogles Beretning indsat til Forstander i S. Knuds Kloster (man see om det Urigtige i denne Beretning 1469) for igjen at bringe Brødrene til Orden; men de vare nu saa vante til deres forrige Levemaade, at de ikke vilde føie sig deri, men forlode Klosteret (jfr. 1474); hvorfor Brender indsatte nye og regelbundne Munke i deres Sted, hvilket varede i 14 eller 18 Aar, indtil Enkedronning Dorothea paa sin Valfart kom i Skrupel om, at hendes afdøde Herre, Kong Christian den 1ste, led Nød i Skjærsilden, fordi han havde udjaget de gamle Munke, hvorfor hun udvirkede, at de bleve indsatte i deres Kloster igjen (Hv. Pag. 923. Pont. 2 Pag. 652-53. Atl. 6 Pag. 602).

S. A. var Niels Hansen Prior i S. Hans (Bloch 1 Pag. 593. 815. Atl. 6 Pag. 591. P. Müller Pag. 31) jfr. 1471.

S. A. var Rubert Hart eller Robert Hardth, en Adelsmand, Borgmester, saavel som 1474, 77 og 84 (D. Mag. 2 Pag. 16 sq.) og kaldes secundus vir Othoniæ eller den næst fornemste Mand i Odense, saa at man altsaa skulde tro, at han havde Rang efter Bispen.

S. A. skjøder Christiern Rudh i Heslæ, Wæbner, sin Svoger Claus Bryske i Løgismose Gods i Sjælland; og blandt Vidnerne ere Mester Claus, Prior i Dalum,

Tyghe Andersson og Naaborth (Hard) Borgmestere i Othens. Dat. Ottoniæ feria 3tia proxima post festum B. Michaelis (Dipl. Lang.)

S. A. meddeelte Hans Haak af Odense S. Hans Kloster Følgebrev paa en Humlehauge Vesten for Byen ved Piledæmningen (P. Müller Pag. 18); og nævnes saaledes her for første Gang det siden under Navn af Piledam i Vestergade bekjendte Vandsted, men som den Tid endnu laa udenfor Byen.

S. A. stiftede Skræderlauget i Odense et Alter ved Vor Frue Kirke, Gud, Jomfrue Maria og S. Knud til Ære (D. H. 5 Pag. 73. 1480 skulle de atter have oprettet et lignende i S. Knud). Endnu er ved Chorets sydlige Side et udbygget Capel og deri det foromtalte Alter, som Skræderlauget siges at have oprettet, samt en Altertavle, de skulle have givet dertil, med mange udhugne Figurer, blandt andet et Ægtepar med 4 Børn 2 Gange, nemlig paa begge Sidefløiene, forestillet og ligeoverfor Alteret et ældgammelt Skab, til Opbevaring af Alterets Ornamenter. Den hele Beretning forekommer mig imidlertid kun lidet troelig; og maaskee er det en Forverling af Suhm med det senere i S. Knuds Kirke oprettede Alter.

S. A. tildømtes Ditlev Reventlou den Jord mellem Pederstrup og Høgebierg, som han havde Trætte om med S. Knuds Kloster (Reg. Dipl.).

1471 har Bisp Mogens med flere Bisper og Rigsraader været for Stokholm med Kong Christianden 1ste og forseglet der en Stilstand med de Svenske (D. Mag. 2 Pag. 14).

S. A. stadfæstede Pave Sixtus Knudsbrødrenes (Prioris & Capituli ecclesiæ Ottoniensis ordinis S. Benedicti) Privilegier, samt deres Eiendomme (bona ad mensam Capitularem dictæ ecclesiæ) og deriblandt Kirken i Paarup, Ubberød, Steenløse, Aasum, Særslev og Nise (Pont. 2 Pag. 654); altsaa var jo endnu den Tid ingen Reformation med Klosteret foregaaet, og denne maa altsaa først have fundet Sted mellem Aarene 1471 og 74, eller med andre Ord 1472 og 73.

S. A. var Tyge Andersen Borgmester (Birch.) jfr. 1469.

S. A. pantsætter Hans Walkendorp, Ridder, til Jesper Krasse, Væbner, Avelbygaard i Vedelbysogn i Wentzehæreth, og blandt Vidnerne nævnes Tyghe Anderssøn, Borgmester i Othens, Hans Nielssøn og Niels Jenssøn Raadmænd ibid. Dat. Ottonie (Dipl. Lang.).

S. A. pantsatte Borgeren Claus i Odense en Jord i Medelløkken til S. Hans Kloster, og Jess Jepsen af Odense skjenkede til S. Annæ Alter i S. Hans Kirkes søndre Kapel, samt til Prioren Knud Thorstensen og menige Convent, en Gaard ved de yderste Nørregrave og den yderste Nørreport; ligesom Jens Clemensen tilskjødede Klosteret 2 Gaarde i Skalbjerg, Flønge Enemærke, 1 Gaard i Daugstrup og 2 Gaarde paa Overgade, mod at nyde fri Klæder og Kost i Klosteret; det Elænde Gilde skjødede Klosteret en Gaard i Dalby mod en anden i Gjesteley; Hans (formodentlig Knud) Thorstensen, Prior i S. Hans, skjødede til Niels Jensen (jfr. 1469), Raadmand og

Oldermand for Vor Frue Gilde og Alter i det nordre Capel i S. Albani Kirke, en Gaard i Gjesteley mod en anden i Dalby (jfr. Bloch 1 Pag. 593, hvoraf man altsaa, sammenholdt med det Foregaaende, seer, at Vor Frue Gilde er det samme som Clænde-Gildet); og Borgmester Thyge Andersen skjødede endelig Klosteret en Gaard i Daugstrup, og Claus Clemensens Søn en ditto (P. Müller Pag. 18-19).

S. A. udstædedes Odense Herredsthingsvidne paa, at den beskedne Mand Henrich Bulgher, Raadmand og Kæmner i Odense, havde indstævnet Priøren i S. Knud, Mattis Henrichsen, og klaget over, at Herredets Sandemænd ikke gik ret Markeskjæl mellem Odense Mark og Bulbro fra Bulbro til Holbeks Led (Aktst. Pag. 65-66).

S. A. var Niels Jensen Raadmand (Birch.).

S. A. ja fra 1471-90 var Knud Jochumsen Reventlau til Søboe Landsdommer i Fyen (Birch.), jfr. 1479, 80, 82, 89.

S. A. skjødede Johanne Jensdatter (Mule), Raadmand Jes Hagesens Enke (jfr. 1468), med sine Børns Hr. Christoffer Hayesens og Knut Hayesens Samtykke, til hæderlig Mand Hr. Jens Eggertsen, Biskoppens Official i Odense (jfr. 1468, 74, 77, 89, 91), den halve Jord og Grund, som afdøde Herman Skinder havde i Leie og paaboede i Nørregade Norden næst Hans Jensen Raadmands Gaard; hvilken halve Jord og Grund hun havde arvet efter sin Moder Edele Mules Død; til Vidnesbyrd beseglet af hendes Søn Hr. Christoffer Hayesen, hendes Broder Raadmand

Johannes Mule og Borgeren Johannes Grothe Birch.).

1472 har Bisp Mogens i Skamby stadfæstet sin Formands Bevilling, at Hvillinge maatte søge Bedersley Kirke (D. Mag. 2 Pag. 14; Brevet findes hos Pont. 2 Pag. 657).

S. A. har Bisp Mogens fra Aalevad stadfæstet et Tresoldigheds-Capel i Vestenskov Sogn paa Laaland (D. Mag. 2 Pag. 14, hvor Stadfæstelsen findes).

S. A. var Bispen en af Kongens befuldmægtigede Procuratorer, som vare forsamlede i Calmar og tilsagde Aage Axelsen Varbjerg Slot (D. Mag. 2 Pag. 15, Hv. Pag. 935).

S. A. skjødede Borgmester Thyge Andersen (jfr. 1471) S. Hans Kloster en Gaard i Daugstrup, og Thyge Lunges (til Basnæs) Enke (Ane Kabel) noget Gods paa Laaland til S. Salvators Alter i S. Hans Kirke (P. Müller Pag. 19).

S. A. Kong Christian den 1stes Brev, at da Borgmester og Raad i Odense have beklaget sig over, at de og deres Medborgere besværes med Told i Assens mere end andre Borgere, og det tvertimod deres Privilegier og Friheder, saa giver han dem herved paa Grund af bemeldte deres Privilegier fri for al Told i Assens, af hvad de der igjennem føre (Mscr. reg. N. 406 fol.).

S. A. bevidne Knut Joachimsson, Væbner og Landsdommer i Fyen, Offe Griis (Griib?), Korsbroder i S. Hjans Kloster i Othens, Tyghe Andersson, Borgmester, og Hans Jenssøn, Raadmand i Othens, at den Løverdag næst for S. Gregorii Paves Dag

havde Beynt Bille paa Fynbo Landsting sine Tinghøringe inden Stokke over Nifs Unckessøn oc Nifs war ther til Wethermelsthingh meth hanum. Item fik B. Bille et fuldt Landstingsvidne paa det Brev han lod læse, som lyder om Gresholm paa Hyndorpp Mark, saa at Hr. Eggerdth (Frille) aldrig nødte N. Unckerssøn til at faae ham Gresholm hverken med Stok eller Jern, andet end han fik ham Gresholm for et Pant og tog sine Penninge (Dipl. Lang.).

1473 var Bisp Mogens paa Rigsdagen i Calmar for at oprette Freden mellem Danmark og Sverrig (S. R. D. 7 Pag. 236, Hv. Pag. 938, D. Mag. 2 Pag. 15).

S. A. confirmerede Bisp Mogens fra Skamby Bevillingen, at Hvellinge Bymænd maatte istedet for Norup søge Bederslev Kirke (Pont. 2 Pag. 657), jfr. 1472.

S. A. confirmerede han fra Aalevad hellig Trefoldigheds-Capellet i Vestenskov paa Laaland (Pont. 2 Pag. 657), jfr. 1472.

S. A. var Knwt Thorstenson Prior til S. Hans i Othens (Langeb. Coll.), jfr. 1469, 71 og 77.

S. A. var Provst Jørgen Hansen i Kjerteminde Medlem af det Elænde Gilde i Odense (Gl. Saml. 1, 1 Pag. 43).

S. A. Skipper Hennings, Robert Jespersens og Bertil Kremers Skjøde til S. Knuds Kloster paa 2 Gaarde Norden Raadhuset, som Clement Andersen og Herbert Bartskær nu beboe (Chr. Poulf. Reg.).

S. A. var Hans Clausen Raadmand (Birch.); maaskee den samme H. C., der siden som Borgmester

skjødede en Gaard i Anderup til S. Knud (Chr. Poulsen. Reg.), og 2 Gaarde i Hjadstrup til Eiler Bryske (ibid.).

S. A. synes Bisp Mogens at have havt megen Deel i de af Kong Christian den 1ste for Fyen udstædte Privilegier, som egentlig angaae Skovfredning (i hvilken Hensigt det ogsaa blev forbudet at holde Geder) og Jagtfredning; men tillige indeholder Befaling, at hvilken Almuesmand der vil bygge Huus, skal sætte det paa Steen (og blandt Andet inden ½ Aar et paa Steen opført Hemmelshuus (Heimlengd ɔ: Huuslængde eller Stuehuus) i sin Gaard); samt anlægge 60 Humlekuler ved Gaarden (Dipl.). Denne Omsorg for Humleavlens Fremme udtaler sig allerede i de saakaldte Laalands Vilkaar af 1446 (Hv. Pag. 840.).

1474 blev Bisp Mogens atter beordret at være en af Kongens befuldmægtigede Procuratorer til det forestaaende Møde i Calmar; men Sygdom forhindrede ham fra at komme der (D. Mag. 2 Pag. 15-16).

S. A. Bisp Mogens's Brev til Johannes Bondonis (?), hvorved han beder ham strax at lade tilsige Unckersson (jfr. 1472), at han paa Løverdag kommer til Othense og fuldkommer det han sig vilkaarede i Swortebrødre Kloster for mange gode Mænd og i Bispens Overværelse at skulle gjøre Beynt Bille (Dipl. Lang.).

S. A. døde i Odense bemældte Bisp Mogens Krasse (S. R. D. 7 Pag. 236. D. Mag. 2 Pag. 16), som var Medlem af det Elænde Gilde (gl. Saml. 1, 1 Pag. 38) og som Pont. 2 Pag. 435 lader be-

grave i Lund, men som derimod blev begraven i S. Knuds søndre Capel (D. Mag. l. c.), hvilket han selv havde oprettet (Hv. B. Kr. Pag. 42. jfr. 1466); og havde han kort tilforn paa Blamstvedt ɔ: Blangstedgaard gjort sit Testament, hvorved han stiftede en evig Almisse for Odense By, som findes indført i D. Mag. 2 Pag. 18-19, og ifølge hvilken Vicarius til S. Knuds Capel, som han havde stiftet, skulde have sin Residents i det store Steenhuus af den Gaard Norden næst S. Knuds Kirkegaard, som Mester Peder Marsviin (Borgmester) iboede, før Bispen kjøbte den; men Leien af de øvrige 2 Steenhuse i samme Gaard skulde derimod anvendes til Vedligeholdelsen af det Heele og til Almissen. Til Executores testamenti for denne Stiftelse vare dernæst udnævnte Mag. Claus Andersen Decanus, Laurentz Andersen Cantor, 2 andre Caniker, nemlig Jens Eggerdsøn og Oluf Smed, Sognepræsten i Bellinge, Robert Hardtt (jfr. 1470), Borgmester, og en Væbner; og skjønnes det saaledes af de Titler, der tillægges de Geistlige blandt disse Executorer, at Reformationen i S. Knuds Kloster allerede i Bisp Mogens sidste Leveaar var begyndt, eller at Benedictinermunkene allerede da vare afskaffede og derimod Caniker i deres Sted i Klosteret indførte.

S. A. Broder Mathis Henricssøn Prior i S. Knut i Othens og menige Capitel deres Fuldmagt til deres Capitelsbroder Hr. Jeipp Meybom at skjøde Prioren og Conventsbrødrene i Halstede Kloster i Loland paa Lolandsfar Landsthing eller paa Nørre-Herredsthing 8 Gaarde i Thiørneby i Ottersløff Sogn i Loland.

Dat. Ottonie octavo die B. Martini episcopi (Dipl. Lang.)

S. A. skjøder Per Atzerssøn i Grøndstorpp Beynt Bille paa Siøholm 13 Stkr. Jord paa Grøndstorpe Mark i Skamherred til Vederlag for 5 Skovskifter i Vraaskov paa Bordesse Mark; forseglet af Johannes Mule Consul og Petrus Martini Cives Ottoniens. Dat. Ottoniæ feria 4ta Paschæ (Dipl. Lang.)

S. A. bevidne Knut Joachimssøn, Væbner og Landsdommer i Fyn, Christoffer Clawessøn, Domprovst i Roskilde, Offe Griib, Korsbroder i S. Hjans Kloster i Othens, Morten Laurentsøn husfoget paa Nesbyhovet, og 2 Borgere i Othens, at Paaskeaften paa Fynbo Landsthing var skikket Laurents Saxessøn af Athødorp (ɔ: Aahøietup) i Ventzhæret og i lent Lyd afhændte fra sig og skiødte til Beynt Bille af Søholm, Væbner, en Gaard i Hemmersløff i Skoubyherret (Dipl. Lang.)

S. A. giør Henrich Mogensen, Væbner og Borger i Othens, vitterligt, at da Jess Lassen, Naffnis Svend, laae hos ham til Herbergis, kunde han aldrig nogentid høre af ham, enten fastend eller drukken, at han skiød paa, at han var da Hr. Erich Ottsens Svend, eller at Hr. Erich Ottsen havde viist ham ud eller jett ham Gave for at han skulde legge for Lage Broch eller være oppaa hans Argelist i nogen Maade. Dat. feria 3tia proxima post festum B. Lamberti (Dipl. Lang.)

S. A. bevidne Niels Jenssøn Borgmester, siddende i Fogeds Sted paa Othense Bything, og Robert Hardh Borgmester, Matts Dugh, Henrich Bulgher, Hans

Claussøn og Per Dysingh, Raadmænd, samt 2 Borgere og Bymænd i Othens, at den Mandag næst efter S. Lamberts begierte paa Bythinget i Othens den beskedne Svend Niels Jvenssøn paa Hr. Erich Ottesøns Vegne et Vidne af Dannemænd, om Jesse Lassen, som tiente Naffne, sagde Nei for eller tilstod det Vidne, som vidnet var paa Othens Raadhuus, at han skulde have siddet i Kroen og sagt, at Hr. Erich Ottessøn skulde have jett ham Penge, at han skulde have hjulpet til at slaae Lawe Brock ihiel? Da svarede 7 Dannemænd, blandt hvilke Christiern Rab Byfoget, at Jess Lassøn paa Tinget sagde Nei for det fornævnte Vidne. Ligesaa vidnede ogsaa Jess Mule Raadmand (Dipl. Lang.)

S. A. blev (den forrige Provst ved Vor Frue, jfr. 1465) Carl Rønnov Biskop i Odense; han var eenviet og derhos magelig; overlod sit Embede til de i hans (eller hans Formands) Tid i S. Knuds Kloster indførte Canonici regulares, især til Domprovsten Mag. Hans Urne; thi han elskede Hoslevnet, hvori han var opdragen, mere end det med hans Bispedom forbundne Arbeide (Pont. 2 Pag. 435-36). Hans Vicarier (ab epistolis & annulo) vare Johannes Hansen, mag. artium Nicolaus Hiort, Simon Laurentii, Johannes Laurentii og Sazlovius (S. R. D. 7 Pag. 238). Den Sidste er maaskee den Haslovius, Hv. B. Kr. Pag. 43 nævner som Canik i Odense, eller snarere den Johannes Echardi, der nævnes 1466 (see infra).

S. A. fuldførte den nye Bisp Carl Rønnov den med S. Knuds Kloster begyndte Reformation; der

vare nemlig endnu nogle gamle Munke tilbage, men dem stødte han ud (jfr. 1440) og indsatte i deres Sted en Deel adelige Junkere til Canonici regulares (Pont. 2 Pag. 665). Disse nye Caniker vare følgende: Johannes Urne, Provst til V. Frue Kirke (et høist mærkeligt Udtryk, der viser, at det var Provsten ved Vor Frue, der i Forening med den nye Bisp, som ogsaa havde været Provst til Vor Frue (see 1465), jog de gamle Benedictinere eller S. Knudsbrødre ud og saaledes endelig seirede i den mangeaarige, ja gjennem Aarhundreder fortsatte Strid mellem Vor Frue Kirke og S. Knud om Supremateet), dernæst Nicolaus Andersen Ulfeld Erkedegn, Ivar Laurentii Decretorum Doctor, Johannes Echardison Sazlovius (see 1466) magister officiorum, Johannes Hansen Episcopi ab epistolis & annulo, Pona og Olaus Borsius (S. R. D. 7 Pag. 237, som altsaa ikke ved disse Prælaters Opregning tager strængt Hensyn til de 3 øverste Canikers Titulatur i det Odense Capitel, nemlig præpositus, decanus og cantor (see D. Mag. 3 Pag. 34 Nota e) siden den aldeles ikke omtaler den Sidste, som i Følge det Foregaaende var Lauritz Andersen).

S. A. saavelsom 1481 og 83 var Nicolaus Johannis Byens Borgmester. (Birch.).

S. A. under Bent Bille (til Egede og Søholm), med sin Husfrues Eremgaards (Frilles) Samtykke, en velbaaren Mand Poul Jepssen, dersom han overlever dem, den Bod frie i deres Gaard i Odense, hvor den Tid Werckmesteren boede (see min Vigerslev Sognehist.).

S. A. var Knud Tostesen (læs Thorstensen) endnu Prior i S. Hans (Bloch 1 Pag. 815. Atl. 6 Pag. 591) jfr. 1473.

S. A. saavelsom 1479 og 83 var Knud Jacobsen Reventlau de Søbo Landsdommer i Fyen (Birch.).

S. A. nævnes Laurentius Nielsen Kotte, Armiger de Dalby (maaskee paa Hindsholmen), som en anseet Borger i Odense, i hvis Graabrødre Kirke han ogsaa skal ligge begraven (Birch.).

S. A. saavel som 1476 var Henrich Saltzlov Raadmand (Birch.).

S. A. Bispens Officials med Fleres Vidnesbyrd, at Østermae ved Odense ligger med Rette til S. Knuds Kloster (Chr. Poulf. Reg.), jfr. 1463.

1475 var Mathies Henriksen Prior i S. Knuds Kloster og Medlem af Elænde-Gildet i Odense (Gl. Saml. 1, 1, Pag. 41.).

S. A. var Mester Claus Andersen Ulfeld Degn eller Decanus i S. Knuds Kloster (see 1474) og var saaledes en af de Capitelsherrer, der tilligemed Domprovsten var tilbetroet at opvarte eller bestyre det biskoppelige Embede i den nye Biskop Carl Rønnovs Sted, der som sagt, ikke selv gad været over de biskoppelige Forretninger, men hellere levede til Hove, som han af Ungdommen var vant til (D. Mag. 3 Pag. 34-35.).

S. A. var ogsaa Mester Hans Urne Canik (bør hedde Domprovst) i Odense, og skal have havt megen Deel i de gamle Munkes Uddrivelse af S. Knuds Kloster (D. Mag. 1 Pag. 292).

S. A. vare Erich Johansson, Biørn Johansson

og Beathe Andersdatter (Jochim Johanssøns Efterleve) i Odense paa Skifte med Hr. Anders Jacobsen paa Steenalt; og er Skiftebrevet forseglet af Mester Anders Clausen, Prior i Dalumb, Hr. Laurens Andersen, Provst i Toffte (ɔ: Gamtofte), Knud Jochumsen i Søby, Landsdommer i Fyen, Niels Jensen, Borgmester i Othense, Jens Mule, Raadmand, og Peder Mortensen, Borger og Bymand ibid. (Dipl. Lang.).

S. A. forpligte de Ovennævnte sig til at betale Hr. Anders Jacobsen af Steenalt de 2 Dele af den Landgilde, som Hr. Johan Bjørnsen havde oppebaaret af det Pantegods, som ligger til Stiensgaard, som han optog siden han havde det opladet til Hr. Tilloff Reventlou i Othensee i Sortebrødre Kloster paa den Tid, fornævnte Hr. Tillof gav ham Afkald for sig og for fornævnte Hr. Anders Jacobsen. Dat. Odense (Dipl. Lang.).

S. A. var Claus Bryske til Flintholm Høvedsmand paa Næsbyhoved (B. R. 1 Pag. 28); og var som saadan s. A. og s. St. paa et Samfrændeskifte efter velbyrdig Qvinde Fru Mette Pedersdatter, Hr. Engelbrechts Hustru, efter hvem han foruden mere arvede Margaard i Vigerslev Sogn (see min Vigerslev Sognehist.); men

S. A. blev Næsbyhoved pantsat til Nicolaus Magnus (B. R. 1 Pag. 28).

S. A. skjøder Jacob Teyemadh i Munckegardh i Wentzherret, Væbner, til Beynt Bille af Siøholm den Jord, som Cauetzlund Kirke havde i Pant af ham for 9 Mk.; og Skjødet forsegle Niels Jenssen, Borg-

mester i Odense, Jes Mule, Raadmand, Per Mortensen, Borger ibid., og Per Clementsen i Holseth (ɔ: Holse By, Brenderup Sogn). Dat. Ottoniæ feria 3tia post Dom. Misericord. (Dipl. Lang.).

S. A. paalagde Biskop Carl Præsterne i sit Stift en Skat af 3½ Mark, under Navn af jus hospitalitatis, uagtet denne Biskups giaf var forbudt af Dr. Margrethe (Pont. 2 Pag. 435, jfr. 1439).

S. A. udstædedes et Notarialinstrument, angaaende Ordenen i Gudstjenesten i Odense (Reg. Vos.).

S. A. udstæde Karll Rønnow, Electus i Othens, Broder Pædher, Abbethe i Holmekloster, Clawes Brysche, Høvedsmand paa Nesbyhoved ɔc., paa Landemode i Othens, en Vidisse af det Brev angaaende Striden mellem Eggert Frille og N. Løcke, om Bøgeskov i Bjergeherred, som i det Foregaaende under 1466 er anført, men som Beynte Bille ved denne Leilighed paany lod forelæse (Dipl. Lang.).

S. A. gav Kardinalerne i Rom Lyngby ɔ: Lumby Kirke i Næsbyhoveds Birk 100 Dages Aflad (Pont. 2 Pag. 668), istedet for det ellers pleiede at være indskrænket til 40.

1476 var det først i Følge Andres Beretning at Bisp Carl paalagde Præsterne i sit Stift den ovenomtalte Skat (Hv. Pag. 599, Pont. 2 Pag. 8, jfr. 1475, 1439, 1395 ɔc.).

S. A. blev i Følge Chron. Skibyense Benedictinermunkene i Odense først udjagne af deres Kloster og i deres Sted Canonici seculares indførte i samme (S. R. D. 2 Pag. 558.).

S. A. var Kong Christian den 1ste i Odense og

holdt Retterthing paa Provstegaarden, hvor han begynder en der afsagt Dom med de Ord: I Borgestuen i Provstegaarden i Odense var for Os, Vort elskelige Raad og Flere skikket ꝛc. ꝛc. (Lang. Coll.).

S. A. stiftede Kjøbmændene i Odense ikke, men blot fornyede, et ældre mellem dem for mange Aar siden oprettet Hellig-Trefoldighedsgilde, hvis fornyede Skraa eller Laugsartikler findes aftrykte i Gl. Saml. 1, 1 Pag. 15 sq. og i Aktstyk. Pag. 34; og var deres Gildes Alter i S. Albani Kirke bag den søndre Kirkedør og kaldtes S. Erasmi Alter, jfr. 1466.

S. A. bevidne Claus Jepsen, Byfoged, og Hans Nielsen, Raadmand i Odense, at paa Bythinget var skikket beskeden Mand Henrik Bulgher (jfr. 1471), Raadmand og Kæmner, som optog et Thingsvidne paa, at da Prioren i S. Knud, Mathies Henriksen, lovlig var thingstævnet paa Klosterets Vegne at fremkomme med sine Beviisninger paa Østermadh mod Henrik Bulghers paa Odense Byes Vegne, vidnede 6 Mænd, at Østermadh havde i 60 Aar og mere været et Vibeld og Fælled til Odense By, uilsket indtil de Mænd, der grændsede dertil, havde faaet Prior Jep Geeth (see 1440, 47 og 48) til at lade dem indhegne en Part deraf til hver af deres Gaarde (Aktstyk. Pag. 66-67). I dette Document nævnes forresten første Gang Hellig Gjesthuus i Odense (nemlig Jess Michelsen til Hellig Gesthuus), hvilket altsaa maa være det saakaldte ældre Hellig-Gjesthuus, siden det yngre først 1478 blev oprettet.

S. A. udstæder den kongelige Prinds Johannes sin Qvittering til Høvidsmanden paa Næsbyhoved,

Claus Bryske (jfr. 1475), for oppebaaren Landhjelp af Lehnet (B. R. 1 Pag. 28).

S. A. var Jep Olesen Bisp Carls Foged paa Orkel (B. R. 1 Pag. 88).

S. A. døde den strænge Ridder (strenuus miles) Eggert Frille (jfr. 1468), Høvidsmand paa Hinsgavl, og blev i Odense S. Hans Kirke begraven (B. R. 1 Pag. 121), hvor ogsaa hans Hustru, Frue Anna hviler.

S. A. gav Bisp Carl Aflad til Thornes Kirke paa Laaland (Pont. 2 Pag. 670).

S. A. skjenkede Sophia Joachimsdatter, Ditlev Rathlevs Enke, til S. Hans Kloster i Odense for Sjælemesser 2 Gaarde i Pederstrup og pantsatte mere af sit Gods sammesteds til Klosteret, samt confirmerede det sin Mands Gave af en Gaard i Illebølle paa Langeland (P. Müller Pag. 19-20). Jeg kan ikke vide, om der ikke i ovenanførte Doc. burde læses Detlev Reventlau istedet for Ditlev Rathlev; thi man finder, at Førstnævnte, som skrev sig til Gram og levede 1470, var gift med Sophia Bjørn (Hoff. D. Ad. 3 Pag. 293 Tab. 2), maaskee Jacob (Jochim eller Joachim) Bjørns Datter (jfr. 1470), hvor man tillige seer, at bemeldte D. Reventlau netop havde Eiendomme i eller ved Pederstrup.

1477 blev den afdøde Bisp Mogens Krasses under 1474 omtalte Almisse bragt til Fuldkommenhed af hans Executores Testamenti, nemlig Decanus Mester Claus Andersen, Cantor Lorenz Andersen, de 2 Odense Canikker Jens Eggerdsen og Oluf Smed, Sognepræsten i Bellinge, Borgmester Robert Hardt

(jfr. 1474) og den ovennævnte Væbner (D. Mag. 2 Pag. 16=22); og seer man ved denne Leilighed, at denne saakaldte Almisse egentlig bestod i en aarlig Uddeling af Klæder og Sko for 15 Mark til Byens Fattige (jfr. D. Mag. 2 Pag. 20, 3 Pag. 35). Ligesom man ogsaa af samme Brev erfarer, at S. Knuds Capitel havde sig en egen Structuarius eller Bygmester, som forestod Kirkens og Klosterets Bygning og Reparation (D. Mag. 2 Pag. 19).

S. A. fik Odense By et nyt Privilegium, som findes aftrykt i Almeennyttige Samlinger B. 39 Pag. 161, nemlig Kong Christian den 1stes Privilegium, som ogsaa findes aftrykt i Aktstykkerne Pag. 25=29, og bestaaer i en Fornyelse af Kong Valdemars Privilegium for Byen, eller rettere, baade af hans og hans Forfaders (ɔ: den tidligere) Kong Valdemars (altsaa formodentlig Kong Valdemar den 3dies og 4des), og som derhos tillige bestemmer, at Byens Frihed (den saakaldte Byfred) skal strække sig fra deres Stadsværn eller Haffuelverck og til deres Markeskjel, hvilket almindelig kaldes Birk eller Vikbel, nemlig øster ud til Honebek, vester ud til Clausesbek, og Holebekskleth, sønder ud til Ostebek, nør ud til Iglevadh, Rosenkilde og Aalevad, og dernæst (indbefatte) deres frie Vei til deres Havn og Skibe i Ellemose Aa (Baagø Strand?); saa at den, som gjør Vold inden disse Grændser, skal foruden de sædvanlige Bøder endvidere bøde 40 Mark til den Forurettede, 40 Mark til Kongen og 40 Mark til Byen ɔc.; og følger derpaa en formelig ny Stadsret for Byen, hvoraf jeg blot vil anføre, at Borgerne, saavidt mu=

ligt, skulde forskaanes for at komme i Stok og Kongens Jern; at de af Byens Frihed ikke skulde svare Inne og Stød, og at de mellem Mesinge Sund og Ellemose (altsaa uden for deres daværende Havn) ikke maatte opkjøbe uden Tømmer og Møllesteen; ligesom det endelig bestemmes, at Byskatten aarlig skulde være 300 Mark.

S. A. tilstod Kongen Byens Borgere et nyt Privilegium, som bestod deri 1) at ingen Borger i Othens maa sælge, afhænde eller pante nogen deres Jord til Andre end deres Medborgere, og 2) at hvad Jorde og Gaarde de have i andre Kjøbstæder, skulde de have ligesaa frie for Skat og Tynge, som Borgere af andre Kjøbstæder have deres Jorder i Othens. **Dat. in castro nostro Nyborgh Sabbato ante Dominicam oculi. Msr. reg. No. 406 fol.**

S. A. udstædede Bisp Carl af Odense med flere Bisper og Rigsraader i Kjøbenhavn en Protest for Kongen mod Sverrig (Hv. Pag. 955).

S. A. udstæder Biskop Carl i Odense Aflad for **Altare B. Mariæ virginis** i Saxkjøbing (**Dipl. Lang.**).

S. A. anmodes Bisp Carl om at bevilge Faaborg By et Hellig-Gjesthuus (Aktstyk. Pag. 133).

S. A. tog Prioren i S. Hans, Knud Thorstensen, Laughævd over Klosterets Gods paa Trøstrup Mark; og Claus Rønnovs Frue Mette Bertelsdatter (som i et Doc. af 1475 kaldes Mette Berthelsdatter, Hr. Jochim Hardenbergs Efterleverske i Hvedholm, hvis Hustrue ellers kaldes Mette Eriksdat. Tinhus), magesskiftede med Klosteret en Gaard i Østerbølle og en i

Medelby (ɔ: Esterbølle og Meilby) mod en i Ulbølle, hendes Morfader havde skjænket (P. Müller Pag. 20).

S. A. Landsthingsvidne over den af Margrethe Jacobsdatter (see 1390) til Dominicanerne i Odense skjenkede Ulfskov (Hoff. 5 Pag. 180).

S. A. var Kong Christian den 1ste i Odense og confirmerede derfra S. Annæ Gildesskraa i Svendborg, feria 4ta qvatuor temporum (ɔ: Tamperugen) in qvadragesima ɔ: i Fasten (Reg. Dipl.).

S. A. tilskrev Kong Christian den 1ste Borgmester Robert Hart i Odense om Gudbjerg Kirkes Midler (Birch.).

S. A. udstædede Claus Jeppesen, Byfoged i Odense, P. Dysingh og P. Mortensen, sammesteds Raadmænd, et Thingsvidne, at beskeden Mand Henrich Bulgher, sammesteds Raadmand og Kæmner, havde lovlig fordeelt og afmælt de Gerdesgorde, som Karine, Peder Jeppesens Efterleverske, havde staaende paa Byens Jord og Mae, Sønden næst den Gaard, som hun nu iboer i Vor Frue Sogn. (Af Odense Raadstue-Archiv meddeelt af Dr. P. Müller).

S. A. pantsatte i Odense Jeppe Nielsøn af Aldropp Gods i Frødorppe (ɔ: Frørup) Sogn i Winninge Herred til Olaff Jensøn i Svalebølegardh; hvilket, blandt Vidnerne, Per Mortensøn, Raadmand i Othens, bekræfter. Dat. Ottonie (Dipl. Lang.).

Tilleg og Rettelser

til

første Hefte

af

nærværende Skrift.

Det vilde være den sandeste Glæde, naar man efter at have fuldendt et Arbeide kunde see tilbage paa samme med den Overbeviisning, at det var fuldkommen; men da det nu ikke staaer i nogen Dødeligs Magt at tilveiebringe et saadant (uden allenfalls i egen Indbilding), saa ville vi hellere søge vor Glæde i Tid efter anden, alt som egen Grandskning eller Andres Meddelelser sætte os i Stand dertil, ved tilføiede Rettelser og Tillæg at bringe de allerede meddeelte Samlinger Grad for Grad Fuldendelsen nærmere; og gjør jeg saaledes dermed Begyndelsen, idet jeg herhos meddeler de enkelte Mangler og Feil, jeg siden Udgivelsen af forrige Hefte har opdaget og som i det Væsentligste hidrører derfra, at jeg ved Udgivelsen af samme havde ladet mig nøie med den Extract, Langebek af Christiern Poulsens Register over S. Knuds Klosters Breve i Danske Magazin havde meddeelt; men ved nærmere Eftersyn erfaredes det siden, at alle ældre Documenter i samme (hvis væsentlige Indhold nu saavel i disse Tillæg, som i det 2det Heftes Text meddeles) i den Langebekske Extract vare forbigaaede. Og saaledes seer jeg mig allerede nu i Stand til at kunne meddele følgende Forbedringer til 1ste Hefte af Samlingerne til Odense Byes ældre Historie:

Pag. 5. Om den der omtalte Ellemoseaa see 1477, 1528 (B. R. 1 Pag. 42) og 1534; af det Følgende ved 1288 eller Pag. 187 tilfoiede, skjønnes det, at Ellemose Eng laa Østen for Korup op til Aaen; men Spørgsmaal, om herved Trostrup-Korup eller Bis-Korup forstaaes? Dog taler for det Sidste B. R. 1 Pag. 42, hvor Næsbyhoved Læns Grændse siges at være opad Ellemoseaa, forbi Korup, Odense, Næsbyhoved, Tarup, Broby, Næsby, Kirkendrup, Skougoboe, Allese, Bellinge, Torup, Lunde og langs Aaen til Stranden.

Pag. 8. Chron. Petri Olai siger, at Odin blev begraven i en Høi circa amnem, ubi jam fundata est civitas Othenia.

Pag. 15. Nonnebjerg kan gjerne i gamle Dage have beskyttet Indløbet til Byen, især saa længe denne laa Syd for Aaen, ja endog saa længe den blot var indskrænket til Frue Sogn.

Pag. 16. Pladsen blev dog før 1202 overdragen til S. Knud, men tilhørte dog atter Dalum Kloster 1352 jfr. Pag. 17.

Pag. 18. Dog siger Resen, at der vedblev at være et Capel ꝛc. jfr. Pag. 161.

Pag. 27. Imidlertid var det, som bekjendt, en gandske anden Ro, der gav Roskilde Navn.

Pag. 32. Med Hensyn til Oprindelsen af Tollerlunds Navn, bør tilføies, at det dog virkelig i et Brev af 1375 (eller rettere i Registraturen af samme) kaldes Toldelund, men derimod 1455 atter Tollelund.

Pag. 33. Ved Canalens Gravning skulle ogsaa, i Følge afdøde C. Iversens Beretning, være fundne

Skeletter saavel af Raa- og Daa-Dyr, som af Delphiner.

Pag. 34. Lin. 17. Th. Br. Birckerod skal sige i Almeennyttige Saml. B. 28 Pag. 231 (som jeg ikke har ved Haanden), at der endnu til hans Tid fandtes Høie og gamle Begravelser i Mangfoldighed omkring ved Odense By, som noksom vidnede om, at den i de hedenske Tider havde været en stor og folkerig By og fornemme Herrers Boplads.

Pag. 34 Lin. 24. 1811 fortalte man mig, at en Bonde i Bollbro, ved for nogle Aar siden at kaste en Grøvt, skulde have fundet en heel Deel Oldsager, saasom smaae Sax, ditto Tænger, Knive og andre ubekjendte og smukt udgraverede Instrumenter, som formodentlig havde været af et Slags Kobbercomposition, siden de ved at lægges i Spol skulle have faaet en Glands som Guld; men da de indtil videre bleve ophængte som Zirater i Vinduerne, kom de tilsidst i Børnenes Hænder, og efter kort Tids Forløb blev der naturligviis ikke mindste Stump af dem tilbage.

Pag. 41. Lin. 19-20. burde, for at forebygge Misforstaaelse, hedde: forudsat at Beretningen i det Hele taget eller i sine væsentligste Punkter er sand.

Pag. 44. Hvad her yttres om Frue Kirkes høie Beliggenhed tør naturligviis alene forstaaes med Hensyn til Aaens Bredder og den Tid, da Byens Bygninger blot langs samme vare opførte, altsaa med Hensyn paa den daværende og ikke paa den nuværende By; thi i Følge Od. Adressecontoirs Eft. 1773 No. 22, — hvis Savn jeg ved Udgaven af 1ste Hefte beklagede, men som Hr. Cancellieraad Hem-

vel har været saa god at sende mig efter at Skriftet var trykt og udgivet, — skal Korsgaden (forudsat at Gradmaalingen er med Nøiagtighed optagen) være det høieste Sted i den nuværende By og 12 Tom. høiere end S. Knuds Taarns Grund; denne igjen 36 Tom. høiere end Graabrødres, 45 høiere end Slottets og 67 høiere end Vor Frues (saa at altsaa Vor Frue Kirke i Grunden er den laveste af disse nuværende, men den Tid aldeles ikke existerende Bygninger), men S. Knuds Grund igjen 145 Tom. lavere end Hunnerup By.

Pag. 57. Det er med Hensyn til det under 1070 anførte maaskee en ikke umærkelig Omstændighed, at den sidste Prior i S. Knuds Kloster, Chr. Pouelsen, der 1561 skjenkede daværende Konge Frederik 2 en Vaabenbog med 500 malede Vaabenskjolde (D. Mag. 2 Pag. 78), ligeledes skal have foræret den berømte Statholder Henrik Rantzau et Maleri af 1070, nemlig en Christus paa Korset med flere Bifigurer, der formodentlig enten havde været brugt til et Altare portatile eller har været udskaaret af et Missale. Det var (formodentlig siden blevet) indsattet i en Kasse eller Ramme, ifølge hvis Indskrift det af denne Prior var foræret til Henrik Rantzau, som havde ladet saavel denne Indskrift, som sit og Frues (v. Halles) Vaaben anbringe paa samme; hvilket sjeldne og ved sin høie Alder udmærkede Stykke senere fra Tydskland af er blevet daværende Gouverneur i Fyen, H. K. H. Prinds Christian (nuværende Konge) foræret. (Ifølge en Efterretning i en for flere Aar siden udkommen Odense Adresse-Avis, hvis No. og

Aarstal jeg dog paa Adresse-Contoiret ikke har kunnet erfare). Hvorvidt nu dette Billede (under den Forudsætning, at det muligviis kunde have tilhørt en af Odense Kirker og ved Reformationen være kommet i Chr. Poulsens Hænder) kunde staae i noget Slags Forhold til S. Albanus og S. Øsvald, kunde blot en nøiere Undersøgelse og ikke en saa overfladisk Beretning afgjøre.

P. 58 eller 60. Det er en besynderlig Derivation af Hubalds Navn, eller rettere en besynderlig Betydning, Munkene deri synes at have søgt, at der i Begyndelsen af **Dipl. Eccles. Othoniens.**, hvor i Anledning af Pave Paschalis's Privilegium af 1117 ogsaa **Episcop. Oth. Hubaldus** omtales, ved hans Navn tilføies: **Et honos erit huic qvoqve pomo!** hvoraf man saaledes seer, at de have udledet hans Navn af det gammeldanske Abild ɔ: i nuværende Sprog et Æble.

Pag. 71. Man hører i Odense intet videre til disse Reliqvier; med mindre man dertil vilde regne, at et Diplom af 1183 omtaler **Sancti martyres Kanutus & Albanus, qvorum reliqviæ in ecclesia Othiniensi reqviescunt (Lang. Coll.)**, hvilket formodentlig blot hidrører fra Munkenes Vankundighed, der antog, at Kirken maatte gjemme de Helgenes Been, efter hvem den var opkaldet.

Pag. 89. Om Knuds-Stenene kan tilføies, at foruden den større Steen, som man kaldte S. Knuds, var der ogsaa en mindre, der kaldtes hans Vaabendragers, og et Agerskifte, der af hans Riddere kaldtes Ridderstien.

Pag. 112. I Erkebispens Diplom af 1171 kalder han S. Knuds Munke: dilecti filii & fratres in Othense, Deo sanctoqve Kanuto militantes, og siger om dem, at de besidde elemosynarum collectas de Jucia, Selandia, Lalandia aliisqve insulis ab episcopis & populis sancto Martiri Kanuto antiqvitus donatas.

Pag. 115 at Møglebro er det rette bevises imidlertid, som det Følgende vil lære, af langt ældre og altsaa ogsaa paalideligere Documenter, jfr. 1336.

Pag. 118. At der i gamle Dage laa en Kongsgaard paa Torvet, sees tydeligt af Kong Frederik den 2dens Brev af 1578, hvorved Kongen overlader Mads Knivsmed af Odense et Stykke Jord til Bebygning, der hvor Kongsgaarden tilforn stod og som ligger ved (den da endnu saakaldte) Bispegaard (nemlig den gamle Bispegaard, nuværende Frøkenkloster, om hvilken det 1593 hedder: curia episcopalis hic erat, qvæ totam hanc plagam, a civibus nunc ædificatam, antea complexa est), samt ved Aaen, hvilket Jørgen Marsvin, som Lænsmand paa Kongsgaarden, alt forud havde overladt ham (Act. publ.). Hvorvidt nu denne fordums Kongsgaard paa Torvet stod i noget Slags Forhold til det saakaldte Krageborg paa samme Torv, skal jeg ikke kunne sige; men vist er det, at faa Aar efter Reformationstiden opstod der Trætte mellem Odense By og S. Knuds Kloster om et Stræde mellem S. Knuds Kloster og (daværende) Bispegaard, og i den Anledning faldt der 1547 Dom om bemeldte Stræde, som gik Sønden for Albani Kirkegaard mellem Bispegaarden og S. Knuds

Klosters Abildgaardsmuur (Chr. Poulsens Reg.); og i det i denne Anledning s. A. optagne Landsthingsvidne siges Krageborrigh at have ligget i bemeldte Stræde (l. c.); thi Tingsvidnet lyder paa, at den Jord, hvorpaa Krageborrigh staaer, hører S. Albani Kirke til, eftersom der endnu i Mands Minde blev udlagt 14 Fodder Jord af S. Albani Kirkegaard i Østen langs ud med den Muur, som løber fra det Elænde Huus til Krageborg, og Kirkemuren derved igjen saa meget indflyttet (Reg. Dipl.), saa at det maaskee var samme Gaard, hvorom det hedder, at Kongen 1580 kjøbte en Graabrødre (det vil sige Albani) Kirke tilhørende Gaard, som laa næst op til det Elænde Huus og imod S. Albani Kirkegaard (som alt for flere Aar siden var udlagt til Torv) for 60 enkelte gode Daler, og lod den derpaa nedbryde for at gjøre Pladsen, hvor Lænstagelsen skulde skee, desto større (Bloch 1 Pag. 584-85).

Pag. 120. Om Vor Frue Klosters Forflyttelse fra Nonnebjerg til Dalum see disse Tillæg Pag. 127 og 161.

Pag. 127. Af Chr. Poulsens Register opløses i det Mindste det ene af disse Tvivlsmaal; thi der siges det os med bestemte Ord, at Jsuse var det samme som Hunderup. Han anfører nemlig blandt S. Knuds Klosters Adkomstbreve (dog uden at nævne Aarstal) Kong Knuds Brev paa Nundeborigh Fangh og paa Ysesøø, som nu kaldes Hunderop; men i Rauden kalder han det et Magelaugsbrev mellem S. Knuds Kloster og Dalum Kloster. Denne Kong Knud kan nu vist nok ikke være nogen Anden, end

Kong Knud den 6te, som regjerede fra 1182 til 1202. Antager man nu, som maa formodes (siden det anfores i S. Knuds Jordebog), at disse 2 Eiendomme ere blevne overdragne til S. Knuds Kloster af Dalum Kloster, da maa dette ikke alene være skeet i Kong Knuds Tid, men da det var et Magelag, saa maa Dalum Kloster ogsaa have faaet Vederlag derfor; hvilket Vederlag dog neppe kan have været den 1181 omtalte Hiellese Kirke, der, som det synes allerede 1175, og altsaa før Knud den 6tes Tid, var dem overdragen. I alle Tilfælde synes dog af ovenanforte Diplom at følge, at Nonnerne maatte have overdraget Nonnebjerg, og altsaa formodentlig ogsaa være flyttede før 1202, og rimeligviis 1193 eller paa samme Tid, da de overdroge Jisse og da de endnu kaldes **Moniales de Burgo** ɔ: af Nonneberg og ikke, som siden, af Dalum; og saaledes maatte altsaa min Formodning om Ildebranden af 1247 som Anledning til deres Forflyttelse aldeles bortfalde. Destoværre bliver imidlertid det Hele endnu i flere Henseender tvivlsomt, ikke alene fordi Chr. Poulsen intet Aarstal nævner hverken for Magefiftet eller for den kongelige Confirmation paa samme; siger ikke, til hvem det overdroges og ikke hvad Vederlag Nonnerne fik; men ogsaa, fordi der kun er saare liden Rimelighed for, at Kong Knud endnu 1193 skulde have stadfæstet Nonnerne Ret til at lade deres Korn male paa Munkemølle, dersom de allerede da vare flyttede til Dalum, hvor de jo selv havde den bedste Leilighed til at anlægge sig en Mølle, dersom der endog ingen forud havde været.

Pag. 142 Lin. 19 bør i Stedet for S. Knuds Brødres Munke læses: S. Knuds Klosters Munke.

Pag. 143. Privilegiet af 1203 omtaler locum, in qvo monasterium (Ottoniense) situm est cum omnibus pertinentiis suis in Feonia, Lalandia, Herre, Halse, Jutia, Reme (alias Rimö) & Sild ac alias possessiones cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis & pascuis, in bosco & plano, in aqvis & molendinis, in viis & semitis (Lang. Coll.).

Pag. 144. I et andet Doc. af 1255 kaldes Klosteret ligeledes Monasterium B. Mariæ sanctorumqve Martirum Canuti & Albani (Lang. Coll.).

Pag. 147. Et Stigbord kaldes endnu blot et Steeg i et Herredstingsvidne af 1490 (Atl. 4 Pag. 541).

Pag. 152. Af 1239 et Skjøde (udstædt anden S. Morthens Dag) af en Riddersmand kaldet Ostriid til S. Knuds Kloster, paa al hans Eiendom i Haustedth med Mølle og Fiskevand, Ager og Eng, Skov og Mark (hvilket maa være Haugsted i Vigerslev Sogn, da det siges at ligge i Skovby Herred). Af et andet Brev uden Aar seer man forresten, at han hed Ostrid Griis og ogsaa havde skjødet Klosteret Vislof (ɔ: Vigerslev) Skov; og maaskee er han endelig den Samme, som i et tredie Diplom kaldes Hr. Ostrid Tygesen, Ridder, og i sit Testament skjenker 2 Gaarde i Aalsbo (Rørup Sogn) til S. Knuds Kloster (Chr. Poulsens Reg.).

Pag. 154-55. I Chr. Poulsens Register siges det udtrykkelig i Anledning af Dipl. af 1242 og 1288,

at det var Munkemølle og Eibymølle, S. Knuds Klo= ster eiede; og altsaa er enhver Tvivl i denne Hen= seende hævet.

Pag. 156. 1245 omtales i et Diplom (Dat. Ottoniæ) Curia Beronis cum Balneo ɔ: Bjørns Gaard, hvori Badstuen er (Lang. Coll.), jfr. 1157.

I Pavebrevet af s. A. omtales redditus ad fabricam Monasterii S. Kanuti, qvi dicuntur Denarii S. Kanuti in Feonia, Jucia, Halsø, Erræ, Toslandia, Langlandia, Laalandia, Falstria cum Burgendeholm (Lang. Coll.).

S. A. nævnes i et Odense=Diplom Silva, qvæ dicitur Thorslund (ibid.), altsaa formodentlig den i hiin Tid i Næsbyhoveds Sø beliggende skovbevorede Holm af ovennævnte Navn.

Pag. 160. For Tydeligheds Skyld burde der Lin. 8, i Stedet for: han, have staaet: en af hans Efter= følgere; thi det var formodentlig Erik Plougpenning (1241=50) eller Abel (50=52) eller Christoffer d. 1 (52=59), der flyttede ud, men først Erik Glipping (59=86), der bortskjenkede Pladsen.

Pag. 161. Om den Sandsynlighed, at Klosteret allerede tidligere kunde være forflyttet fra Nonnebjerg til Dalum, har jeg i det Foregaaende yttret mig, men vil her blot tilføie, at Resen i sit haandskrevne Atlas Daniæ, dog uden at nævne sin Hjemmelsmand, vid= ner, at efter Vor Frue Klosters Forflyttelse blev den gamle Klosterbygning forvandlet til et Capel og med Vor Frue Kirke forenet: en Efterretning, der i høieste Maade er usandsynlig; thi naar Jorden, hvor= paa det laa, tilhørte S. Knud, hvorledes kunde da

Klosteret eller sammes Capel komme til at tilhøre Vor Frue? Maaskee har Resen ladet sig forføre af, at baade Kloster og Kirke hed Vor Frue, og saaledes troet, at Klosteret havde ligget tæt ved Kirken og siden var bleven forvandlet til et Capel ved samme. Men Vor Frue eller det senere saakaldte Dalum Kloster var jo stiftet af Munkene i S. Knud og havde altsaa intet med Provstiet eller Vor Frue Kirke at gjøre.

Pag. 163. Lin. 12. Prof. Velschow skal have taget Suhms Mening i Forsvar, at Reyner og Jens Bang var en og den samme; men jeg kjender blot Afhandlingens Titel.

Ibid. Lin. 21. Dog var det 1257 en af Erkebispens Klager mod Kong Christoffer, at han gjæstede Kirker og Klostere i Odense og andre Steder med Heste og Hunde, saavel selv, som hans Folk, og derved fortrængte de Geistlige af deres Forsamlingshuus og Søffnehuus, saa de ikke kunde holde deres Regel (Hvitf. Pag. 251).

Ibid. Lin. 29. Disse Raadmænds Navne vare Tuvo Ostensen, Tuvo Bertrasson, Mathæus Broky og Johannes Torendoß. Men neppe kan Akismath være Munkemose; thi Akismath omtales endnu i et Diplom af 1443, og af Chr. Poulsens Reg. seer man, at det ikke var Raadmændene eller Byen, men Kongen, der tilskjødede S. Knuds Kloster Munkemose; thi der anføres (skjøndt uden Aarstal) et Kong Eriks Brev (til Klosteret) paa Munkemose, „som i Formaals Tid kaldtes Munkegang;" og hvad enten dette nu er Erik Plougpenning (1241-50), eller Erik Glip-

ping (59=86), eller Erik Menved (1286=1319), saa beviser det dog stedse, at Klosteret havde faaet den af Kongen og ikke af Byen.

Pag. 166. Provstiet og Vor Frue Kirke kaldes allerede ved denne Leilighed en kongelig Forlæning (Hvitf. Pag. 261).

Pag. 167. Ved denne Leilighed skjenkede Broder Rayner, Biskop i Odense, 1267 Franciscanerne i Svendborg en Grund mellem deres Kirke og Gaden, der førte fra Fisketorvet til Stranden, foruden mere (S. R. D. 5 Pag. 518).

Pag. 170. 1271 kan Hennikin gjerne have gjort sig fortjent af Børneskolerne i Odense; thi han var, vel at mærke, Rector før han 1277 blev Prior.

Pag. 174. Om Kongsgaarden paa Torvet see 1157 og 1180 i disse Tillæg.

Pag. 176. Dog nævnes de 2 Hellig=Geisthuse endnu 1543, og da var altsaa intet af dem Raadhuus; ja 1593 synes allerede Raadhuset at have ligget paa sin nuværende Plads.

Pag. 181. At begge Kongens Døttre skulde være døde i et og samme Aar, har ingen Rimelighed, med mindre der var Pest 1283.

Pag. 184 Lin. 6. See mere herom i S.R.D. 8 Pag. 160.

Ibid. Lin. 10. fra, læs: for.

Ibid. Lin. 21. Da Kong Erik saaledes stadfæstede Knudsbrødrenes Ret til at vælge Bisp, saa er dette formodentlig Grunden, hvorfor Hvitf. Pag. 298 siger, at denne Konge havde givet Knudsbrødrene det Privilegium, at vælge Bisper i Fyen; skjøndt de allerede 1139 havde faaet det af Erkebispen og 1140 af Paven.

Pag. 185 Lin. 27. Frederiksborg læs: Frederiksberg.

Pag. 186 Lin. 14. vigtigste læs: vestligste.

Pag. 187. Af 1288 har man et Skjøde og Magestiftebrev af Borgmester og Raad i Odense paa Essetoffthe Mark og Hyngsmark til S. Knuds Kloster, hvorimod Byen igjen af Klosteret fik en Eng, kaldet Ellemose-Eng, liggende Østen fra Korøpe op til Aaen (Chr. Poulf. Reg.).

Pag. 189. Lin. 22. Ørbek læs: Ørkil.

Pag. 199. Svinesund er dog maaskee snarere Sundet mellem Norge og Sverrig.

Pag. 202. Det var ikke blot Biskopperne, der havde Ret til at uddele Aflad, men ogsaa Munkene fik den kort efter, nemlig 1315.

Endelig maa endnu ved nærværende Hefte tilføies:

Pag. 147 Lin. 21. Skjøndt Aarstallet i den mig af **Dipl. Lang.** meddeelte Afskrift 2 Gange gjentages, maa det dog i Følge Kong Hanses Levetid formodentlig være en Forverling med et senere Aarstal, f. Ex. 1557, eller noget lignende.

Ligeledes tilføies i samme Hefte:

Pag. 173 Lin. 3-4. S. A. skjøder Lawe Brock paa Esdrop, Væbner, til Powel Jeipsson, Væbner, en Gaard i Søndersse i Schowbyhæret; og blandt Vidnerne er Nifs Andersøn, Rodmand i Othens. **Dat. Ottonie die B. Margaretæ virginis (Dipl. Lang.).**

Trykfeil.

Pag.	12	Lin.	21	Alteret læs Alevath
—	27	—	16	nativitates l. nativitatis
—	35	—	28	Dr. l. Dn.
—	36	—	5	femernske l. femerske
—	57	—	23	kaldes l. kalder
—	60	—	4	Gave l. Gaver
—	83	—	11	pivate l. private
—	87	—	9	1443 l. 1313
—	89	—	9	Heyer l. Høyer
—	93	—	7	matte l. maatte
—	95	—	12	pansatte l. pantsat
—	—	—	21	Sjælemesse l. Sjælefrelse
—	96	—	3	Nordeoppe l. Nordroppe
—	99	—	16	Vitterlig l. Vitterlighed
—	110	—	10	bev l. brev
—	118	—	4	eiiusdem l. eiusdem
—	—	—	12	Pughæ, scolæ l. Pughæscolæ
—	124	—	4 og 5	Jæcep l. Jæiep
—	129	—	2	Skovby l. Skamby
—	145	—	28	haver l. svoer
—	152	—	3	maa l. mon
—	168	—	9	Biser l. Bisrer
—	171	—	26	lowre l. lawre.